

निष्ठ शास्त्रविशारद् श्रीगद् बुद्धिसागरसूरीश्वरेभ्यो नमो नमः

श्री बुद्धिसागरसूरीश्वरग्रन्थमाला ग्रन्थाङ्क २

(विविधजैनग्रन्थोद्धृतः)

जैनकथार्णवः

संग्राहकः

योगनिष्ठ-शास्त्रविशारद्-आचार्यभगवान् श्रीमद् बुद्धिसागरसूरीश्वरपट्टधर-शांतमूर्ति-आचार्यदेव
श्रीमद् कीर्तिसागरसूरीश्वरविनेयस्ल तपस्वी मुनिराज श्रीमद् जितेन्द्रसागरान्तिषद्

शांतमूर्ति पन्न्यास श्रीमत् कैलाससागरगणिवरः

प्रकाशकः-मुम्बापुरी नगरान्तर्गतकालिकादेवीमार्गस्थिताध्यात्मज्ञानप्रचारकमण्डल कार्यवाहकः-लल्लुभाइ करमचंद्र दलालः

विक्रमाब्द २००७

मूल्यम् पठनपाठनम्

वीरनिर्वाणब्द २४७७

राजनगरस्य (अहमदाबादस्थ) गांधीमार्गसिक्स्थित

नयनमुद्रणालये (प्रिन्टींगप्रेस)

शवेरचन्द्रात्मजमफतलालपण्डितेन

मुद्रितोऽयं ग्रन्थः

प्राप्तिस्थानम्
विजपुर जैन श्रीमद् बुद्धिसागरस्वरिखानमंदिर
विजापुर

શાસ્ત્રવિશારદ યોગનિષ્ઠ જ્ઞાનાચાર્ય ૧૦૮ અંથપ્રણેતા
શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજ

શ્રી ગુરુસ્તુતિ

શ્રીમન્તં જ્ઞાનવન્તં વિશદમતિમતાં સંમતં ચારુવૃત્તિઃ
સૌભાગ્યૈકપ્રધાન પ્રવરસુલલલં સર્વશાસ્ત્રપ્રવીણમ્ ।
શુદ્ધાનન્દપ્રકાશં વિબુધજનવરં કર્મધૂમિલનિવ્રમ્
બુધ્યર્થિથ સ્થિતિર્વિસ્મરત ભવિજનાસદ્ગુહે દિવ્યરૂપે ॥

વિક્રમ સંવત ૧૯૩૦ માહા વદિ ૧૪, વિળપુર

જન્મ .

દીક્ષા :

વિક્રમ સંવત ૧૯૫૭ માગસર સુદિ ૬, પાક્ષનપુર

આચાર્યપદ :

વિક્રમ સંવત ૧૯૭૦ માગસર સુદિ ૧૫, પેથાપુર

નિર્વાણ

વિક્રમ સંવત ૧૯૮૧ જેઠ વદિ ૩, વિળપુર

प्रास्ताविकम्

‘जातस्य हि ध्रुवं मृत्युः’ मृतस्य च स्वकृतानुसारेण गतिः इत्याद्यास्तिकभावनापरिप्लुतो भारतदेशो(आर्यमहाप्रजारूपः)उतएव तस्य संस्कृतिर्निवृत्तिप्रधाना.

स्वभुजावलेन पट्टखण्डसाधकचक्रवर्ती स्वकलाकौशलेनापरिमितवित्तसंग्राहको वर्णिक, प्रचुरपरिश्रमेण विविधशास्त्र-संदर्भरत्नस्येव च चिद्वान् विग्र इत्याद्यस्मिन् जगति ये केचिदुन्नतशिरसः ते सर्वेऽपि भारतीयार्यमहाप्रजासंस्कृतिप्लावितान्तकरणाः स्वजीवनसाफल्यं निर्वृत्तिमार्गप्राप्त्यैव मन्वाना विद्यन्ते.

यदा विज्ञानवादपरिकलिता आज्ञालभूम्यादिदेशा, वस्तुपरिधानादिसंस्कारज्ञानरहिता आसन्, तस्मिन् कालेऽपि भारतवर्षीयाः कला-साहित्य-वाणिज्यादिविविधकलापरिनिष्ठिताः, सर्वसम्पत्तिसमन्विताः राज्यादिविविधसमृद्धित्यागेन विविधवनगह्वरादिपूनीतस्थानेषु जीव-परभव-कर्मादि-विविधतत्त्वगोपणां कुर्वन्तः, तपोध्यानादिशक्त्या निर्मुक्तजातिबद्धैव-जीवसमूहपरिकलिता स्वपादविहारेण भारतवर्षं पुनाना आसन् . अतएव भारतीयार्यमहाप्रजा सर्वकलाक्रिया-व्यवहारे अद्यात्म-सौरभानुशीलनरता निर्वृत्तिप्रधानपरा च.

अध्यात्मभावनापरिकलिता भारतीयार्यमहाप्रजासंस्कृतिः संचालकभेदेन द्विविधा ब्राह्मण-संस्कृतिः श्रमण-संस्कृतिश्च, उपनिषद्-स्रुत्यादिविविधग्रन्थपरिभाषिता ब्राह्मणसंस्कृतिः भारतवर्षीयवर्णाश्रम-गतव्यवहारशुद्धौ अतीवोन्नतोपकारकुशला द्विविधश्रमणवादकैः श्रमणसंस्कृतिरपि द्विविधा जैनसंस्कृतिः बौद्धसंस्कृतिश्च.

बौद्धसंस्कृतिः कालप्रवाहेण विविधपरिवर्तनेन परावर्तिता भारते जाता परिवर्द्धिताऽपि बहिर्देशेषु स्थिरीभूता, श्रमणसंस्कृतौ भारतवर्षे उत्पन्ना, स्थिरीभूता, परिर्वर्द्धिता केवला जैनसंस्कृतिरेव श्रमणसंस्कृतिः.

बसुधैव कुटुम्बकं मन्वाना निष्परिग्रहाः ब्रह्मप्रतधरा भैक्ष्यमात्रोपजीविनः सततं तत्परिशिलितान्तकरणः श्रमणाः एव श्रमणसंस्कृतिभूलरूपाः. अस्या श्रमणसंस्कृत्याः प्रभावैरेव गगनचूचितशिखरबद्धपताकाभिः 'यतो धर्मस्ततो जयः' इति घ्नं सूचयन्तः भारतीयदानप्रवाहद्वोतकाः देवप्रासादाः विविधविषयपरिकलिता ज्ञानमण्डाराश्च भारतवर्षीयसौरभरूपा विद्यन्ते.

श्रमणसंस्कृतेः प्रधानता अध्यात्मभावना, अध्यात्मभावना च न कदापि वैराग्यविरहिता. विषयवैमुख्यं च वैराग्यं. परिपूर्ण-तत्त्वज्ञानं विना विषयवैमुख्यं कदापि न भवति, अतएव तत्त्वज्ञानविचारणा उत्पत्ति-स्थिति-नाशतत्त्वत्रयविचारविस्ताररूपा-गमशास्त्रेषु अनेकविधा दर्शिता.

तत्त्वज्ञानविचाराणां विशिष्टबुद्धिपरिकलिता सत्त्वा एव समर्था भवन्ति. सामान्यजनास्तु न तथाविधाः, समुद्रदत्तां सांयात्रिकाणां द्वीपदीपिका यथा मार्गदर्शिन्युपकारिणी तथैव संसारसमुद्रे भ्रमतां जीवानां आध्यात्मपरिष्ठुष्टजीवितान्तःकरणानां सुनिवराणां जीवनगाथा एव द्वीपदीपिका. यासामवलम्बनेनानेके जीवा ऐहिकत्रासनात्यागेन अध्यात्ममार्गे आगच्छन्ति.

अयं ग्रंथो अध्यात्ममार्गे-मोक्षमार्गे प्रस्थितानां सफलीभूतानां मुनिवराणां जीवनगाथारूपोऽस्मिन् ग्रन्थे एकाशीति-
महापुरुषचरित्रजीवनसौरभता.

क्रोधत्याग-मानत्याग-मायात्याग-लोभत्याग-सामायिक-प्रतिक्रमण-न्यायपरीषदसहन इत्यादि विषयगुणपरिक्रमिता-
महापुरुषाणां जीवनगाथाचिन्तनेन क्रोधत्यागादिगुणा वाचकमनसि आविर्भवेयुः। क्रोधादिकारणसमुत्पन्ने संयतपथादर्शस्मरणेन
तज्जयाय प्रयत्नशीलाश्च वाचका भवेयुः इत्येव एतच्चरित्रनिर्देशस्य फलं. अतिमुक्तकमुनि-मुकोशलमुनि-कार्तिकश्रेष्ठि-
चिलातीपुत्रादिकथानां निर्देशस्य फलं वैराग्यभावनाविर्भावः वाचकहृदये प्रसरतु इत्येव

अयं ग्रन्थो पूर्वाचार्यगुम्फितक्रमिषण्डलवृत्ति-योगशास्त्र-उत्तराध्ययन-त्रिपष्ठिशलाकापुरुषचरितादिविविधग्रन्थोद्धृतच-
रितसंकलनारूपोऽतोऽस्य ग्रन्थस्य ग्रणेत्तारः जैनशासनमभावकक्रार्योद्विपितजीवनसौरभाः धर्मघोषस्वरि-कलिकालसर्वज्ञ
हेमचन्द्रस्वरिवराधनेकतत्तद्ग्रन्थकारपूर्वमहर्षय एव

अत्र ग्रन्थनिर्माणे न काचिदस्माकं मनीषा, बुद्धिप्रागल्भ्यं, चातुर्यं, विद्वत्त्वं च, वैराग्यमेवाभयं इति पद्यं सततपरिशीलनरतैः
वैराग्यवाहितान्तकरणैः पूज्यप्रवरशान्तमूर्तिष्वन्यासप्रवर कैलाससागरगणिवरैः अस्य ग्रन्थस्य संकलना स्वपठनपाठनगतवैराग्य
वाहिचरित्राणां संग्रहेण कृता. अस्य ग्रन्थस्य प्रकाशनं च तैरेव पूज्यप्रवरैः वैराग्यप्रपारूपग्रन्थावलोकनश्रवणेन प्रशमीभूता भव्या
निर्वेदमासाद्य भद्रं साधयन्तु इत्येकं कारणं पुरस्सरीकृत्याख्यं. एष आशयः वाचका सफलीकुर्वन्तु इत्याशास्महे.

मुद्रणदोष-दृष्टिदोष-मतवैकल्यादिभिः या दुर्निवाराः काश्चिदशुद्ध्यः ताः सर्वे शोधयन्तु विद्वांसः

चिदूषां वशंवदः
पं. मफतलाल.

अहमदाबाद

जैनकथार्णवगतविशिष्टपद्यानि

- १ शरीरं श्र्लयते नाशा, रूपं याति न पावधीः । जरा स्फुरति न ज्ञानं, धिग् स्वरूपं शरीरिणाम् ॥ ३६ ॥ पु. २०-१-४
- २ गथालागस्तथा लोभो, लाभालोभः प्रवर्धते । मायद्वयाश्रितं कार्यं, कोटयाऽपि नहि निष्ठितम् ॥ ५२ ॥ पु. २६-२-३
- ३ केसिं च वरं मरणं, जीविमन्नेसिं । केसिंवि उभयंयि ॥ १ ॥ २९ २-८
- ४ रीरूपाऽपि क्षगैवैका, क्रोधयोधं जगत्यशुम् । गुणाः परे तु तं जेतुं, पुंरूपा अपि न क्षमाः ॥ २४ ॥ ३३-१-१
- ५ क्षमातपोभ्यां युक्तत्वात्, क्षमाश्रमण उच्यते । ३३-१-१
- ६ अतिलोभो न कर्तव्यो लोभं नैव परित्यजेत् । अतिलोभाभिभूतात्मा सागरः सागरेऽपतत् ॥ १ ॥ ३७-२-६
- ७ यान्ति न्यायप्रवृत्तस्य तिर्यञ्चोऽपि सहायताम् । अपन्यानं तु गच्छन्तं, सोदरोऽपि विमुञ्चति ३८-१-३
- ८ यस्याधारे प्रवतन्ते प्रजाः सौख्यसामृद्धिभिः । स एव कीर्यते राजा इति स्मृतिवचो यतः ॥ ४०-२-१२
- ९ विचार्यै वाच्यं वचनं हितं मित्रं, न कर्षांश्च वचाऽपि निगद्यते बुधैः ४१-१-५
- १० अतर्कितानि सौख्यानि दुस्मान्यपि शरीरिणाम् । भवति तदलं वलेशहेतुना चिन्तयाऽनया ॥ १० ॥ ४१-२-६
- ११ येन यादृग्बचः प्रोक्तं स तादृक्फलमश्रुते । ४२ २-१
- १२ परिश्रद्वाद्बशिलावलम्बिनः पतन्ति संसारमहाम्बुधौ जनाः । ४४-१-७
- १३ शृङ्खलादृशं पुण्यं मर्कटीसदृशा स्मा । ४४-२-१०
- १४ स्वस्थानाद्यत्परस्थानं प्रमादस्य वंशादतः तत्रैव क्रमणं भूयः प्रतिक्रमणमुच्यते ४७-१-१

- १५ सङ्कटे पतितेष्वेवं ये न मुञ्चन्ति निश्चयम् । तेषां हस्तगतेव स्यात्, निर्वाणसुखसन्ततिः ॥ पृ. ४७-२-१२
- १६ लब्धास्वादः पुमान् यत्र, तत्रासक्तिं न मुञ्चति । ४८-१-१०
- १७ न हिताश्चादुभाषिणः ४९-१-८
- १८ आत्मभूताः प्रजा राज्ञो राजा न छेत्तुमर्हति ॥ ४९-१-११
- १९ सर्वदोषप्रसृल्लोभो लोभः सर्वगुणापहः । ४९-१-१२ यतः सन्तोषसाराणि सौख्यान्याहुर्महर्षयः ॥ ५०-२-४
- २० आत्मन् यादृक् कृतं कर्म तादृशं फलमाप्नुहि । यादृक्षमुप्यते बीजं फलं तादृक्षमाप्यते ॥ ३९ ॥ ५५-१-४
- २१ नाऽसत्या यमिनां गिरः ॥ ५६-२-२
- २२ ग्रमादसंगतेनाऽपि या वाक् प्रोक्ता मनस्विना । सा कथं द्यदुत्कीर्णाक्षरालीवाऽन्यथा भवेत् ॥ ५७-१-१५
- २३ जहाति द्युमणिं को हि, विनायासमुपस्थितम् ॥ ५७-२-१
- २४ धर्मकृत्येषु सारं हि वैयाघृत्यं जगुर्जिनाः । तत्पुनर्लनिसम्बन्धिं विना पुण्यं न लभ्यते ॥ ५८-२-३
- २५ निषिद्धमपि कार्यं हि, कार्यमापदि धीधनैः ॥ ५९-२-१२
- २६ स एव हि पूज्यो गुरुश्च जनकोऽपि च शिष्यं सुतं च यः क्वाऽपि नैवोन्मार्गे प्रवर्तयेत् ॥ ६०-२-१४
- २७ भग्नचित्तोऽभवत्को वा कामिनीभिर्न भिद्यते ? ॥ ६३-१-१
- २८ सह कलेवर ! रवेदमचिन्तयन् स्वशता हि पुनस्तव दुर्लभा । बहुतरं सहिष्यसि जीवहे ! परवशो न च तत्र गुणोऽस्ति ते ॥
- २९ अपि देवबलाद्धर्मफलमेव विशिष्यते ॥ ६७-२-११

जैन कथा-

र्णवः

॥ ४ ॥

- ३० अक्षोसहस्रणमारण—धम्मभंसाण वालसुलहणं । लभं मण्ह धीरो, जहुत्तराणं अलभंमि ॥ ६८-२-१
३१ अकार्यं विद्यते किञ्चि—जाडविमृश्य विधायिनाम् ॥ ६२-२-३
३२ मत्तव्यं कातरेणापि, धीरेणापि च भृशुष्ठा । द्विधापि नियते मृत्यौ, धीरैर्भाव्यं मनस्विभिः ॥ ६२-२-९
३३ महर्षीणां सुराणां च न ह्यवज्ञा शुभावहा ! ॥ ७०-२-४
३४ स्वार्जितं भुज्यते कर्म, न परः क्रोडपि कारणम् ॥ ७४-२-७
३५ राग-द्वेषादयस्तीव्राः, स्नेहपाशा भयङ्कराः ॥ ७७-१-१३
३६ शरीरं नौरिति प्राहुर्नारिको जीव उच्यते । संसारो वारिधिः प्रोक्तो, यं तरन्ति महर्षयः ॥ ७८-१-१३
३७ तदस्यां संसृतौ सर्वेऽनित्या भावा धनादयः ॥ ८१-२-९
३८ सुदुर्लु गार्ह्यं सुदुर्लु वाह्यं णञ्चियं सामसुंदरी ! । अणुपालिय दिहराह(ति)याउ सुमिणंतए मा पमायए ॥ ८४-१-४
३९ याति धर्मसङ्कल्वं, योऽमुत्र सोऽसुखी भवेत् । कृत्वा धर्म पुनर्याति, सोऽत्यकर्मा सुखी भवेत् ॥ ९१-२-३
४० दाराः सुताः सुहृद्भर्गो, बन्धवश्च सहोदराः । जीवन्तमनुजीवन्ति, मृताम् [ते] नानुव्रजन्त्यपि ॥ ९५-१-८
४१ कालकूटं यथा पीतं, हन्ति शस्त्रं च दुर्धृतम् । एवं विषययुग् धर्मो, व्यापन्नो हन्ति भूतवत् ॥ ९७-२-१
४२ स्त्रीणामेकाकिनां हि, कामाग्निर्वाधतेऽधिकम् ॥ १०४-२-३
४३ देवं हि दुर्मतिं दत्ते, चपेटां न कपोलयोः ॥ ११५-२-१३
४४ लोभाभिभूतमनसां विवेकः स्यात्क्रियञ्जियम् ॥ ११७-१-१४
४५ स्त्रियो सुग्ध ! सुधास्तुष्टा, रुष्टा हि विषमं विषम् ॥ १२०-१-१२

जैनकथार्णवविषयानुक्रमः

विषयानुक्रमः	श्लोकसंख्या	पत्रकम्	विषयानुक्रमः	श्लोकसंख्या	पत्रकम्
१ देवाधिदेवतीर्थंकर श्री ऋषभदेव चरित्रम्	२९५	१-१	१३ श्री हालिककथा	३३	२७-१
२ देवाधिदेवतीर्थंकर श्रीशान्तिनाथजिन चरित्रम्	१४	११-२	१४ श्री नन्दिमणिकारकथा	२७	२८-२
३ देवाधिदेवतीर्थंकर श्रीकुन्धुनाथचरित्रम्	१०	११-२	१५ श्री कुमारपालपूजाकथा	२४	२९-२
४ देवाधिदेवतीर्थंकर श्रीपार्श्वनाथजिनचरित्रम्	५०	१२-१	१६ कलिकुण्डतीर्थ-उत्पत्तिकथा	२३	३१-१
५ देवाधिदेवतीर्थंकर श्रीमहावीरस्वामिचरित्रम्	१३१	१४-१	१७ क्रोधोपरि सुरविप्र-कथा	३५	३२-१
६ श्री सनत्कुमारचक्रवर्तिचरित्रम्	६७	१८-२	१८ मानोपरि उज्जितकुमारकथा	३४	३३-२
७ श्री भरतचक्रिचरित्रम्	२७	२१-१	१९ मायोपरि पाण्डुद्विकथा	३१	३५-१
८ श्री मधवचक्रिचरित्रम्	९	२२-१	२० लोभोपरि श्री सागरश्रेष्ठीकथा	४०	३६-१
९ श्री जयचक्रिचरित्रम्	७	२२-२	२१ न्यायोपरि श्री यशोवर्मनृपकथा	४१	३७-२
१० श्री हरिषेणचक्रिकथा	९	२३-१	२२ धर्मोपरि श्री धर्मराजकथा	३५	३९-२
११ श्री उदयनारजर्षिकथा	२७	२३-२	२३ कठोरवचनोपरि जननीपुत्रकथा	३६	४१-१
१२ श्री कपिलकेवलिकथा	६८	२४-२	२४ सत्योपरि जगत्सिंहकथा	३८	४२-२

कथा-
र्णवः
। ५ ॥

विषयानुक्रमः	पत्रकम्
२५ सन्तोषोपरि श्री विद्यापतिनृपकथा	३० ४४-१
२६ सामायिकव्रतोपरि देसरीचोरकथा	३० ४५-१
२७ प्रतिक्रमणोपरि सज्जनदंडनायककथा	२६ ४६-२
२८ धान्यसंग्रहोपरि तिलकश्रेणीकथा	११ ४८-१
२९ सुवर्णसंग्रहकारनन्दराजकथा	२६ ४८-२
३० सन्तोषोपरि अभयकुमारकथा	२६ ४९-२
३१ सामायिकव्रतोपरि चंद्रावतंसनृपकथा	९ ५०-२
३२ उपसर्गसहने कामदेवश्रावककथा	६६ ५१-१
३३ जिनवचनभावनायां दृढग्रहारीकथा	५३ ५३-२
३४ सत्यव्रतत्राणोपरि कालिकाचार्यकथा	३० ५५-२
३५ सुविनेयानां मोक्षदायित्वे चंडरुद्राचार्यकथा	३६ ५६-२
३६ क्षुधापरिपहे हस्तिभित्रकथा	३५ ५८-१
३७ तटपरिपहे धर्मशर्ममुनिकथा	३९ ५९-२
३८ शीतपरिपहे सोधुचतुष्ककथा	२१ ६१-१

श्लोकसंख्या पत्रकम्

विषयानुक्रमः	श्लोकसंख्या
३९ उष्णपरिपहे अरहजकमुनिकथा	३० ४४-१
४० दंशमशकपरिपहे श्रमणभद्रमुनिकथा	३० ४५-१
४१ नैवेद्यिकीपरिपहे कुरुदत्तमहर्षिकथा	२६ ४६-२
४२ शय्यापरिपहे सोमदत्तसोमदेवहर्षिकथा	११ ४८-१
४३ आक्रोशपरिपहे क्षपककथा	२६ ४८-२
४४ श्री अर्जुनमालर्षिकथा	२६ ४९-२
४५ वधपरिपहे स्कन्दकाचार्यकथा	९ ५०-२
४६ तृणस्पशोपरिपहे भद्रमहर्षिकथा	६६ ५१-१
४७ पृथ्वीचन्द्रगुणसागरप्रबन्धः	५३ ५३-२
४८ देवकीपट्टपुत्रकथा	३० ५५-२
४९ समभावोपरि दमदन्तराजर्षिकथा	३६ ५६-२
५० श्री केशीगौतमीयप्रबन्धः	३५ ५८-१
५१ श्री वीरप्रभृपूर्वागावृषितुसम्बन्धः	३९ ५९-२
५२ श्री प्रत्येकबुद्धकरकंदुराजर्षिकथा	२१ ६१-१

विषया-
नुक्रमः

श्लोकसंख्या	पत्रकम्
५४ ६२-१	
१४ ६४-१	
११ ६४-२	
१६ ६५-१	
१५ ६६-१	
५४ ६६-२	
६२ ६८-२	
१० ७०-२	
५२ ७१-१	
६३ ७३-१	
१६ ७५-१	
८६ ७६-१	
१५ ७९-१	
६५ ७९-२	

॥ ५ ॥

विषयानुक्रमः

५३	श्री द्विष्टुखराजर्षिकथा
५४	श्री क्षुल्लकमुनिकथा
५५	श्री सुव्रतमहर्षिकथा
५६	कुरगडुमहर्षिप्रबन्धः
५७	श्री मेतार्यमहर्षिकथा
५८	श्री इलापुत्रकथा
५९	श्री चिलातीपुत्रकथा
६०	श्री मृगापुत्रकथा
६१	श्री जिनदेवर्षिकथा
६२	श्री गण्डित्रर्षिकथा
६३	श्री संयतराजर्षिकथा
६४	श्री अनाथीमुनिकथा
६५	श्री अत्रिकापुत्रर्षिकथा
६६	श्री धर्मरुचिकथा
६७	श्री चतुर्मेहर्षिकथा

श्लोकसंख्या पत्रकम्

३७	८२--१
३७	८३--१
१२	८४--२
२३	८५--१
८२	८६--१
२७	८९--१
२८	९०--१
६४	९१--१
७	९३--१
२९	९३--२
३६	९४--२
५२	९६--१
४५	९७--२
९	९९--२
११	१००--१

विषयानुक्रमः

६८	श्री देविलासुतर्षिकथा
६९	श्री वन्यमहर्षिकथा
७०	श्री शीतलाचार्यकथा
७१	श्री अवन्तिसुकुमालर्षिकथा
७२	कार्तिकश्रेष्ठीकथा
७३	महेश्वरदत्तकथा
७४	श्री नागदत्तश्रेष्ठिकथा
७५	निमित्तकथकमुनिकथा
७६	श्री मानर्षिकथा
७७	लोभर्षिडे सुव्रतमुनिकथा
७८	श्रीनमिराजर्षिकथा
७९	श्रीअतिसुक्तकमुनिकथा
८०	सुकोशलमुनिकथा
८१	सुदर्शनश्रेष्ठिकथा

श्लोकसंख्या पत्रकम्

१६	१००--२
१५	१०१--१
२२	१०१--२
२९	१०२--२
१९	१०३--२
२२	१०४--१
२७	१०५--१
१५	१०६--१
२९	१०६--२
३७	१०७--२
१३५	१०९--१
९५	११३--२
३५	११७--१
९६	११८--१

जैनकथार्णवशुद्धिपत्रकम्

शुद्धिपत्रकम्

॥ ६ ॥

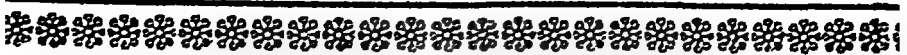
अशुद्धम्	शुद्धम्	पृ०	अशुद्धम्	शुद्धम्	पृ०	अशुद्धम्	शुद्धम्	पृ०	अशुद्धम्	शुद्धम्	पृ०
पूर्वभवानि	पूर्वभवाः	१ १	दोषतः	दोषतः	४ १	सेवये	सेवार्ये	९ १	शुद्धम्	शुद्धम्	५
प्रकार्याद्	प्रकार्याद्	१ १	पन्त्ये	पन्त्ये	४ २	तय	तया	९ १	तया	तया	७
क्वमागतम्	क्वमागतम्	१ २	इसा	इसा	४ २	यिष्टि	यिष्टि	९ १	यिष्टि	यिष्टि	८
भुक्तकृत	भुक्तकृतै	२ १	सङ्का	सङ्का	४ २	जापामाणि	जातपाणि	१ २	जातपाणि	जातपाणि	२
हाराद्यलङ्काराः	हाराद्यलङ्काराः	१ २	सखेन	सखेन	५ १	मशिश्नयत्	मशिश्नयत्	९ २	मशिश्नयत्	मशिश्नयत्	५
किञ्चित्	किञ्चित्	२ १	चतुःषष्टि	चतुःषष्टि	५ १	घावक	घातक	९ २	घातक	घातक	६
जीवीका	जीवीका	२ १	प्रभू	प्रभू	६ १	धावितः	धावितः	९ २	धावितः	धावितः	११
ग्राह	ग्राह	३ १	चतुःषष्टिगुणान्	चतुःषष्टिगुणान्	६ १	विह्रन्त्यथ	विह्रन्त्यथ	१० १	विह्रन्त्यथ	विह्रन्त्यथ	१२
च्युतः	च्युतः	३ १	चतुःषष्टि गुणान्	चतुःषष्टि गुणान्	६ २	व्यतीयु	व्यतीयु	१० २	व्यतीयु	व्यतीयु	११
बभूवु	बभूवु	३ २	घट	घट	६ २	विधिना	विधिना	११ १	विधिना	विधिना	२
प्रसाध्य	प्रसाध्य	४ १	मशिश्नयत्	मशिश्नयत्	७ १	शान्तिनाथ	शान्तिनाथ	११ १	शान्तिनाथ	शान्तिनाथ	८
महाहियः	महाहियः	४ २	प्रविशने	प्रविशने	९ १	अशिश्नयत्	अशिश्नयत्	११ २	अशिश्नयत्	अशिश्नयत्	१-७

अशुद्धम्	शुद्धम्	पृ०	पं०	अशुद्धम्	शुद्धम्	पृ०	पं०	अशुद्धम्	शुद्धम्	पृ०	पं०
रुप्यनै	रुप्यनै	१२	१	यदपं	यदपं	१९	१	व्याधि	व्याधि	२४	२
मण्डलि	मण्डलि	१२	१	भूषण	भूषण	१९	२	दश	दश	२४	७
आंशुपः	आयुषः	१२	२	व्यधि	व्यधि	२०	१२	प्राघूर्णकाय	प्राघूर्णकाय	२५	१२
अच्युत्	अच्युत्	१२	२	केया	केया	२१	४	तर्ह्युत्वा	तर्ह्युत्वा	२५	१३
स्वामिनो	स्वामिनो	१३	२	मुद्रित	मुद्रित	२१	६	वृद्धि	वृद्धि	२६	१२
धात्री	धात्री	१३	५	मधीश्वरः	मधीश्वरः	२१	१	मोदके	मोदके	२६	१५
प्रोवाच	प्रोवाच	१३	११	दशा	दशा	२२	९	मुनि	मुनि	२६	११
पुरुषोत्तमान्	पुरुषोत्तमाः	१४	६	दशम	दशम	२२	८	तालेषु	तालेषु	२६	१४
दयद	दयाद	१४	७	सप्तति	सप्तति	२२	१३	भूरीन्	भूरीन्	२७	३
अग्रो	अथो	१४	९	राज्वे	राज्वे	२३	३	शिवं	शिवं	२७	१०
दधानः	दधानः	१५	७	स्वयम्	स्वयम्	२३	३	जन्मभूः	जन्मभूः	२७	१२
मान्मजम्	मात्मजम्	१६	४	दशम	दशम	२३	६	प्रणष्टवान्	प्रणष्टवान्	२७	१४
इत्युपसर्गार्थं	इत्युपसर्गार्थं	१६	६	दशम	दशम	२३	५	त्रोऽसकौ	त्रोऽसकौ	२८	१२
चतुर्विधं	चतुर्विधं	१८	११	जितो	जितो	२४	११	मेव	मेव	२८	९

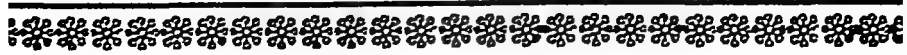
न कथा-
र्णवः
७ ॥

शुद्धम्	कापी	निर्मित	न्यसून्यवक्	चकारः	हस्त्यधं	चम्प	विहरन्	प्रभावना	प्रणमन्स्तुवन्	क्रोधफलं	रञ्जितः	वार्ता	जात	किन्तु
शुद्धम्	वापी	निर्मित	न्यसून्यवक्	चकार	हस्त्यधं	चम्पा	विहरन्	प्रभावना	प्रणमन्स्तुवन्	क्रोधफलं	रञ्जिता	वार्ता	जाता	किन्तु
पृ०	२८	२	१४	२८	२	१५	२९	२	३१	१	३२	३३	३३	३४
पं०	२	१४	२	२	२	५	३	७	४	१५	१	१२	३	५
अशुद्धम्	ब्रीचीत्	मादृशां	अकृपाया	भूपाद्या	श्वश्रू वधू द्वे	दारु	एकदा	श्वश्रूस्ता	कापि	मूर्ख !	गृहमागते	स्रन्त्यः	नीति	जीवितव्य
शुद्धम्	ब्रीचीत्	मादृशां	अकृपाया	भूपाद्या	श्वश्रू वधू द्वे	दारु	एकदा	श्वश्रूस्ता	कापि	मूर्ख !	गृहमागते	स्रन्त्यः	नीति	जीवितव्य
पृ०	३५	३५	३६	३६	३६	३६	३६	३६	३७	३७	३७	३७	३८	३८
पं०	२	३	२	४	२	५	७	९	१	१०	५	१३	९	१०
अशुद्धम्	ब्रीचीत्	तत्प्रतिज्ञां	उत्तरस्या	ब्रह्मे	वादिना	हवाप्यते	तथापि	चादिता	स्तान्त	त्रिपये	लायसे	त्वत्पुण्य	भियेकेण	मा
शुद्धम्	ब्रीचीत्	तत्प्रतिज्ञां	उत्तरस्या	ब्रह्मे	वादिना	हवाप्यते	तथापि	चादिता	स्तान्त	त्रिपये	लायसे	त्वत्पुण्य	भियेकेण	मा
पृ०	४०	४०	४१	४२	४२	४२	४२	४३	४४	४४	४४	४४	४५	४५
पं०	२	३	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२	२

॥ ७ ॥

अशुद्धम्	शुद्धम्	पं०	अशुद्धम्	शुद्धम्	पं०	अशुद्धम्	शुद्धम्	पं०
पुरस्त्री	पुरस्त्री	४५ १	विमुच्यते	किमुच्यते	४७ २	प्रेययिष्यामि	प्रेययिष्यामि	५२ २
प्रतिमाश्च	प्रतिमाश्च	४५ १	घमो	घमो	४७ २	सोऽरुणामे	सोऽरुणामे	५३ २
परिग्रह	परिग्रह	४५ १	मव	मव	४८ १	श्लाघ्यो	श्लाघ्यो	५३ २
स्नानादि	स्नानादि	४५ २	आगन्ही	आगन्ही	४८ १	अवकेशि	अवकेशि	५४ १
ग्रेहे	ग्रे	४६ १	जक्षे	जक्षे	५० २	क्रुधग्निना	क्रुधग्निना	५४ १
नस्ति	नस्ति	४६ १	न्तुर्वी	न्तुर्वी	५१ २	परीधं	परीधं	५४ १
प्रतिक्रमण	प्रतिक्रमण	४६ २	वोदृणि	वोदृणि	५१ २	मध्यस्थं	मध्यस्थं	५४ २
यत्	यत्	४६ २	तरुका	तरुका	५१ २	भ्रूण	भ्रूण	५४ २
पञ्चुपन्ने	पञ्चुपन्ने	४६ २	सपं	सपं	५२ १	वन्धादि	वन्धादि	५५ १
भूयः	भूयः	४७ १	वारिस्वाम्भसः	वारिस्वाम्भसः		भगवान	भगवान	५६ १
श्रीपत्तने	श्रीपत्तने	४७ १	मृषा	मृषा	५२ १	प्युचे	प्युचे	५६ १
देव्यार्पयत्	देव्यार्पयत्	४७ १	वर्ग	वर्ग	५२ १	माक्षदायित्वे	माक्षदायित्वे	५६ २
तथा	तदा	४७ २	संलेखनां	संलेखनां	५३ २	वासी	वासी	५७ १
दुहुल	दुहुल	४७ २				द्युमणि	द्युमणि	५७ २

अशुद्धम्	शुद्धम्	पृ०	पं०	अशुद्धम्	शुद्धम्	पृ०	पं०	अशुद्धम्	शुद्धम्	पृ०	पं०
वत्स	वत्स	५९ १ १	१	यध्य	यद्ध	६५ २ १०	१०	मशिश्रयन्	मशिश्रियन्	७३ १ ४	४
मध्यान्दिने	मध्यादिने	५९ २ ७	७	मालर्षि	मालिर्कृषि	६६ २ ६	६	निस्तुंगो	निस्तुंगो	७४ १ १	१
रूपाययुः	रूपाययुः	६१ १ १०	१०	पुरे	पुरे	६६ २ ७	७	रहता	रहता	७४ १ ६	६
गुहा	गुहा	६१ २ ३	३	ऽछिद्	ऽच्छिद्	६७ १ ८	८	दृष्ट	दृष्ट	७४ २ २	२
स्थितत्वा	स्थितत्वा	६१ २ ५	५	क्रमाद्	क्रमा	६९ १ ११	११	जन्मनाम्	जन्मनाम्	७४ २ ६	६
विरहातुर	विरहातुर	६२ १ ९	९	विन्दुभिः	विन्दुभिः	६९ २ १३	१३	सेनान्यं	सेनान्यं	७४ २ १३	१३
याचते	याचते	६२ २ ५	५	निरिक्षितुम्	निरिक्षितुम्	७० १ ६	६	हेपिताः	हेपिताः	७५ २ १०	१०
विह्वला	विह्वला	६२ २ ६	६	पश्यत्	पश्यत्	७० १ ७	७	प्रणीधि	प्रणीधि	७६ १ ११	११
स्थेन	स्थेन	६३ १ १०	१०	इत्युदीर्यति	इत्युदीर्यति	७० २ ५	५	देवानन्दा	देवानन्दा	७९ १ ६	६
समान	समान	६४ १ ७	७	प्रतिमा	प्रतिमां	७१ १ ६	६	मन्त्रवीच	मन्त्रवीच	७९ २ १२	१२
पपुः	पपुः	६४ १ ७	७	स्तस्य	स्तस्या	७१ १ ६	६	स्म	स्म	८० २ ९	९
क्रियती	क्रियती	६४ १ १०	१०	ऽब्रवीत्	ऽब्रवीत्	७१ २ ७	७	नार्पितो	नार्पितो	८० २ १३	१३
कल्लोलो	कल्लोलः	६५ २ ७	७	पाङ्गुलः	पाङ्गुलः	७१ २ ८	८	मर्भकम् ।	मर्भकम् ।	८० २ १४	१४
देवभूयं	देवभूयं	६५ २ ९	९	वीक्ष्य	वीक्ष्य	७१ २ १२	१२	जरद्ववम्	जरद्ववम्	८१ २ ७	७

अशुद्धम्	शुद्धम्	पृ०	पं०	अशुद्धम्	शुद्धम्	पृ०	पं०	अशुद्धम्	शुद्धम्	पृ०	पं०
प्रतिबद्ध	प्रतिबद्धः	८१	२	११	कोगोत्रो	अशुद्धम्	१५	२	जीवना	अशुद्धम्	१
करकंडवाख्य	करकंडवाख्य	८१	२	११	अनर्था	किंगोत्रो	१५	२	खंज	जीवना	१
योग्यं तद्	योग्यः सः	८२	२	२	साधून्	अनर्था	१५	२	गृध्र	खंज	२
निवृत्तः	नीवृत्तः	८२	२	६	सोमता	साधून्	१५	२	मेवासौ	गृध्र	१४
बद्धा	वलम्	८२	२	९	विवाह	सोमता	१५	२	द्रुतम्	मेवासौ	१५
तस्मिन्	तस्मिन्	९१	२	१३	स्वामिस्ते	विवाहं	१५	२	तस्यास्या	द्रुतम्	४
पक्वो	पक्वो	९२	१	६	दण्डकै	स्वामिस्ते	१०१	२	प्रच्छन्नेन	तस्यास्या	१४
भीतमे	भीतने	९२	२	२	दण्डकेभ्यो	दण्डकै	१०२	१	चैत्य	प्रच्छन्नेन	१२
कश्चित्	कथंचित्	९३	२	३	अभिदधे	दण्डकेभ्यो	१०२	१	ग्रामं ग्रामं	चैत्य	१४
माशिश्रयत्	मशिश्रयत्	९३	२	८	अङ्गुलि	अभिदधे	१०२	२	दुर्मति	ग्रामं ग्रामं	११
चतुः पल्यो	चतुष्पल्यो	९४	१	२	धिग	अङ्गुलि	१०४	१	धाराधरे	दुर्मति	१३
चक्रत्	चक्रत्	९४	२	४	शिखा	धिग	१०५	१	धृष्टा	धाराधरे	८
स्यस्मि	स्यस्मि	९५	१	४	मुक्त्वा	शिखा	१०५	१	विशामि	धृष्टा	३
						मुक्त्वा	१०५	२		विशामि	९

श्रीसद्गुरुप्रशस्तिः ।

समाधिस्थितयोगीन्द्रं, विद्युन्मीलितबहुषम् । सदा भान्तं प्रतापेन, धिया न्यक्कृतगीष्पतिम् ॥ १ ॥
 निजानन्दविष्णुर्णेन्दुं, प्रतिष्ठितपदस्थितम् । गम्भीरवाचं मुग्धास्यं, गूढमात्सन्यवस्थितम् ॥ २ ॥
 निर्विकल्पसुमाधिस्थं, सर्वजन्तुशमग्रदम् । दूरीकृतविकल्पोद्यत्सज्ज्ञानभास्करं गुलम् ॥ ३ ॥
 विशुद्धचरितल्यातं, जगतीशसमर्चितम् । सिद्धान्तवचने दक्षं, सर्वपापतमोरविम् ॥ ४ ॥
 देवैन्द्रवन्द्यतीर्थेश-ध्यानमगमहर्निशम् । संजातमोहमथनं, ज्ञानतत्त्वचिलासिनम् ॥ ५ ॥
 ग्रनेकान्तविचारेण, निष्ठं तं जैनवर्त्मनि । सच्छिष्यश्रेणिराजन्तं चिदानन्दधनोज्ज्वलम् ॥ ६ ॥
 नेतस्तसर्वपापौघं, शान्तमुद्राविराजितम् । वरेण्यं नौमि वक्तारं बुद्ध्यर्ब्धिं स्मरिपुङ्गवम् ॥ ७ ॥
 इक्षिसागरसूरीन्द्रः, स्मरिश्च, कीर्तिसागरः । प्रणमतो गुरुं भक्त्याष्टकं स्ताद्भविनां मुदे ॥ ८ ॥

ॐ नमः श्री पार्श्वनाथाय
विविध जैन ग्रंथोद्धृत-
जैनकर्थावः

प्रथमो विभागः

१ देवाधिदेवतीर्थकर-श्री ऋषभदेवचरित्रम्

श्री ऋषभदेव पुराऽपरविदेहेषु, पुरे क्षितिप्रतिष्ठिते । धनी धनाभिधानोऽभूद् धनेन धनदोषसः ॥ १ ॥
पूर्वं भवानि सोऽन्येद्युर्व्यवसायाय, वसन्तपुरपत्तनम् । गन्तुकामश्चक्रारोच्चैः, पटहोद्घोषणामिमाम् ॥ २ ॥
द्रव्यं द्रविणहीनानां, दुर्बलानां च शम्बलम् । वाहनं तद्विहीनानां, यच्छामि समसीयुषाम् ॥ ३ ॥
श्रुत्वा तांमिति भूयांसो, वणिङ्-कार्ष्णिकादयः । सगच्छ धर्मघोषाख्याः, स्तूयश्च तमन्वगुः ॥ ४ ॥
करमैः सैरिभैर्जात्यैः शकटसञ्चयैः । पन्थाः पृथुरपि प्रापाकीर्णसङ्कीर्णतां तदा ॥ ५ ॥
प्रकार्षाद् वर्षितुं लग्नः, प्राद्यथ धनाधनः । मार्गैरप्यतः सार्थैरप्यतः तत्तोऽखिलः ॥ ६ ॥

क्रमेण क्षीणपाथेयाः, कन्दमूलफलाशिनः । गभूदुरखिला लोकास्तपःस्थास्तापसा इव ॥ ७ ॥
 निशीथेज्येधुरसार्पिंद, सार्थनाथस्तपोधनान् । मातराकार्यं कार्यज्ञो, धृतेन प्रत्यलाभयत् ॥ ८ ॥
 तेन दानेन सम्प्राप्तसम्यक्त्वश्चायुषः क्षये । उत्तरकुलश्रुत्यन्नास्तिपल्यायुर्महासुखी ॥ ९ ॥
 भवे तृतीये सौधर्मं, त्रिपल्यायुः सुरस्ततः । विजये गन्धिलावत्यां, प्रतीचीदिग्विदेहने ॥ १० ॥
 गान्धारदेशे वैताढ्ये, पुरे गन्धसमृद्धके । सम्राडतिवलस्तस्य, पुत्रः शतबलौ नृपः ॥ ११ ॥
 महिषी चन्द्रकान्ताख्या, जातश्चुत्वा तयोः सुतः । महाबलाभिधः प्राप, राज्यं क्रमात् कृमागतम् ॥ १२ ॥ [त्रिभिः सम्बन्धः]
 प्रिया विनयवत्यस्य, मन्त्री सुबुद्धिरास्तिकः । सद्धर्मा भिन्नसंभिन्नश्रोताश्चान्योऽस्ति नास्तिकः ॥ १३ ॥
 अन्यदा संसदासीनस्यात्य भूपस्य चाग्रतः । चकार चारुचारीभिर्नाटकं नटपेटकः ॥ १४ ॥
 पश्यन्तं सस्युहं नाट्यं, सुबुद्धिर्भूभुजं जगौ । स्फूर्तं गीतं विलापाभं, सर्वं नाट्यं विडम्बना ॥ १५ ॥
 भारा हाराद्यलङ्काराः, सर्वे कामास्तु दुःखदाः । परं परत्र सर्वत्र, धर्मः शर्मकरोऽङ्गिनाम् ॥ १६ ॥
 शूलभिन्न इनात्यन्तं, कपिकच्छूकदर्थितः । इवासहिष्णुश्चान्योऽदः श्रोवाच सचिवो वचः ॥ १७ ॥
 प्रत्यर्थं सौख्यमुत्सृज्य, परोक्षार्थी विलक्षताम् । को मूढो नैति जम्बूक, इव त्यक्तसुखाभिषः ॥ १८ ॥
 को वा ग्रासं भाजनस्थं, हित्वाज्यस्मै प्रतीक्षते ? । शिषासुर्वीज्युतं प्राप्य, सन्दिग्धाग्मः क इच्छति ॥ १९ ॥
 शुभत्वा भोगानथो ग्रान्ते, कुर्याद् वा सुकृतं कृती । स्तनं धयन्तं तनयं, को हि मातृविभोजयेत् ॥ २० ॥
 सुबुद्धिरूचे यत् ग्रान्ते, धर्मोद्धरणधीस्तां । तदेतद् दमनं लजे, सङ्ग्रामे गज-वाजिनाम् ॥ २१ ॥

कूपस्य खननारम्भो, लगेऽग्री सदनेऽथवा । पुरे रोधे कियात्रीरेन्धन-धान्यादिसङ्ग्रहः ॥ २२ ॥
 श्रेयसः करणं ग्रान्ते, दुर्धटं घटते यतः । इवाकालफलापातः, प्राणिनामायुषः क्षयः ॥ २३ ॥
 अतो मतिमता विद्वामाने सभ्यग्वयो वले । अहार्यकार्यं एवासौ, धर्मः शर्मनिबन्धनम् ॥ २४ ॥
 किञ्चातिलोभतः प्राणी, प्रायः ग्रामोति चापदः । वनस्थजम्बुकस्येवामात्योऽचोचदसौ कथम् ? ॥ २५ ॥
 सुबुद्धिरभ्यधादेकोऽददा वले वलेचरः । जगाम भ्रमता तेन, दृष्टो दूरस्थितः करी ॥ २६ ॥
 जघानैकेन वाणेन, धन्यमन्यो धनुर्द्धरः । हित्वा धनुः शरं पशुपाणिर्भुक्ताकृतेऽगमत् ॥ २७ ॥
 तत्पातशब्दशीतेन, दृष्टो दुष्टोऽरणेण सः । परस्मिन्श्चिन्त्यते यच्च, प्रायः पतति तद्गृहे ॥ २८ ॥
 दैवात् तत्रैक आयातः शृगालो हृद्यचिन्तयत् । किञ्चित्कालं नृसर्पाभ्यां करिणा जीवीका चिरम् ॥ २९ ॥
 तावदग्नि धनुर्जीवां, भक्षयंस्तां ममार सः । तत्कोट्या तालुके भिन्ने, धिगू धिगू लोभान्धचेष्टितम् ॥ ३० ॥
 भुञ्जानो विषयानेवं, तद्विषाकमचिन्तयन् । अत्रप्तस्तृप्तिपर्यन्तं, पत्राशुत्र दुःखमाक् ॥ ३१ ॥
 तथा देवान्यलोकोजपि, न सन्दिग्धो यदेकदा । आवाभ्यां नाकिनो दृष्टा, गताभ्यां नन्दने वने ॥ ३२ ॥
 तेज्वेकः प्राह ते सोऽहमतिवलः पितामहः । शुद्धधीर्धर्ममाराध्य, ब्रह्मलोकेन्द्रतां श्रितः ॥ ३३ ॥
 त्वमप्युद्यच्छ संसारकारागाराद्धिनिर्गमे । मा स्म शोचोर्भवाभ्मोर्धौ पतितैस्त्रि पक्षिभिः ॥ ३४ ॥
 केऽमी पक्षिण इत्युक्ते, भवतोचे पुरन्दरः । हस्त्येकस्तृपितो ग्रीष्मे, नद्यां नीरार्थमाचिञ्चत् ॥ ३५ ॥
 पङ्के मग्नस्तथा सोऽभूद् यथा निर्गन्तुमक्षमः । शृगालमक्षितापानद्वारा काकादयोऽविशन् ॥ ३६ ॥

मांसलोभेन मध्यस्थाः, सुस्थास्ते तस्थुरस्थिराः । शुष्कं सङ्क्षोचमापन्नं, हस्त्यङ्गं पद्मकोशवत् ॥ ३७ ॥
 वर्षापूर्णेण तवीतं समुद्रं मत्स्य-कच्छपैः । भिन्नं भिन्नं च नीरेण, निरीयुस्तेऽखिला बहिः ॥ ३८ ॥
 इतस्ततो भ्रमन्तश्चापभ्यन्तः पारमग्न्युधेः । विनाशमापुरात्मानं, निन्दन्तोऽदीर्घदिशि नमः ॥ ३९ ॥
 एवं संसारिणो जीवा, मर्त्यजन्मकलेवरे । तिष्ठन्तो दुःखितां यान्ति, लोभिनो विषयामिषे ॥ ४० ॥
 तस्मादवसरं प्राप्योद्यमः कार्यः क्रियोपरि । पश्चान्मृत्युमुत्तुल्यं प्राप्तो, वत्स ! मा गच्छ दीनताम् ॥ ४१ ॥
 एतत् स्मरसि तस्योक्तं, राज्ञोचै संस्मरामि भोः ! । मन्याह परलोकोऽपि, श्रद्धेयस्तर्हि निश्चितम् ॥ ४२ ॥
 स्वामिस्तवान्वये पूर्व, कुरुचन्द्रोऽभवन्नुपः । भार्या कुरुमती तस्य, हरिश्चन्द्रः कुमारकः ॥ ४३ ॥
 चार्वाकः स च चार्वाकमतं सत्यतया वदन् । न मन्यतेऽन्यलोकां नो, बन्ध-मोक्षौ वृषावृषौ ॥ ४४ ॥
 स प्रान्तावसरे पुष्पस्तारं प्रस्तरव्रजम् । गोशीर्षिचन्दनं पूति, पयस्तप्तत्रूपमम् ॥ ४५ ॥
 दुङ्गलतूलीः शूलीच, शर्कराः कर्करानिव । विदन् ज्ञात्वा रहो राज्ञी, सपुत्रा तमपालयत् ॥ ४६ ॥
 परागुतामसावापोश्रपापो विस्रंसं रसन् । तत्पदे मन्त्रिभिरन्यस्तो, हरिश्चन्द्रो नृपाङ्गजः ॥ ४७ ॥
 पप्रच्छ सोऽन्यदा धर्मं, सुबुद्धिसचिवं निजम् । इतः पुरो बहिर्देवाश्चक्रुः केवलिनो महम् ॥ ४८ ॥
 सुबुद्धिमन्त्रिणा सार्द्धं, भूषस्तं वन्दितुं गतः । पप्रच्छावसरे तातो, भगवन् ! मे गतः क्व नु ? ॥ ४९ ॥
 भगवानाह सप्तम्यां, संवेगात् तौ व्रतं श्रितौ । मोक्षं गतो चासङ्ख्याता, व्यतीयुस्ते तवान्वये ॥ ५० ॥
 यावद् भवान् सुबुद्धेश्चान्वयेऽहं क्रम एव नः । सद्धर्मावसरो ज्ञाप्यः, प्रमोर्लोकात्तिकैरिव ॥ ५१ ॥

यच्चानवसरे रङ्गभङ्गजङ्गमसङ्गमम् । वचो वच्मि तदत्रापि, प्रगुणं कारणं शृणु ॥ ५२ ॥
श्रीविजयामितधोपौ, श्रमणौ नन्दने वने । गतेन दृष्टौ च, कियदायुः प्रभोर्मम ? ॥ ५३ ॥
ताभ्यां मास इति प्रोक्तेऽल्याकुलो भवदन्तिके । आगतोऽस्तः परं देव !, यद् युक्तं तद् विधेहि भोः ॥ ५४ ॥
सम्भ्रान्तो भूपतिः ग्राह, मन्त्रिन् ! स्तोकादिनैः कियान् । धर्मो भवति ? मन्याह, सोऽप्योऽप्यनल्पसौख्यदः ॥ ५५ ॥
यदेकाहकृता शुद्धा, प्रत्रज्या पारमेश्वरी । मोक्षं वैमानिकत्वं वा, ददात्यत्र न संशयः ॥ ५६ ॥
चैत्येष्वष्टाहिकां कृत्वा, लात्वा संस्तारकव्रतम् । द्वाविंशत्यहरीशाने विमाने श्रीप्रभे दिवि ॥ ५७ ॥
उत्पन्नो ललिताङ्गाख्यो, देवो देवी स्वयंप्रभा । यानिन्द्रेण समं नन्दीश्वरद्वीपे च्युतोऽय सः ॥ ५८ ॥ युग्मम् ॥
विजये पुष्कलावत्यां पत्तने प्राग्विदेहगे । लोहार्गले नृपः स्वर्णजङ्घने लक्ष्मीः प्रिया तयोः ॥ ५९ ॥
पुत्रोऽभूद् वज्रजङ्घारव्यः, स पूर्वमवगेहिनीम् । श्रीमतीसुपयेमे श्रीवज्रसेनार्हतः सुताम् ॥ ६० ॥
क्रमात् सम्यासमाभ्राज्यस्तल्लोभेनातिपाप्मना । विषधूपप्रयोगेण, हतः पुत्रेण सप्रियः ॥ ६१ ॥
उत्तरकुरुधृत्यत्रः, पूर्णार्धुर्गमधर्मिषु । त्रिपल्यायुश्च सौधर्मो, सुरो जातस्तत्तच्छ्रुतः ॥ ६२ ॥
अथो महाविदेहेषु, पुरे क्षितिप्रतिष्ठिते । सुविधेर्भिषजः पुत्रो, जीवानन्दाह्वयोज्जनि ॥ ६३ ॥
केशवः श्रीमतीजीवश्चत्वारः सुहृदोऽपरे । जज्ञिरेऽस्य नृपामात्य-सार्थप-श्रेष्ठिस्तनवः ॥ ६४ ॥
विशेषात् पूर्वसम्बन्धादस्याधे ग्रीतिरुत्तमा । एकजीवा ह्वान्योन्यं, समं चक्रुः क्रियाः समाः ॥ ६५ ॥
तिष्ठन्तोऽन्येधुराधुर्वधपुत्रस्य मन्दिरे । भिक्षार्थमागतं दुष्टकुष्ठपुष्टं तपोधनम् ॥ ६६ ॥

सकृपाः सस्मितं ग्राहूः, साहसं भिषजामहो ! । कुपात्रमपि लोमेन, चिकित्सन्ति न तूत्तमम् ॥ ६७ ॥
 विज्ञाततदभिप्रायो, वयस्यान् ग्राहू वैद्यसः । सत्यमेतत् परं नास्ति, धनं मे साध्य-साधनम् ॥ ६८ ॥
 कम्बलश्चन्दनं तैलं, लक्ष्पाकं पृथक् पृथक् । विलोब्यतेऽत्र तत्राऽस्ते, तैलं मे लक्ष्पाकम् ॥ ६९ ॥
 अमात्य-नृपुत्राद्यैः, प्रोक्तमन्यद्वयं पुनः । करिष्याम इति प्रोब्य, सर्वेऽनुर्वणिगापणे ॥ ७० ॥
 लक्षद्वयेन गृह्णन्तश्चन्दनं कम्बलं च ते । वणिजाऽमाणि किं कार्यं, तेऽपि साध्यर्थादिशन् ॥ ७१ ॥
 शिशुलामप्यहो ! बुद्धिर्मे नो तादृशी मम । श्रेष्ठिश्रेष्ठ इति श्यात्वा, विना मूल्यमदाद् द्वयम् ॥ ७२ ॥
 वैराग्याच्च व्रतं लात्वा, सिद्धसौधाच्चगोऽभवत् । लात्वा समग्रसामग्रीं, ते जग्मुः श्रमणान्तिकम् ॥ ७३ ॥
 भगवन्ननुजानीहि, कुर्मस्ते रुक्मतिक्रियाम् । इत्युक्त्वाऽभ्यङ्गमङ्गस्य, सिद्धतैलेन ते व्यधुः ॥ ७४ ॥
 कम्बलेनाऽऽवृतादङ्गागिरीयुः कुमयो बहिः । क्षुभितास्ते दयावद्भिर्निक्षिप्ता गोकलेवरे ॥ ७५ ॥
 चन्दनालेपनं चक्रुरेवं द्विस्त्रिः प्रयोगतः । त्वग्मांसास्थिगताः कीटा, निर्गता गात्रतो मुनेः ॥ ७६ ॥
 संरोहिण्या वरौपथ्या, सुवर्णवपुषं मुनिम् । विधाय क्षमयित्वा च, धन्यमन्या ययुर्गृहम् ॥ ७७ ॥
 साध्वर्थफल्यितार्थेन, जिनचैत्यमचीकरत् । ते क्रमाद् व्रतमासाद्याच्युते कल्पेऽभवन् सुराः ॥ ७८ ॥
 इतश्च जम्बूद्वीपस्य, विदेहे विजयेऽष्टमे । नगर्यां पुण्डरीकिण्यां, तीर्थेऽत्र वज्रसेनराट् ॥ ७९ ॥
 तत्पत्नी धारिणी तस्या, वज्रनाभादयः सुताः । पञ्च पञ्चसुखप्राणा बभूवुरच्युतात् च्युताः ॥ ८० ॥ युग्मम् ॥
 वज्रसेनो जिनो, लोकान्तिकैरागत्य बोधितः । दानं दत्त्वा व्रतं लात्वा, क्रमाज्ज्ञानमवाप च ॥ ८१ ॥

वज्रनाभः समुत्पन्नचक्ररत्नो भुवस्तलम् । आसध्य बन्धुभिः सार्द्धं, भुक्तवांश्चक्रिणः श्रियम् ॥ ८२ ॥
 स्वाधीनानि निधानानि, नवाप्यस्य चतुर्दश । रत्नान्यश्चरथेभानां, लक्षाश्चतुरशीतिकाः ॥ ८३ ॥
 चतुःषष्टिसहस्राणि, स्त्रियोऽस्य भोग्यतामगुः । वेदाक्षिलक्षपूर्वाणि, राज्यं भुक्त्वाऽन्तिके पितुः ॥ ८४ ॥
 सबन्धुव्रतमादत्ताभूच्चतुर्दशपूर्ववित् । चत्वारो बाहुमुख्याश्चैकादशङ्गविदोऽपरे ॥ ८५ ॥
 वज्रनाभोऽभवत् स्वरिर्हृदाराधनादिभिः । विंशतिस्थानकैस्तीर्थकृत्कर्माऽऽर्जोदसौ पुनः ॥ ८६ ॥
 बाहुर्बहूनामवादिदानतश्चक्रिणः श्रियम् । सद्भिश्चाभगणयाऽऽर्जनं सुबाहुर्बाहुशक्तिताम् ॥ ८७ ॥
 सुलब्धमेतयोर्जन्म, सदैवावृत्यकारिणोः । व्याख्यान्तीत्यादिनाऽऽचार्याः, सन्तः सत्यक्षयातिनः ॥ ८८ ॥
 श्रुत्वा पीठ-महापीठौ, स्वाध्याय-ध्यानबन्धुरौ । सज्जातमत्सरौ चित्ते, बदतः स्म परस्परम् ॥ ८९ ॥
 शरीरसुखकारी स्यात्, प्रायः श्लाघ्यो जने नरः । न धर्मो दृश्यतेऽत्रान्यथाऽहो ! मोहविजृम्भितम् ॥ ९० ॥
 इत्युक्तवद्भ्यामेताभ्यां, स्त्रीवेद्यं कर्म सञ्चितम् । चतुर्दशपूर्वलक्षाः, सर्वेऽप्याराध्य सद्ब्रतम् ॥ ९१ ॥
 सर्वार्थसिद्धमासेर्दुर्गासदसदर्शनैः । त्रयस्त्रिंशत्पयोरास्यायुषः ससुखमायुषः ॥ ९२ ॥

श्री ऋषभदेव इतश्च पश्चिममहाविदेहे वणिजाबुभौ । वाणिज्यं चक्रतुः सार्द्धं, भद्रक-क्षुद्रकाशयौ ॥ ९३ ॥
 क्षुद्रः प्रच्छन्नलाभादि स्थगयन्नाददे स्वयम् । मृत्वाऽत्र भरते जातौ, नरेभौ युग्मधर्मिणौ ॥ ९४ ॥
 नरं वीक्ष्य गजः स्नेहात्, स्कन्धमारोहयत् स्वयम् । युग्मिनस्तमिति ग्राहुर्नाम्ना विमलवाहनम् ॥ ९५ ॥
 दीयमानेषु गीर्वाणद्रुमेषु कालदोषतः । युग्मिनः कलहायन्तेऽलभमानाः कलं फलम् ॥ ९६ ॥

साकं चन्द्रयशःपन्त्येभस्थं तं वीक्ष्य युग्मिनः । विवदच्छेदमिच्छन्तः, स्वावज्ञां तत्पुरोज्ज्वदन् ॥ ९७ ॥
 सोऽपि नीतिमिमामेषां हकाराख्यां समादिशत् । मर्यादास्थायिनां तेषां, न व्यतीयुर्महाह्वियः ॥ ९८ ॥
 धनुर्वशशान्युच्चः, प्रक्षय युगलं स तु । पल्यस्य दशभागायुः, सुपर्णैष्वदपद्यत ॥ ९९ ॥
 चक्षुष्मान् कुलकृन्नान्यशन्द्रकान्तापर्वनृपः । पल्यस्यासङ्ख्यभागायुरुच्चाङ्गोऽष्टधनुःशती ॥ १०० ॥
 तामेव नीतिं नीतिज्ञो, दर्शयन्नपराधिनाम् । मृत्वा सुपर्णकुमारेणाद् राज्ये संस्थाप्य नन्दनम् ॥ १०१ ॥
 यशस्वीति तृतीयोऽभूत्, सुरूपापतिरीश्वरः । आनुपूर्व्येनपूर्वायुः, धनुःसप्तशताङ्गवान् ॥ १०२ ॥
 मर्यादाच्छेदिनां कालदोषानीतिद्वयं दिशन् । हकाराख्यां मकाराख्यामल्पानल्पापराधिनाम् ॥ १०३ ॥
 मृत्वोदधिङ्कुमारेणाद् राज्ये न्यस्य निजाङ्गजम् । चतुर्थोऽथाभिचन्द्रोऽभूत्, प्रतिक्रूपापतिः पतिः ॥ १०४ ॥
 पूर्वोक्तायुर्वपुर्मनिः, स सार्द्धं षड्धनुःशतम् । स्वायुर्दशांशे विन्यस्तपुत्रराज्योऽगमद् दिवम् ॥ १०५ ॥
 धनूंषि पट्शतान्युच्चः, पञ्चमोऽथ प्रसेनजित् । चक्षुःकान्तापतिः पूर्वोक्तायुः त्रियङ्गुवर्णरुक् ॥ १०६ ॥
 धिकाराख्यतृतीयाया, नीतेः कर्त्ता महागसाम् । मृत्वा द्वीपकुमारेणात्, हनुसङ्क्रामितेन्द्रिः ॥ १०७ ॥
 सार्द्धेषुशतचापाङ्गः, कुलकृन्मरुदेवकः । श्रीकान्तेशश्च पूर्वयुग्यस्य राज्ये तनूद्भवम् ॥ १०८ ॥
 देवो द्वीपकुमारेऽभूत्नीतित्रयप्रवर्त्तकः । सप्तमः कुलकृन्नाभिस्तत्पत्नी मरुदेव्यथ ॥ १०९ ॥
 जम्बूद्वीपेऽत्र भरते, सुषभा-दुःपमारके । एकोनवतिपथैरुने स त्रुटिताङ्गके ॥ ११० ॥
 आयाढाद्यचतुर्थ्यसिचरापाढागते विधौ । स जीवो वज्रनाभस्य, च्युत्वा सर्वार्थसिद्धितः ॥ १११ ॥

तस्याः कुक्षाववतारीत् सापि स्वभांश्चतुर्दश । ददर्श सुखनिद्राणां, श्रोत्रनिद्राननपङ्कजा ॥ ११२ ॥
 गौर्गेजः केशरी लक्ष्मीस्नात्रं दाम रविः शशी । ध्वजः कुम्भः सरोजब्धिविमानं रत्नोच्चयः शिखी ॥ ११३ ॥
 लघान् पुष्टानिमान् दृष्ट्वा हृष्टतुष्टा सती सती । स्पष्टमाचष्ट मिष्टाभिर्वाग्भिरभ्येत्य भूभुजम् ॥ ११४ ॥
 स्वमिन्नद्य सतां कल्पे, तल्पे सुप्ता सती निशि । मुखे प्रविशतः स्वमान्, प्रबुद्धा वीक्ष्य साम्प्रतम् ॥ ११५ ॥
 तदेपां किं फलं ? मन्ये, सद्यो मेऽद्य निवेद्यताम् । श्रुत्वा सम्यग् विचार्याऽऽर्यो, बुद्धिविज्ञानपूर्वकम् ॥ ११६ ॥
 उवाच वाचमाचारपूतः सद्भूतमुत्तुपः । सर्वाङ्गिसुभगो भाग्यलभ्यस्ते भविता सुतः ॥ ११७ ॥
 स यौवनमनुग्राप्तः, प्रतापाक्रान्तभूतलः । आक्रमिष्यति भूपालमण्डलं भानुवन्नभः ॥ ११८ ॥
 आकर्ण्य कर्णामृतवृष्टिकल्पं, नाभेर्वचः श्रीमरुदेव्यपीदम् । बभूव धाराहतनीपपुष्पमिवोच्छ्रसद्विग्रहरोमकृपा ॥ ११९ ॥
 शीर्षे दशनखावर्त्तं, विधायान्नलिमब्रवीत् । स्वामिन्निष्ठमसन्दिग्धं, सम्यगेतत् प्रतीप्सितम् ॥ १२० ॥
 इत्युक्त्वा नाभ्यनुज्ञाता, गृहमेत्य सखेन सा । गर्भं बभार धौरेयं, सद्भीजं वीजस्त्ररिव ॥ १२१ ॥
 वासवाश्च चतुःपष्टि सद्रवकुक्षिधारिके ! । भवत्या भविता तीर्थकृत्युत्रः प्रोचुरेत्य ताम् ॥ १२२ ॥
 सार्द्धाष्टमदिने मासे, नवमे पूर्णदेहदा । सुतं प्राप्तं चैत्राद्याष्टम्यामर्द्धनिशि प्रध्वः ॥ १२३ ॥
 काष्ठाः प्रसेदुरासेदुः, क्षणं नारकिणः सुखम् । हर्षाद्वैतमयं जज्ञे, जगज्जन्तोदयेऽब्धिवत् ॥ १२४ ॥
 षट्पञ्चाशत्कुमारीणामासनानि चकम्पिरे । विज्ञायावधिनाऽभ्येत्य, जिनजन्मोत्सवं व्यधुः ॥ १२५ ॥
 संवर्त्त-मेघाऽऽदर्शाश्च, भृङ्गार-तालवृन्तकान् । चामरोद्योतरक्षाश्च, कुर्युः कार्याणि ताः क्रमात् ॥ १२६ ॥

समातरं जिने नत्वोद्गाय गीतानि तानि ताः । जगुर्थयागतं सर्वाः, प्रमोदाञ्चितचेतसः ॥ १२७ ॥
 अथाऽऽसनग्रम्पोत्थापधिक्षानेन वासवः । विज्ञो विज्ञाय सर्वज्ञजन्म-सन्महिमास्पदम् ॥ १२८ ॥
 सुधोषघण्टाटङ्कारसावधानीकृतागरः । पालकाख्यविमानस्थः प्रापार्हजन्ममन्दिरम् ॥ १२९ ॥ युग्मम् ॥
 दत्त्वाऽपस्वपिनीं मातुर्मुत्तया पार्थे जिनाकृतिम् । पञ्चरूपधरो मेरुधराधरमगाद्धरिः ॥ १३० ॥
 रूपैर्देवेन हस्तेऽल्लाह, वहन् द्वाभ्यां च चामरे । एवेनोलालयन् वज्रं, छत्रमेकेन मूर्धन्यधात् ॥ १३१ ॥ युग्मम् ॥
 क्षीरार्णवाद्वाहताम्भोभिः, क्षालितं वपुरार्हतम् । वासवैश्चात्मनः पङ्कमेनेकभवसञ्चितम् ॥ १३२ ॥
 नाटयपाटपटो नाटयं, चक्रे शक्रवधूजनः । को वाऽऽसाद्य सुधाकुण्डसुदासीनो भवेत् सुधीः ॥ १३३ ॥
 प्राचीनविधिनाऽऽज्जीयापनीय तद्विचेतनाम् । अलङ्कारान् प्रभोर्योग्यान् दत्त्वा खेलनकानि च ॥ १३४ ॥
 ससुराः सुरराजाश्च, जग्मुः स्वर्गं यथागतम् । शशंस नाभये देवी, प्रबुद्धा सुतजन्म तत् ॥ १३५ ॥
 प्रभो ऋषभ इत्याख्यां, पितरौ चक्रतुर्यतः । तदूर्वोर्ध्वपमाङ्गोऽस्ति, स्वमे ग्राक् चेक्षितोऽम्बया ॥ १३६ ॥
 गते देशेनवर्षेऽस्य, सेषुयष्टिः पुरन्दरः । दर्शनायाऽऽगतस्तत्र, प्रशुणा हृष्टिरपिता ॥ १३७ ॥
 अकतीक्षुं भवान् पाणिं, ग्रससार जिनेश्वरः । इत्यत्रेश्वाकुर्वशस्य, स्थापनां वासवो व्यधात् ॥ १३८ ॥
 अथ देवाहृतोत्तरकुरुर्वृक्षैः प्रभुः । पुषोप वपुषा धृद्धि, सार्द्धं पित्रोर्मनोरथैः ॥ १३९ ॥
 दिवश्चयुतोऽद्भुततथीको, देव-देवीभिराश्रितः । श्वेतदन्तद्वुतिः श्यामशिरोजः सुसरोजहृक् ॥ १४० ॥
 विम्बोष्ठोऽष्टोत्तरं चारुलक्षणानां सहस्रकम् । दधानो धनुषां पञ्चशतमुच्चतया तनौ ॥ १४१ ॥

वृषभाङ्गो धनुराशिर्धातिरुक्मसमाङ्गरूढः । छत्राकारशिरा जानुलग्नबाहुर्महाशयः ॥ १४२ ॥
 नीलेत्पलाभनिःश्वासो. जातजातिस्मृतिः प्रभुः । कान्तिभिर्वृद्धिभिस्तोषु मनुष्येष्वधिकोऽभवत् ॥ १४३ ॥ (चतुर्भिः सम्बन्धः)
 अकालमृत्युराघोऽभूद् बालस्तालफलाहतः । कन्या कुलकृता पत्नी, वृषभस्येति रक्षिता ॥ १४४ ॥
 भोगयोग्यं चिन्तुं ज्ञात्वा, हरिरेत्य वरक्रियाम् । देव्यो वधूक्रियां चक्रुः, सुमङ्गला-सुनन्दयोः ॥ १४५ ॥
 प्रभोः पटुपूर्वक्षेषु, युग्मयुग्मं गतेष्वभूत् । क्रमेण भरत-त्राक्यौ, सौनन्देयश्च सुन्दरी ॥ १४६ ॥
 परार्थेकोनपञ्चाशतमद्वत सुमङ्गला । युग्मान्यतिक्रमे नीतेः कथनं वृषभस्य च ॥ १४७ ॥
 दण्डं करोति राजेति, शिष्टं ते प्रोचुरस्तु सः । ब्रूध्वं कुलकृतं सोऽवगस्तु वो वृषभः प्रभुः ॥ १४८ ॥
 समयज्ञः समेत्येन्द्रो, राज्यस्नात्रमद्वयत् । राजार्हमुकुटादीश्चालङ्काराच्च न्यस्तांस्तनौ ॥ १४९ ॥
 राज्यस्नात्रकृते नीरसानीय नलीनीदलैः । युग्मिनोऽप्यागता नाथं, ददृशुर्भूषितं भृशम् ॥ १५० ॥
 माऽप्यत् क्लेदमिदं वस्त्राद्यर्च्यत्वात् प्रभुपादयोः । चक्रुः पत्राम्बुभिः पूजां, शिक्षयेत् कः सतां नयम् ? ॥ १५१ ॥
 विनीताः साच्वमी मर्त्या, हतीन्द्रोऽन्वर्थस्रचकाम् । स्थापनां तु विनीतायाः पुर्गस्तिस्स्यां भुवि व्यधात् ॥ १५२ ॥
 कुञ्जराश्च-गवादीनां, राज्यार्थं सङ्ग्रहोऽभवत् । तथोग्र-भोग-राजन्य-क्षत्रियाणां क्रमोऽपि च ॥ १५३ ॥
 आरक्षकार्यमित्राणि, जज्ञिरे क्षत्रियाः परे । इत्यादिसङ्ग्रहं कृत्वा, साम्राज्यं बुभुजे विशुः ॥ १५४ ॥
 कन्द-मूल-दलाहारास्तथा पुष्प-फलाशिनः । वभूवुर्मनुजा नाभिघ्ननुः कुलकरो यदा ॥ १५५ ॥
 आसन्निधुभुजः पूर्वे, मुख्येनेस्वाकवो हामी । अणसप्तदशं सस्यं, भुञ्जते चाममेव ते ॥ १५६ ॥

तस्मिन्नजीर्यामोऽन्ने, युग्मिनः प्रभुमैयरुः । प्रष्टुणाऽभाणि भुञ्जीच्च दृष्ट्वा हस्तेन निस्तुषम् ॥ १५७ ॥
न जीर्यति तथाप्येतत् ततस्तेऽस्य पशूक्तितः । वर्षणं तीमनं हस्तदोर्मूले तापनं व्यधुः ॥ १५८ ॥
कालस्य मध्यमत्वेनोत्पेदेऽग्निर्वृक्षवर्षतः । शुल्लतां पक्वमन्नाभं, ज्ञानात् ज्ञात्वाऽऽह तान् प्रभुः ॥ १५९ ॥
प्रक्षेप्य दाहाच्चौषध्या गजारूढग्रभोः पुरः । युग्मिनः प्राहुरस्मभ्यं, ददाति स न किञ्चन ॥ १६० ॥
विज्ञायावसरं स्वामी, तानाहाऽऽनीयतां हि मृतं । तदादौ तं गजेन्द्रस्य, कुम्भं कुम्भस्थलेऽकरोत् ॥ १६१ ॥
कृत्वा प्रत्याह तानेय, स्थानान्येतादृशानि भोः । निर्माय पक्वमन्त्रानं, भुञ्जतां तनुषुष्टये ॥ १६२ ॥
एवं लोह-घट-क्षौर-चित्रचीवरकारिणाम् । शिल्यान्येकस्य चैकस्य, विंशतिविंशतिभिदः ॥ १६३ ॥
कर्माणि कृषिवाणिज्यादीनि लोकाय चादिशत् । कर्मानाचार्यकं शिल्पं, स्यादाचार्योपदेशजम् ॥ १६४ ॥
ब्राह्म्या दक्षिणहस्तेनाशिक्षयताक्षरावलीम् । सुन्दर्या वामहस्तेन, गणिताङ्कांश्च नाभिभूः ॥ १६५ ॥
चतुःषष्टिर्गुणान् स्त्रीणां, रूपं कर्म तथार्पमे । बाहुबलेर्लक्षणानि, नरादीनामदर्शयत् ॥ १६६ ॥
तांस्तन्नामानुगे देशे, पुत्रान् राज्ये न्यवीविशत् । सर्वलोकोपकाराय, यजन्माधार्हतां भवेत् ॥ १६७ ॥
त्रिषष्टिं पूर्वलक्षाणि, राज्यं पालयतोऽत्यगुः । ईशुर्लोकान्तिका देवाः, कल्पतः कल्पतस्त्वथ ॥ १६८ ॥
जय त्वं नन्द भः ते, क्षत्रियवृषभास्तु ते । धर्मेऽविघ्नं धर्मतीर्थं, तीर्थनाथ ! प्रवर्त्तय ॥ १६९ ॥
बोधयन्तीत्यादिवाग्भिः, स्वयम्बुद्धमपि प्रभुम् । वन्दिनः प्रातराशीर्भिर्जागरूकमिवाधिपम् ॥ १७० ॥
आरेमे वार्षिकं दातुं, धनदानीतेशेवधेः । ईप्सितं दानमर्थिम्यः, स्वयमावालभोजनम् ॥ १७१ ॥

त्रीणि कोटिशतान्यष्टाशीतिकोटीः करार्पितम् । साशीतिलक्षका वर्षे, दानमेतज्जगद्गुरोः ॥ १७२ ॥
 अथो चैत्रासिताष्टम्यां, पठेनाऽद्धोन्तिर्मेऽशके । शिविकां सुदर्शनाख्यां, त्यक्त्वा सिद्धार्थकानने ॥ १७३ ॥
 चतुःराहस्यैर्भूपानां, सहाशोकतरोस्तले । देवदूष्यधरो घोरः, प्रात्राजीद् वृजिनोज्झितः ॥ १७४ ॥ युग्मम् ॥
 चतुःसहस्राः कच्छाद्या, लोचं कृत्वा स्वयं नृपाः । कर्ष्यति यथा नाथः, कर्ष्यामो वयं तथा ॥ १७५ ॥
 इति ध्यात्वाऽन्वगुनिर्गं, व्युत्पुष्ट—त्यक्तविग्रहः । पुरं ग्राममनुग्रामं विजहारे शिताऽपि हि ॥ १७६ ॥
 न जानाति जनो भिक्षा, का ? के भिक्षाचरा ? इति । कच्छाद्या अलभमानास्तां, बभूवुस्तापसा वने ॥ १७७ ॥
 नमिर्विनमिरागत्याऽहतरान्तरे प्रभो ! । चारित्रावसरे प्राप्तमावाभ्यां किञ्चिदेव न ॥ १७८ ॥
 इदानीमपि तद् देहीत्युक्त्वा सेवां प्रचक्रतुः । कायोत्सर्गस्थभूखुद्धि—पयःसेकादिभिर्भूशम् ॥ १७९ ॥
 धरणेन्द्रोऽन्यदाऽऽयातो, वन्दितुं तौ तथास्थितौ । वीक्ष्याह कथमर्हन्तं, सेवाथे ? स्वार्थमाहतुः ॥ १८० ॥
 नीरागोज्यं महाभागो, निग्रहानुग्रहौ न च । कुलते युवयोरेतद् राज्यं ददे मनोहरम् ॥ १८१ ॥
 पुत्राश्च पञ्चाशतं पट्टे, वैताढ्ये दक्षिणोत्तरे । संस्थाप्य स्थीयतां श्रेणौ, सुखेनेत्याह नागराद् ॥ १८२ ॥
 अष्टाचत्वारिंशद् विद्यासहस्राश्च स तयोर्ददौ । महतां पादसेवा हि, सत्या सत्यं फलेग्रहिः ॥ १८३ ॥
 स्वामिभक्तिफलं स्वस्य, दशर्यन्तौ पितृन् प्रति । तौ परिच्छदमादाय, सद्यो वैताढ्यामीयतुः ॥ १८४ ॥
 वर्षं यावन्निराहारो, दैन्यहीनः प्रभुर्भ्रगन् । वक्षामरण—कन्याभिच्छत्राद्यैश्च निमन्यते ॥ १८५ ॥
 क्रमाद् गजपुरं प्राप्नो, वर्यान्ते विहरन् प्रभुः । यत्र बाहुबलेः पौत्रः, सोमप्रभनृपाञ्जजः ॥ १८६ ॥

श्रीश्रेयांसकुमारः सोऽद्राक्षीत् स्वप्ने सुराचलम् । ध्यामलं तं पुनर्दीप्तं, द्यौतं पीयूषभृद्घटैः ॥ १८७ ॥
 सुदुर्द्धिश्रेष्ठयैक्षिष्ट, सूर्यं स्थानाच्च्युतं ततः । आरोपितं कुमारेण, सोमप्रभनृपोऽप्यमुम् ॥ १८८ ॥
 पुमानेको महाकायः, परानीकपराजितः । कुमारकृतसाहाय्यः, स्वस्थोऽभूत् सुतरामसौ ॥ १८९ ॥
 आस्थाने तेऽमिलन् स्वप्नं, शशसुः स्वं स्वमीक्षितम् । न जाने परमस्याद्य, लाभो भावीति गड्जं जगौ ॥ १९० ॥
 श्रुत्वेत्युत्थाय श्रेयांसः, स्वगवाक्षमशिश्रयत् । ग्रथं गोचरचर्यायां, असन्तं वीक्ष्य दध्मिवान् ॥ १९१ ॥
 मूर्च्छितो लब्धचैतन्यो, जातिस्मृतिमवाप्तवान् । स्मृतदानविधिः पूर्वाभ्यासाद् गेहादवातरत् ॥ १९२ ॥
 तावद् गेहाङ्गणं प्रासः, कल्पदुर्जङ्गमः प्रभुः । कुमारग्राग्भवाचीर्णपुण्यनुन्नः प्रसन्नदृक् ॥ १९३ ॥
 तदोपदागतैनेक्षुरसेन प्रत्यलाभयत् । भगवान् पाणिपात्रेण, निर्दोषं तमपारयत् ॥ १९४ ॥ (त्रिभिः सम्बन्धः)
 रत्नवृष्टिरहोदानोद्घोषो दुन्दुभिवादनम् । चेलोत्क्षेपः सुरापतः, पञ्च दिव्यानि जज्ञिरे ॥ १९५ ॥
 प्रभुणाऽपारि यैः पादैस्तत्र पीठमचीकरत् । जनो मा कामति पर्दैस्त्यवज्ञाऽऽस्पदच्छिदे ॥ १९६ ॥
 अपृजुत् स तच्छब्ददेवं प्रभुरपारयत् । यत्र तत्र जनः पीठं, चक्रे प्रावाहिको हि सः ॥ १९७ ॥
 तदर्कमण्डलमिति, ख्यातं कालेऽर्चितं जनैः । प्रभुस्तक्षशिलापुर्यो, विहरन्नन्यदा ययौ ॥ १९८ ॥
 निवेदनं बाहुबलेर्यास्यामीत्यतिविस्तरात् । विजहार प्रभुः प्रातर्हानियतस्थितिरीदृशाम् ॥ १९९ ॥
 प्रासः प्रातः शुचा क्रान्तो, मा शोचीर्मन्यवक् प्रभो ! । अर्च्यत्वात् पादयोस्तीर्थं, धर्मचक्रं कुरु त्विह ॥ २०० ॥
 बहली-सुवर्ण-भूम्यादिदेशेषु भ्रमतार्हता । प्रापुर्भद्रकतां केचित्, म्लेच्छा अप्यनुशिक्षिताः ॥ २०१ ॥

आद्यस्तीर्थकृतां वर्षसहस्रं मौनमुद्रया । विहृत्यानुपसर्गेण, पुरे पुरिमतालके ॥ २०२ ॥
 शकटास्यवने कृष्णैकादश्यां फाल्गुनस्य च । पूर्वाह्णे वटवृक्षाधोऽष्टमेन प्राप केवलम् ॥ २०३ ॥ युग्मम्
 चक्रुश्चतुर्विधाश्चैत्य धर्मसन्न दिवौकसः । पुर्यन्तः शस्त्रशालायां, चक्रस्योत्पत्तिरप्यभूत् ॥ २०४ ॥
 आपमेरागता वद्धपिनिका युगपद् द्वयोः । प्राक् पूजयामि किं चक्रं ? तातं वा ? हृद्यचिन्तयत् ॥ २०५ ॥
 धिग् धिग् मां कदभिप्रायं, यच्चक्रमिहलौकिकम् । ताते हि पूजिते चक्रं स्वयमेवाचितं भवेत् ॥ २०६ ॥
 इतश्च प्राग् विभोर्दक्षिणादानदूनमना मनाक् । त्वमूर्जस्वलसाम्राज्यश्रियः श्रयसि मत्सुतः ॥ २०७ ॥
 वने वनेचर इवैकाकी भ्रमति नित्यशः । मरुदेवाऽङ्गजस्नेहाद्, भरतस्योक्तवत्यभूत् ॥ २०८ ॥ युग्मम् ॥
 निजाङ्गजस्य जननि ! श्रियं पश्यैत्य साम्प्रतम् । इत्युक्त्वा सिन्धुरस्कन्धे, तामारोप्याग्रतोऽचलत् ॥ २०९ ॥
 शोकध्यामलनेत्राया, दृष्टिरुद्धटिता द्विधा । छत्रातिछत्रं पश्यन्त्या मरुदेव्या विभोस्तदा ॥ २१० ॥
 उत्पन्नकेवला पूर्णायुष्का मोक्षमगाञ्च सा । सिद्धः प्रथम इत्यस्याश्चक्रेऽर्चा निर्जैस्तनोः ॥ २११ ॥
 जगाम भरतो धर्मसन्नाहर्द्धमदेशनाम् । निशम्य सम्यगादत्त, श्रावकद्वादशव्रतीम् ॥ २१२ ॥
 ऋषभसेन—मरीचिसुख्याः पञ्चशती सुताः । सप्ताऽऽर्षभैः पौत्रशती जगृहुर्ब्राह्म्यपि व्रतम् ॥ २१३ ॥
 सुन्दर्या वारणं चक्रे, चक्री स्त्रीरत्नमित्यतः । पूर्वाम्रगणभृदुगोत्रो, गणभृदुवृषभोऽभवत् । २१४ ॥
 पुण्डरीकाख्यया ख्यातस्तथाऽन्ये गणधारिणः । स्थापिताश्चतुरशीतिः, स्वहस्तेनाऽऽदिमार्जिता ॥ २१५ ॥
 सहस्राश्चतुरशीतिः, साधूनां सर्वसंख्यया । लक्षत्रयं तु साध्वीनामजिह्वाब्रह्मवर्चसाम् ॥ २१६ ॥

श्रावकाणां तिस्रो लक्षाः, सहस्राः पञ्च चाभवन् । श्राद्धीनां चतुःपञ्चाशत्सहस्रा लक्षपञ्चकम् ॥ २१७ ॥
 सहस्राः पञ्च पादोनाः स्युश्चतुर्दशपूर्विणाम् । ते विशतिः केवलानामवधिधानिनां नव ॥ २१८ ॥
 सहस्राः पञ्च पादोनाः स्युश्चतुर्दशपूर्विणाम् । साद्धीनि षट् शतानि स्युः, सहस्रा द्वादश क्रमात् ॥ २१९ ॥
 षट्शती वैक्रियवतां, विस्तीर्णमति-चादिनाम् । साद्धीनि षट् शतानि स्युः, विशेषोऽर्हत्पग्रिहे ॥ २२० ॥
 षट्शती वैक्रियवतां, विस्तीर्णमति-चादिनाम् । शतानि नव चेत्येप, विशेषोऽर्हत्पग्रिहे ॥ २२१ ॥
 द्वाविंशतिसहस्राः स्युरनुत्तरोपपातिनाम् । पटिवर्षसहस्रेण, निजं पतनमीयिवान् ॥ २२२ ॥
 आर्षभिर्भरतक्षेत्रं, साधयित्वाऽखिलं चलात् । पटिवर्षसहस्रेण, निजं पतनमीयिवान् ॥ २२३ ॥
 चक्रे चक्रित्वाभिषेकोऽस्य भूपैर्द्वादशाब्दिकः । वन्धून् सर्वांश्च सम्भार, भ्रातृस्तत्राप्यनागतान् ॥ २२४ ॥
 ततो दूतमुखेनाऽऽह्वायानवत्यनुजन्मनः । समेत्य भ्रातरः सेवां, कुर्वन्तु मम साम्प्रतम् ॥ २२५ ॥
 तेऽपि तद्वचसा हृद्धा, दण्डरष्टा द्वोरगाः । दध्युः कथमनात्मज्ञाः, सोऽस्मान् हा ! सेवकीयति ? ॥ २२६ ॥
 पितरं राज्यदातारं, पृच्छामस्तदुपास्तये । ध्यात्वेति सर्वे सम्भूय, सम्रापुः पितुरन्तिकम् ॥ २२७ ॥
 प्रशुणाऽभ्राणि भो भद्राः !, अनुत्तरसुरेवलयम् । पूर्वं स्मरत यद् भुक्तं, सुखं विपयनिस्तुपम् ॥ २२८ ॥
 तुच्छासारैः सुखैरेभिः, कियतां तृप्तिमाप्स्यथ । अङ्गारकारकस्येव ? , कोऽसावीशेति कथ्यताम् ॥ २२९ ॥
 प्रश्रुताह पुरा कश्चिद् दृष्टिमात्रपयाः पुमान् । जगामाङ्गारकान् कर्तुं, दृष्टकाष्ठाकुले वने ॥ २३० ॥
 ग्रीष्मातिरेकतः सूर्य-चङ्घितापात् तृपदितः । पीत्वा पयोऽखिलं सोऽगाद् वेगाद्, मेहं सुमूर्च्छं च ॥ २३१ ॥
 स्वमे पयः पयोराशि-नदी-रूप-नदी-रूपम् । पीत्वाऽप्यवृत्तो जीर्णकमन्यं कूपमेक्षत ॥ २३२ ॥
 तृणपूलकलग्नान्मुचिन्द्यन् लिहन् स जिह्वया । कथं तृप्यति भो भद्राः ! ? , भवन्तोऽप्येवमेव हि ॥ २३३ ॥

तथा स्रक्तो वैतालिकाध्ययनदेशनात् । प्रबुद्धा जगद्गुर्दक्षिं, सन्तो हि सफलोदमाः ॥ २३२ ॥
 चक्री चक्रमथादाय, विनीतायासुपागतः । चक्राग्रविशने हेतुं, पुनः पञ्छ मन्त्रिणः ॥ २३३ ॥
 तेऽप्याहुरजिते शत्रावेकस्मिन् प्रविशेन्न तेत् । कथमस्त्यजितः कोऽप्याप्याहुर्बहुबलीति ते ॥ २३४ ॥
 ततो दूतं सुवेगाख्यं, ग्राहिणोदनुजन्मने । सोऽपि गत्वा जगद्दैवं, त्वामाह्वयति चक्रभृत् ॥ २३५ ॥
 किमर्थमात्मसेवयै, बली ग्राहुबली जगौ । आः पापं ! स च पापीयानियतापि न तृप्यति ॥ २३६ ॥
 मत्तो मत्तोऽपि शुश्रूषां, सिंहान्मृग इवेहते । जानाति स यथा पूर्वं, ग्राहिता भ्रातरो व्रतम् ॥ २३७ ॥
 तथेनं ग्राहयिष्यामि तय भीषिकयेति तत् । ते कपित्था न चाल्यन्ते, मरुता ये परे वयम् ॥ २३८ ॥
 सावष्टम्भमभापिष्टित्वेवं दूतपुरो वचः । उपेक्षितोऽसि दूतत्वाद् याहि, याहि श्रियस्व मा ॥ २३९ ॥
 वक्तव्यं स्वप्रभोरग्रे, मा कार्षीर्बिहलीपतेः । आशां स्वप्नेऽपि सेवाया, युद्धश्रद्धा यदैहि तत् ॥ २४० ॥
 सर्वं तदुक्तमेत्याख्यद् दूतश्चक्रिण आनतः । सोऽपि कोषप्रकोषेण, यात्रासम्भामवादयत् ॥ २४१ ॥
 चतुरङ्गचमूचक्राक्रान्तभूर्भरतेश्वरः । बह्व्या एत्य सीमानं, तस्थौ स्वस्थमना मनाक् ॥ २४२ ॥
 तमागतं निशम्य श्राग्, बलिष्ठो बहलीपतिः । स्वपुर्यां निर्ययौ वर्यतूर्यसूचितदोर्जयः ॥ २४३ ॥
 रणकङ्कालदोर्दण्डा, अवतेरू रणाङ्गणे । स्वस्वेशवर्द्धिचिह्नि तोत्साहा, योद्धारः सैन्ययोर्द्वयोः ॥ २४४ ॥
 आर्षभिर्जनसंहारं, वीक्ष्योचे चक्रवर्त्तिनम् । कथं निरपराधानां वधो बन्धो ! विधीयते ? ॥ २४५ ॥
 मिथोऽस्ति धावयोरैवं, तेनान्योन्यं रणोऽस्तु नौ । चक्रिणाऽप्यनुमेने तदेकैव सुधियां हि धीः ॥ २४६ ॥

ततो योद्धुं प्रवृत्तौ तौ, गजायिव मदोत्कटौ । जितः सर्वत्र तेनासौ, दृग्-वाग्-दोर्दण्ड-मुष्टिषु ॥ २४७ ॥
 त्रपयाऽधोमुखश्चक्री, सौनन्देयेन जल्पितम् । किञ्चिद् विनष्टं नाद्यापि, याहि मुङ्क्ष्व निजां श्रियम् ॥ २४८ ॥
 ज्वलंस्तयाऽधिकं वाचा, धृतसिक्त इवानलः । चक्री योद्धुमद्वौकिष्ट, धिगन्धकरणं क्रुधम् ॥ २४९ ॥
 तस्य युक्तानि शस्त्राणि, बहलीशे वृथाऽभवन् । वज्रासारगिरौ दन्तग्रहारा इव दन्तिनः ॥ २५० ॥
 कथं चक्रीत्यसौ चित्ते, सन्दिहानस्य चक्रिणः । विद्युद्युद्योतवद् दीप्तं, चक्रं करमशिश्रयत् ॥ २५१ ॥
 तदाय हृद्युष्टात्मा निधानमिव निर्द्धनः । ग्राह बाहुचलिन् । याहि, आतृधावकपातकम् ॥ २५२ ॥
 मा देहि मुङ्क्ष्व साम्राज्यं, स्वीकृत्याज्ञां परं मम । पश्चात् पश्चात्तापमास्यसीति चेतसि चिन्तय ॥ २५३ ॥ युगम्
 स्मितपदार्पभिः प्रोचे, क्रोधान्धो धरणीयवम् । गृध्र ! दुग्धमुखास्माकं, गा दर्शय विभीषिकाम् ॥ २५४ ॥
 मुश्वासुं लोहखण्डं स्वं, लण्डीकुर्वे स्वमुष्टिना । सोऽमुचञ्चक्रमित्युक्ते, ह्यहारवपरे जने ॥ २५५ ॥
 गोत्रे प्रभवतीदं नो, स्पृष्ट्वोरःस्थलमार्पभेः । पश्चादागत्य हस्तस्थं तदभुञ्चकवर्त्तिनः ॥ २५६ ॥
 सचक्रं चूर्णयाम्येनं, मुष्टिस्तृप्ताय धावितः । अत्रान्तरेऽन्तरायाय, वभूव भवितव्यता ॥ २५७ ॥
 आः ! पापारम्भसंरम्भः, क्रोड्यं मे साधुगर्हितः ? । स्मृत्वेति सदिभारखं, नान्यथेति स्वमुष्टिना ॥ २५८ ॥
 उत्पाटय स्वशिरःकेशान्, क्लेशानिव महाव्रती । व्रतमादाय तत्रास्थान्मानी प्रतिमयाऽर्षेभिः ॥ २५९ ॥ (त्रिभिः सम्बन्धः)
 मुक्त्वा मानं नतश्चक्री, मा भुञ्चैकाकिनं च माम् । इत्युक्तोऽप्यव्रतीवासौ, मेरुद् ध्याननिश्चलः ॥ २६० ॥
 ततस्तदङ्गजस्तत्राज्यश्चक्री गृहं गतः । बुभुजे चक्रिणो भोगानेकच्छत्रां विधाय गाम् ॥ २६१ ॥

वर्षान्ते भाषिते ब्राह्मी-सुन्दर्यौ नाभिजन्मना । भवतीभ्यां वचो वाच्यं, गत्वाऽदो बहलीपतेः ॥ २६२ ॥
 गजादवतरेतीशदेशमासाद्य ते गते । व्याप्तं बह्लीवितानेन, पश्यतः स्म न तं वने ॥ २६३ ॥
 पश्चादेत्य प्रभोरग्रेऽथाह तुस्तत्र नो मुनिः । आस्ते तत्रैव सेत्युक्ते, ते गत्वोचतुरुच्चकैः ॥ २६४ ॥
 गजादवतर भ्रातः !, तत्रस्थस्य न केवलम् । दध्यौ बाहुवली साक्ष्यौ, कथं कथयतो मृषा ? ॥ २६५ ॥
 सर्वसङ्गपरित्यागवतो मे क्वाऽस्ति कुञ्जरः ? कुत्रत्यस्तु तदारोहः ? सीमा ग्रामं विना कुतः ? ॥ २६६ ॥
 ज्ञातं मानगराखण्डं धिग् मां दुश्चिन्तिताग्रिमम् । वन्देऽद्यापि लघून् भ्रातृनित्युत्तरोत्पाटितः क्रमः ॥ २६७ ॥
 तदा केवलमुत्पेदे, गत्वाऽर्द्धद्वर्मसञ्चनि । स नमस्तीर्थयेत्युक्त्वाऽसीनः केवलपिर्पदि ॥ २६८ ॥
 अथान्यदाऽऽर्षभिर्मृत्वाऽनांसि भूयांसि संस्कृतैः । भोज्यैर्यमन्त्रयद् भ्रातृन्, क्षमाश्रमणपूर्वकम् ॥ २६९ ॥
 प्रभुरप्यभ्यधादभ्याहृताधार्कर्मदूषितः । राजराज ! राजपिण्डोऽप्यक्लल्योऽयं महात्मनाम् ॥ २७० ॥
 तातेन सर्वथा त्यक्त इति दुःखार्त्तं आर्पयौ । अत्रान्तरेऽवग्रहाणां, स्वरूपं पृष्टवान् हरिः ॥ २७१ ॥
 कियन्तोऽवग्रहाः स्वामिस्ते च पञ्चैत्यवक् प्रभुः । इन्द्र-राह-गृहपत्याद्या, वज्रयाह सोऽर्पितो मया ॥ २७२ ॥
 विश्राणितो मयाऽऽपे इत्याख्यद् भरतप्रभुः । स्वेच्छया साधवः सर्वे, मद्भूमौ विहरन्त्यथ ॥ २७३ ॥
 दर्शिता मौलरूपस्य, शक्रेण चक्रिणोऽङ्गुली । अष्टाह्निकामहस्तेन, तेन सेन्द्रोत्सवोऽभवत् ॥ २७४ ॥
 अनादानेन चान्नस्य, रिचद्यमानं नरेश्वरम् । वीक्ष्योचे वासवश्चक्रिन् !, पूजयस्व गुणाधिकान् ॥ २७५ ॥
 स दध्यौ ते तु सुनयः आ ! ज्ञातं श्रावका अपि । वसनैरशनैश्चापि, तेनैतानर्चयाम्यहम् ॥ २७६ ॥

ततो भोजयितुं लग्नश्चतुर्वेदार्थवेदिनः । अतिभूयस्वतः सदाः, सादादृचुरथैत्य तम् ॥ २७७ ॥
निर्वहृत्यधिकारोऽयमस्माभिर्नेश ! साभ्यतम् । तच्चिश्म्य तदाकार्यं, चक्री पप्रच्छ तानिति ॥ २७८ ॥
को देवः ? को गुरुधर्मः ? को वस्तुदेदिनां पुनः(रः) । रत्नत्रयाङ्गं काकिण्या, चक्री रेखात्रयं व्यधात् ॥ २७९ ॥
पठे पठे पुनर्मसि तन्त्रिकप्रश्नपूर्वकम् । स्थाप्यन्ते तेऽपि तत्पङ्क्तौ, न दम्भो महतां हृदि ॥ २८० ॥
जितो भवान् वर्द्धते भीस्तस्मान्मा हन मा हन । प्रमत्तं नृपमित्युक्त्वा, बोधयन्तीति तत्स्थितिः ॥ २८१ ॥
एवं तदन्वये भूपैः, पाश्चात्यैः पूजिताश्च ते । अभिज्ञानाय रुक्मादियज्ञोपवीतदायिभिः ॥ २८२ ॥
कालान्तरे बभूवुस्ते, सद्गुरूणां भगवतः । विपर्यस्तधियो विद्याः, स्युः कियन्त्यो गुरून् विना ? ॥ २८३ ॥
भगवानादिदेवोऽथ, विहृत्य चिरमुर्वराम् । भारतान्यतरैकोनशतपुत्रैस्ताथाऽष्टभिः ॥ २८४ ॥
पौत्रैश्च सममेकेन, समयेनाऽऽयुपः क्षयात् । सिद्धिसौभाग्यमभ्यास्त, प्रसिद्धाष्टापदाचले ॥ २८५ ॥ युग्मम्
तत्र वर्धकित्त्वेन, चक्री चैत्यमचीकरत् । मानाहुपेताः प्रतिमाश्चतुर्विंशतिरहताम् ॥ २८६ ॥
साधर्मिकाणां वात्सल्यं, कुर्वतोऽर्चयतोऽस्य ताः । व्यणीयुरेकसम्प्राजः, पूर्वाणीत्थं कियन्त्यपि ॥ २८७ ॥
अन्यदाऽऽदर्शगेहान्तः, स्वं रूपमवलोकयन् । आससादाविषादेन, परमानन्दसम्पदम् ॥ २८८ ॥
पपाताथ ठ(ट)णत्कारादङ्गुलीतोऽङ्गुलीयकम् । तां विलोक्य गतश्रीकां, लघुपुष्पां लतामिव (हव सजम्) ॥ २८९ ॥
क्रमान्मुमोच सर्वस्मादङ्गादाभरणान्यसौ । काष्ठशेषं वृक्षमिवात्मानं वीक्ष्य व्यचिन्तयत् ॥ २९० ॥
अहो ! आगन्तुकैरेभिर्भूषणैर्भूष्यतेऽङ्गकम् । नासुष्य मुल्यदृष्ट्याऽस्ति, किञ्चित् प्रेमानुबन्धनम् ॥ २९१ ॥

इत्युग्रभावनायोगाद् भगवान् भरतेश्वरः । आरुह्य क्षपकश्रेणीमाप निष्पापकेवलम् ॥ २९२ ॥
विधिनाज्वधिना ज्ञात्वा, हरिरेत्य तमब्रवीत् । गृहाण यतिनो लिङ्गं, कुर्मस्ते केवलोत्सवम् ॥ २९३ ॥
आत्तलिङ्गाश्चिरं पृथ्वीं, विहृत्याऽऽर्षभिकेवली । आससाद महानन्दपदमष्टापदाचले ॥ २९४ ॥
इति चरित्तुदारं श्रीयुगादीश्वरस्य, निजहृदि परिभाव्य प्रीतिभाजो भवेयुः ।
जगति मदनेतुर्धर्मकर्मैकहेतु, प्रकटितजननीतेस्त्यक्तसंसारभीतेः ॥ १५९ ॥

इति श्री सुद्रितक्रषिष्ण्डलप्रकरणवृत्ति पृष्ठाङ्क १-१० तः उद्धृतं

इति श्री ऋषभदेवचरित्रम् संपूर्णम्

२ देवाधिदेवतीर्थकर-श्री शान्तीनाथजिनचरित्रम्

अथ मेघरथश्च्युत्वा, जम्बुद्वीपेऽत्र भारते । श्रीहस्तिनापुरे विश्वसेनराज्ञः प्रियाञ्चिरा ॥ १ ॥
नभस्यकृष्णसप्तम्यां, तस्याः कुक्षौ सुतत्त्वतः । चतुर्दशमहास्वमह्यचित्तश्चोदपद्यत ॥ २ ॥ युग्मम् ॥
साधिकान् नवमा (नव मासांश्च) साञ् सा, कुक्षौ दृत्वेन्द्रसंस्तुतम् । ज्येष्ठकृष्णत्रयोदश्यां, सुषुवेऽर्द्धनिशि प्रभुम् (सुतम्) ३
ततश्च दिक्कुमारीभिः, स्रुतिकर्मास्य निर्ममे । जन्माभिषेकः स्वर्णाद्रौ सर्वैरिन्द्रैरपि क्रमात् ॥ ४ ॥
गर्भस्थेऽस्मिन् रुजः शान्तिर्जातिरिति जनकः प्रभोः । सर्वार्थं शान्तिरित्यदात् (हि शान्तीत्यदात्) ५

क्रमेण प्राप्तारुण्यं, जातपाणिग्रहोत्सवम् । शान्तिं न्यस्याङ्गं राज्ये, पार्थिवोऽशिश्रयद् व्रतम् ॥ ६ ॥
 चतुर्दशभिरुपकै रत्नैर्भूतभूतलम् । प्रसाध्य बुभुजे भोगान्, श्रीशान्तिश्चक्रिणश्चिरम् ॥ ७ ॥
 स्वयम्बुद्धोऽपि लोकान्तिकैः (क-) सुरैरेत्य बोधितः । भव्योर्वी दानधाराभिरावर्पमभिवृष्य च ॥ ८ ॥
 ज्येष्ठकृष्णचतुर्दश्यां, विहाय तुपमुष्टिवत् । चक्रिभोगानुपादत्त, प्रब्रज्यां परमेश्वरः ॥ ९ ॥ युगम् ॥
 चतुर्दशी विहारेणोद्यतेन विहाय विभुः । पौषशुद्धनवम्यष्टि, केवलज्ञानमाप सः ॥ १० ॥
 देवैर्धर्मगृहं चक्रे, प्रभृणा धर्मदेशना । प्रबुद्धाः प्राणिनोऽनेकेऽभूवन् गणभृतोऽपि च ॥ ११ ॥
 क्रमेण क्षीणकर्मांशो, विहृत्य चिरसुवरात् । ज्येष्ठकृष्णत्रयोदश्यां, सम्मतेऽशिश्रयच्छिवम् ॥ १२ ॥
 बाल्य-मण्डलि-चक्रित्व-श्रामण्येष्वभवन् क्रमात् । पृथक् पृथक् सहस्राणि, वर्षाणां पञ्चविंशतिः ॥ १३ ॥
 वर्षलक्षमतिवाह यः प्रभुः, सर्वमायुरस्तु मोक्षमासदत् । सोऽस्तु शस्तक्रुदपास्तपाप्मनां, वासवस्तवनगोचरीकृतः ॥ १४ ॥

इति श्री श्रुतिरत्नसिम्हलघुचि पृष्ठाङ्क २९ तः उद्धृतं

इति श्री शान्तिजिनचरित्रम् संपूर्णम्

३ देवाधिदेवतीर्थकर-श्री कुन्धुनाथ चरित्रम्
 श्रीहस्तिनापुरे स्मर-श्रीदेव्योस्तनयोऽजनि । चतुर्दशाद्भुतस्वप्नद्वचितात्यन्तिकोदयः ॥ १ ॥

कुस्थोऽन्योऽन्नमयः स्तूपः, कुन्धुवद् वीक्षिताः परे । गर्भस्थेऽस्मिन् जनयेति कुन्धु राख्यां पितास्तनोत् ॥ २ ॥
 क्रमेण प्राप्तारुण्यं, जापामाणिग्रहोत्सवम् ! कुन्धुं न्यस्याङ्गजं राज्ये, स्तराद् व्रतमात्तवान् ॥ ३ ॥
 चतुर्दशभिरन्यै रत्नैर्भरतभूतलम् । प्रसाध्य बुभुजे भोगान्, श्रीकुन्धुश्चक्रिणश्चिरम् ॥ ४ ॥
 स्वयम्बुद्धोऽपि लोकान्तिकैः सुरैरेत्य बोधितः । भव्योर्वी दानघाराभिरावर्षमभिवृष्य च ॥ ५ ॥
 वैशाखकृष्णपञ्चम्यां विहाय तुपश्रुष्टिवत् । चक्रिभोगानुपादत्त, प्रव्रज्यां परमेश्वरः ॥ ६ ॥
 चतुर्ज्ञानी विहारेणोधतेन विहरन् विभुः । प्रान्ते षोडशवर्षाणां, केवलज्ञानमासदत् ॥ ७ ॥
 देवैर्धर्मगृहं चक्रेऽर्हता धर्मदेशना । प्रबुद्धाः प्राणिनोऽनेकेऽभूवन् गणभृतोऽपि च ॥ ८ ॥
 क्रमेण क्षीणकर्मीशो, विहृत्य चिरसुर्वरास् । राधाकृष्णप्रतिपदि, सम्मेतेऽशिश्नयच्छिवम् ॥ ९ ॥
 बाल्य-भण्डलि-चक्रित्व-श्रामयेष्वभजन् समाः । त्रयोविंशसहस्राणि, सार्द्धसप्तशतानि च ॥ १० ॥

इति श्री मुद्रितक्रपिमण्डल इति पृष्ठाङ्क. ३० तः उद्धृतं

इति श्री कुन्धुनाथचरित्रम् संपूर्णम्

४ देवाधिदेवतीर्थकर-श्री पार्श्वनाथजिनचरित्रम्

जम्बूद्वीपे मेरुपार्श्वे, समभूतलपर्वतः । योजनानां नवसंव्ययशतमध्ये ग्रहव्रजाः ॥ १ ॥
 ततः परमसंख्याता, योजन्यकोटिकोटयः । उल्लङ्घितेषु तेष्वर्ध्वं सौधमेशानसहिचो ॥ २ ॥

क्रमेण दशमः स्वर्गः प्राणतात्त्व्यः प्रसिद्धिभाक् । आयुषः संस्थितिस्तत्र सागराणां तु विंशतिः ॥ ३ ॥
 तदायुषः स्थितिं भुक्त्वा कृत्वा देवभवक्षयम् । अभ्युत् स्वर्गतस्तस्मात् पार्श्वजीवो महासुरः ॥ ४ ॥
 जम्बूद्वीपो महाद्वीपो, लक्ष्योजनविस्तृतः । परिधिस्तस्य विख्याता, सिद्धान्ते तां भणाम्यथ ॥ ५ ॥
 परिही तिलकस्वसोलससहस्रदोयसयसत्तवीसहिया । कोसतिगद्वावीसं धनुसयतेरंगुलद्वहिर्यं ॥ ६ ॥
 तत्र श्रीभरतक्षेत्रे भरिते भूरिभूतिभिः । पुरं वाराणसीसंज्ञं पुरन्दरपुरोपमम् ॥ ७ ॥
 निशम्यते यत्र पुरे तु दण्डः, प्रासादशीर्षं न पुनः प्रजासु । विद्वज्जनानां मनसस्तु चौराः, श्रियाश्च चौरा नहि सन्ति केचित् ॥ ८ ॥
 प्रासादमूढ्रः कलशस्थले हि यत्रार्कविम्बं प्रतिभाति नित्यम् । केतुस्थले स्वर्गनदी मनोज्ञा, किं वर्ण्यते वर्णनेमेव तस्याः ॥ ९ ॥
 अन्याय इति शब्दस्तु शास्त्रेषु, जनतासु नो दातारः प्रचुरा यत्र । याचकाः स्तोकमात्रकाः ॥ १० ॥
 तत्राश्वसेनभूपालो, भूपालिपुरःसरः । प्रजापालनसंसत्को, राजते सार्वभौमवत् ॥ ११ ॥
 रतिवच्चारुरूपाढ्या, सुपौलोमीव मुन्दरा । स्फारलावण्यसंपूर्णा, तिरस्कृततिलोत्तमा ॥ १२ ॥ [शुग्मम्]
 वामा वामचक्रां मध्येजगिरामा गुणराजिभिः । वामा राज्ञी बभौ तस्य, पटुराज्ञी शुभाशया ॥ १३ ॥
 तस्याः कुक्षौ समुत्पेदे, श्रीपार्श्वपरमेश्वरः । राज्ञी ददर्श तद्रात्रौ स्वभानि च चतुर्दश ॥ १४ ॥
 आद्यस्वप्ने गजो दृष्टो द्वितीये वृषभः शुभः । तृतीये केसरी सिंहो महालक्ष्मीश्चतुर्थके ॥ १५ ॥
 पञ्चमे शुष्पमाला च, षष्ठे स्वप्ने हिमद्युतिः । सप्तमे सविता दृष्टो, ध्वजा दृष्टाऽष्टमे तथा ॥ १६ ॥
 नवमे कलशः पद्मसरस्तु दशमे तथा । एकादशे पयःसिन्धुर्द्वादशे सुरमन्दिरम् ॥ १७ ॥

त्रयोदशे रत्नराशि-निर्द्धूमाग्निश्चतुर्दशे । स्वभान्येतानि दृष्ट्वा, चाजागरत् सा स्वयं तदा ॥ १८ ॥
 शुभोऽन मनसि स्वमान, तच्च सस्मार पुनः पुनः । जिनानां गोत्रदेवीनां नामानि, सधुपाददे ॥ १९ ॥
 दधुत्पाय ततः स्थानात् विचरन्ती शनैः शनैः । श्रीअश्वसेनभूर्भुतः, समीपे सा समागमत् ॥ २० ॥
 प्राप्नोभयद्वयं राज्ञी, सुधामधुरया गिरा । राजाऽपि जागरामास, कृत्वाऽलस्याङ्गमोटनम् ॥ २१ ॥
 पप्रच्छ राजा हे देवि ! साम्प्रतं कथमागता । तदा स्माह मया स्वामिन्, ! सुप्ते वासगृहे वरे ॥ २२ ॥
 जाग्रतीषद्वाराणादिसुस्नहानि चतुर्दश । प्रबुद्धा प्रचिलोर्वैयवं तत्फलं ब्रूहि मत्पुत्रः ॥ २३ ॥
 दृष्टानि चारुस्वप्नानि, राजा प्राह त्वयाऽनघे ! । आत्मनो भविता पुत्रः, चक्रवर्त्ती जिनोऽथवा ॥ २४ ॥
 सत्यमेतदिति प्राह, राज्ञी भूधवसद्वयम् । उररीकृत्य तद्वाक्यं, जगाम निजमन्दिरम् ॥ २५ ॥
 प्रातःकाले समाहूताः, पण्डिताः, स्वप्नपाठकाः । तेऽपि प्रोचुस्तथा स्वप्नफल-मेका मतिः सताम् ॥ २६ ॥
 नातिरूक्षं नातिरिक्तं, नात्युष्णं नातिशीतलम् । भोजनं भोजयामास, स्वर्गभक्षुशलाय सा ॥ २७ ॥
 क्रमेण नवमासानामथ संपूर्णतां गते । उच्चैःस्थितैर्ग्रहैः सर्वैर्निष्पन्ने क्षितिमण्डले ॥ २८ ॥
 हेमन्तर्तोर्द्वितीयश्च, मासः श्रीपौषसंज्ञकः । आद्यः पक्षस्तत्तत्रैव, तस्यैव दशमीतिथौ ॥ २९ ॥
 पुत्ररत्नं तदा राज्ञी, सुषुवे सुखकारकम् । बिम्बोष्ठं चन्द्रवद्वक्त्रं नीलपद्मचतुच्छविम् ॥ ३० ॥
 लक्षणैर्लक्षितं सम्यक्, कदलीगर्भकोमलम् । सुरासुनरैर्वन्द्यं, श्रीपार्श्वपरमेश्वरम् (युगम्) ॥ ३१ ॥
 तस्मिन्नेव क्षणे भक्त्या चतुर्षष्टिः सुरेश्वराः । अमीमिलन् प्रभोर्जन्माभिषेकविधिहेतवे ॥ ३२ ॥

प्रभुं नत्वा स्तवैः स्तुत्वा, गृहीत्वा करसंपुटे । चतुःपटिः सुराधीशा, आजगुमैरुपर्वते ॥ ३३ ॥
 मेरुपर्वतचूलायुषाविन्दय जिनेश्वरम् । सौधर्मैन्द्रादयश्चक्रुः स्वामिनो जननोत्सवम् ॥ ३४ ॥
 प्रत्यागताः सुराधीशाः, कृत्वा पार्श्वजिनोत्सवम् । आत्मानं कृतकृत्यार्थं, मन्यमाना मुहुर्मुहुः ॥ ३५ ॥
 रूपद्वादकरत्नानां द्वात्रिंशल्लोटिद्वष्टयः । ततो भूपगृहे देवाः पातयामासुराशु ते ॥ ३६ ॥
 अथ द्वितीयबालेन्दुरिव बालः प्रभुः स्वयम् । वर्द्धते लालितः शश्वत्, पञ्चाभिर्धातुमावृभिः ॥ ३७ ॥
 क्रमेण यौवनं प्राप्सः, श्रीपार्श्वपरमेश्वरः । पित्रा प्रभावतीराज्ञया विवाहो विहितः प्रभोः ॥ ३८ ॥
 अन्येष्टुस्तत्पुरीबाह्वे, तापसः कमठः शठः । पञ्चाश्रिसाधकः कुण्ठ, आगतोऽज्ञानकष्टकृत् ॥ ३९ ॥
 गवाक्षस्थेन पार्श्वेन, सेनकानां तदा मुदा । पृष्टं भोः सेवकाथाद्य, कुत्र गच्छन्ति नागराः ॥ ४० ॥
 तैः प्रोक्तं युवराजेन्द्र ! तापसः कमठाभिधः । समागतोऽस्ति तं नन्दुं, तत्र लोका ब्रजन्त्यमी ॥ ४१ ॥
 ऐरावतगजस्यर्द्धिगजमारुह्य सत्वरम् । क्रीडामीषेण पार्श्वोऽपि, तस्याश्चै समुपागमत् ॥ ४२ ॥
 कुर्वन्नज्ञानकष्टानि प्रभुः प्रोवाच तापसम् । करोमि त्वं मुधाऽज्ञानतपः किल दयांविना ॥ ४३ ॥
 प्रत्युवाच प्रभुं सोऽथ, यूयं राजेन्द्रस्त्वनवः । वाजिक्रीडाविधौ दक्षा, नास्मत्तापसवृत्तिषु ॥ ४४ ॥
 तदा पार्थाज्ञिया काष्ठमध्यात् भृत्येन सत्वरम् । कुठाराभ्यां द्विधा कृत्वा, न्यकास्यदग्धपद्मसः ॥ ४५ ॥
 धिग् धिगास्तु कृतो लोकैस्तापसः कमठः शठः । प्रसंसां पार्थनाथस्य लोका विदधिरे मुहुः ॥ ४६ ॥
 कियद्वर्षे गतेऽन्येष्टुर्विज्ञाय समयं प्रभुः । दत्त्वा संवत्सरीदानं ललो दीक्षां जिनाधिपः ॥ ४७ ॥

एकदा श्रीजिनाधिशा मूले वटतरोः स्वयम् । कायोत्सर्गस्थिताः सन्ति ध्यानस्तिमितलोचनाः ॥ ४८ ॥
 दुर्धर्मानात् कमठो मृत्या, मेघमाली सुरोज्जनि । उपसर्गे कृते तस्मिन् न चचाल प्रभ्रुर्मनाक् ॥ ४९ ॥
 अवाप्य केवलज्ञानं श्रीपार्श्वपरमेश्वरः । भुक्त्वा वर्षशतायुष्कं जगाम शिवमन्दिरम् ॥ ५० ॥

श्री शुद्धितपौपदशमीकथातः उद्धृतं

इति श्री पार्श्वनाथजिनचरित्रम् संपूर्णम्
 ५ देवाधिदेवतीर्थकर-श्री महावीरस्वामिचरित्रम्

इतश्च जम्बूद्वीपस्य, भरते धनुराकृतौ । भूरिभूदेवभृदेवकुण्डग्रामाभिधं पुरम् ॥ १ ॥
 कोडालगोत्रस्तत्रर्षभदत्ताख्यो द्विजोत्तमः । जालन्धरकुलजाऽस्य, देवानन्देति पत्न्यभूत् ॥ २ ॥ (युग्मम्)
 तस्याः कुक्षौ समुत्पेदे, च्युत्वाऽर्द्धनिशि कल्पतः । आपादसितपट्ट्यां स, ज्ञानत्रयपवित्रितः ॥ ३ ॥
 व्योष्येज्ज इति जानाति, च्युतोऽस्मि चेत् इत्यपि । ज्यवमानो न छद्वास्थस्यैकसामयिकज्ञता ॥ ४ ॥
 सा ततस्तादृशे तल्पे, सुखसुप्ता सती सती । चतुर्दश ददर्शमान्, स्वप्नानद्भुतदर्शनान् ॥ ५ ॥
 सिंहेभ-न्यो रमा-दाम-चन्द्रार्क-ध्वज-कुम्भकाः । पद्मसरोऽब्धिर्विमानरत्नं रत्नोच्चयः शिखी ॥ ६ ॥
 दध्नीतान् हृष्टतुष्टा सा, प्रबुद्धा प्रीतमानसा । हर्षोत्कर्षोल्लसह्योमराजी राजीवलोचना ॥ ७ ॥

उत्थायोत्कृष्टया गत्या, राजहंसीसदृक्षया । यत्राऽऽस्ते ऋणमदत्तस्तत्रैत्य तमनोधयत् ॥ ८ ॥
 सुसाज्य शयनीयेऽहं, स्वामिन् ! वीक्षितवत्यमृत । तदेपां फलमाख्याहि, बुद्धि-विज्ञानपूर्वकम् ॥ ९ ॥
 स विमर्स्याऽह देवानुमिये ! लाभोऽङ्गजस्य ते । भोगलाभोऽर्थलाभश्च, भावी लाभः सुखस्य च ॥ १० ॥
 श्रुत्वेति मुदिता गेहं, गत्वा गर्भं दधत्यसौ । युहूर्त्तमिव द्वाशीतिर्वासानत्यवाहयत् ॥ ११ ॥
 निष्कम्पमभूत् कर्ममथ शक्रस्य विष्टरम् । स ज्ञात्वाऽवधिना जन्मार्हतश्चेतस्यचिन्तयत् ॥ १२ ॥
 नेदं भूतं भवेन्नैव, न भविष्यति कर्हिचित् । अर्हच्चक्रि-त्रिखण्डेशदयो यत् पुरुषोत्तमान् ॥ १३ ॥
 दरिद्रादिकुलेष्वेवं, नोत्पद्येरन् कदाचन । कर्मोदयदथोत्पन्ना, जायन्ते नेति निर्णयः ॥ १४ ॥ (युग्मम्)
 तथाज्यं भगवान् वीर उत्पन्नस्तादृशे कुले । ततो जीतमतीतानागतानां वज्जिणामदः ॥ १५ ॥
 कुलेभ्यस्तादृशेभ्यो यदुदृष्ट्योत्पादयन्त्यमी । अग्रादिकुलेष्वेवार्हदादीन् पुरुषोत्तमान् ॥ १६ ॥
 ममापीदमतः श्रेय इति सञ्चिन्त्य वासवः । नैगमेयिणमादिक्षदाकायग्रिसरेश्वरम् ॥ १७ ॥
 भो देवानुग्रियादोऽर्हद्व्यावृत्यं कुरुचमम् । सधस्तदा तदादेशमासाद्य मुमुदेऽसकौ ॥ १८ ॥
 ततश्च वैक्रियोद्घातं, कृतैत्येशानकूणके । चण्डादिगतिभिर्भिक्कुण्डग्रामाय सोऽचलत् ॥ १९ ॥
 एत्यापस्वापिनीं मातुर्दत्त्वा लात्वा करद्वये । निराबाधं न्यधाद् वीरं, स कुक्षौ चेटकस्वसुः ॥ २० ॥
 आश्विनाद्यत्रयोदश्यां, चन्द्रे हस्तोत्तरास्थिते । त्रिशलायां स उत्पन्नः, पत्न्यां सिद्धार्थभूपतेः ॥ २१ ॥
 देवानन्दा त्रिशला च, तस्यां निशि निजानने । निर्गच्छतः प्रविशतः, स्वमांस्ते पश्यतः समम् ॥ २२ ॥

गर्भतः सप्तमे मासे, स्वाम्यभिग्रहमग्रहीत् । उपादेयं मया मातापित्रोर्नो जीवतोर्व्रतम् ॥ २३ ॥
 नवमासेऽथ सम्पूर्णं, सार्द्धसप्तदिनोत्तरे । चैत्रशुक्लत्रयोदश्यामिन्द्रौ हस्तोत्तरानुगे ॥ २४ ॥
 मनोऽनुकूलवातेष्वचस्थानस्थग्रहेषु सः । प्रक्रीडितप्रभुदितावन्यां जनपदोदये ॥ २५ ॥
 कन्याराशिः सिंहलक्ष्मा, निशीथेऽकाञ्चनद्युतिः । जात उत्पादयन् सौख्यं, क्षणं नारकिणामपि ॥ २६ ॥ त्रिभिः सम्बन्धः
 इतश्च दिक्कुमारीणामासनानि चकम्पिरे । वितेजुः स्रुतिकर्माणि, स्वानि स्वान्येत्य भक्तितः ॥ २७ ॥
 ज्ञात्वाऽऽसनाकम्पवशादथोच्चकैर्घण्टां सुघोषां हरिरप्यताडयत् । अभूत तदानीं युगपन्ननादाद्धेतं समग्रेषु सुरालयेषु ॥ २८ ॥
 विमानमारुह्य महत्प्रमाणमेत्याहृतो जन्मगृहं जनन्याः । दत्त्वा त्वपस्वापनिकां समीपे, सुवत्वा तदाकारमुदाररूपम् ॥ २९ ॥
 सौधर्मनाथः प्रविधाय पञ्चधाऽऽत्मानं जिनं पाणिपुटे ग्रहपुलः ।
 जन्माभिषेकं विदधे सुराचले, यथाक्रमं सर्वसुरेश्वरैः समम् ॥ ३० ॥ (युग्मम्)
 आनीय पश्चादपनीय निद्रामुद्घोषणां बाढरवेण चक्रे । शृण्वन्तु भोः सर्वसुपर्वसङ्गा ! विरूपकं नेतुस्थस्य मातुः ॥ ३१ ॥
 ये चिन्तयिष्यन्ति हृदा कदाचित्, तेषां शिरांस्यज्जैकमज्जरीवत् । (युग्मम्)
 स्फुटं स्फुटिष्यन्ति किलैवमुक्त्वा, हरिः सुरेन्द्राश्च गता यथागतम् ॥ ३२ ॥
 प्रातः प्रवद्धीपनिकां प्रसिद्धसिद्धार्थराजाय प्रियंवदाज्जात् । सुतावतारं स तदा तदास्याज्जुत्वा ममौ नो मनसि प्रकामम् ॥ ३३ ॥
 किरीटवर्जमखिलमलङ्कृतिं, दास्यै ददावात्मनोस्ततो नृपः ।
 प्रभातकृत्यानि विधाय कृत्यविदार्य कौटुम्बिकशुस इत्यवक् ॥ ३४ ॥

प्रमृज्य सित्त्वा मञ्चातिमञ्चोलोचाञ्चितं पुरम् । ऊर्ध्वीकृतोलुसुशलं, वद्धचन्दनमालिकम् ॥ ३५ ॥
 नैकतालाचारीणीं, कुलत त्वरितं स्वयम् । सर्वं विधाय ते राज्ञः, आज्ञां प्रत्यर्पयन्त्यथ ॥ ३६ ॥
 दशाहमहिमारम्भे वर्त्तमाने नृपोऽकरोत् । उच्छुल्कयुत्करं मानवर्द्धनं गुप्ति(वन्दि)मोक्षणम् ॥ ३७ ॥
 धात्रीत्वं पञ्चभिर्दिवीभिः कुर्वाणाभिरन्वहम् । प्रापोपचयमङ्गेन, स्वामी चामीकरच्छविः ॥ ३८ ॥
 किञ्चिद्दूनाष्टवर्षस्य, सुराणामग्रतः प्रभोः । सद्गुणोत्कीर्त्तनं शक्रः, सुधर्मा(र्मे)स्थो व्यधादिदम् ॥ ३९ ॥
 बालोऽबालस्वभावोऽसौ, वीरोऽबालपराक्रमः । नैव भाषयितुं देवैः, सशक्रैरपि शक्यते ॥ ४० ॥
 तत्रैकस्तद्वचः श्रुत्वाऽश्रद्धानः सुरो हृदि । एति वीरान्तिकं तूर्णं, भाषनार्थं निरर्थकम् ॥ ४१ ॥
 तले तिन्दुकवृक्षस्य, सर्परूपं विधाय सः । स्थितः परे भयभ्रन्ता, बाला नेशुर्दिशोदिशम् ॥ ४२ ॥
 निर्भीको भगवान् नागं, पाणिनाऽऽदाय रज्जुवत् । दयावान् दूस्सुष्टुष्टवानवाम(न)मना मनाक् ॥ ४३ ॥
 पुनर्विधाय बालस्य, रूपं क्रीडन् सुरो जितः । प्रश्रुणा तुरगीभूतः प्रसुरप्यालोह तम् ॥ ४३ ॥
 नभस्त्युत्तितो वदमानो मानोज्ज्विताङ्गभृत् । सविकारं तदाकारं, विलोक्य प्रभुरप्यथ ॥ ४४ ॥
 सुप्रिहारं प्रष्टेऽदात्, ततः संहृत्य कैतवम् । नत्वा वीरं गुणान् गृह्णन्, स्वर्गीं स्वर्गं जगाम सः ॥ ४५ ॥
 अथाधिकाष्टवर्षं तं, विज्ञाय पितरावपि । कृतकौतुकमाङ्गल्यं, वस्त्राभरणभूषितम् ॥ ४६ ॥
 गजारूढं पुरः प्रोद्यन्निनादाद्वैतबन्धुरम् । निन्यतुलैस्वशालायां, गायद्वधवलमङ्गलम् ॥ ४७ ॥ युगम् ॥
 विज्ञायावधिना शक्र, एत्य रूपं द्विजन्मनः । कृत्वाऽऽसनं प्रभोर्योग्यं, स्वयोग्यं चाप्यचीकत् ॥ ४८ ॥

तत्समक्षं प्रभुं शक्रोऽपृच्छत् सिंहासनस्थितम् । शब्दस्य लक्षणं तथ्यं सर्वं स्वाम्यपि तं जगौ ॥ ४९ ॥
अचिन्तयदुपाध्यायो, मानादपि कणो महान् । यदहो ! केत्ययं बालस्तन्नामापि न वेदम्यहम् ॥ ५० ॥
तेनावधारितं सम्यक्, सर्वं सद्धारणावता । ततः (प्रभृति जैनेन्द्रं कृतं) प्रवृत्तमत्रादाविन्द्रं व्याकरणोत्तमम् ॥ ५१ ॥
त्यक्तबालोचितावस्थं, क्रमेण प्राप्तयौवनम् । विज्ञाय पितरौ भोगसमर्थं वीरमान्मजम् ॥ ५२ ॥
महदुज्ज्वलकुल्या(ला)याः, शुभे चन्द्रबले तिथौ । राजकन्यायशोदाया, ग्राहयामासतुः करम् ॥ ५३ ॥ युग्मम् ॥
भुञ्जानः पञ्चधा भोगान्, निःस्पृहोऽपि नरोचितान् । प्रियदर्शनाभिधां(ऽऽख्यां)पुत्रौ, स्वानुरूपामजीजनत् ॥ ५४ ॥
श्रीपाश्र्वापासकीश्रूय, श्रीवीरपितरावथ । मृत्वाज्जनययोगेन, माहेन्द्रं वाऽच्युतं श्रितौ ॥ ५५ ॥
प्रपूर्णाभिग्रहो दक्षप्रतिज्ञो ज्ञातनन्दनः । विनीतो भद्रकोऽष्टाविंशत्यब्दान्यस्थाद् गृहे विभुः ॥ ५६ ॥
पृष्टोऽथ वर्द्धमानेन, व्रतार्थं नन्दिवर्द्धनः । स्पष्टमाचट मा भ्रातः !, क्षेप्सीः क्षारं क्षते क्षतम् ॥ ५७ ॥
ततो वर्षद्वयं तस्थौ, गार्हस्थ्येऽस्योपरोधतः । दाक्षिण्यसेवधिर्वीरः, शुद्धसाधुरिवाधिकम् ॥ ५८ ॥
अथो लोकान्तिका देवा, अभ्येत्येत्याशिषं ददुः । जय नन्द जय भद्र ! भद्रं ते क्षत्रियोत्तम ! ॥ ५९ ॥
बुद्धयस्व भगवन् ! लोकनाथ ! धर्मेऽस्त्वविघ्नता । इति कृत्वा जयशब्दं, प्रयुञ्जन्ति प्रभोः पुरः ॥ ६० ॥ युग्मम् ॥
चारित्राबसरं स्वामी, जानन् ज्ञानेन तु स्वयम् । ताम्रचूडैर्निशशेषमिव तैर्वोधितः क्षणम् ॥ ६१ ॥
प्रदाय वार्षिकं दानं, मिलितैश्च चतुर्विधैः । सुपर्वरजैस्तैः सर्वैस्तीर्थार्थम्भोभिः कृताहुवः ॥ ६२ ॥
सर्वाङ्गाभरणैश्चारु चन्दनैश्चर्विताङ्गभृत् । कृतपट्टतपाश्चन्द्रग्रमाख्यां शिविकां श्रितः ॥ ६३ ॥

(त्रिभिः सम्बन्धः)

मार्गशीर्षाद्यदशम्यां, प्रथमे वयसि स्थितः । ज्ञातलण्डवने वीर एकाक्येवाद्दे व्रतम् ॥ ६४ ॥ (त्रिभिः सम्बन्धः)
ज्ञानत्रयधरो धीरो, गृहस्थत्वेऽभवत् पुनः । तुर्यं ज्ञानं तदोत्पेदे, मनःपर्यवसंज्ञकम् ॥ ६५ ॥
तत्रोद्योगेऽखिलान् ज्ञातीन्, पृष्ठाञ्जस्तमिते रवौ । कुमार(र्मा) ग्राममायातः, सायं तु प्रतिमां स्थितः ॥ ६६ ॥
एकस्तत्रैव गोपालोऽवगृ वीरं-मद्वपाविमौ । चिन्त्यौ यावद् विधायैमि, कार्यं गोदोहनादिकम् ॥ ६७ ॥
मौनेन नावगीशोऽपि, स गत्वाऽऽग्राव पश्यति । लघो अस्मितुमयेतावायातावन्तिकं विभोः ॥ ६८ ॥
दृष्ट्वा रात्रिभ्रमात् शुद्धोऽधावतोत्पाटय सेलकम् । स्तेन इत्युपगार्थमथास्मार्पीद् जिनं हरिः ॥ ६९ ॥
कथमुपात्तचारित्रः, स्वामी विहरति क्षितौ ? । तथाऽऽयान्तं तमालोक्य, द्रागेत्य स्म निषेधति ॥ ७० ॥
ततः कृताञ्जलिः प्राहोपसर्गबहुलो विमो ! । विरं भावी विहारस्ते, पूर्वकर्मानुभावतः ॥ ७१ ॥
यद्यादिशति मां स्वामी, वारयाम्यन्तिके स्थितः । वीरोऽवादीद् हरे ! नैवं, भूतं भावि भवत्यहो ! ॥ ७२ ॥
यदन्यनिश्रयाऽर्हन्तोऽर्जयन्ति क्लिप्तं केवलम् । किन्तु स्ववीर्यपुरुषाकारादेव हि केवलम् ॥ ७३ ॥
सिद्धार्थव्यन्तरं स्वामिसम्बन्धिनमथो हरिः । आदिश्याद्व्यतां प्राप्नो, विबुधुद्योतवत् क्षणात् ॥ ७४ ॥
पारणाय प्रगे प्राप्नो, बलस्य गुहिणो गृहे । परमानेन तेनापि, स भक्त्या प्रतिलाभितः ॥ ७५ ॥
देवोद्गुह्यमहोदानं, नेदुर्दुन्दुभयो दिवि । चेलोत्क्षेपो रत्नघट्टिः, पञ्च दिव्यानि जज्ञिरे ॥ ७६ ॥
कुत्वाऽऽर्घ्यं पोरणं पात्रे, तत्रेशो देवदूष्यभृत् । तापसाश्रममायातो, मायातोऽत्र पराङ्मुखः ॥ ७७ ॥
तत्र मित्रं कुलपतिः, पितुरास्तेऽर्हतः स तु । उद्वाहुर्मिलनायाऽऽगात्, पूर्वाभ्यासाद् विश्रुस्तथा ॥ ७८ ॥

ऊचे कुलपतिः स्वोमिन् ! प्रासुकोपाश्रयाश्रयात् । अनुग्राह्योऽस्त्वयं वर्षविस्थित्याज्वस्थितात्मना ॥ ७९ ॥
 दाक्षिण्येन पुनस्तत्रायतोऽस्थात् प्रतिमास्थिरः । त्रोटयन्त्युज्जांस्तार्णानि, तिर्यञ्चः प्रावृडागमे ॥ ८० ॥
 निर्दिद्यास्ताडयन्त्यन्ये, नेशस्तान् निर्ममत्वतः । अवेचनपरे ग्रीत्या, गुरवे सोऽप्यवक् (सोऽवक् च) प्रभुम् ॥ ८१ ॥
 देवार्थ ! शकुनी नीडं, पीड्यमानं हि रक्षति । त्वत्पिता जगतीपीठं, किं भवान् नैक(व)मास्पदम् ? ॥ ८२ ॥
 अग्रीतिकारि दूरेण, स्थानं त्याज्यं तपोधनैः । विजहारेति वर्षसु, न सन्तोऽन्यासुखावहाः ॥ ८३ ॥
 व्युत्सृष्टाङ्गेन मौनेन, ग्रीतिमद्गृहवासिना । पाणिपात्रेण गृहिणोऽभ्युत्थानाद्यविधायिना ॥ ८४ ॥
 भाज्यं मयेत्यसौ पञ्चाग्रहीदुग्रानभिग्रहान् । अथोपसर्गा ग्रन्थेभ्यो, विज्ञेया विबुधैरिह ॥ ८५ ॥
 [नोच्यन्ते ग्रन्थबाहुल्यादिति] वीरेण अमताऽऽमे(ते)न, यत्तपस्तप्तसुत्कटम् । पक्षास्त्रयोदशबानि, द्वादशेत्युच्यतेऽधुना ॥ ८६ ॥
 षण्मास्येका चतुर्मास्यो, नव द्वे च त्रिमासिके । षट् द्विमास्यश्चैकमासी, द्वादशेति तपोऽभवत् ॥ ८७ ॥
 अर्द्ध-द्वयर्द्ध-साद्धिमास्यश्च द्वासप्ततिर्द्ध द्वे । भद्राद्याः प्रतिमास्तिस्रो, द्वि-चतुर्दशवासरैः ॥ ८८ ॥
 प्रतिमा द्वादशाच्छिन्ना अष्टमैनैकरात्रिकी । साभिग्रहा शराहोनां, षण्मासीं वत्सपत्तने ॥ ८९ ॥
 षष्ठानां द्विशतीमेकोनत्रिंशदधिकां व्यधात् । त्रिशत्येकोनपञ्चाशत्, पारणाः सर्वसङ्ख्यया ॥ ९० ॥ युग्मम् ॥
 चतुर्थभक्तं नो नित्य-भक्तं कर्हिचिदप्यभूत् । अपानकं तथा सर्वं, तपोऽस्य चरमार्हतः ॥ ९१ ॥
 दीक्षाया दिनमेकं च, सर्वं निक्षिप्य मीलितम् । पूर्वोक्तमानच्छब्दस्थ-काल एषोऽस्य शासितुः ॥ ९२ ॥
 तुर्योऽहः प्रहरे राधविशुद्धदशमीदिने । शुक्लध्यानान्तरे वर्त्तमानस्यानुत्तरं प्रभोः ॥ ९३ ॥

नष्टृजुपलिकातीरे, जृम्भक्याः पुरो बहिः । अव्यक्ताख्यस्य चैत्यस्यासन्ने श्यामाकगेहिनः ॥ ९४ ॥
 क्षेत्रान्तः शालदृक्षाधः, षष्ठेनोत्कटिकासने । स्थितस्य तस्य सम्पन्नं, केवलं जन्मभे शुभे ॥ ९५ ॥ [त्रिभिः सम्बन्धः]
 ततश्चतुर्विधैर्निर्मिते धर्मसम्पन्नि । जीतमित्यकरोद् धर्मदेशनां धर्मदेशकः ॥ ९६ ॥
 आश्चर्यं तत्र नो कश्चित्, साधुर्वा श्रवकोऽभवत् । ततो विद्वत्स्य शर्बरीं द्वादश योजनान्यगात् ॥ ९७ ॥
 महसेनवने पापापुर्यां धर्मगृहे स्थितः । तत्राऽस्ते(स्ति)सोमिलज्योतिर्यागकर्त्ता द्विजस्तदा ॥ ९८ ॥
 एकादशाधुपाध्यायास्तेनाहूताः क्रतूपरि । मिलिताः सन्त्यथायान्ति, नमस्कृतुं जिने जनाः ॥ ९९ ॥
 प्रसन्नुस्तन्युखे वाचः, सर्वज्ञोऽगगतोऽस्ति हि । तद्धूत्वाऽचिन्तयत् चित्ते, गौतमोऽहङ्छतेरदः ॥ १०० ॥
 विद्यमाने न कोऽयन्यः, सर्वज्ञो मयि सम्प्रति । एकस्मिन्नुदिते भानौ, किमन्यः कर्हिचिद् भवेत् ॥ १०१ ॥
 परं कोऽपि महाधूर्तः, इन्द्रजालिकविद्यया । विस्मापयति नृन् सुधाच, न लोकः पारमार्थिकः ॥ १०२ ॥
 अथाकाशे प्रकाशास्यांश्चलत्कु[कु]ण्डलधारिणः । आयातो वीक्ष्य गीर्वाणात्, विमानस्थान् महस्विनः ॥ १०३ ॥
 उपाध्यायादयः प्राहुरहो ! माहात्म्यमात्मनः । क्रतोरायान्ति यदमी, महिमां कर्तुमुन्मुदः ॥ १०४ ॥ (युग्मम्)
 श्रृपाकपाटकमिव, त्यक्त्वा तं यज्ञपाटकम् । ते समवसृतौ जगुर्न सुधीर्गुग्धमार्गगः ॥ १०५ ॥
 तद् दृष्ट्वा गौतमोऽवादीत्, सुग्धा जग्धा ह्यनेन चेत् । कथं सुरा ? वा संयोगः सदृशो ग्राम्य-मूर्खयोः ॥ १०६ ॥
 यामि पश्यामि सर्वज्ञवादसुचारयामि वा । इति ध्यात्वा वृत्तच्छत्रैस्तत्रागाद् गौतमो स्यात् ॥ १०७ ॥
 आगच्छ भो गौतमेति, भाषितः स्वामिनाऽह सः । कथं मे नाम जानाति ? , को वा वेत्ति न मामिह ? ॥ १०८ ॥

परं ज्ञास्यति सन्देहं, हार्द मे चेदयं तदा । सत्य इत्यवदत् तावद् वेदसत्यार्थमीशिता ॥ १०९ ॥
 तत उत्वातमिथ्यात्वपटलं शुचिदर्शनः(म्) । स्फुरद्रूपतयाद्राक्षीद्, गौतमोःवीर भास्करम् ॥ ११० ॥
 मुक्तमानं नमन्मौलिमहन्मौलिरष्टुं तदा । चारित्रं ग्राहयामास, च्छात्रपञ्चशतीवृतम् ॥ १११ ॥
 एवमेवाग्निभूत्याद्या, दीक्षिताः स्वामिना तदा (दश) । सर्वे चैकादशाभूवन्, क्रमेण गणधारिणः ॥ ११२ ॥
 चतुर्दश सहस्राणि, श्रमणा गुणशालिनः (धारिणः) । पट्टत्रिंशच्चसहस्राणि, श्रमण्योऽस्य परिच्छदः ॥ ११३ ॥
 लक्षमेकोनपष्टिंश्च, सहस्राः श्रावकास्तथा । तेभ्यो द्विगुणमानाश्च, श्राद्धयोऽर्कव्रतधारिकाः ॥ ११४ ॥
 मनःपर्यचिनां वादिनां चतुर्दशपूर्विणाम् । शतानि पञ्च चत्वारि, त्रीण्येवं स्युर्यथाक्रमम् ॥ ११५ ॥
 शतं वैक्रियलब्धीनां, सप्त केवलिनामपि । सर्वार्थसिद्धय(द्वा)वधिनां, शतान्यष्टौ(ष्ट) त्रयोदश ॥ ११६ ॥
 द्वयोर्द्वयोः किलैकस्या वाचनाया विशेषतः । नव गच्छास्तदीशाश्चैकादशेति यतिक्रमः ॥ ११७ ॥
 स्वशासनस्य रक्षार्थं, यक्षं मातङ्गसञ्ज्ञकम् । तथा सिद्धार्थिकां देवीमादिशदीशिताऽन्तिमः ॥ ११८ ॥
 एवं चतुर्विधं सङ्घं, संस्थाप्य जगतां पतिः । सेव्यद्विदशकोटीभिर्विजहार वसुन्धराम् ॥ ११९ ॥
 दान-लाभ-वीर्य-भोगोपभोगा अन्तरंगकाः । हासो रत्यरती भीतिर्जुगुप्सा शोक-भन्मथौ ॥ १२० ॥
 मिथ्यात्वाज्ञानता निद्राऽविरति-द्वेष-रागताः । इत्यष्टादशदोषेण मुक्तो मुक्तिसुखोन्मुखः ॥ १२१ ॥
 चतुस्त्रिंशदतिशयैः, प्रातिहार्याष्टकेन च । पञ्चत्रिंशद्वचनातिशयैश्च सहितो बभौ ॥ १२२ ॥
 नो भवितव्यतानाशो, गोशालस्त्वा जगत्प्रभुम् । यच्चुक्रोश हहा ! तेऽग्रे, महर्षी दग्धवानपि ॥ १२३ ॥

वसन्ति सन्तो यत्रैकं, शुद्धं तं कृतार्थताम् । नयन्तीति शिवं देवानन्दवर्षदचयोरदात् ॥ १२४ ॥
 दिशन् ससप्तभङ्गानि, नव तत्त्वानि तत्त्वित् । देशोनत्रिशद्वर्षाणि, पापायां विहरत्नगात् ॥ १२५ ॥
 हस्तिपालवृषालस्य, शुक्लांशौ शुल्कमण्डपे । कार्तिकामावसीरात्रौ, पठेनः स्वातिमे शुभे ॥ १२६ ॥
 पयङ्गसिनमासीनस्तुर्यारान्ते प्रशान्तद्वत् । भवोपग्राहिकर्मशयदुच्छिन्नवन्धनः ॥ १२७ ॥
 सार्द्धद्वये वर्षशते, व्यतीते पार्श्वतः प्रभोः । द्वासप्तत्यब्दसर्वायुः, करणे नागनामके(नि) ॥ १२८ ॥
 अष्टादशगणोर्वीशपुरस्ताद् धर्मदेशनाम् । षोडश ग्रहरान् कुर्वन्नेकाकी शिवमाप सः ॥ १२९ ॥ [चतुर्भिः सम्बन्धः]
 जाति-जन्म-जरा-मृत्युशुल्बान्नाथाऽकलङ्कितः । तत्रानन्तान्तकालं, स्थाता त्राताऽङ्गिनां विश्वः ॥ १३० ॥
 इत्यागमारामकृतोच्छ्वत्तिना, सुग्धेन हृब्धाऽस्य चरित्रमालिका ।
 यः कण्ठपीठे लुठितामशाव्यतस्तनोत्यनन्तां लभते समिमाम् ॥ १३१ ॥

इति श्री मुद्रितक्रयिमण्डलद्वत्तिपुष्टाङ्क १८ तः उद्धृतं

इति श्री महावीरस्वामिचरित्रम् संपूर्णम्

श्री सनत्कुमार चक्रवर्तिचरित्रम्

तथाहि योगमाहात्म्याद्योगिनां कफविन्दवः । सनत्कुमारादेस्वि जायन्ते सर्व्वरुद्धिदः ॥ १ ॥
 सनत्कुमारो हि पुरा चतुर्थचक्रवर्त्यभूत् । पदलण्डपृथिवीभोक्ता नगरे हस्तिनापुरे ॥ २ ॥

कदाचिच्च सुधर्मायां सभायां जातविस्मयः । रूपं तस्याप्रतिरूपं वर्णयामास वासवः ॥ ३ ॥
 राज्ञः सनत्कुमारस्य, कुरुवंशशिरोमणेः । यद्रूपं न तदन्यत्र, देवेषु मनुजेषु वा ॥ ४ ॥
 इति प्रशंसां रूपस्या - श्रद्धावानुभौ सुरौ । विजयो वैजयन्तश्च, पृथिव्यामवतेरतुः ॥ ५ ॥
 ततस्तौ विप्ररूपेण रूपान्वेषणेहेतवे । ग्रासादद्वारि नृपतेस्तस्थतुर्द्वाः स्थसन्निधौ ॥ ६ ॥
 आसीत् सनत्कुमारोऽपि तदा प्रारब्धमज्जनः । मुक्तनिःशेषनेपथ्यः सर्वाङ्गभ्यङ्गमुद्वहन् ॥ ७ ॥
 द्वारस्थौ द्वारपालेन द्विजाती, तौ निवेदितौ ! न्यायवर्त्ती, चक्रवर्त्ती, तदानीमप्यवीचिशत् ॥ ८ ॥
 सनत्कुमारमालोक्य विस्मयस्मेरमानसौ । धूनयामासतुमौलिं, चिन्तयामासतुश्च तौ ॥ ९ ॥
 ललाटपट्टः पर्यस्ताष्टमीरजनिजानिकः । नेत्रे कर्णान्तविश्रान्ते, जितनीलोत्पलत्विपी ॥ १० ॥
 दन्तच्छदौ पराभूतपक्वविम्बीफलच्छवी । निरस्तशुक्तिकौ कर्णौ कण्ठोऽयं पाञ्चजन्यजित् ॥ ११ ॥
 करिराजकराकारतिस्कारकरौ भुजौ । स्वर्णशैलशिलालक्ष्मीविलुष्टाक्रमुरःस्थलम् ॥ १२ ॥
 मध्यभागो मृगारातिकिशोरोदसोदरः । किमन्यदस्य सर्वाङ्गलक्ष्मीवृत्तिं न गोचरः ॥ १३ ॥
 अहो कोऽप्यस्य लावण्यसरित्सूरो निरर्गलः । येनाभ्यङ्गं न जानीमो. ज्योत्स्नयोद्भुप्रभामिव ॥ १४ ॥
 यथेन्द्रो वर्णयमास तथेदं भाति नान्यथा । मिथ्या न खलु भापन्ते महात्मानः कदाचन ॥ १५ ॥
 किं निमित्तमिहायातौ, भवन्तौ द्विजसत्तमौ । इत्थं सनत्कुमारेण, पृष्टौ तावेवमूचतुः ॥ १६ ॥
 लोकोत्तरचमत्कार-कारकं सचराचरे । शुब्ने भवतो रूपं, नरशार्दूल गीयते ॥ १७ ॥

दूरतोऽपि तदाकर्ण्य, तरङ्गितकुतूहलौ । विलोकयितुमायातावागवनिवासव ! ॥ १८ ॥
 वर्ण्यमानं यथा लोके, शुश्रुवेऽस्माभिरदुःखतम् । रूपं नृप ततोऽयतत्सविशेषं निरीक्ष्यते ॥ १९ ॥
 ऊचे सनत्कुमारोऽपि, स्मितविस्फुरिताधरः । इयं हि कियती कान्तिरङ्गेऽभ्यङ्गतरङ्गिते ॥ २० ॥
 इतो भूत्वा प्रतीक्ष्यां, क्षणमात्रं द्विजोत्तमौ । यावन्निवर्त्यतेऽस्माभिरेप मञ्जनकक्षणाः ॥ २१ ॥
 विचित्ररचिताकल्पं भूरिभूषणभूषितम् । रूपं पुनर्निरीक्ष्यां, सरत्नमिव काञ्चनम् ॥ २२ ॥
 ततोऽवनिपतिः स्नात्वा कल्पिताकल्पभूषणाः । साडम्बरः सदोऽध्यास्ताम्बरत्नमिवाम्बरम् ॥ २३ ॥
 अनुज्ञातौ ततो विप्रौ, पुरोभूय महीपतेः । निदध्यतुश्च तद्रूपं, विषण्णौ दस्यतुश्च तौ ॥ २४ ॥
 क्व तद्रूपं क्व सा कान्तिः, क्व तच्छावप्यमप्यगात् । क्षणेनाप्यस्य मर्त्यानां, क्षणिकं सर्वमेव हि ॥ २५ ॥
 नृपः प्रोवाच तौ कस्माद्—दृष्ट्वा मां सुदितौ पुरा । कस्मादकस्मादधुना, विपादमलिनाननौ ॥ २६ ॥
 ततस्तावृच्चतुरिदं, सुधामधुरया गिरा । महाभाग ! सौधर्मस्वर्गवासिनौ ॥ २७ ॥
 मध्ये सुरसमं शक्रश्चक्रे त्वद्रूपवर्णनम् । अश्रद्धानौ तद्रष्टुं, मर्त्यभूत्यर्गिताविह ॥ २८ ॥
 शक्रेण वर्णितं यादृक्, तादृशं वपुरीक्षितम् । रूपं नृप तवेदानीमन्यादृशमजायत ॥ २९ ॥
 अधुना व्याधिभिरयं, कान्तिसर्वस्वतस्करैः । देहः सप्ततादाक्रान्तो, निःश्वासैस्त्रि दर्पणः ॥ ३० ॥
 यथार्थमभिधायेति, द्राक्तिरोहितयोस्तयोः । विच्छायं स्वं नृपोऽपश्यद्विभ्रमस्तमिव द्रुमम् ॥ ३१ ॥
 अचिन्त्यच्च धिगिदं सदा गदपदं वपुः ! सुधैव सुग्धाः कुर्वन्ति, तन्मूर्च्छां तुच्छदुद्भयः ॥ ३२ ॥

शरीरमन्तरूपन्वैर्व्याधिभिर्विविधैरिदम् । दीर्यते दारुणीदरिं, दारुकीटगणैरिव ॥ ३३ ॥
 बहिः कथञ्चिद्वेद्येतत्परोच्येत तथापि हि । नैयग्रोधं फलमिव, मध्ये कृमिकुलाकुलम् ॥ ३४ ॥
 रुजा लुप्यति कायस्य, तत्कालं रूपसम्पदम् । महासरोवरस्येव, वारिसेवालवच्छरी ॥ ३५ ॥
 शरीरं श्लथते नाशा रूपं याति न पापधीः । जरा स्फुरति न ज्ञानं धिग् स्वरूपं शरीरिणाम् ॥ ३६ ॥
 रूपं लवणिमा कान्तिः, शरीरं द्रविणान्यपि । संसारे तरलं सर्वं, कुशाग्रजलविन्दुवत् ॥ ३७ ॥
 अधस्त्रीनविनाशस्य, शरीरस्य शरीरिणाम् । सकामनिज्जरासारं, तप एव महत्फलम् ॥ ३८ ॥
 इति सञ्जातवैराग्यभावनः पृथिवीपतिः । प्रब्रज्यां स्वयमादित्सुः, सुतं राज्ये न्यवीविशत् ॥ ३९ ॥
 गत्वोद्याने सविनयं विनयन्धरस्त्वरितः । सर्वसावद्यविरतिप्रधानं सोऽग्रहीत्तपः ॥ ४० ॥
 महाव्रतधरस्यास्य, दधानस्योत्तरान् गुणान् । ग्रामाद्ग्रामं विहरतः समतैकाग्रचेतसः ॥ ४१ ॥
 गाढानुरागबन्धेन, सर्वं प्रकृतिमण्डलम् । पृष्ठतोऽगात्कस्त्रिकुलं, महायूथपतेरिव ॥ ४२ ॥ (युग्मम्)
 निष्कपायमुदासीनं, निर्गमं निष्पग्रिहम् । तं पर्युपास्य षण्मासान्, कथञ्चित्तन्यवर्त्तत ॥ ४३ ॥
 यथाविध्यात्तमिक्षाभिरकालापथ्यभोजनैः । व्याधयोऽस्य बद्धधिरे, सम्पूर्णैर्दहदैरिव ॥ ४४ ॥
 कच्छशोषज्वरस्वासारुचिकुक्ष्यक्षिवेदनाः । सप्ताधिसेहे पुण्यात्मा सप्तवर्षशतानि सः ॥ ४५ ॥
 दुःसहान् सहमानस्य, तस्याशेषपरीहान् । उपायनिरपेक्षस्य, समपद्यन्त लब्धयः ॥ ४६ ॥
 अत्रान्तरे सुरपतिः, समृद्धिं दिवौकसः । हृदि जातचमत्कार-श्चकारेत्यस्य वर्णनम् ॥ ४७ ॥

चक्रवर्त्तिश्रियं त्यत्त्वा, प्रज्वलतृणपूलवत् । अहो सनत्कुमारोऽयं, तप्यते दुस्तपं तपः ॥ ४८ ॥
 तपोमहात्म्यलब्धासु, सर्वास्वपि हि लब्धिषु । शरीरनिरपेक्षोऽयं, स्वरोगान्न चिकित्सति ॥ ४९ ॥
 अथदधानौ तद्वाक्यं, वैद्यरूपधरौ सुरौ । विजयो वैजयन्तश्च, तत्समीपेषुपेयतुः ॥ ५० ॥
 ऊचतुश्च महाभाग, किं रोगैः परिताम्यसि । वैद्यावां चिकित्सावो, विष्वं स्वैरेव भेषजैः ॥ ५१ ॥
 यदि त्वमनुजानासि, रोगग्रस्तशरीरकः । तदह्वाय निगृह्णीवो रोगानुषचिंतांस्तव ॥ ५२ ॥
 ततः सनत्कुमारोऽपि प्रत्यूचे भोश्चिकित्सकौ । द्विविधा देहिनां रोगा, द्रव्यतो भावतोऽपि च ॥ ५३ ॥
 कोधमानमायालोभा, भावरोगाः शरीरिणाम् । जन्मान्तसहस्राणु—गामिनोऽनन्तदुःखदाः ॥ ५४ ॥
 तांश्चिकित्सितुमीशौ, चेष्टुवां तर्हि चिकित्सतम् । अथो चिकित्सथो द्रव्यरोगांस्तद्धत पश्यतम् ॥ ५५ ॥
 ततोऽङ्गुलीं गलत्यामां, शीर्णौ स्वक्कफविषुषा । लिप्तां शुल्वं रसेनैव, द्राक् सुवर्णीचकार सः ॥ ५६ ॥
 ततस्तामङ्गुलीं स्वर्णशलाकामिव भास्वतीम् । आलोक्य पादयोस्तस्य, पेततुः प्रोचतुश्च तौ ॥ ५७ ॥
 निरुरूपयिषु रूपं यौ त्वामायातपूर्व्विणौ । तावेव त्रिदशावां सम्प्रत्यपि समागतौ ॥ ५८ ॥
 सिद्धलब्धिरपि व्यधि—बाधां सोढा तपस्यति । सनत्कुमारो भगवानितीन्द्रस्त्वामवर्णयत् ॥ ५९ ॥
 आवाभ्यां तदिहागत्य, प्रत्यक्षेण परीक्षितम् । इत्युदित्वा च नत्वा च, त्रिदशौ तौ तिस्रोहितौ ॥ ६० ॥
 एतन्निदर्शनमात्रं, कफलब्धेः प्रदर्शितम् । लब्धयन्तस्त्वया नोक्ता, ग्रन्थगौस्वभोक्तृभिः ॥ ६१ ॥
 योगिनां योगमहात्म्यात्परीषमपि कल्पते । रोगिणां रोगनाशाय, कुशुदामोदशालि च ॥ ६२ ॥

मलः किल समान्नतो द्विविधः सर्वदेहिनाम् । कर्णेनेत्रादिजन्मैको द्वितीयस्तु वपुर्भवः ॥ ६३ ॥
योगिनां योगसम्पत्तिमाहात्म्याद्द्विविधोऽपि सः । कस्तूरिकापरिमलो रोगहा सर्वरोगिणाम् ॥ ६४ ॥
योगिनां कायसंस्पर्शः सिञ्चन्निव सुधारसैः । क्षिणोति तत्क्षणं सर्वानामयानामयाविनाम् ॥ ६५ ॥
नखाः केया रदाश्चान्यदपि योगिशरीरगम् । भजते भेषजीभावमिति सर्वोपधिः स्मृता ॥ ६६ ॥
तथाहि तीर्थनाथानां योगभृच्चक्रवर्तिनाम् । देहास्थिसकलस्तोमः सर्वस्वर्गेषु पूज्यते ॥ ६७ ॥

इति श्री मुद्रितउयोगशास्त्रवृत्तितः उद्धृतं

इति श्रीमनत्कुमारचरित्रम् संपूर्णम्

७ श्रीभरतचक्रि चरित्रम्

अत्रैव भरते शक्रा-ज्ञया श्रीदेन निर्मिता । अस्त्ययोष्यापुरी स्वर्ग-प्रतिसर्द्धिसमृद्धिका ॥ १ ॥
प्रथमः प्रथितः पृथ्व्यां, पुत्रः श्रीवृषभप्रभोः । सार्वभौमोऽभवत्तत्र, भरतो भरतेश्वरः ॥ २ ॥
चतुर्दशानां रत्नानां, विभुर्नवनिधिप्रभुः । द्वात्रिंशता सहस्रैर्भू-भुजां सेवितपत्कजः ॥ ३ ॥
लक्ष्मैश्चतुरशीत्याऽथ-रथेभानां समाश्रितः । ग्रामाणां च पदातीनां, कोटिपण्यवतेः पतिः ॥ ४ ॥
लोकैर्द्वात्रिंशत्सहस्र-देशानां धृतशासनः । सत्पत्तनसहस्राणां, द्विश्चतुर्विंशतेर्विभुः ॥ ५ ॥

द्वासप्ततः श्रेष्ठुर--सहस्राणामधीश्वरः । सहस्रो नं द्रोणमुख--लक्षं च परिक्षयन् ॥ ६ ॥
 गुरुकानां षोडशभिः, सहस्रैः सेवितोऽनिशम् । पट्खण्डं भरतक्षेत्र--मखण्डाङ्गः प्रपालयन् ॥ ७ ॥
 चतुषष्टिसहस्रान्तः--पुरस्त्रीभिः सहान्वहम् । क्रीडन् पूर्वोक्तपूर्य--पुष्पाभं सौख्यमाश्रयन् ॥ ८ ॥
 चतुषष्टिसहस्रान्तः--पुरस्त्रीभिः सहान्वहम् । क्रीडन् पूर्वोक्तपूर्य--पुष्पाभं सौख्यमाश्रयन् ॥ ९ ॥
 ऋषभस्नामिनिर्वाणा--स्पदेष्यापदपर्वते । चैत्ये स्वकारिते भक्त्या, जिनविमानि पूजयन् ॥ १० ॥ (अष्टभि कुलकम्)
 साधर्मिकाणां वात्सल्यं, कुर्वन्नाश्रितवत्सलः । पूर्वलक्षाणि पट् क्षोणी--दूर्यश्वः सोऽत्यवाहयत् ॥ ११ ॥
 अन्यदा प्रातरभ्यक्तो--द्वर्चितस्नापिताङ्गकः । आदर्शसदनं सोऽजा--त्सर्वालङ्कारभूषितः ॥ १२ ॥
 तन्नाऽऽत्सदर्थे महति, पश्यंश्चक्री निजं वपुः । अष्टाङ्गुलीयकामेकां, ददर्श स्वकराङ्गुलीम् ॥ १३ ॥
 अशोभमानां तां प्रेक्ष्य, प्रेक्षावान् क्षमाधवाग्रणीः । सकलानप्यलङ्कारा--नैकैकमुदतारयत् ॥ १४ ॥
 तत उज्झितपाथोजं, पद्माकरमिवाऽऽत्मनः । विलोबय वपुश्श्रीक--मिति दृष्ट्यौ धराधवः ॥ १५ ॥
 अहो ! आगन्तुकैरेव--द्रव्यैरङ्गं विराजते । स्वाभाविकं तु सौन्दर्यं, किमप्यस्य न दृश्यते ! ॥ १६ ॥
 स्वरूपासारतां वक्ति, यस्य संस्कारसारता । मोहादेव तदप्यङ्गं, जना जानन्ति मञ्जुलम् ! ॥ १७ ॥
 मनोज्ञमप्यन्नपान--पुष्पगन्धांशुकादिकम् । विनश्यत्यस्य सङ्गेन, ब्रह्मचर्यमिव स्त्रियाः ॥ १८ ॥
 तदहो निर्विवेकत्वं, विदुषामपि बालवत् । ये देहस्येदृशस्यापि, कृते पापानि कुर्वते ॥ १९ ॥
 तन्मोक्षदायि मानुष्यं, शरीरार्थेन पाप्मना । द्यूतेनेव द्युसद्रत्नं, युक्तं नाशयितुं न मे ॥ २० ॥
 ध्यायन्नित्यादि सम्प्राप्तः, संवेगमाधिकाधिकम् । आरूढः क्षपकश्रेणीं निश्रेणीं, शिवसन्नः ॥ २० ॥

घनघातिक्षयं कृत्वा भावचारित्रमाश्रितः । अज्ञानतिमिरादित्यं, केवलज्ञानमाप सः ॥ २१ ॥ (युग्मम्)
 कृत्वालोचं शक्रदत्तं, मुनिवेशं दधत्ततः । निर्जगाम गृहाच्चक्रि—साधुर्भातुरिवाभ्युदात् ॥ २२ ॥
 तस्युपात्तव्रतं वीक्ष्य, क्षामसंसारवासनाः ॥ भूषा दश सहस्राणि, दीक्षामाददरे मुदा ! ॥ २३ ॥
 ततः शक्रादयो देवा—स्तं नत्वा स्वाश्रयं ययुः ॥ भुवि व्यहारीदुभगवा—नपि भव्यान् प्रबोधयन् ॥ २४ ॥
 सप्तसप्ततिलक्षाणि, पूर्वाणां भरतप्रभोः । कौमारे मण्डलित्वे तु, सहस्रं शरदामभूत् ॥ २५ ॥
 चाक्रित्वेऽष्टसहस्रोनाः, पूर्वलक्षा रसोन्मिताः । पूर्वाणां लक्षमेकं तु, केवलीत्वे व्रतेऽपि च ॥ २६ ॥
 सर्वायुषा चतुरशीतिमितानि पूर्व—लक्षाणि सम्यगतिगम्य महेन्द्रनम्यः ॥
 कर्मक्षयेण भरतेश्वरसाधुराजो, भेजे महोदयरमाणुदितोदितश्रीः ॥ २७ ॥

इति श्री मुद्रित—उत्तराध्ययनाष्टादशमध्ययनवृत्तिः उद्धृतम्

इति श्रीभरतचक्रिचरित्रम् संपूर्णम्

८ श्रीमघवचक्रिचरित्रम्

अभूदिदैव भरते, महीमण्डलसत्पुरे । वासुधैवकुर्मतेऽस्मिन्, नाम्ना नरपतिर्नृपः ॥ १ ॥
 स्वप्रजावत् प्रजाः सम्यक्, पालयित्वा चिरं स राट् । संत्यज्य राज्यमन्येष्टु—विरक्तो व्रतमाददे ॥ २ ॥

अग्रमत्तश्चिरं दीक्षां, पालयित्वा विपद्य च । अहमिन्द्रः स गिर्वाणो, मरुग्रैवेयकेऽभवत् ॥ ३ ॥
 इतश्चात्रैव भरते, श्रावस्त्यां पुरि भूपतिः । श्रिया समुद्रविजयी, समुद्रविजयोऽभवत् ॥ ४ ॥
 तस्या भार्याऽभवद्भद्रा, भद्राकारजितामरी । सोऽय देवोज्यदा व्युत्वा, तस्याः कुक्षाववातरत् ॥ ५ ॥
 चतुर्दशमहास्वमां—स्तदा च ग्रेक्ष्य सा मुदा । राज्ञे जगाद चक्री ते, सुतो भाविति सोऽप्यवक् ॥ ६ ॥
 क्रमान्व सुषुवे पुत्रं, राज्ञी पूर्वैव भास्करम् । महोत्सवैर्नृपस्तस्य, मघवेत्यभिधां व्यधात् ॥ ७ ॥
 संप्राप्तः सोऽय तारुण्यं, दत्तराज्यो महीशुजा । उत्पन्नचक्रः पट्टखण्डं, साधयामास भारतम् ॥ ८ ॥
 श्रुत्वा चिरं चक्रिरमां विरक्तः, प्रान्ते परित्रज्य स चक्रवर्ती । पंचाब्दलक्षीमतिवाह्य सर्वा—ऽऽयुषो सुतोऽभूत्त्रिदिवे वृत्तीये ॥ ९ ॥

इति श्रीशुद्धितत्त्वराध्ययनाष्टादशमोऽध्यायः उत्कृते

इति श्रीमधवचक्रिचरित्रकथा संपूर्णा

९ श्री जयचक्रि चरित्रम्

अत्रैव भरते सम्पट्ट—गृहे राजगृहे पुरे । यथाः सुधासमुद्रोऽभू—त्समुद्रविजयो नृपः ॥ १ ॥
 पुण्यलावण्यतारुण्या, —शीलालङ्कारशालिनी । यत्रः शालिशुणालीनां, वप्रा तस्य श्रियाऽभवत् ॥ २ ॥
 द्विः सप्ततिर्माहास्वमैः, ह्यचितोऽभूत्सुतस्तयोः । जयाह्वयो जयन्तस्य, जयन् रूपं वपुःश्रिया ॥ ३ ॥

कलिन्दिकासुधाः पीत्वा, क्रमाद्यौवनमाश्रितः । स द्वादशधनुस्तुङ्गः, पित्र्यां राज्यधुरां दधौ ॥ ४ ॥
जातचक्रादिरत्नश्च, जितपट्टखण्डभारतः । बुभुजे समणीरत्न-मिव चक्रिमां चिरम् ॥ ५ ॥
स चान्यदा भवोद्विग्नः, संविग्रस्यान्तिके गुरोः । राज्ञे निधाय तनयं, सनयं प्राव्रजत्त्वयम् ॥ ६ ॥
सर्वयुषा त्रीनतिगम्य सम्यक्, समासहस्रान् जयचक्रवर्ती ॥
तपोजनैः कर्मधनानपास्य, ग्राप्योत्तमं ज्ञानमवाप मुक्तिम् ॥ ७ ॥

इति श्रीसुद्धित-उत्तराध्ययनाष्टादशमध्ययनवृत्तितः उद्धृता

इति श्री जयचक्रिकथा संपूर्णा

१० श्रीहरिषेणचक्रिकथा

अत्रैव भरतक्षेत्रे, पुरे काष्ठील्यनामनि । महाहरिसिभृद्भूमा—न्मोराह्वाना च तत्त्रिया ॥ १ ॥
हरिषेणस्तयोर्विश्वा—नन्दनो नन्दनोऽभवत् । चतुर्दशमहास्वप्न—वृत्तितोऽस्वप्नजिन्महाः ॥ २ ॥
कलाकलापमापन्नो, चर्द्धमानः शशीव सः । चायंपचदशेतुङ्गः, पुण्यं तारुण्यमासदत् ॥ ३ ॥
राज्यं प्राज्यं पितुः प्राप्य, तस्य पालयतः सतः । रत्नान्युत्पेदिरेऽन्येषु—शक्रादीनि चतुर्दश ॥ ४ ॥
ततः स साधयामास, षट्खण्डमपि भारतम् । जातचक्रित्वाभिषेको, भोगांश्च बुभुजे चिरम् ॥ ५ ॥

भववासाद्विरक्तोऽथ, लघुकर्मतयाऽन्यदा । सोऽध्यासीदित्यसौ सम्पत्, प्राक्पुण्यैः सङ्गतास्ति मे ॥ ६ ॥
 पुण्यार्जनाय भूयोऽपि, प्रयत्नं विदधे ततः । विनार्जनां हि क्षपिते, मूले स्याददुःस्थता मृशम् ॥ ७ ॥
 ध्यात्विति तनये न्यस्य, राजये स त्रतमाददे । कर्मकक्षमधाक्षीच, सत्तपोजातवेदसा ॥ ८ ॥
 समासहस्राणि दशातिबाह्व, सर्वायुषा श्रीहरिषेणचक्री । घातिक्षयाज्जानमनन्तमाप्य, भेजे महानन्दमनिद्वकीर्त्तिम् ॥ ९ ॥

इति श्री मुद्रित-उत्तराध्ययनाष्टादशमध्यायनव्युत्तितः उद्धृता

इति श्री हरिषेणचक्रिकथा संपूर्णा

११ श्री उदयनराजर्षिकथा चरित्रम्

अन्यदोदायननृपः, पौषधौकसि पौषधी । धर्मजागरिकां जाग्र-द्रजन्यामित्यचित्तयत् ॥ १ ॥
 धन्यास्ते नगराग्रामा-करद्रोणसुखादयः । पवित्रयति यान् श्रीमान् वर्द्धमानो जगद्गुरुः ॥ २ ॥
 श्रुत्वा वीरविभोवर्णीं, आद्धर्मं श्रयन्ति ये । दीक्षामाददते ये च, धन्यास्तेऽपि नृपादयः ॥ ३ ॥
 तच्चेत्पुनरिति पादार्भ्यां, पुरं वीतभयं विभुः । तदा तदन्तिके दीक्षा-मादाय स्यामहं कृती ॥ ४ ॥
 तच्च तच्चिन्तितं ज्ञात्वा, चम्पातः प्रस्थितः प्रभुः । एतय वीतभयोद्याने, समवासदन्त्यदा ॥ ५ ॥
 श्रुत्वाऽथ नाथमायात-मुदायननृपो मुदा । गत्वा नत्वा देशनां च, निशम्येति व्यजिज्ञपत् ॥ ६ ॥

राज्यमङ्गलसाकृत्वा, व्रतार्थं शुष्मदन्तिके । यावदायाम्यहं ताव—स्वावनीयमिदं वनम् ॥ ७ ॥
 प्रतिबन्धं मा कृथास्त्व—मित्युक्तः स्वामिना ततः । उदायनो जिने नत्वा, गृहं गत्वेत्यचिन्तयत् ॥ ८ ॥
 सुतायाभीचये राज्यं, यदि दास्यामि साम्प्रतम् । तदाऽसौ मूर्च्छितस्तत्र, अमिष्यति भवे चिरम् ! ॥ ९ ॥
 आपातसुन्दरं राज्यं, विपाके चातिदारुणम् । तदिदं न हि पुत्राय, दास्ये विषफलोपमम् ! ॥ १० ॥
 ध्यात्वेति राज्ये विन्यस्य, जामेयं केशिनं नृपः । जिनोपान्ते प्रवव्राज, केशिराजकृतोत्सवः ॥ ११ ॥
 तपोभिरुपवासाद्यै—मसिान्तैरतिदुष्करैः । शोषयन्कर्म कायं च, राजर्षिर्विजहार सः ॥ १२ ॥
 अन्यदा तद्वपुष्यन्त—ग्रान्ताहारैरभूद्भुजा । भिषजो भेषजं तस्या, रुजोऽभिदधिरे दधि ॥ १३ ॥
 उदायनमुनिप्रष्टो, गोष्ठेषु व्यहरत्ततः । दधिभिक्षा हि निर्दोषा, तेवैव सुलभा भवेत् ॥ १४ ॥
 पुरे वीतमेज्येषु—ख्दायनमुनिर्ययौ । केशिभृपस्तदामात्यै—स्त्यूचेऽहेतुवैरिभिः ॥ १५ ॥
 परिरहैजितो नूनं, मातुलस्तव भूपते ! । राज्यलिप्सुस्त्रिहायासी—त्ततो मा तस्य विश्वसीः ! ॥ १६ ॥
 केन्यूचे राज्यनाथोऽसौ, राज्यं गृह्णातु किं मम ? । धनेशे गृह्णति द्रव्यं, वणिक्पुत्रस्य किं रूपा ? ॥ १७ ॥
 अभ्ययुर्ध्वीसखा धर्मः, क्षत्रियाणां न खल्वयम् । प्रसह्य गृह्यते राज्यं, राजन्यैर्जनकादपि ! ॥ १८ ॥
 प्रतिदद्या न तद्राज्यं, प्रत्यदात्र हि कोऽपि तत् । तैरित्युक्तस्ततः केशी, किं कार्यमिति पृष्टवान् ॥ १९ ॥
 दुष्टास्ते श्रोचुरेतस्मै, विपं दापय केनचित् । व्युदग्राहितस्तैस्तदपि, प्रतिपेदे स मन्दधीः ! ॥ २० ॥
 ततः कयाचिदाभीर्या, स भूपः सविपं दधि । तस्मै दापितवांस्तस्मा—द्विपं चापाहरत्सुरी ॥ २१ ॥

विषमिश्रदधिप्राप्तिं—स्तव तन्मा ग्रहीस्ततः । इत्युच्ये च मुनिं देवी, ततः सोऽपि तदत्यजत् । ॥ २२ ॥
 विना दधि व्याधिपुद्गो, भूयः साधुस्तदाददे । तद्विषं च सुरी ग्राग्व—अहार व्याजहार च ॥ २३ ॥
 वृतीयवारमन्येवं, देवताऽप्यहरद्विषम् । तद्भक्तिसागरविषा—उग्रमचत्पृष्ठतश्च सा ! ॥ २४ ॥
 अन्यदा च प्रमचायां, देव्यां सविषमेव सः । दुग्धजे दधि मोव्यं हि, भवत्येव यथातथा ! ॥ २५ ॥
 ततोऽङ्गन्याकुलतया, ज्ञात्वाऽऽत्मानं विषाशिनम् । चकारानशनं साधुः, समतास्ससागरः ! ॥ २६ ॥
 त्रिंशदिनान्यनशनं, पालयित्वा समाहितः । केवलज्ञानमासाद्य, स राजर्षिः शिवं ययौ ॥ २७ ॥

इति श्री मुद्रित-उत्तराध्यायनाष्टादशमध्यायनव्युत्तितः उद्धृता

इति श्री उदयनराजर्षिकथा संपूर्णा

१२ श्री कपिलकेवलिकथा

तथाहि पुर्यां कौशान्यां जितशत्रुमहीशितुः । पुरोधाः काश्यपाहोऽभू—द्विधाम्भोनिधिपारगः ॥ १ ॥
 यशस्विनीयशा नाग्नी, तस्यासीत्पाणवह्नुभा । अजनिष्ट तयोः सनुः क्रमेण कपिलाभिधः ॥ २ ॥
 कपिले च शिशवेव, विपदे काश्यपोऽन्यदा । कालः कालमकालं वा, न हि मृत्योरोपेक्षते ॥ ३ ॥
 मृते तस्मिन्नुपोऽन्यस्मिन्, पुरोहितापदं न्यधात् । अस्तङ्गते स्वी तेजः, प्रदोष ह्य दीपके ॥ ४ ॥

ह्यारूढं धृतच्छत्रं तं नूतनपुरोहितम् । गच्छन्तमन्यदापश्य-द्यशा भूरिपरिच्छिद्रम् ॥ ५ ॥
 तद्दर्शनानिलोद्भूत-भूरिदुःखानलार्दिता । स्मारं स्मारं निजं कान्तं, खरोद विवशा यशा ॥ ६ ॥
 कपिलोऽपि निजामग्नां, रुद्रीं वीक्ष्य दुःखितः । रुदन्नित्यवदन्मात-स्त्वं रोदिपि कुतोऽनिशम् ॥ ७ ॥
 साज्वादीदस्य विप्रस्य, या सम्पत् पुत्र ! वर्त्तते । साऽभवत्त्वत्पितुः सर्वा, गता च त्वयि निर्गुणे ॥ ८ ॥
 सत्यपि त्वयि पुत्रे यत्, क्रमायाताऽप्यज्जाद्रमा । ततोऽहं दुःखिता कुर्वे, रोदनं नन्दनाऽन्वहम् ॥ ९ ॥
 सुतः प्रोचे ब्रूहि मात-र्विधाभ्यासाय पाठकम् । यथा तदन्तिकेऽधीत्य, भवामि गुणवानहम् ॥ १० ॥
 यशाऽंशसन्न कोऽप्यत्र, भवन्तं पाठयिष्यति । यो हि त्वां पाठयेत्तस्मै, कुयेन्नव्यपुरोहितः ॥ ११ ॥
 तद्वत्स ! गच्छ श्रावस्तीं, तत्रास्ति त्वत्पितुः सुहृत् । इन्द्रदत्तद्विजः प्राज्ञः, स हि त्वां पाठयिष्यति ॥ १२ ॥
 ततः स गत्वा श्रावस्ती-मिन्द्रदत्तं प्रणम्य च । आत्मानं ज्ञापयित्वा, तताऽध्यापय मामिति ॥ १३ ॥
 उपाध्यायोऽस्यधाद्वत्स !, युक्तस्तेऽसौ मनोरथः । विशेषं नह्यहं कञ्चित्, पश्यामि पशुमूढयोः ॥ १४ ॥
 किन्तु ते भोजनं दातुं, निःस्वत्वादक्षमोऽस्यहम् । तद्विना च कथं नित्य-मखिन्नस्त्वं पठिष्यति ? ॥ १५ ॥
 भ्रातृषुत्राय ते विधा-र्थिने प्राघूर्णकाय च । भोज्यदानेऽप्यशक्तोऽस्मि, तन्मे दुःखायते भृशम् ! ॥ १६ ॥
 अल्पत्कपिलस्तात !, कृतं चिन्तनयाऽनया । भिक्षावृत्त्या करिष्येऽहं, प्रत्यहं प्राणधारणम् ॥ १७ ॥
 उवाच पाठको भिक्षा-वृत्त्याऽध्येतुं न शक्यते । तदेहि तव भुक्त्यर्थं, प्राथये कञ्चिदीश्वरम् ॥ १८ ॥
 इत्युत्त्वा स समं तेन, शालिभद्रेभ्यमन्दिस्म् । जगाम कुञ्जर इव, कलभेन समं सरः ॥ १९ ॥

अर्धभूयुवःस्वरित्यादि-गायत्रीमंत्रवादिनम् । दत्ताशिषं तमिम्योऽपि, किंकार्यमिति पृष्टवान् ॥ २० ॥
 ऊचे द्विजोऽंशु मन्मित्र-पुत्रमच्येतुमागतम् । भोजय प्रत्यहं ज्ञानो-पष्टम्भो हि महाफलः ॥ २१ ॥
 सहर्षं शालिभद्रेण, तद्वाक्ये स्वीकृतोऽन्वहम् । पपाठ पाठकोपान्ते, भुक्त्वा तद्वाग्नि माणवः ॥ २२ ॥
 भोक्तुङ्गतस्य तद्गृहे, कपिलस्यानुयासरम् । दास्येका तरुणी भोज्यं, शोभनं पर्यवेपयत् ॥ २३ ॥
 तस्य विद्याभिरात्मानं, भोज्यैरङ्गश्च पुण्णतः । उदभूधौवनं दाक्ष्या-ङ्कुरोज्जीविनजीवनम् ॥ २४ ॥
 हास्यशीलो द्विजः सोऽथ, तस्यां दास्यामरुज्यत । यौवनं हि निकाराणां, सर्वपामादिकारणम् ॥ २५ ॥
 तथा च रक्तया साकं, कपिलोज्जयताजनिशम् । तदेकचिता तश्चैव-भूचे दारयन्यदा सहः ॥ २६ ॥
 त्वमेव मे प्रियः किन्दु, निःस्वोऽसीत्यपरं नरम् । सेवे वस्तादिहेतोश्च-न्न ते कोपः प्रजायते ॥ २७ ॥
 अन्वमन्यत निर्भन्यु-स्तत्रार्थे कपिलोऽपि ताम् । तस्यां पुर्याश्चान्यदाऽसी-दासीनामुत्सवो महान् ॥ २८ ॥
 तदा च प्रेक्ष्य तां दासी-श्रुद्विगां कपिलो द्विजः । कुतस्तवारतिरिति, पप्रच्छ स्नेहमोहितः ॥ २९ ॥
 साऽवादीदद्य दासीना-भुत्सवः समुपस्थितः । न च मे पत्रपुष्पादे-र्भूल्यं किञ्चन विद्यते ! ॥ ३० ॥
 तद्विना तु सखीमध्ये, लभिष्येऽहं विगोपनाम् । सश्रियो हि स्त्रियो निःस्वां, हीलयन्ति सखीमपि ॥ ३१ ॥
 तच्छ्रुत्वा कपिलोऽप्यन्त-रधृताऽधृतिमुच्चकैः । याति स्थानान्तरं दुःखं, प्रीत्या वारीव कुल्यया ॥ ३२ ॥
 ततस्तमवददासी, सुन्दर ! त्वं विपीद मा । अत्रास्ति श्रेष्ठिषु श्रेष्ठो, धनाख्यो धनदोषमः ॥ ३३ ॥
 यस्तं प्रबोधयेत्सुप्तं, स तस्मै स्वर्णमापकौ । ददातीति निशाशेषे, याहि त्वं तस्य मन्दिरे ॥ ३४ ॥

कल्पकाले च कल्याणिन्, कान्तैः कल्याणभाषितैः । प्रबोधयेस्तं राजीव-मिवार्कः कोमलैः करैः ॥ ३५ ॥
 इत्युत्त्वा कश्चिदन्यः प्राग्, मा यासीदिति शङ्कया । औत्सुक्याज्ञातकाला सा, निशीथे प्रजिघाय तम् ॥ ३६ ॥
 स च राजनरैश्चौर, इति वद्धः पथि व्रजन् । प्रसेनजिन्महीजाने, पुरः प्रातरनीयत ॥ ३७ ॥
 राज्ञा पृष्टश्च वृत्तान्तं, सर्वं सत्यं जगौ निजम् । तच्छ्रुत्वेत्यभ्यधाद्भूपः कृपारसमहोदधिः ॥ ३८ ॥
 यन्मार्गयसि तत्तुर्यं, ददामि वद कामितम् । स्वामिन् विचार्य याचिष्ये, श्रोवाचेति ततो द्विजः ॥ ३९ ॥
 सोऽथ राज्ञाभ्यनुज्ञातो, गत्वाऽशोकवनान्तरे । दयौ वस्त्रादिकं भावि, न हि मापद्ध्येन मे ॥ ४० ॥
 तत्सुर्यशतं याचे, यद्वा तेनापि नो भवेत् । गृहयानादि तन्निष्क-सहस्रं प्रार्थये नृपात् ! ॥ ४१ ॥
 यद्वा तेनापि नापत्य-विवाहादि भविष्यति । तल्लक्षं प्रार्थये दातुः, सत्त्वे किं स्तोकयाञ्चया ॥ ४२ ॥
 उद्धारो बन्धुदीनादे-र्लक्षेणापि न सम्भवी । सम्पदां च फलं बन्धु-दीनादीनामुपक्रिया ॥ ४३ ॥
 कोटि कोटिशतं कोटि-सहस्रं वा तदर्थये । तस्येति ध्यायतः पुण्य-वशादियमभून्मतिः ॥ ४४ ॥
 मापद्वितयमूलस्याप्य-हो लोभमहीरुहः । विस्फूर्जितं यत्कोटीनां, लोभेऽप्युच्चैः प्रवर्धते ! ॥ ४५ ॥
 लोभः स्वल्पोऽपि लोभेना-ऽम्भोजनालमिवाभ्रसा । वृद्धिं यातीत्यलं तेन, सन्तोषसुखदस्सुना ॥ ४६ ॥
 विदेशं मातृनिर्देशा-द्विद्यार्थमहमागतः । सापि नोपार्जिता किन्तु, व्यसनं महदर्जितम् ! ॥ ४७ ॥
 मातुर्गुणैश्च वाक्यानि, कुलाचारं च लुम्पता । मया विषयगृद्धेन, कर्मनिर्हर्षिदं कृतम् ! ॥ ४८ ॥
 विषवद्विषमोदकै-र्विषयैस्तदलं मम । ध्यायन्तित्यादिसंवेगा-ज्जातिस्मृतिमवाप सः ॥ ४९ ॥

स्वयंबुद्धः स्वयं कृत्वा, लोचं मूर्धनि शुद्धधीः । देवतादत्तलिङ्गो द्राग्, राज्ञोऽभ्यर्णे जगाम सः ॥ ५० ॥
 विमृष्टं किमिति स्पष्टं, पृष्ठो राज्ञा विशिष्टधीः । निजां मनोरथश्रेणीं, निवेद्येत्यवदन्मुनिः ॥ ५१ ॥
 यथा लाभस्तथा लोभो, लाभालोभः प्रवर्धते । माषद्वयाश्रितं कार्यं, कोट्यापि न हि निष्ठितम् ॥ ५२ ॥
 तन्निशम्य नृपस्तुष्टो-ज्वादीन्मुखं व्रतम् द्रुतम् । ददामि कोटीमपि ते, शुंक्ष्व भोगान् यथासुखम् ॥ ५३ ॥
 मुनिः स्माह कृतं द्रव्यै-गसारैर्निस्पृहस्य मे । जातो निर्ग्रन्थ एवाहं, धर्मलाभोऽस्तु भूपते ! ॥ ५४ ॥
 इत्युत्त्वा भूशुजोऽभ्यर्णा-निर्गत्योग्रं तपश्चरन् । विचरन् भुवि पण्मास्या, केवलज्ञानमाप सः ॥ ५५ ॥
 इतश्च योजनान्यष्टा-दश सर्वत्र विस्तृता । अटव्येकाऽभवद्राज-गृहाभिघपुराध्वनि ॥ ५६ ॥
 तत्र चेत्कटदासाख्या-श्रौराः पञ्चशतीमिताः । बलभद्रादयोऽभूवन्, पातालं पन्नगा इव ॥ ५७ ॥
 विज्ञाय प्रतिवोधाहो-स्तांश्च विज्ञानचक्षुषा । तेषामुपकृतिं कर्तुं, तत्रारण्ये ययौ यतिः ॥ ५८ ॥
 तमायान्तं दूमाख्योऽ-पश्यदेको मलिम्लुचः । आयाति श्रमणः कोपी-त्यन्येषाञ्च न्यवेदयत् ॥ ५९ ॥
 अस्मानवगणयैव, समेत्ययमिति क्षुधा । गृहीत्वा ते मुनि निन्धु-रुपसेनापतिं द्रुतम् ॥ ६० ॥
 ऊचे सेनापतिः क्रीडां, कुर्मोऽनेनेति चिन्तयन् । साधो ! त्वं नृत्य नृत्येति, ततो यतितदोज्ज्वलत् ॥ ६१ ॥
 वाद्यं नृत्यस्य हेतुस्त-द्वादकश्च न विद्यते । तन्मृत्यं स्यात्कथं ? कार्यं, न हि स्यात् कारणं विना ॥ ६२ ॥
 वादितेष्वथ तालेषु, चौराणां पञ्चभिः शतैः । ध्रुवकानुच्चैर्कैर्गाय-ननर्त कपिलो मुनिः ॥ ६३ ॥

तवथा—“अधुवे असाययंमि संसारंमि उ दुक्खपउराए ।
किं नाम होज्ज तं, कम्मयं, जेणाहं दुग्गहं न गच्छेज्जा ॥ ६४ ॥

प्रतिधुवमिसं गायन्, धुवं कपिलकेवली । जगौ स्त्रीन् धुवान् शान्त—रसपीयूषसागरान् ॥ ६५ ॥

एतदध्ययनं जज्ञे, तैरेव धुवकैर्ध्रुवम् । शास्त्रत्वं प्रतिपद्यन्ते, वचांस्यपि हि तादृशाम् ॥ ६६ ॥

तेषु चाद्यं ध्रुवं श्रुत्वा, केयबुध्यन्त दस्यवः । केचित्त्वच्यं केचिदन्य—तं तदपरे पश्य ॥ ६७ ॥

इत्थं मुनीन्द्रः प्रतिगोच्य तूर्ण—मदीक्ष्यत्यञ्जशतानि चौरान् । विद्वत्य पृथ्व्यां सुचिरं क्रमाच्च, बभूव निर्वाणपुराधिवासी ॥ ६८ ॥

इति श्री मुद्रितउत्तराध्ययनसप्तमाध्ययनवृत्तितः उद्धृता

श्री कपिलकेवलीकथा संपूर्णा.

१३ श्री हालिककथा

भो भव्या ! यदि वः शिव जिगमिषा सम्यक्त्वमेकं तदा, स्वस्वान्ते ध्रियतां स्थिरं किमपरैर्बहिःक्रियाडम्बरैः ।

अन्तःसागरकोटिकोटिविहितायुर्वज्रकर्मस्थितौ, यल्लभ्यं प्रतिभूश्च मोक्षविषये तस्मिन् कथं नादरः ? ॥ १ ॥

बलादपि श्राद्धजनस्य दीयते, सदृशनं सर्वसुखैकजनभू । व्यदीधपद्मीरजिनस्तदुद्यमं, श्रीगौतमेनापि न किं कृषीवले ? ॥

एकदा श्रीमहावीरः, कल्पद्रुग्विव जङ्गमः । कुर्वन् विहारं प्रोवाच, मार्गे श्रीगौतमं प्रति ॥ १ ॥

॥ २ ॥

यः पुरः प्रेक्ष्यते वत्स !, वराकोऽयं कृषीवलः । त्वत्तत्तस्य महांछामो, भात्री तद्रच्छ सत्वरम् ॥ २ ॥

तत्तथेति प्रतिपद्य, गौतमस्तत्र जग्मिवान् । आलापितो हली भद्र !, समाधिस्तव वर्तते ॥ ३ ॥

कस्मात्करोषि पापानि, हलं वाहयसि मुधा । वराकौ वृषभावेतौ, दुर्बलौ मा कदर्थय ॥ ४ ॥

कथं पापकुदुम्बार्थं-मात्माऽनर्थं निपात्यते ? । तपस्यापोतमादाय, तदुत्तर भवान्बुधिम ॥ ५ ॥

इति तद्वाक्यपीयूषै-र्दवदग्ध इव दमः । सिक्तः समुल्लसतीति-रभूदिति च तं जगौ ॥ ६ ॥

अहं विप्रो वसाम्यत्रा-ऽऽसन्नग्रामेऽतिनिर्द्धनः । पापश्रेण्य इवाव्यक्षाः, सन्ति मे सप्त कन्यकाः ॥ ७ ॥

वज्राग्निकल्पा पत्नी मे, तया दग्धः करोमि किम् ? । दुष्परोदरपूर्यर्थं, भूढैः किं न विधीयते ? ॥ ८ ॥

अतः परं त्वमेवासि, भ्राता माता पिताऽथवा । यदादिशसि तत् कुर्वे, करिष्ये नान्यथा वचः ॥ ९ ॥

ततोऽर्पितः साधुवेषः, स्वीचक्रे सोऽपि तं तदा । चचाल तं सहादाय, गौतमोऽभिजिनं मुदा ॥ १० ॥

सोऽवादीदम्यते कुत्र ?, गुरवो यत्र सन्ति मे । भवतामपि पूज्यानां, ये पूज्यास्ते तु कीदृशाः ? ॥ ११ ॥

तस्योत्रेऽहङ्गुणाः प्रोक्ता-स्तेन सम्यक्त्वमर्जितम् । विशिष्य तु जिनेन्द्रस्य, समृद्धेरवलोकनात् ॥ १२ ॥

क्रमेण यावदद्राक्षीत्, श्रीवीरं सपरिच्छदम् । तावत्तस्य हृदि द्वेषः, कोऽप्यभूदतिदारुणः ॥ १३ ॥

गौतमः ग्राह वन्दस्व, श्रीजिनं सोऽपि तं जगौ । अयं गुरुस्त्वदीयश्चे-त्तदा मे न प्रयोजनम् ॥ १४ ॥

गृहाण वेषं यास्यामि, शिष्यो नास्मि तवाप्यहम् । इत्युक्त्वा त्यक्तवेषोऽसौ, मुष्टिं वक्ष्या प्रनष्टवान् ॥ १५ ॥

हसन्ति सर्वेऽपीन्द्राद्या-स्तादृक्त्वन्वेष्टितेक्षणात् । अहो ! उपार्जितः शिष्यो, वरीयानिन्द्रभूतिना ॥ १६ ॥

पप्रच्छ गौतमो वीरं, मनाग् लजितमानसः । किमिदं कारितं स्वामिन् !, तत्त्ववाचार्त्तं निवेदय ॥ १७ ॥
 ग्रन्थिभेदः कृतोज्जेन, वत्सार्हद्विगुणचिन्तनैः । लाभस्तवाभूदस्यैष, द्वेषो यन्मयि तत् शृणु ॥ १८ ॥
 पुरा पोतनकग्रामे, प्रजापतिनृपाङ्गजः । अभूर्व वासुदेवोऽहं, त्रिष्टु इति विश्रुतः ॥ १९ ॥
 अथग्रीवो महाराज—स्तदा प्रत्यर्द्धचक्रभूत् । त्रिष्टुहस्तात्तन्मृत्युं, निमित्तज्ञोऽन्यदाब्रवीत् ॥ २० ॥
 त्रिष्टुस्योपरि तदा, द्वेषमेव भृशं वहन् । चक्रे तन्मारणोपायान्, विफलास्ते तु जज्ञिरे ॥ २१ ॥
 शालिक्षेत्रेऽन्यदा तस्य, सिंहः कोऽपि बलोत्कटः । करोत्युपद्रवं हन्तुं, न केनापि स पार्यते ॥ २२ ॥
 तद्वारकेण रक्षन्ति, नृपा मुख्यनृपाङ्गया । प्रजापतिक्षितिपते—रन्ध्रवार्त्तिकोऽभवत् ॥ २३ ॥
 निषिध्य पितरं तत्र, त्रिष्टुो रक्षितुं ययौ । वेगवत्तरमारुह्य, रथं सारथिसंयुतः ॥ २४ ॥
 तेनालापितमात्रोऽसौ, सिंहस्तं प्रत्यधावत् । क्षमन्ते पौरुषोपेता, रेकारं किमु भूस्पृशाम् ? ॥ २५ ॥
 शुक्तिसंपुटवद्द्वेधा, कृत्वा तस्योष्ठयामलम् । विदार्यार्द्धमृतं चक्रे, सिंहं स प्रौढविक्रमः ॥ २६ ॥
 कृतो जयजयाराव, आसन्नव्यन्तरामरैः । निनिन्द स्वं पुनः सिंहो, नृमात्रेण हतो हहा ! ॥ २७ ॥
 तदा मधुरया वाचा, सारथिस्तमसान्वयत् । भविता वासुदेवोऽयं, रङ्गमात्रमिदं नहि ॥ २८ ॥
 पुरुषेन्द्रस्य हस्तेन, चेन्मृतः किं विपीदसि ? । मर्त्यलोके ह्ययं सिंह—स्तिर्यग्योनौ पुनर्भवान् ॥ २९ ॥
 इति दृष्टस्तया वाचा, मृतः सिंहः समाधिना । भ्रामं भ्रामं भवाम्भोधौ, ते त्रयोऽयमवत्क्रमात् ॥ ३० ॥
 त्रिष्टुजीवो यः सोऽहं, सिंहजीवः कृपीवलः । भवांश्च सारथेर्जीवः, तदिदं भवनाटकम् ॥ ३१ ॥

त्वया मधुरया वाचा, यदसौ ग्रीणितः पुरा । मया हतो वराकस्तु, स्नेहवैरे ततस्त्वम् ॥ ३२ ॥
यास्यत्येष हली तु पुद्गलपरावर्त्तद्धिमध्ये शिवं, त्वत्तो दर्शनमाप्तवान् द्विघटिकं तेनोधमः कारितः ।
श्रुत्वेन्द्रप्रसूत्वा इति व्यतिकरं जाता द्वा दर्शने, तद्भो भव्यजना ! भवद्भिरपि तच्चित्ते चिरं स्थाप्यताम् ॥ ३३ ॥

इति श्री सुद्वित-उपदेशसप्ततिकाया वृत्तितः उद्धृता

श्रीहालिककथा संपूर्णा

१४ श्री नन्दिमणीकार कथा

भवन्ति पुंसां जिनपादवन्दना-उभिसन्धिमाम्नादपि सौख्यसम्पदः ।

विवन्दिषुर्वोरजिनं स ददुरे-ऽप्यभून्महर्द्धिद्विदशो यथा दिवि ॥ १ ॥

पुरे राजगृहे नन्दि-मणिकारः समृद्धियुक् । श्रीवीराद्वर्म्ममासाद्य, तमेवं कुल्लेऽन्वहम् ॥ १ ॥

सामायिकप्रतिक्रान्ति-पौषधप्रसूत्वाः क्रियाः । सुसुष्ठुरिव कुर्वाणः, समयं गमयत्यज्जौ ॥ २ ॥

गृहीतपौषधो ग्रीष्मे-ऽन्यदा रात्रौ वृषार्दितः । उपवासत्रयग्रान्ते, स इत्थं हृद्यचिन्तयत् ॥ ३ ॥

कापीक्षपादिकान् वारि-भूरितान् कारयन्ति ये । तेषामेव प्रशस्या श्रीः, सर्वजन्तूपकारिणी ॥ ४ ॥

पौषधं पारयित्वाथ, प्रातर्निर्मितपाणः । कारयामासिवानेष, वापीमनुपमाकृतिम् ॥ ५ ॥

सत्रागारमठान् देव—कुलानि विपिनानि च । तस्यां द्रव्यव्ययेनापि, सर्वतो निरमापयत् ॥ ६ ॥
तत्रासक्तमना धर्मै, सञ्जातशिथिलादरः । ग्रान्ते तु षोडशासाध्य-व्याधिपीडाविंसस्थुलः ॥७॥ षोडश रोगाधैवमुक्ताः—
कासे १ सासे २ जरे ३ दाहे ४ कुच्छिन्नले ५ भगंदरे ६ अरसा ७ अजीर्ण ८ दिह्नी ९ पुष्टिच्छले १० अरोअए ११ ॥१॥
कंइ १२ जलोअरे १३ सिंस १४ कणवेअण १५ कुट्टए १६ । सोल एए महारोगा, आगमंमि विआहिआ ॥ २ ॥
वापीविमोहितस्वान्तो, मृत्वा तस्यामभूदयाग् । दर्दुरः कर्मभिः को न, विडम्ब्येत सुधीरपि १ ॥ ८ ॥
वापीं दृष्ट्वान्यदा जाति-स्मृतिं प्राप स दर्दुरः । अवज्ञातस्य धर्मस्य, ही ममाभूदिदं फलम् ॥ ९ ॥
ततो विरक्तः पृष्ठादि, कुर्वन् पाणके पुनः । वाप्यामत्ति जनस्नानात्, प्रासुकं मृत्तिकोदकम् ॥ १० ॥
अन्यदोद्यानमायातं, तत्र वीरजिनेश्वरम् । लोकोक्त्या दर्दुरः श्रुत्वा, वन्दिदुं निर्ययौ ततः ॥ ११ ॥
अथ श्रेणिकभूपालः, श्रीवीरं नन्तुमुत्सुकः । चलन्यरिदुतः सैन्यै-र्नगरान्निरगाद्वनहिः ॥ १२ ॥
दर्दुरोऽपि चलन्मार्गे, नृपाश्वखुस्मर्दितः । मृत्वा सौधर्मकल्पेऽधु—र्दुराङ्गामिधः सुरः ॥ १३ ॥
सामानिकानां चत्वारः, सहस्रास्तस्य जङ्घिरे । सर्वं तदनुमानेन, ज्ञातव्यं सम्पदादिकम् ॥ १४ ॥
तत्राप्यवधिना ज्ञात्वा, वीरं वन्दिदुभागतः । अतुच्छच्छविसम्भार—च्छादितापरदीधितिः ॥ १५ ॥
स्वस्वस्थाननिविष्टेषु, शक्रक्षमापादिषु प्रभुः । गिरा योजनगामिन्या, प्रारेभे धर्मदेशनाम् ॥ १६ ॥
स्थित्वा जिनान्तिरेज्येषां, कुष्ठिरूपं च दर्शयन् । व्यलिम्पत वपुर्जनं, स दिव्यैश्चान्दनैः रसैः ॥ १७ ॥
श्रेणिकाद्यास्तु जानन्ति, कुष्ठी कोऽप्येव दुष्टधीः । आः ! करोति स्वदेहोत्थ-रसिकाभिर्विलेपनम् ॥ १८ ॥

इतो वदितुं पापी, श्रीजिनाशातनाकरः । मारणीयो मया नून—मिति द्रव्यौ नृपस्तदा ॥ १९ ॥
 इतश्च स जिन १ क्षमाया २-ऽभय ३ शौकरिकात् ४ क्षुत्तम् । कृतपूर्वज्ज्ञाणं षड्विध्यं, क्रमाद्वाक्यान्त्यमुत्पद्यते ॥ २० ॥
 सद्यो अत्रियस्व १ जीव त्वं २, चिरं जीव अत्रियस्व वा ३ । मा जीव मा अत्रियस्वेति, ४, ततो रुदो मृशं नृपः ॥ २१ ॥
 देशनान्ते क्षणाचस्मिन्, विद्युदुद्घोतवद्गते । अमाक्षीत्युपतिर्वीरं, कोऽयं कुक्षी ? गमो ! वद ॥ २२ ॥
 तवाप्याशातनामेवं, यश्चकारः दुराशयः । एतावत्प्रदुष्टोऽपि, शीर्षच्छेद्यः स निश्चितम् ॥ २३ ॥
 जिनोऽप्युवाच राजेन्द्र !, नाज्यभाशातनाकरः । चान्दनेन रसेनैव, किन्तु चक्रे विलेपनम् ॥ २४ ॥
 वाक्यानि यानि सोऽवादी-तद्वावार्थमपि ग्रन्थः । उवाच श्रेणिकादीनां, तत्सम्बन्धं च मूलतः ॥ २५ ॥
 उक्तं च—केसिं च वरं मरणं, जीवियमन्नोसिमुभयमन्नेसि । दहरदेविच्छाए, अहियं केसिं वि उमयंपि ॥ १ ॥
 इतश्च्युत्वा विदेहेषु, मोक्षमेव गमिष्यति । श्रुत्वेति विस्मयोत्फुल्ल, लोकाः स्वस्वगृहं ययुः ॥ २६ ॥
 जिनेशध्यानमात्रस्य, श्रुत्वेति फलमुत्तमम् । तत्रैव क्रियतां यत्नो, निर्वृतिर्नो भवेद्यथा ॥ २७ ॥

इति श्री मृद्वित-उपदेशसप्तिकाया वृत्तितः उद्धृता

श्री नन्दिमणीकारकथा संपूर्णा

१५ श्री कुमारपालपूजाकथा

अस्यापि पूजा विहिता जिनेशितुः, फलं महत्किं न तनोति देहिनाम् ? ।

कृष्माण्डवल्ली तनुकापि यच्छति, स्फारं फलं स्वाश्रितमानवेपु यत् ॥ १ ॥
 गूर्जराश्रुवि जातो, कुमारः परमार्हतः । अत्र चौलुपयभूपालो, दृष्टान्तः परिकीर्यते ॥ २ ॥
 मालयान्तः क्वचित्पल्लवा—मभूजैत्र इति श्रुतः । क्षत्रियः परलुण्टाक—चरैः परिचारितः ॥ १ ॥
 शुष्णात्यनेकशः सार्थान्, पुष्पाति व्यसनान्यपि । भद्रप्रकृतिरयेप, चौरसंसर्गदूषितः ॥ २ ॥
 अन्यदा जेसलो नाग, सार्थपः क्वापि पत्तने । गच्छन् कथञ्चिद्विज्ञात—अरैस्तैः सुदुर्मदेः ॥ ३ ॥
 परःशतगणिकपुत्रै—व्यवसायार्थिभिर्युतः । सहस्रैर्दशभिः प्रौढ—पृष्ठोहां च सवस्तुभिः ॥ ४ ॥
 जैत्रस्तैश्चरैः सर्वं, सार्थलोकमलुण्टयत् । सार्थपोऽयुच्छलन्मन्युः, पुनः स्वं नगरं ययौ ॥ ५ ॥
 तत्र विज्ञप्य राजानं, तस्यादाय बलं बहु । जवान पल्लीमागत्य, चरानुत्कटानपि ॥ ६ ॥
 जैत्रस्य तनयं बाल—अपि हत्वातिनिर्दयः । बालयित्वा निजं द्रव्यं, पुनः स्वं नगरं ययौ ॥ ७ ॥
 बालहत्याविधायित्वा—तत्र राज्ञा स तर्जितः । वैराग्यात्तापसो दीक्षा—मादाय विदधे तपः ॥ ८ ॥
 जैत्रोऽथ जीवित्ताकाङ्क्षी, तदानीं सङ्कटात्ततः । नष्टा कथञ्चिदप्यागा—दुरङ्गचलपत्तने ॥ ९ ॥
 तत्र निःशम्भलत्वेन, दुःखी दारिद्र्यपीडितः । तस्थौ कर्ममकरत्वेन, ओढरच्यवहारिणः ॥ १० ॥
 श्रीयशोभद्रक्षरीणा—मुपदेशमनारतम् । श्रावं श्रावमसौ जज्ञे, सधर्महृदयो मनाक् ॥ ११ ॥
 न हन्मि जन्तूभिर्मन्तू—न जल्पाभ्यनृतं तथा । इत्याद्यभिग्रहांस्तस्य, पार्श्वे जग्राह स क्रमात् ॥ १२ ॥
 अन्यदा वार्षिके पर्व—प्योढरोऽभ्यर्चितुं जिनम् । जैत्रेण सार्द्धं सद्ब्रह्मो, जगाम जिनमन्दिरे ॥ १३ ॥

तत्र पूजापरान्वद्धा—भरणाद्यैरलङ्कृतान् । लोकानालोक्य जैत्रोऽपि, मनस्येवमचिन्तयत् ॥ १४ ॥
 अहो ! प्राक्पुण्ययोगेन, भवेऽत्र सुभगा अमी । आगम्यपि भवो ह्येषां, भावी भद्रङ्करः खलु ॥ १५ ॥ माघऽप्येवमुच्यते—
 हस्तयुगं सम्पत्तिं हेतुरेभ्यतः, शुभस्य पूर्वाचिरितैः कृतं शुभैः ।

शरीरभाजां भगदीयदर्शनं, न्यनक्ति कालत्रितयेऽपि योग्यताम् ॥ १ ॥

विष्णुं प्रति नारदोक्तिः—जिनेन्द्रमहमप्यायुः, पूजयामि ततो ध्रुवम् । यतो जिनेन्द्रपूजैव, प्रतिभूः सर्वसम्पदाम् ॥ २ ॥

विमृश्येति पुरा धृत—जितैर्नवकपर्दैकैः । आत्मीयैरेव पुष्पाणि, गृहीत्वाऽर्चितवान् जिनान् ॥ १६ ॥

शुभाभिसन्धिपूतात्सो—पवासं चापि तद्दिने । व्यघादगुरुमुखेनैव, भक्तिरङ्गतरङ्गितः ॥ १७ ॥

मृत्वा क्रमात्स सज्जतो, गूर्जरत्रानरेश्वरः । भूपः कुमारपालाख्यः, श्रावकः परमार्हतः ॥ १८ ॥

ओदरोऽधूदुदयनो, जयसिंहस्तु सार्थपः । हेमस्त्ररिचक्रोभद्रः, एवं ते क्रमशोऽभवन् ॥ १९ ॥

कौङ्कणे च महाराष्ट्रे, कीरे जालन्धरे पुनः । सपादलक्षे मेवाडे, दीपे कासीतटे तथा ॥ २० ॥

कर्णाटे गूर्जरे लाटे, सौराष्ट्रे कच्छसैन्यवे । उज्जायां चैव भम्भेर्यां, मारवे मालवे तथा ॥ २१ ॥

इत्यष्टादशदेशेषु, कलिकालेऽपि कम्मले । प्राचीवृत्तदमारि यः, पुरा केनाप्यकास्तिताम् ॥ २२ ॥ यदुक्तम्—

पूर्वं वीरजिनेश्वरेऽपि भगवत्याख्याति धर्मं स्वयं, प्रज्ञातयभयेऽपि मन्त्रिणि न यां कर्तुं क्षमः श्रेणिकः ।

अक्लेशेन कुमारपालनृपतिस्तां जीवरक्षां व्यधा—द्यस्यास्वाद्य वचः सुधां स जयतु श्रीहेमचन्द्रो गुरुः ॥ १ ॥

स्वस्ति श्रीमति पत्तने नृपगुरुं श्रीहेमचन्द्रं मुदा, स्वाःशक्रः प्रणिपत्य विज्ञपयति स्वार्मिस्त्वया सुकृतम् ।

चन्द्रस्याङ्गमुने यमस्य महिषे यादस्तु यादःपते—विष्णोर्मत्स्यवराहकच्छपकुले देवाभयं तन्वता ॥ २ ॥
यावज्जीवमिति श्रीम-द्वर्मैकच्छत्रां सृजन् । यो भावी गणभृत्प्राच्यः, पद्मनाभजिनेशितुः ॥ २३ ॥
इत्यल्पपूजापि जिनेश्वराणां, भवेदमन्दाभ्युदयकहेतुः । अतः समग्रेऽपि हि धर्मकार्ये, सर्वानि शं सुख्यतया विधेया ॥ २४ ॥

इति श्रीमुद्रित-उपदेशसप्ततिकावृत्तितः उद्धृता

श्री कुमारपालपूजाकथा संपूर्णा

१६ कलिकुण्डतीर्थउत्पत्ति-कथा

चम्यनगर्या आसन्ने, श्वापदश्रेणिभीषणा । कादम्बरीति विख्याता. विद्यते त्रिकटाटवी ॥ १ ॥
कलिनामा महोत्तुङ्ग-स्तस्यामस्ति शिलोच्चयः । तस्याऽधस्तनभूभागे, कुण्डाख्यं च सरोवरम् ॥ २ ॥
तत्स्थानं तद्द्वयीयोगात्, कलिकुण्डमिति श्रुतम् । तीर्थं तु जातं श्रीपार्श्व-चरणाम्भोजपावनात् ॥ ३ ॥
तथाहि वामनः कोऽपि, पुरा क्वापि पुरेऽभवत् । हस्यते प्रत्यहं चैष, स्थाने स्थाने नृपादिभिः ॥ ४ ॥
तदुद्विग्नो मुमूर्षुः स-न्नाऽऽत्मानं क्वापि पादपे । उल्लम्बयितुमारभे, स तु मूर्खशिरोमणिः ॥ ५ ॥
सुमतिष्ठेन मित्रेण, श्राद्धेनैष निषेधितः । उक्तं च भो महाभाग !, किमेवं अग्रियसे मुधा ॥ ६ ॥
सौभाग्यारोग्यरूपादि, यदीच्छसि मनोरमम् । तपःप्रभृतिकं जैनं, धर्ममेव तदाचर ॥ ७ ॥

८ ॥

इत्युक्त्वा स गुरोः पार्श्वे, नीतोऽश्रावि च देशनाम् । सम्यक्त्वं ग्राहितः शुद्धं, कुतश्च श्रावकोत्तमः ॥ ८ ॥
ततश्च स चिरं तेपे, तपोसि विविधान्यपि । भूयासमुच्चदेहोऽहं, निदानमिति चातनोत् ॥ ९ ॥
ततश्च स चिरं तेपे, तपोसि विविधान्यपि । भूयासमुच्चदेहोऽहं, निदानमिति चातनोत् ॥ १० ॥
ततश्च स चिरं तेपे, तपोसि विविधान्यपि । भूयासमुच्चदेहोऽहं, निदानमिति चातनोत् ॥ ११ ॥
स वामनः क्रमान्मृत्वा, युथनाथो महाबलः । तस्यामटव्यां सञ्जातो, महीधर इति द्विपः ॥ १२ ॥
अन्यदा श्रीपार्श्वनाथः, छत्रस्थो विरहन् भुवि । आयातः पल्लवे तत्र, कायोत्सर्गो च तस्थिवान् ॥ १३ ॥
स गजो जलपानार्थं, तदा तत्र समागतः । जगन्नाथमथालोक्य, जातिस्मरणवानभूत् ॥ १४ ॥
अहो ! धर्मे विराद्याहं, पशुस्नानतोऽभवम् । तदैव देवमर्चित्वा, कुर्वे स्वं सफलं जनुः ॥ १५ ॥
विश्वेभ्येत्यम्बुजव्रातै-रभ्यर्च्य परमेश्वरम् । कृत्वा नशनमुत्पन्नो, महर्द्धिव्यन्तरेष्वसौ ॥ १६ ॥
श्रुतश्च चम्पानाथेन, करकण्डुमहीशुजा । सर्वो व्यक्तिकः सोऽयं, विस्मितश्च स्वचेतसि ॥ १७ ॥
यावत्स भूपतिस्तत्रा-गच्छत्युत्साहपरितः । विजहार प्रशुस्तावत्, स विपादं दधौ भृशम् ॥ १८ ॥
किं स्यान्निर्भीग्यसन्धानां, श्रीजिनेन्द्रस्य दर्शनम् । आत्मानं निन्दयामास, श्लाघयामास च द्विपम् ॥ १९ ॥
स्थाने च तत्र प्रासादं, महान्तं निरपीपदत् । नवहस्तमिताऽस्थापि, तत्र च प्रतिमा प्रभोः ॥ २० ॥
केचित्पुनरिदं प्राहु-र्धरोन्नाज्जुभावतः । नवहस्तग्राणाचार्यं, तदैवाविरभूत्प्रभोः ॥ २१ ॥
वन्दित्वा पूजयित्वा स, प्रतिमां तां प्रमोदवान् । स्वनिर्माणित्वैत्ये च, न्यवीविशदयं द्विपः ॥ २२ ॥
तत्र स व्यन्तरो लोक-प्रत्ययान् पूरयत्पलम् । ततः प्रभृति सञ्जातं, तत्तीर्थं भुवि विश्रुतम् ॥ २३ ॥
प्रभीवनाभ्रेक्षणकादिकोत्सवा-नव्याजभक्तिः कर्कण्डुभूपतिः । निर्माणयस्त्र पवित्रचेतसा, प्रभावकश्रावकपुङ्गवोऽभवत् ॥

स व्यन्तरोऽपि तामर्चो, पूजयन् प्रणमन्सुवन् । क्रमात्सुगतिभागावी, तदेवं यजतार्हतः ॥ २३ ॥

इति श्रीसुद्वित-उपदेशसप्तिकावृत्तिः उद्धृता
श्री कलिकुण्डतीर्थोत्पत्तिकथा संपूर्णा

१७ क्रोधोपरि सुरविप्र-कथा

तेष्वप्यसौ क्रोधदवानलोऽङ्गिनां, प्रज्वालयत्यद्भुतपुण्यकाननम् ।

आसेवितो यः स्वपरोपतापकृत्, भवेदिहाशुन्न च स्मरविप्रवत् ॥ १ ॥

श्रीवसन्तपुरे राजा, बभूव कनकप्रभः । सर्वाधिकारी सर्व्वेष्टः, सुयशास्तपुरोहितः ॥ १ ॥

स्मरस्तस्य स्तुतोत्यन्त-कोपनः कलहप्रियः । योऽग्निवत् प्रज्वलन्नेव, नित्यं तिष्ठति दुष्टधीः ॥ २ ॥

पितरि स्वर्गतेऽन्येष्टुः, कोपनत्वेन तत्सुतम् । शुक्त्वा पुरोहितपदे, भृशुजाऽन्यो निवेशितः ॥ ३ ॥

ततः स द्वेषमापन्न-स्तच्छिद्राणि गवेषयन् । नानाव्यापादनोपायां-स्तत्र भूपे व्यचिन्तयत् ॥ ४ ॥

दोहनावसरेऽन्येष्टु-लक्ष्म्या तं जघान गौः । तेन मर्माहिता सा तु, वराकी मूर्छिता मृता ॥ ५ ॥

आः ! किमेतत्कृतं पाप ! गौरियं मारिता कुतः । इत्यादि यत्तज्जल्पन्ती, हतानेन स्वपत्यपि ॥ ६ ॥

जाते कलकले तत्र, प्रार्त्तनृपमैटरयम् । निबध्योपनृपं नीतः, सोऽपि तं वध्यमादिशत् ॥ ७ ॥

नानाविडम्बनापूर्वं, ते नयन्ति पुराद्वह्निः । तावत्तपुण्ययोगेन, तापसः कोऽप्युपाययौ ॥ ८ ॥

स तावुवाच भो भद्राः !, कोऽयं किमिति मार्यते । ऊचुस्तेऽवेषे ण्णुरूपो, राक्षसः कोऽपि विद्यते ॥ ९ ॥
 कृपया मोचितस्तेन, स तेभ्यः सामयुक्तिभिः । खरोऽपि तापसां दीक्षा—मादत्ते स्म तदन्तिके ॥ १० ॥
 तत्त्वा तपांसि भूयांसि, तस्यैव नृपतेर्वधे । कृत्वा निदानं स मृतो, जातो वायुकुमारकः ॥ ११ ॥
 वसन्तपुरमागत्य, तं भूषणश्रुत्वा जनम् । रजोभिः स्थापयामास, कटरे ! कोपविल्लवः ॥ १२ ॥
 व्युत्वा ततोऽभूच्चण्डालः, प्रथमं नरकं ततः । जगाम कोपकिम्पाक—पादपच्छायमाश्रयम् ॥ १३ ॥
 ततो दृग्विषसर्पो—ऽभूद्विद्वितीये नरके ततः । ततोऽप्यनन्तसंसारं, भ्रान्तः कोपविडम्बितः ॥ १४ ॥
 भूयस्यथ गते काले, श्रीपुरे रत्नभूषितः । खरजीवोऽभवद्ग्रामा—ध्यक्षो ब्राह्मणनन्दनः ॥ १५ ॥
 तथैव कोपनत्वेन, स नृपेण सहान्यदा । कुर्वाणः कलहं राज—भटैरल्लुब्धितो वने ॥ १६ ॥
 चतुर्ज्ञानधरं तत्र, प्राप्तं मुनिवरं तदा । आगतो वन्दितुं राजाऽशृणोत्तद्देशनामिति ॥ १७ ॥
 भो भो ! भीमभवारण्ये, स्थिताः किं ? नम्यत इतम् । यद्भद्रवैरा धावन्ति, वैरिणो वोऽनुगामिनः ॥ १८ ॥
 वैरिणः क इति क्षमाप—पृष्टो ज्ञानी पुनर्जगौ । कृपायास्तेष्वपि क्रोधो, धत्ते वैरिषु धुर्यताम् ॥ १९ ॥
 योऽयश्छद्मिन्नो वृक्षे, पुरस्ताद्वीक्ष्यते नरः । इदं क्रोधफलं विद्धि, सर्वानर्थनिबन्धनम् ॥ २० ॥
 खरजन्मप्रभृतिकं, तच्चरितं तदाऽखिलम् । श्रुत्वा ज्ञानिमुनिश्रोतं, प्रतिबुद्धा नृपादयः ॥ २१ ॥
 केचिन्मत्स्यान्तिके दीक्षां, श्राद्धधर्मं च केचन । स्वीकृत्याभिग्रहादींश्च, स्वस्वकार्याण्यसाधयन् ॥ २२ ॥
 खरजीवोऽपि स क्षमाप—च्छोदितः शान्तां भजन् । दीक्षामादाय सञ्जातः, सर्वसौख्यैकभाजनम् ॥ २३ ॥

स्त्रीरूपाऽपि क्षमैवैका, क्रोधयोधं जयत्यमुम् । गुणाः परे तु तं जेतुं, पुरुषा अपि न क्षमाः ॥ २४ ॥
 आक्रुष्टोऽपि हतो वापि, न बालैः कलहायते । मुनिः संसारमीरुत्वा--दन्यथा तत्समो भवेत् ॥ २५ ॥
 श्रूयते हि पुरा साधु-मेकमुग्रतपःपरम् । देवता काचिदभ्येत्यो-पास्ते तद्गुणरञ्जितः ॥ २६ ॥
 साधो ! सुखेन चारित्रं, तव निर्वहते सदा । वपुरस्ति निराबाधं, नाप्यन्यः कोऽप्युपद्रवः ॥ २७ ॥
 देवो नरो वा यः कश्चि-द्विरूपं कुरुते तव । तदा वाच्यं ममेत्यादि--वार्त्ता नित्यं चकार सा ॥ २८ ॥
 निःस्पृहो मुनिरप्याह, न मे किञ्चन दुष्करम् । यतः सन्तोषिणः सौख्यं, यत्तत्त्वक्रभृतोऽपि नो ॥ २९ ॥
 पारणाहेऽन्यदा गच्छ-न्नगरान्तः सः संयतः । अमङ्गलधियाभ्याप्तद्विजेनैकेन कुट्टितः ॥ ३० ॥
 मुनिरयुच्छलन्मन्यु-र्मुष्टिभिस्तमताडयत् । मुष्टासृष्टि तयोरेवं, चिरं युद्धमजायत ॥ ३१ ॥
 भोजनानन्तरे देवी, पप्रच्छ कुशलादिकम् । रुष्टः सोऽप्याह तत्र त्वं, नागता किं त्वयाऽधुना ? ॥ ३२ ॥
 मुने ! तत्राहमायाता, परं त्वं नोपलक्षितः । उभयोर्बुद्धयमानत्वात्--दानौ समता ह्यभूत् ॥ ३३ ॥
 क्षमातपोभ्यां युक्तत्वात्, क्षमाश्रमण उच्यते । तयोरेकतरस्यापि, नाशे नाम्नो निरर्थता ॥ ३४ ॥
 इत्थं तया साधुरयं प्रबोधितो, बभूव चारित्रिजनावतंसकः । तत्क्रोधयोधो विजिगीषुभिर्भवं, जेतव्य एवोच्चपदस्पृहा यदि ॥ ३५ ॥

इति श्रीमुद्रित-उपदेशसप्ततिकावृत्तिः उद्धृता

श्री सुरविप्रकथा संपूर्णा

१८ मानोपरि उज्झितकुमार—कथा

मानोऽपि मान्योऽस्तु मनस्विनां कथं, विडम्ब्यन्नष्टविधाभिरग्निः ।

यं प्राप्य स क्षमापतिपुत्र उज्झिता- भिक्षोऽपि जज्ञे निजजीवितोज्झितः ॥ १ ॥

अष्टविधमदफलं चेदम्—रज्जाभोगे तिस्रिणा, अट्टवसट्ठा पडंति तिरिणसु । जाईमण मचा, किमिजाई चेंव पावति ॥ १ ॥

कुलमत्त सीआलत्ते, उट्टाहजोणि जंति रूवमए । बलमत्तावि पयंगा, बुद्धिमए बुक्कडा हुंति ॥ २ ॥

रिद्धिमए साणाई, सोहग्गमएण सप्पकागाई । लाभमएण बइल्ला, हवंति इअ अट्टमयदुट्ठा ॥ ३ ॥ इति श्रीमहापुरुषचरित्रे ॥

राजा नन्दिपुरे रत्न-सारो नीतिलतावनम् । सिञ्च्यगर्बुदवत्सर्व-तापनिर्वापकोऽभवत् ॥ १ ॥

तस्य प्रेमलता राज्ञी, साक्षात्प्रेमलतेव या । कोऽपि जीवोऽन्यदा तस्याः, गर्भे समुदपद्यत् ॥ २ ॥

अशुभा दोहदास्तस्याः, जातस्तदनुभावतः । नृपव्यापादनस्तेन्य-वञ्चनोल्लम्बनादयः ॥ ३ ॥

जातमात्रोऽपि बालोऽसौ, प्रच्छन्नं त्याजितस्तथा । बहिर्बलिष्ठायुष्कत्वा-द्वराको न मृतः परम् ॥ ४ ॥

एकेन वणिजा दृष्टो, गृहीतश्च दयालुना । अर्पितो निजभार्यायै, पालयामास सापि तम् ॥ ५ ॥

कृतोज्झिताभिधः पित्रा, लब्ध उज्झित इत्ययम् । मनोरथेन महता, जातः पञ्चयवार्षिकः ॥ ६ ॥

अहमेव पटुः प्राज्ञो, धनवान् बलवानपि । केऽमी वराका मनुजाः, मत्पुत्रः किङ्करा इव ॥ ७ ॥

इत्यहङ्कारपूरेण, तृणीकृतजगत्त्रयः । दिवसानतिचक्राम, स शैलस्तम्भसन्निभः ॥ ८ ॥
 मातृपित्रोर्देवगुर्वोर्न प्रणाममसौ व्यधात् । नित्यमुत्तान एवास्ते, दुर्विनीतशिरोमणिः ॥ ९ ॥
 तमाह जनकोऽन्येषु-र्थत्स ! विद्यामठं व्रज । पठ ग्रन्थान्मुञ्च शठग्रं, विनयं कुरु पाठके ॥ १० ॥
 अलं मे गलशोणेण, प्राज्ञः प्रागप्यहं यतः । वराकः स उपाध्यायः, किं मे कर्त्तार्षिर्हं वद ॥ ११ ॥
 वणिजामयमाचारः, इत्यादि बहुचातुभिः । प्रेषितो लेखशालायां, मातृकादि पपाठ च ॥ १२ ॥
 अपराधे क्वचिच्चैष, कलाचार्येण ताडितः । तावत्तमाह रे भिक्षा-चर ! त्वं मां न वेत्सि किम् ? ॥ १३ ॥
 पाठनेन तवानेन, किमित्यादि वदन्नयम् । रोणेण सहसोत्थाय, तं जघान चपेटया ॥ १४ ॥
 धृत्वा केशेषु दुष्टात्मा, तमुच्चासनसंस्थितम् । पतयामास भूमौ स, किमकृत्यं न पापिनाम् ॥ १५ ॥
 ज्ञाते व्यतिकरे तत्र, स आहूतः क्षमाशुजा । भाषितः किमरे मूर्ख !, पण्डितः कुट्टितस्त्यया ॥ १६ ॥
 सञ्चक्षेपं साभिमानं, भूषं स ग्राह दुर्मतिः । स मनाक शिषितो भिक्षा-चरस्तत्किन्तु दूषणम् ॥ १७ ॥
 अन्योऽपि यदि कश्चिन्मां, शिषार्त्तां तादृशं फलम् । स ग्रास्प्यतीति सोल्लुष्ट-मुत्ताच गतभीतिवत् ॥ १८ ॥
 क्रुद्धेन क्षमाशुजा धृत्वा, गलेऽसौ कर्पितः पुरात् । गालहत्याभिया किन्तु, वराको नहि मारितः ॥ १९ ॥
 इह लोकेऽप्यहङ्कार-फलमालोक्यतां बुधाः । । विद्योषाः स्वजनैर्भूपा-ऽपमानो वनवासिता ॥ २० ॥
 यथा चक्री मनुष्येषु, त्रिदशेषु पुरन्दरः । तथा गुणेषु सर्वेषु, धौरेयो विनयः स्मृतः ॥ २१ ॥
 अथोज्जितकुमारोऽपि, पर्यटन्विकटादधीः । तापसाश्रममायात-स्तापोधनसमाकुलम् ॥ २२ ॥

असौ पर्यस्तिकां बध्वा, तेषामग्रे निविष्टवान् । ननाम न शठस्तैर-युक्तं मैवमुपाविश ॥ २३ ॥
 ततो रुष्टः परित्यज्य, तदाश्रममविश्रमम् । अरण्यानीं भ्रमन्नेष, सिंहमेकं व्यलोक्त ॥ २४ ॥
 पुच्छपुच्छाल्य सिंहोऽपि, क्ष्वेडाडम्बरभीषणः । तमभ्यधावत क्रुद्धः, सोऽपि मानी व्यचिन्तयत् ॥ २५ ॥
 आः ! क एष पशुः किं वा, नश्यतेऽस्माद्वराक्तः । लोका अपि हसिष्यन्ति, मां पशोरपि विम्यतम् ॥ २६ ॥
 इत्यहङ्कारतस्तस्मा-दनश्यंस्तेन मारितः । शास्त्रेऽपि श्रूयते ह्येवं, मणुआण अहियरो ॥ २७ ॥
 स जातो गर्दभस्तस्मात्, करभस्तुरगस्ततः । तत्रैव नगरे भूयः, पुरोहितसुतोऽभवत् ॥ २८ ॥
 भूत्वापि सर्वविधानां, पारगः स मृतस्ततः । तत्रैव नगरे जातो, इन्द्रोऽहङ्कारदोषतः ॥ २९ ॥
 यथा यथा पुरोधास्तं, पश्यत्यस्य तथा तथा । स्नेहः स्याद् दुस्त्यजे येन, स्नेहवैरे पुरातने ॥ ३० ॥
 अन्येष्टुस्तत्पुरास-केवलज्ञानिनोऽन्तिके । पुरोहितस्तस्नेहस्य, हेतुं यग्रच्छ सोऽप्यवह् ॥ ३१ ॥
 मूलादारभ्य तद्वृत्त-महङ्कारविपाकजम् । मानेन के न पीडयन्ते, प्राणिनः पण्डिता अपि ॥ ३२ ॥
 श्रुत्वा पुरोहितस्तेन, ज्ञानिना गदितं वचः । भवाद्विरक्तः प्रव्रज्य, तदन्ते प्राप निर्धृतिम् ॥ ३३ ॥
 उज्जितोऽपि सुगतिं गतवान् श्री-धर्ममार्हितमवाप्य गुरुभ्यः । तेन मानव ! न मानविषयो, मान्य एष भवता भववीजम् ॥ ३४ ॥

इति श्रीमुद्रित-उपदेशसप्ततिकावृत्तितः उद्धृता

श्री उज्जितकुमार-कथा संपूर्णा

११ मायोपरि पापबुद्धि-कथा

मायापिशाचीविवशानराये, स्वार्थैकनिष्ठाः परवञ्चनानि । सृजन्ति तेऽधोगतयो भवन्ति, निर्देशनं तत्र स पापबुद्धिः ॥ १ ॥
पुरे श्रीतिलके द्रव्यो-पार्जनैकपरायणौ । धर्मबुद्धिः पापबुद्धि-रभूतां वणिजाबुभौ ॥ १ ॥
ऋजुस्वभावस्तत्राद्यः, सर्वेषां हितचिन्तकः । द्वितीयः कपटी मायी, विश्वस्तस्याऽपि वञ्चकः ॥ २ ॥
तयोरप्यभवन्मैत्री, वाणिज्यं तन्वतोर्मिथः । लोको वदत्ययं योगः, काष्ठक्रकचसन्निभः ॥ ३ ॥
तथापि धर्मबुद्धिस्तं, न त्यजत्युत्तमत्वतः । अशोभाकृदपि त्याज्यः, कलङ्कः शशिना किमु ॥ ४ ॥
अन्यदा व्यवसायार्थं, तौ गतौ कापि पत्तने । वणिजां क्षीणविचानां, व्यवसायो हि कामधुक् ॥ ५ ॥
पृथग्पृथगुपाज्यतौ, दीनाराणां सहस्रकम् । प्राग्वद्वक्त्रेतरस्वान्तौ, वलितौ स्वपुरं प्रति ॥ ६ ॥
आसन्ने स्वपुरे प्राप्ते, शठोऽशठमभाषत । एतावदखिलं वित्तं, पुरान्तर्गृह्यते कुतः ॥ ७ ॥
कियन्निधीयतेऽत्रैवा-ज्वसरे लास्यते पुनः । राजदायाददस्युभ्यो, भयं वित्तस्य नैकधा ॥ ८ ॥
श्रुत्वेति सरलस्वान्तौ, वित्तं पञ्चशतीमितम् । न्यास्यत्तत्रैव तन्वेतः-प्रत्ययाय परोऽपि च ॥ ९ ॥
आगतौ स्वगृहे वर्द्धा-पनकं च तयोरभूत् । कियद्दिनान्तरे वित्तं, तद्भूस्थं पापधीरलात् ॥ १० ॥
अथावसरमासाद्य, पापबुद्धिस्तमब्रवीत् । आगच्छ मित्र ! तद्वित्तं, यथा सम्रप्तिर्गृह्यते ॥ ११ ॥
स्थानद्वयं तदालोक्य, रिक्तं ग्राह स पापधीः । आः केनापि हृतं वित्तं-मावयोर्जीवितोपमम् ॥ १२ ॥

तं धिगस्तु स पापात्मा, म्रियतां किं करिष्यते । विलापान्कृत्रिमानेवं, स सत्यानिव निर्ममे ॥ १३ ॥
अथाञ्जीवीत्स पापात्मा, धार्मिकं धर्मबुद्धिकम् । रे धर्मधूर्त ! रे दुष्ट !, तवैतद्विजृम्भितम् ॥ १४ ॥
धर्मबुद्धिरपि ग्राह, भ्रातः ! किमिदमुच्यते । नेदृशं मादृशं कर्म, किन्तु कस्यापि पापिनः ॥ १५ ॥
जानतो विवाद उभयो-र्गतौ राजकुले च तौ । पापबुद्धिस्तदा ग्राह, चौरौड्यं धर्मबुद्धिकः ॥ १६ ॥
प्राहुर्नियोगिनः साक्षी, युवयोः कोऽपि विद्यते । पापबुद्धिरभाषिष्ट, साक्षिणो वननाकिनः ॥ १७ ॥
शुद्धबुद्धिर्धर्मबुद्धि-स्तदा चेतस्यचिन्तयत् । अहो ! धृष्टत्वमेतस्य, अहो ! कपटपाटवम् ॥ १८ ॥
सम श्रीधर्म एवात्र, सत्वाञ्चैः किं सहायकैः । प्रातः परीक्षा कर्तव्ये-त्यादि भूपादयोऽबुवन् ॥ १९ ॥
पापबुद्धिस्ततः ग्राह, रात्रौ स्वजनकं प्रति । प्रारब्धोऽयं मया कूट-कलहो निखिलोऽपि हि ॥ २० ॥
कथं कर्त्तासि तातेने-त्युक्तः स ग्राह, दुष्टधीः । त्वं तात ! विपिने गत्वा, प्रविश क्वापि कोटरे ॥ २१ ॥
राजादीनां पृच्छतां च, त्वया वाच्यमिति प्रणे । निष्कलङ्कः पापबुद्धि-धर्मबुद्धिस्तु तस्करः ॥ २२ ॥
तेनेति शिक्षितस्तात-स्तथैव निखिलं व्यधात् । प्रत्युषे मिलिते लोके, स ऊचे च तथैव तत् ॥ २३ ॥
इतस्ततो विलोकन्ते, न च पश्यन्ति कञ्चन । लोकाः सर्वेऽपि साश्रर्या-स्तूर्णमुत्कर्णतां दधुः ॥ २४ ॥
सहसोत्पन्नबुद्धिस्तु, धर्मबुद्धिस्तदाऽवदत् । राजानं प्रति देवेदं, कोटरं ज्वालयिष्यते ॥ २५ ॥
देवो वा मानवो वापि, यथा प्रत्यक्षतां व्रजेत् । इत्युक्त्वा सहसोत्थाय, यावत्तज्ज्वालयत्यसौ ॥ २६ ॥
तावत्स जनकस्तस्मा-त्कोटराभिर्गतः क्षणात् । कर्मणा प्रेरितो जीवो, जनन्या उदरादिव ॥ २७ ॥

तदानीं तं नृपोऽपृच्छ—दरे ! किमिदमद्भुतम् । सोऽपि वृत्तान्तमाचख्यौ, दुःसुतप्रेरणादिकम् ॥ २८ ॥
तं तत्सुतं च ते लोकाः, धिक्कुर्वन्तीति रे ! युवाम् । अकृशायामिदं किं य-न्मित्रेऽपि द्रोहकास्ति ॥ २९ ॥
पापबुद्धिस्ततो राज्ञा, मार्यमाणोऽपि वारितः । लगित्वा पादयोर्धर्म-बुद्धिना शुद्धबुद्धिना ॥ ३० ॥
धर्मबुद्धेस्तदा श्लाघां, निन्दां पापमतेस्तथा । भूयाद्याश्चक्रिरे माया, कटरेऽत्रैव दुःखदा ॥ ३१ ॥
एवं बभूवाऽशठवक्रभावयुग्म्, तन्मित्रयुग्मं सुखदुःखभाजनम् । मायां भुजङ्गीमिव दूरतस्ततो-ऽवदातचिचास्त्यजत द्रुतं जनाः ॥

इति श्रीशुद्धित-उपदेशसप्ततिकावृत्तिः उद्धृता

श्रीपापबुद्धिकथा संपूर्णा

२० लोभोपरि श्री सागर-श्रेष्ठि-कथा

यो द्वादशं यावदुपागतो गुण-स्थानं निषेधं स्थिरसंविदः सृजेत् ।
इहाप्यमुत्रापि विडम्बयेन्नकं, स लोभवैरी किल सागरं यथा ॥ १ ॥

सागरः सादरो द्रव्यो-पार्जने धर्मवर्जितः । अभूच्छ्रीमन्दिरे श्रेष्ठो, द्रव्यकोट्यष्टकप्रभुः ॥ १ ॥
परं कदर्यमूर्धन्यो, न शृङ्के न ददाति च । कपाटपिहितं प्रायो, द्वारं तस्य सदा भवेत् ॥ २ ॥
गृह एव स्थितस्यास्य, दृष्टौ कोऽपि करोति न । भोजनस्नानदानादि, याचकः कोऽपि नैति च ॥ ३ ॥

कमला गृहिणी तस्य, देविलस्तनयस्तयोः । विमला तत्प्रिया सर्वे-ऽप्येते तच्चकिताः सदा ॥ ४ ॥
 तत्र श्वश्रू वधू द्वे ते, मन्त्रतन्त्रविशारदे । अनेकाभिः कुविद्याभिः, स्वैराचारे बभूवतुः ॥ ५ ॥
 योगिन्येकाञ्चदा तस्य, विजने गृहमागता । श्वश्रूवधूभ्यां सा पृष्टा, सादरं नतिपूर्वकम् ॥ ६ ॥
 स्वामिन्यत्र गृहे दत्त-द्वारे त्वं कथमागता । साप्याह मम विद्यास्ति, साधारा व्योमगामिनी ॥ ७ ॥
 ताभ्यां तस्याश्च सा विद्या, गृहीता बहुमानतः । एकं च शुषिरं दारुं, विद्यते तद्गृहे महत् ॥ ८ ॥
 तस्मिन्नास्त्वा तदत्त-मन्त्रशक्त्या च ते उभे । निशीथसमये यातः, क्रीडार्थं स्वेप्सिते पदे ॥ ९ ॥
 एयदा कायचिन्तार्थं, निशीथे पुत्र उत्थितः । सुप्ताशेषजनेद्वाक्षी-त्कौतुकं रहसि स्थितः ॥ १० ॥
 श्वश्रूवध्वौ तदोत्थाय, सौख्यं निमृत्तक्रमम् । त्वर्यतां त्वर्यतामेव-सूचतुश्च मिथो मुदा ॥ ११ ॥
 सोऽप्यभूधावदुत्कर्णः, श्वश्रूतावदुवाच ताम् । अरे काष्ठमिदं शीघ्रं, सज्जीकुरु पुरो भव ॥ १२ ॥
 आत्मनामस्ति गन्तव्यं, दूरे तन्माविलम्बय । इत्युक्त्वा ते उभे तत्रा-रूढे तन्मन्त्रपूर्वकम् ॥ १३ ॥
 तत उत्पतिते व्योम्नि, व्यन्तर्यामिव ते उभे । इत्याश्चर्यं तदालोक्या-ऽचिन्तयद्देवलस्तदा ॥ १४ ॥
 अहो ! किमेतं शाकिन्यौ, पापिन्यौ पतिवञ्चिके । गते कुत्र कदा पश्चा-देते चात्रागमिष्यतः ॥ १५ ॥
 इत्यसौ जाग्रदेवास्थात्, तत्र ते यावदागते । ततः क्षणान्तरे जातः प्रातःकालो विकस्वरः ॥ १६ ॥
 स तयोस्तादृशं वृत्तं, न कस्यापि न्यवेदयत् । परेषां दूषणानीव, प्रायश्चित्तप्रदो गुरुः ॥ १७ ॥
 स कौतुकी द्वितीये तु, दिने जाते तमोभरे । प्रागेव शुषिरे तत्र, ग्रीढे काष्ठे प्रविष्टवान् ॥ १८ ॥

तथैवास्मिन्नेतन्मया । प्रवृत्ते क्रीडितुं मुक्त्वा, तत्काष्ठं कापि भूतले ॥ १९ ॥
 अन्या अपि स्त्रियः सन्ति, मिलितास्तत्र भूरिशः । चिरं क्रीडारसस्ताभि-श्रक्ने तत्राऽविशङ्कितम् ॥ २० ॥
 तत्कोटराद्विनिर्गत्य, कुमारोऽपि भ्रमन् क्वचिद् । स्वर्णैष्टिकाभिराकीर्ण-मिष्टिकापाकमैक्षत ॥ २१ ॥
 उत्फुल्लनयनश्चेत-स्यचिन्तयदयं तदा । स्वर्णद्वीपो ह्ययं नूनं, श्रूयते यो जनोक्तिभिः ॥ २२ ॥
 यः प्राप्य क्लेशकोटिभि-निःस्वैः स्वप्नेऽपि नेक्ष्यते । अयत्नेनापि सम्प्राप्तो, मया भाग्यं महन्मम ॥ २३ ॥
 द्वित्राः स इष्टिकाः साराः, सन्तोषी जगृहे ततः । मनस्वी नहि लोभी स्यात्, सति लाभेऽपि भूयसि ॥ २४ ॥
 तथैव कोटरे तत्र, स संलीनवपुः स्थितः । स्वाङ्गोपाङ्गानि सङ्कोच्य, प्रावृषीव महासुनिः ॥ २५ ॥
 क्रीडित्वा सुचिरं ते अ-प्यागते तत्र निर्भये । तथैवोत्पतिते व्योम्नि, क्रमाच्च गृहमागते ॥ २६ ॥
 प्रातःकाले कुमारस्त-द्वुत्तज्ञापनपूर्वकम् । स्वपित्रे दर्शयत्स्वर्णं, विस्मितः सोऽपि तं जगौ ॥ २७ ॥
 अरे सुखं ! त्वया स्तोत्र-मिदमात्तं कथं हृदा ! । यत्नं विनापि हस्ताप्तं, धनं को नाम मुञ्चति ॥ २८ ॥
 अद्याहं तत्र यास्यामि, तच्छास्यामि यथेप्सितम् । द्राग्दिधं द्रावयिष्यामि, निश्चिन्ता हि भवादृशाः ॥ २९ ॥
 इत्युक्त्वोत्थितवान् श्रेष्ठी, लोभक्षोभवशब्दः । तद्ध्यानलीनस्तदह-न्यभूत्तदुलमस्त्यवत् ॥ ३० ॥
 निशीथिन्यां तथैवैष, तत्काष्ठान्तः प्रविष्टवान् । प्रस्थितः सह ताम्यां च, तं प्रदेशमुपागमत् ॥ ३१ ॥
 ततो निर्गत्य पुत्रोक्ता-भिज्ञानादि स्मरन् हृदि । इष्टिकापाकमद्राक्षीत्, प्रत्यक्षमिव रैगिरिम् ॥ ३२ ॥
 दृष्टस्तदर्शनाच्छ्रेष्ठी, ह्यसन्तुष्टः स इष्टिकाः । गृहीत्वा तत्तथा बभ्रे, कष्टेनामात्स्वयं यथा ॥ ३३ ॥

तथैव श्वश्रूवल्हौ ते, चलिते स्वपुरीमभि । उदन्वदुपरि ग्रासे, यावत्तावद्धधूसवक् ॥ ३४ ॥
केनापि हेतुना मातः !, काष्ठमद्य महाभरम् । न चलत्यग्रतः शीघ्रं, श्वश्रूरप्याह तां प्रति ॥ ३५ ॥
अरे ! त्यजैतदत्रैव, यच्चैतत् ग्रेक्ष्यते तरत् । गृहाण काष्ठं तद्यावो, यथा शीघ्रं पुरे निजे ॥ ३६ ॥
अथ भीतोऽवदच्छेष्टी, मा मां क्षिपतमम्युधौ । उपलक्ष्य तमन्योऽन्यं ते ब्रूतस्त्वं क्व रे हह ॥ ३७ ॥
सुतरां कूपिते तस्मा--द्विगोपनभयादिमे । सकाष्ठं तं परित्यज्य, तत्र ते गृहामागते ॥ ३८ ॥ अन्यत्रायुक्तम्--
अतिलोभो न कर्त्तव्यो, लोभं नैव परित्यजेत् । अतिलोभाभिभूतात्मा, सागरः सागरेऽपतत् ॥ १ ॥
क्रमेण ज्ञातवृत्तान्तो, भीतस्ताभ्यां सुतोऽपि सः । परिब्रज्यास्रपादाय, जातः सुखनिकेतनम् ॥ ३९ ॥
लोभस्याप्येवमाकर्ण्य, विपाकं विबुधा जनाः । सन्तोषामृतपूरेणाऽऽत्मानं सिञ्चत सर्वदा ॥ ४० ॥

इति श्रीमद्भित्त-उपदेशसप्ततिकावृत्तितः उद्धृता

श्री सागरश्रेष्ठिकथा संपूर्णा

२१ न्यायोपरि श्री यशोवर्मनृपकथा

न्यायो नराणां परमं निधानं, न्यायेन विश्वानि सुखीभवन्ति ।
न्यायोपपन्नं पुरुषं श्रयन्ति, श्रियः श्रयन्त्यः सस्तिभिर्वेशम् ॥ १ ॥

श्रीरामनाम स्मरति प्रतिश्रुते, जनः समग्रो न तु रावणाऽभिधाम् ।

पूर्वो ददौ किं जगृहे च किं परः, सन्याय एवात्र विभर्ति हेतुताम् ॥ २ ॥

यतः—यान्ति न्यायप्रवृत्तस्य, तिर्यञ्चोऽपि सहायताम् । अपन्यानं तु गच्छन्तं, सोदरोऽपि विमुञ्चति ॥ १ ॥

गया तिदीहा दहवयण, जिहिं सुरसेव करंति । दीहपहृष्टइं रावणह, पत्थर नीरि तरन्ति ॥ २ ॥

ये मज्जन्ति निमज्जयन्ति च परास्ते प्रस्तरा दुस्तरे, वाद्धौ वीर तरन्ति वानरभटान्संसारयन्तेऽपि ।

नैते ग्रावगुणा न चारिधिगुणा नो वानराणां गुणाः, श्रीमदाश्रयेः प्रतापमहिमा सोऽयं समुज्जृम्भते ॥ ३ ॥

पतन्त्यो भित्तयो यस्या-ज्ञया तिष्ठन्ति निश्चलाः । वशीभवन्ति भूताद्या, अपि यन्नामकीर्त्तनात् ॥ १ ॥

आस्तां यच्चरितं तस्य, सेवकोऽपि नरेश्वरः । यशोवर्माऽभिधो न्यायी, यथाऽभून्नापस्तथा ॥ २ ॥

कल्याणकटके राम, इव नितिलताम्बुदः । यशोवर्माऽभिधो भूषो, सुद्धक्ते साम्राज्यमूर्जितम् ॥ ३ ॥

द्विष्टः पुत्रोऽपि तस्याऽऽसीत्, त्याज्यः स्वाङ्गस्थपङ्कवत् । गुणवानस्वकीयोपि, मान्यः पुष्पमिवाऽभवत् ॥ ४ ॥

निजप्रतोलीद्वारे स, न्यायघण्टामबन्धयत् । यस्य यस्य यदा कार्यं, तदा तां स स वादयेत् ॥ ५ ॥

तच्चिन्तां कुरुते भूषः, प्राणैरपि धनैरपि । एवं पालयतो न्यायं, तस्य गच्छन्ति वासराः ॥ ६ ॥

तस्य न्यायपरीक्षार्थं, राज्याऽधिष्ठातृदेवता । विधाय सुरभीरूपं, राजमार्गेऽन्यदा स्थिता ॥ ७ ॥

वत्समेकं च सौन्दर्यं-सौकुमार्यमनोहरम् । चिक्वुर्यं सद्यः सज्जातं, स्वपार्श्वे सा न्यवीविशत् ॥ ८ ॥

अत्रान्तरे राजसौधा-दारुह्य वरवाहिनीम् । तत्रागच्छन्भूत्तस्य, राज्ञः पुत्रोऽतिदुर्दमः ॥ ९ ॥

अतिवेगवशाच्चैष, वाहिनीं तामवाहयत् । तस्यैवोपरि बत्सस्य, स वराको मृतः पुनः ॥ १० ॥
 धेनुः कोक्षयतेऽत्यर्थं, मुञ्चत्यश्रूणि निर्मरम् । लोको हाहाखं चक्रे, प्रेक्ष्य तादृदृशां तयोः ॥ ११ ॥
 केनाप्यालापिता चैषा, भद्रे ! राजकुलं ब्रज । न्यायघण्टास्ति या तत्र, शृङ्गार्यां तां च वादय ॥ १२ ॥
 यथा तवैतदन्याय—श्रुतीकारं नृपः सृजेत् । पञ्चमो लोकपालोऽयं, सर्वसाधारणो यतः ॥ १३ ॥
 श्रुत्वेति सा गता तत्र, घण्टां बाढमताडयत् । तस्मिन्नावसरे भूपो, भोजनायोपविष्टवान् ॥ १४ ॥
 घण्टानिनादमाकर्ण्य—ऽकाले भूपः ससम्भ्रमः । इदानीं चालिता केन, घण्टेत्याख्यत्वस्वसेवकान् ॥ १५ ॥
 विलोक्य तेऽपि तं ग्राहु—नान्यः कोऽप्यत्र गां विना । अकाले गौः कुतोऽत्रेति, स्वयमेवोत्थितो नृपः ॥ १६ ॥
 तत्रागत्य स धेनुं तां, सदुःखं ग्राह भूपतिः । भवत्या अपि हा ! पापी, कश्चकार पराभवम् ॥ १७ ॥
 पराभूताऽसि येन त्वं, तं दर्शय ममाऽधुना । वराकी सा तु नो वेत्ति, वक्तुं मानवभाषया ॥ १८ ॥
 किन्तु सा पूरतो भूय, पृष्ठिलग्रस्य भूपतेः । तं वत्सं दर्शयामास, जिवितव्यमिवात्मनः ॥ १९ ॥
 उवाच भूपो हृद्वादौ, सन्निविष्टं महाजनम् । क्रूरकर्म्मदृशं चक्रे, कः पापीति निवेद्यताम् ॥ २० ॥
 तदन्यायविधातारं, सर्वे जानन्ति मानवाः । न कोऽपि भाषते किन्तु, तत्सुताऽनर्थशङ्कया ॥ २१ ॥
 अतिप्रश्नेऽपि भूपस्य, यावत्कोऽपि न भाषते । तावत् क्रुद्धो नृपः ग्राह, सश्रुक्षेपमिदं वचः ॥ २२ ॥
 आः ! पापिनो भवन्तोऽपि, यदीदृगसमञ्जसम् । दृष्टमयुच्यते यन्न, शिग्वस्तत्पक्षपातिनः ॥ २३ ॥
 तदैव मोक्षे यद्येत—स्पापकारी नराधमः । ममाग्रे प्रकटो भावी—त्यभिग्रहमथाऽग्रीत् ॥ २४ ॥

तस्य न्यार्यैकनिष्ठस्य, सन्ध्यावधि निषेदुषः । तद्दिने लङ्घनं जात-महो ! न्यायप्रधानता ॥ २५ ॥
 सन्ध्यायां मन्दिरे ग्रास-स्तनयस्तस्य भूपतेः । ग्राह स्वकृतमन्यायं, मम दण्डं कुरु प्रभो ! ॥ २६ ॥
 स्वपुत्रकृतमन्यायं, श्रुत्वा दूनो नराधिपः । स्वर्णेनापि हि किं तेन, कर्णच्छेदो भवेद्यतः ॥ २७ ॥
 प्रातः पर्षदि भूपेन, पृष्टा नीतिविशारदाः । अस्य पुत्रस्य को दण्डो, विधेय ? इति कथ्यताम् ॥ २८ ॥
 उक्तं तैरेक एवायं, राज्यार्हस्तनयस्तव । एकलोचनसङ्काशः, कोऽस्य दण्डो भवेत्प्रभो ! ॥ २९ ॥
 न्याय एव प्रधानो मे, दुर्नयेन सुतेन किम् ? । अन्येऽप्येवं वितन्वन्ति, शिक्षा चेन्नाऽस्य दीयते ॥ ३० ॥
 ततोऽस्य यो भवेद्दण्ड-स्तं वदन्तु विशारदाः ! । मनागपि न कार्यं मे, दाक्षिण्यमभयं हि वः ॥ ३१ ॥
 तैरुक्तं देव । यो यादृक्, कुरुते तस्य तादृशम् । अमनोज्ञं मनोज्ञं वा, क्रियते शास्त्रगीरिति ॥ ३२ ॥
 अवाहयद्यथा वत्सो-परिष्टादेय वाहिनीम् । तथाऽस्यापि विधीयेत, दण्डः कोऽप्यस्य नापरः ॥ ३३ ॥
 आनाय्य वाहिनीं पुत्रं, स्थापयित्वा च वर्त्मनि । जनानुवाच भो एषा, पुत्रस्योपरि बाह्यताम् ॥ ३४ ॥
 ईदृग्विधं तदादेशं, यदा कोऽपि करोति न । प्रत्यक्षं सर्वलोकानां, तदा भूष इदं जगौ ॥ ३५ ॥
 अयं मदीयो दुष्पुत्रो, जीविताद्वा विनश्यतु । आत्मीयेनापि किं तेन, न्यायो यस्य न वल्लभः ॥ ३६ ॥
 इत्युक्त्वा सहस्रोत्थाय, स्वयमेवोपविश्य च । यावत्तां बाह्यत्येष, तस्योपरि दयोर्ज्जितः ॥ ३७ ॥
 तावन् गां न वत्सं च, ददर्श स महीपतिः । सा देवी च पुरोभूय, तस्य श्लाघामिति व्यधात् ॥ ३८ ॥
 जय सत्त्वर्तां धुर्य !, जय न्यायपरायण ! । श्रीरामस्येव सौभाग्यं, त्वदीयं स्तुवते न के ? ॥ ३९ ॥

चिरायुस्ते सुतो भूयात्साम्राज्यं त्वं च पालय । परीक्ष्यं मया चक्रे, इत्युक्त्वा सा तिरोऽभवत् ॥ ४० ॥

एवं न्यायः पालनीयो नृपाधैर्यस्मात्सर्वाः सम्पदो हस्तगाः स्युः ।

शस्यानि स्युः किं विना वारिवाहं, ग्राह्यकाले प्राच्यमासद्वयोत्यम् ॥ ४१ ॥

इति श्रीमुद्रित-उपदेशसप्ततिकावृत्तितः उद्धृता

यशोवर्मनृपकथा संपूर्णा.

२२ धर्मोपरि श्री धर्मराजकथा

श्रीधर्म एव निधिरक्षय एष सौख्य-श्रीणां हितः स्वप्स्योश्च भवान्तरेऽपि ।

श्रीधर्मराजचरितं विनिश्चय्य सम्यक्, कस्तत्र वा शिथिलमादरमातनोति ॥ १ ॥

अस्त्यत्र भरतक्षेत्रे, नगरी सर्वमङ्गला । तत्र विवासिताराति-भूपतिर्भद्रशेखरः ॥ १ ॥

सभामध्यास्त स क्षापः, परिवारयुतोऽन्यदा । तदा नैमित्तिकः कोऽपि, प्राप्तस्तत्र त्रिकालवित् ॥ २ ॥

यथोचित्तासने राज-दापिते स उपाविशत् । उदस्य हस्तं सर्वभ्यः, आशीर्वादमुवाच च ॥ ३ ॥

नृपोऽप्राक्षीन्निमित्तज्ञ !, भविष्यद्वद कीदृशम् ? । स्वरूपं भावि सोऽप्याह, माऽधुना पृच्छयतां प्रभो ! ॥ ४ ॥

विशेषतो नृपोऽपृच्छ-दुत्पातः कोऽपि दैवतः ? । किं भावी ? सोऽप्यभाषिष्ट, दुर्भिक्षं द्वादशाब्दिकम् ॥ ५ ॥

अकाण्डाऽशनिसम्पात-सन्निभं तद्वचो नृपः । श्रुत्वा सदुःख इत्याख्यत्, रे ! विमृश्य वचो वद ॥ ६ ॥
 समक्षं सर्वसभ्यानां, निमित्तज्ञोऽब्रीवीत्पुनः । मद्भाषितं वृथा स्याच्चे-च्छेद्या जिह्वैव मे तदा ॥ ७ ॥
 तत्रातिज्ञां दृढासेवं, निशम्य क्षमाश्रुजाऽपि सः । अस्यापि स्वपुरे क्वापि, गन्तुं नैव ददे तथा ॥ ८ ॥
 सर्वार्दरात् सर्वलोकै-थक्रे धान्यस्य सङ्ग्रहः । स्वकुटुम्बानुमानेन, गत्वा देशान्तरेष्वपि ॥ ९ ॥
 स्वस्वचित्तान्यनादृत्य, धान्यान्येव तदा ज्ञैः । मील्यन्ते स्म यतः प्राणाः, नृणामन्नेषु निष्ठिताः ॥ १० ॥
 अथोष्णकालेऽतिक्रान्ते, प्रवृत्तेऽपि तपात्यये । उत्पश्ये सर्वलोकेऽपि, वारिदोऽभूदवारिदः ॥ ११ ॥
 भृशं निव्यथिरे लोकाः, भाविदुर्भिक्षशङ्कया । धर्मकर्मव्यवस्था हि, रयात्पुमिक्षाज्जुयायिनी ॥ १२ ॥
 प्राप्ते तु श्रावणे मासे, द्वितीयादिवसेऽसिते । उत्तरस्वामभूदभ्रं, लोकः समुत्खमैयरुः ॥ १३ ॥
 वाद्यानि वादयामासु-र्गीतनृत्यादि तेनिर । आकृष्ट इव तद्भाग्यै-र्वैवर्प जलदस्तदा ॥ १४ ॥
 आख्यद्भूपो निमित्तज्ञं, त्वद्वचोऽद्य वृथाऽभवत् । तत्ते करोमि जिह्वाया-श्छेदं यत्तत्प्रलापिनः ॥ १५ ॥
 देव ! किञ्चित्प्रतीक्षस्व, यावन्मिलति कोऽपि मे । ज्ञानी मुनिस्तदग्रे य-द्भवेच्छास्त्रार्थनिर्णयः ॥ १६ ॥
 क्षपिः कृषीवलैः कर्तुं-सारेमे मुदिताशयेः । क्षेत्रेषु वीजान्युत्तानि, मुषात्रेण्विव धार्मिकैः ॥ १७ ॥
 अन्यवर्पीयनिष्पत्ते-र्निष्पत्तिर्द्विगुणाऽभवत् । तस्मिन्वर्षे नृपोऽप्यासी-त्सपौरो बहुलर्द्धिकः ॥ १८ ॥
 निवृत्ते कात्तिके मासे, हेमन्तसमयेऽन्यदा । आययुः केचिदाचार्या, केवलज्ञानशालिनः ॥ १९ ॥
 सदैवज्ञः सपौरस्ता-न्वन्दितुं नृपतिर्गतः । नैमित्तिकोत्पलीकत्व-हेतुं पप्रच्छ तं च सः ॥ २० ॥

अवोचन्मरयो राजन् !, अत्रैव तव पत्तने । धनदत्त इति श्रेष्ठी, तस्य भार्या धनेश्वरी ॥ २१ ॥
 तयोरन्येद्युल्लसन्, सुतः सर्वसुखावहः । यस्य प्रभावतो वृष्टो, मेघो युष्मादृशां मुदे ॥ २२ ॥
 अयं हि प्राग्भवे रङ्गो, भिक्षावृत्तिरभूत् क्वचित् । दृष्ट्वाऽन्यदा मुनिं कश्चि—द्वन्द्वे हर्षपरितः ॥ २३ ॥
 गृहाण नियमान्कांश्चि—दिति तं संयतो जगो । अन्यथाऽपि तवेदानीं, सम्पत्तिर्नास्ति तादृशी ॥ २४ ॥
 ततस्तदन्तिके देवनत्यादीन्त्रियमानसौ । प्रतिपेदे क्रमाद्भाग्यैः, सोऽपि जातो महर्द्धिकः ॥ २५ ॥
 प्राच्यावस्थां निजां तेन, स्मरता हृदि मण्डिताः । सजीकृतान्नपानाद्याः, सत्रगेहाः पदे पदे ॥ २६ ॥
 रङ्गादारभ्य भूपान्तं, मनुष्यान् लक्षसम्मितान् । तदा सन्तोषयामास, साधूंश्चापि सहस्रशः ॥ २७ ॥
 दानपुण्यमखण्डं त—जीवितावधि स व्यधात् । भवेऽत्र तदसौ जातः, आधारः सर्वभूस्पृशाम् ॥ २८ ॥
 दुर्भिक्षमभविष्यन्चे—जातो नाऽभूदयं शिशुः । यदैपमोऽन्यदेशेषु, स्तोका एवाभवन् घनाः ॥ २९ ॥
 अतो नैमिचित्तिकः सत्य—स्त्वमेतं माऽवहीलय । श्रुत्वेति विस्मितो राजा, क्षीनत्वा गतो गृहम् ॥ ३० ॥
 आनाय्य बालकं चक्रे, तमेव नृपतिं नृपः । औचित्याऽऽचरणे सन्तः, किं मुह्यन्ति कदाचन ? ॥ ३१ ॥
 यस्याऽऽधारे प्रवर्त्तन्ते, प्रजाः सौख्यसमृद्धिभिः । स एव कीर्त्यते राजा, इति स्मृतिवचो यतः ॥ ३२ ॥
 धर्ममराज इति प्रत—नामा भूषमुखैर्जनैः । स बालोऽप्यभवद्राजा, बालार्क इव तेजसा ॥ ३३ ॥
 तदाज्ञा यत्र देशेऽभूत्, दुर्भिक्षं तत्र नाऽभवत् । विक्रीयाऽन्येषु, देशे धान्यानि द्युम्नमर्जितम् ॥ ३४ ॥
 एवं स धर्ममश्रवणः प्रभावनां, चक्रे चिरं श्रीजिनराजशासने ।

प्रान्ते परिव्रज्य तपोभिरुक्तैः, स मोक्षसौख्यं समवाप भूपतिः ॥ ३५ ॥

इति श्री शुद्धित-उपदेशसप्ततिकावृत्तित उद्धृता

धर्मराजकथा संपूर्णा

२३ कठोरवचनोपरि जननी-पुत्र-कथा

विचार्य वाच्यं वचनं हितं मितं, न कर्कशं क्वापि निगद्यते बुधैः ।

अप्येकशः प्रोक्तकठोरावाक्यतो, न किं विगुप्तौ जननीसुतावपि ॥ १ ॥

छिन्नन्नि हस्तौ चरणौ च लोचने, निष्काशयामि त्वमरे ! म्रियस्व वा ।

इत्यादयः कर्कशवाक्परम्परा-स्त्याज्या बुधेर्दुर्गतिमार्गदीपिकाः ॥ २ ॥

ताम्रलिप्तीपुरी ताम्र-मयवग्राविराजिता । तत्रेभ्यो रतिसाराहो, बन्धुला तस्य च म्रिया ॥ १ ॥

तयोर्बन्धुमती पुत्री, प्रकृत्योद्भटवेपभाक् । सौवर्णसर्वाभरणा, श्रेष्ठिनोऽत्यन्तवल्लभा ॥ २ ॥

तां प्रत्याह पिता वत्से !, मा कार्षीर्वैषमुद्भटम् । नेदृशो वणिजां भाति, सा तथाऽपि न तिष्ठति ॥ ३ ॥

भृगुकच्छपुरात्तत्र, वाणिज्यार्थमुपेयुषा । बन्धुदत्तेन साज्येष्टुः, परिणीता सदुत्सवैः ॥ ४ ॥

पुनः प्रभूतलाभार्थी, तां तत्रैव विमुच्य सः । रत्नद्वीपं प्रति प्रास्थात्, पोतमारुह्य वारिधौ ॥ ५ ॥

॥ ६ ॥

क्रियत्यपि व्यतिक्रान्ते, भूभागे तस्य चाहनम् । आहन्यमानं कल्लोलैर्भङ्गमाप क्षणादपि ॥ ६ ॥

अवाप्य फलकं चैकं, बन्धुदत्तस्तदागुधिम् । लग्नस्तरितुं चातेन, प्रेरितश्च तटेऽलगत् ॥ ७ ॥

निभालयति दिक्चक्रं, यावदुज्जान्तलोचनः । तावच्चक्रगरोधाने, प्राप्तात्मानमैक्षत ॥ ८ ॥

अहो ! दैवगतिः केयं ? लज्यते यत्र मानवैः । ईदृक्षोऽहं कथं गन्ता ? तत्र श्वशुरसन्दिरे ॥ ९ ॥

स्त्रीपीडार नरसासरउ, संजमियां सहवास । एत्रिण्डह अलवामणां, जह को कइं तपास ॥ ९ ॥

अतर्कितानि सौल्यानि, दुःखान्यपि शरीरिणाम् । भवति तदलं क्लेश-हेतुना चिन्तयाज्जया ॥ १० ॥

विचिन्त्येति स्थितो देव-कुले ज्ञापितवानसौ । श्वशुरस्य गृहे स्वस्य, तत्र प्राप्त्यादि केनचित् ॥ ११ ॥

श्रुत्वा जामातृवार्त्तां तां, मनःसन्तापकारिणीम् । आः ! किमेतदिति श्रेष्ठी, प्रोचरन् सहसोत्थितः ॥ १२ ॥

यावच्चदन्तिके याति, तावदस्तङ्गतो रविः । उत्सर्त्वात्छुदुम्बेन, वारितः स्वगृहे स्थितः ॥ १३ ॥

ब्राह्मणे गृह्ये जामातृ-मिलनाय चचाल सः । आदाय वक्ष्माभरण-प्रभृत्यवसरोचितम् ॥ १४ ॥

सौवर्णवलयव्यूहैः, शोभमानभुजालता । स्वपतिं वीक्षितुं बन्धु-मत्यपि प्रस्थिता सह ॥ १५ ॥

श्रेष्ठिनः प्रृष्टिगामिन्या-स्तस्याः कोऽपि करौ तदा । विच्छेद तस्फुरो लुब्धः, प्राक्कृतं कर्म नान्यथा ॥ १६ ॥

सञ्जाते तुमुले तत्र, प्राप्तास्तलवरादयः । ज्ञातस्वरूपास्तन्चौर-पदैरेव दधाविरे ॥ १७ ॥

श्रेष्ठी पश्चाद्गतो गेहे, प्रभृतो मिलितो जनः । उज्ज्वरन्कर्म कर्मेति, विदधे शोकसङ्कथाम् ॥ १८ ॥

इतश्च चौरोऽप्यासन-प्राप्तांस्तान्वीक्ष्य विह्वलः । तदेवकुलमायातं, सुप्तः प्रागस्ति यत्र सः ॥ १९ ॥

लोचं तस्यान्तिके युक्त्वा, काकनाशं ननाश सः । भटैश्वरौज्यमेवेति, ज्ञातं तद्वस्तुदर्शनात् ॥ २० ॥
 निर्विलम्बं निर्विचारं, शूलायामधिरोपितः । स तैरिति विडम्ब्यन्ते, कर्मभिः के न जन्तवः ? ॥ २१ ॥
 अथ श्रेष्ठी सुताशोकं, कृत्वा प्राप्तस्तदन्तिकम् । यावचावदयं प्राणैरुज्झाञ्चक्रे खलैरिव ॥ २२ ॥
 दृष्ट्वा तादृगवस्थं तं, तान् जगाद स दुःखितः । भवद्भिः किं कृतं ? भो भोः !, जामातैव हतो मम ॥ २३ ॥
 तद्दुःखदुःखितास्तेऽपि, तत्स्वरूपे निवेदिते । सर्वे स्वस्वगृहं प्राप्ताश्चिन्तयन्तो भवस्थितिम् ॥ २४ ॥
 जामातुस्तनयायाश्च, तादृक् तत्कर्मवैशसम् । विज्ञाय रतिसारोऽभूद्, धर्मसारस्ततः परं ॥ २५ ॥
 अन्यदा सुयशास्तत्र, चतुर्ज्ञानी समागतः । श्रेष्ठी तद्देशनां श्रुत्वा-ऽपृच्छत्याच्यभवं तयोः ॥ २६ ॥
 ज्ञानी ग्राह पुरा शालि-ग्रामेऽभूत्काऽपि दुर्गता । महेला बालकसुता, कुटुम्बाद्यैः परिच्युता ॥ २७ ॥
 सा महेभ्यगृहे नीच-कर्माण्युदरपृच्छे । करोति वत्सरूपाणि, चारयत्यङ्गजः पुनः ॥ २८ ॥
 अन्यदावत्सरूपाणि, चारयित्वा सुतो गृहे । प्राप्तस्तज्जननी व्वाऽपि, कार्ये सक्ता तु नागता ॥ २९ ॥
 बभूव महती वेला, स बालः क्षुधितो भृशम् । गृहप्राप्तां च तामूचे, साधिक्षेपमिदं वचः ॥ ३० ॥
 शूलायां त्वमरे रण्डे !, क्षिताऽभूः किमियच्चिरम् ? । बुभुक्षापीडितं मां किं, न जानासि : विचेतने ! ॥ ३१ ॥
 तथैव साऽपि प्रत्यूचे, छिन्नौ किं ते कराविमौ : । यदत्र सिकके भोज्यं, त्वदर्थं सज्जितं मया ॥ ३२ ॥
 कस्मान्न जगृहे ? मूर्ख !, दोषः को मेऽवशत्वतः । एवं ताम्यां चिरं चक्रे, कलहो बहुलस्तदा ॥ ३३ ॥
 अनालोचिततत्पार्थ, तौ मावृतनयौ तव । सुताजामातरौ जातौ, तदिदं भवनाटकम् ॥ ३४ ॥

येन यादववचः प्रोक्तं, स तादृक् फलमश्नुते । ततस्तत्त्वमिदं श्रेष्ठिन् !, कार्यो वचनसंवरः ॥ ३५ ॥

श्रुत्वेति तस्य सविधे व्रतमाप्य साधोः, श्रेष्ठी बभूव सुखभाग् रतिसारनामा ।
आन्तौ च तौ भवमन्तमिति प्रबुध्य, वाच्यं विचार्य त्वनं मधुरं मितं च ॥ ३६ ॥

इति श्रीशुद्रित-उपदेशसप्ततिकायाद्वचित उद्धृता

जननी-पुत्र-कथा सम्पूर्णा

२४ सत्योपरि जगतसिंहकथा

पूजात्रयावश्यकयुग्मरूपा, यो लभ्यवत् मृत्युह पञ्च वेलाः। सत्यापयेत्स प्रवरस्तनूमान्, बुधैर्जगत्सिंह इव प्रशस्यः ॥१॥

श्रीपुरोजलुरात्राण-समाश्रुद्भारकारणम् । जगत्सिंह इति श्रेष्ठी, सञ्जातो योगिनीपुरे ॥ १ ॥

अखिलेऽपि पुरे ख्यातः, स एकः सत्यवादिनाम् । असत्यवादिन प्रायो, न प्रतिष्ठा ह्यवाप्यते ॥ २ ॥

स्याद्ब्रह्मावपि क्षीतत्वं, पवनेऽपि स्थिरात्मता । तैथाऽपि प्रक्ष्यते तत्र, जातु नाऽसत्यवादितौ ॥ ३ ॥

तस्येति ख्यातिमाकर्ण्य, परीक्षायै कृतादरः । अपृच्छद्बुद्धिर्जनान् भूषो, रहस्तन्मर्मवेदिनः ॥ ४ ॥

भो भोः ! निगद्यतामस्य, श्रेष्ठिनोऽस्ति कियद्धनम् ? । तेऽपि द्रोहपरा ऊचुः-लेशोः सप्ततिसंख्यया ॥ ५ ॥

कियदिनान्तरे भूष-स्तद्ववाच कियद्धनम् । विद्यते तव ? सोऽप्याह, विमृश्य, कथयिष्यते ॥ ६ ॥

दिने द्वितीये सम्भाल्य, गृहोपस्करमाह सः । अब्ध्यष्ट ८४ लक्षसंख्या मे, सन्ति वित्तस्य भूपते ! ॥ ७ ॥
 एन ग्रागुक्तसंख्यातो-उधिकोक्तस्या सत्य एव यत् । प्रायः स्वद्रव्यसंख्यायां, स्तोकः स्यात्सत्यवादकः ॥ ८ ॥
 तत्तत्तुष्टेन भूपेन, लक्षपोडशकार्पणात् । कृतः कोटीध्वजः श्रेष्ठी, सत्यस्याहो ! फलं कियत् ? ॥ ९ ॥
 एकदा दर्शयामास, रत्नं तस्यार्कसोदरम् । भूपः स्वकोशादानाग्र्य, तं प्रत्येवमुवाच च ॥ १० ॥
 एतस्य सदृशं रत्नं, किमन्यद्विद्यते भुवि ? । सोऽप्याह किं धरामध्ये, पातसाहद्वयं भवेत् ॥ ११ ॥
 तद्वचोरञ्जितस्तस्या—उर्षयत्तद्रत्नगुत्तमम् । न्यासार्थं नहि भेदः स्याम्, द्वयोः प्रीतिः स्थिरान्तरा ॥ १२ ॥
 इति प्रीत्या तयोः काले, कियत्यपि गते सति । केनापि हेतुना राजा, रुष्टस्तं प्रत्यर्थैकदा ॥ १३ ॥
 सम्पदो महतामेव, तेषामेव स्युरापदः । नीचास्तादृग्विधा एव, चन्द्रधिष्यनिदर्शनात् ॥ १४ ॥
 शीर्षस्य पुष्पाभरणं, मुण्डनं च विधीयते । न चयापचयौ स्यातां, भ्रुवोः केशेषु कर्हिचित् ॥ १५ ॥
 ततस्तं श्रेष्ठिनं भूपो, गुप्तिवैष्मन्यधारयत् । स्वकीयं तस्य रक्षार्थं, सेवकं च न्ययोजयत् ॥ १६ ॥
 तदा च श्रेष्ठिनः पञ्च—वेलाधर्मव्यतिक्रमः । दोष्याकृन्त तु क्षमाप—स्थापनात्परतन्त्रता ॥ १७ ॥
 सेवकस्य ततस्तस्य, रहः सौवर्णदङ्कम् । दापयित्वा निजाः पुण्य-वेलाः साधितवानसौ ॥ १८ ॥
 यतो भवे भवे लक्ष्मीः, प्राप्यते भववृद्धिकृत् । न तु श्रीधर्मसामग्री, क्षयमेति भवो यथा ॥ १९ ॥
 इत्येकविंशतिदिनां—स्तात्रतदङ्कदापनात् । स्वकृत्यान्यकरोद्धर्म्मा—दरो लोकोत्तरो ह्यसौ ॥ २० ॥
 प्रसन्नोऽयं सुराणां—स्तं निजाङ्गविभूषणैः । पञ्चवर्णदुकूलैश्च, पञ्चशः पर्यधापयत् ॥ २१ ॥

ततश्चामन्दवाद्यौघै—र्बहुलैकैश्च संयुतः । श्रेष्ठी स्वगृहमायातो, ददानोऽर्थितमर्थिषु ॥ २२ ॥
क्रमेण विजने जाते, रथकोऽपि स टङ्ककान् । भूपादिभीतः प्रारेमे—ऽर्पयितुं गृह्यतामिति ॥ २३ ॥
श्रेष्ठययुवाच तं भद्र !, मया तेऽमी समर्पिताः । तत्त्वमेतान्यथान्नामं, दत्स्व शुंक्ष्व सुखी भव ॥ २४ ॥
यत्ते प्रसादतो धर्म्माऽ—बुधानं विदधे मया । एकोऽपि धर्मसम्बन्धी, क्षणः कोट्यापि दुर्लभः ॥ २५ ॥
तेषु पञ्च मयैकेन, टङ्ककेन कृतार्थिताः । तत्तेऽधिकमपि द्रव्यं, दीयते गृह्यते कथम् ? ॥ २६ ॥
इति प्रोच्य पुनर्दानी—पूर्वं तं विससर्ज सः । औचित्याचरणे सन्तः, किं गृह्यन्ति कदाचन ? ॥ २७ ॥
सपादलक्षश्चापालो—ऽन्यदा सेवार्थमागतः । सुस्त्राणपुरो वस्तु—इयं दौकितवानिदम् ॥ २८ ॥
चान्दनं शकलं सुक्ता—फलद्वन्द्वं च निर्भलम् । दृष्ट्वा तदल्पं भूपस्तु, क्षणं रुष्ट इवाऽभवत् ॥ ३९ ॥
पश्यन्ति सभ्याः सर्वेऽपि, न तु कोऽपि परीक्षयेत् । दध्यौ सपादलक्षीयो—ऽप्यहो ! मूर्खौ अमी जनाः ॥ ३० ॥
अथोवाच जगत्सिंहो, द्वयमेतदमूल्यकम् । चान्दनस्याऽस्य खण्डस्य, पूर्वं माहात्म्यमुच्यते ॥ ३१ ॥
अग्नितप्तं शतभण—ग्रामाणमपि जायते । एतत्खण्डेऽपि मध्यस्थे, तैलं हिमकणोपमम् ॥ ३२ ॥
किञ्च पाण्मासिकेनापि, जारेण ग्निधुरीकृतः । दृष्ट्वैतच्छकलं पीत्वा, भवेज्जन्तुनिरामयः ॥ ३३ ॥
कौतुकं मौक्तिकद्वन्द्व—स्यापि देवाऽवधार्यताम् । विक्रीयैकतरद् द्वैती—यीकं ग्रन्थौ निवध्यते ॥ ३४ ॥
अवश्यं तच्च सन्ध्यायां, मिलत्युसुकमित्रवत् । श्रुत्वेति विस्मितो भूयः, परीक्षां कृतवांस्तयोः ॥ ३५ ॥
कथं वेत्सीति भूषेन, पृष्टः श्रेष्ठी पुनर्जगौ । आवाल्याभ्यामतो वस्तु—परीक्षा शिक्षिता मया ॥ ३६ ॥

एवं हि पुण्यविषये, परीक्षा युज्यते सताम् । ब्राह्मवस्तुपरीक्षासु, मोदते न मनो मम ॥ ३७ ॥
इत्थं तदुक्तिः ग्रीतः, ग्रसादं स्फीतमातनोत् । तस्मै सपादलक्षीय-क्षमापाय च स भूमिराद्र ॥ ३८ ॥
एवं पञ्चाऽऽराधयन्पुण्यवेलाः, यावल्लीवं सत्यभाषां च जल्पन् । जैनं जाग्रच्छाशनं भूरिकालं, चक्रे श्रेष्ठी श्रोजगत्सिंहनामा ॥

इति श्रीशुद्धित-उपदेशसप्ततिकावृत्तितः उद्धृता

श्रीजगत्सिंहकथा संपूर्णा.

२५ सन्तोषोपरि श्री विद्यापतिनृपकथा

परिश्रद्घौढशिलावलम्बिनः, पतन्ति संसारमहाम्बुधौ जनाः ।

सन्तोषवज्रेण विभिद्य तां पुन-स्तरन्ति विद्यापतिवत्सुमेधसः ॥ १ ॥

पोतनाख्ये पुरे राजा, शूरः शूरपराक्रमैः । श्रेष्ठी विद्यापतिस्तस्य, भार्या शृङ्गारसुन्दरी ॥ १ ॥

स्वप्ने तमेकदा लक्ष्मी-रूपाच दशमे दिने । अहं यास्यामिः हे वत्स !, चिरात्वं मुत्कलायसे ॥ २ ॥

प्रबुद्धः सोऽपि भार्यायै, तं वृत्तान्तं न्यवेदयत् । लक्ष्मीनाशे कथं कार्य-मिति चिन्तातुरः पुनः ॥ ३ ॥

विशुद्धबुद्धिः साऽप्याह, यद्येवं सकलाऽपि सा । व्ययनीया सुपात्रादा-वन्यथाऽपि हि यास्यति ॥ ४ ॥

अथ व्ययितुमारेभे, स श्रेष्ठी सकलं धनम् । तथाऽपि वर्द्धते किन्तु, कूपोदकमिवाज्वहम् ॥ ५ ॥

यथा यथा व्ययस्तस्य, गेहे वृद्धिस्तथा तथा । दीयगानोऽपि भारत्याः, कोशः किं नाम हीयते ? ॥ ६ ॥

जिनालये जिनेन्द्रस्य, पुरस्तात्तौ च दम्पती । परिग्रहव्रते मान—मेवं जगृहतुर्मिथः ॥ ७ ॥
 त्रिः पूजा द्विः प्रतिक्रान्ति—भोजनं दानपूर्वकम् । वेपथोर्युग्ममेकैव, भार्या शृङ्गारसुन्दरी ॥ ८ ॥
 मासे च विंशतिदिना—न्यावयोः शीलशुचमम् । कच्चोलं भाजनं चैकं, सौवर्णं ते उमे परम् ॥ ९ ॥
 वासरे चैकशो भुक्तिः, पौषधः पर्ववासरे । चतुष्प्रकाराहारस्य, त्यागो रात्रौ च सर्वथा ॥ १० ॥
 एकं च दृक्कशतं, जीर्णानाकसम्भवम् । मासयोग्यं गृहे धान्यं, नियमो द्विपदादिपुः ॥ ११ ॥
 सच्चित्तमेकं युक्ताऽन्य—सचिच्चनियमोऽस्तु नः । पूजोपकरणं सर्वं, मुक्तलं परमावयोः ॥ १२ ॥
 एवं सम्यक्त्वमूलानि, व्रतानि द्वादशाऽप्यम् । प्रतिपद्यं गृहं गत्वा, व्ययतः स्म समां श्रियम् ॥ १३ ॥
 स विश्राणितसर्वस्वो, निश्चिन्तो दशमे दिने । रात्रौ सुप्तः श्रिया प्रोक्तः, स्थिताहं वत्स ! ते गृहे ॥ १४ ॥
 त्वत्पुण्यदामभिर्वद्वा, क्वाऽप्यहं गन्तुमक्षमा । उपस्थितोऽपि विघ्नस्ते, क्षीणः पुण्याऽनुभावतः ॥ १५ ॥
 शृङ्खलासदृशं पुण्यं, मर्कटीसदृशा रमा । तया नियन्त्रिता सा हि, चञ्चलाऽपि क्व गच्छति ॥ १६ ॥
 अथाऽन्यदिवसे श्रेष्ठी, कृत्वा तामपि पात्रसातं । त्यक्त्वा गृहमपि ज्ञाति—वर्गीयान्मुक्तलाय्य च ॥ १७ ॥
 मौलीं करण्डिकां कृत्वा, जिनाचर्यायाः स धार्मिकः । नगरान्निर्ययौ पुण्य—समूहो मूर्तिमानिव ॥ १८ ॥
 प्रतोलीं यावदायात—स्तावत्तत्पुरवासिनः । अपुत्रस्य क्षित्तिपते—रासीदाकस्मिकी मृतिः ॥ १९ ॥
 इतश्च पञ्चदिव्यानि सञ्जितानि नियोगिभिः । साम्राज्यं च प्रदत्तं तै—स्तस्यैव श्रेष्ठिनस्तदा ॥ २० ॥
 स प्राह नाहं राज्याऽर्हो—ऽभिपेक्षेन सुतं मम । तदा च दैवीवाग् जाता, तव भाग्यमहो ! महत् ॥ २१ ॥

भा कार्पीः प्रतिषेधं त—वाऽन्यथा भवितव्यता । श्रेष्ठयपि ग्राह्येधं, तदा शृणुत मद्बन्धः ॥ २२ ॥
 पूर्वं श्रीजिनबिम्बस्य, कुरुष्वमभिषेचनम् । पञ्चान्ममेति तेऽज्येव—मकार्पुर्हर्षेपरिताः ॥ २३ ॥
 एवं च प्राप्तसाम्राज्यः, स श्रेष्ठी सपरिच्छदः । नृपसौधमलञ्चक्रे, पुररीकृतमङ्गलः ॥ २४ ॥
 न्यस्य सिंहासने मुख्ये, जिनेन्द्रप्रतिमामसौ । स्वयं तत्पादपीठस्थो, राजकार्याण्यसाधयत् ॥ २५ ॥
 रत्नद्वष्टिं तदा चक्रुः, सम्यग्दृष्टिसुरा वराः । एकछत्रं जिनस्यैव, स राज्यं समस्रयत् ॥ २६ ॥
 अकरोदकरं लोकं, धर्मकर्मणि कर्ममठम् । सर्वत्राऽपि जिनाज्ञाऽभूत्, यथा राजा तथा प्रजाः ॥ २७ ॥
 स पञ्चशतसंख्यानि, जिनचैत्यान्यचीकरत् । स्वर्णरत्नमयीस्तेषु, प्रतिभाश्च न्यवीविशत् ॥ २८ ॥
 अलण्डितस्वनियमो, जिनाज्ञामप्यलण्डयन् । अलण्डं स चिरं राज्यं, चकार जिननिश्रया ॥ २९ ॥

इति नियम्य परिग्रहसागरं, स नृपतिः पदमव्ययमाप्तवान् ।

कुरुत तेन परिग्रहनिग्रहं, सपदि यूयमपीच्छथ चेत् सुखम् ॥ ३० ॥

इति श्रीशुद्रित-उपदेशसप्तकावृत्ति उद्धृता

विद्यापतिनृपकथा सम्पूर्णा.

२६ सामायिकव्रतोपरि केसरीचौरकथा

सामायिकं स्यात्समताविहीनं, निरर्थकं भव्यजनास्तदेतत् ।

आराध्यतां केसरिवज्रवद्भि—यथा समस्तानि सुखानि वः स्युः ॥ १ ॥
 सामाहयं कुण्ठितो, समभावं सावओचि घडियदुगं । आढं सुरेसु बंधह, इत्तियमेचाइं पल्लिआइं ॥ १ ॥
 बाणवइकोडीओ, लक्खवारुणसट्ठि सहसपणवीसं । नवसय पणवीसाए, सत्तिहा अडभाग पल्लिअस्स ॥ २ ॥
 सामायिकं समतया, वियुत्तं यः समाचरेत् । करोति परमाने स, क्षारक्षेपं विमूढधीः ॥ ३ ॥
 श्रीनिवासपुरे राजा, रिपुमर्दन इत्यभूत् । श्रेष्ठी समरसिंहाख्य-स्तत्र धर्मैककर्मठः ॥ १ ॥
 तत्पुत्रः केसरीनामा, प्रकृत्येव्यालुरुद्धतः । व्यसनी दुर्विनीतश्च, कुलाङ्गार इवाऽभवत् ॥ २ ॥
 अथ निष्काशितो गेहा-त्स पित्रा सर्वसाक्षिकम् । ततो निरङ्कुशश्चक्रे, स चौर्यं सर्वसन्नसु ॥ ३ ॥
 इत्थं पुरान्तस्तन्वाने, स्तैन्ये, तस्मिन्नृपोऽन्यदा । सभानिविष्टः प्रोवाच, कोऽयं ? कस्य सुतोऽयवा ? ॥ ४ ॥
 तदा तत्र निविष्टस्त-चातः ग्राह कृताञ्जलिः । दुष्पुत्रोऽयं मम स्वामिन् ! मया निर्वासितो गृहात् ॥ ५ ॥
 चौर्यं विना न भोक्तव्यं, मयेत्यस्याऽस्त्यभिग्रहः । एतद्विशेषसम्बन्धः, पुनरित्यवधार्यताम् ॥ ६ ॥
 एकदाऽयं सरस्तीरे, स्थितो ध्यायति दुष्टधीः । यावत्तावन्नभोगार्गे, पादुके पदयोर्दधत् ॥ ७ ॥
 योगी कोऽयमागतस्तत्र, ते सुत्वा तत्र यावता । स्नानादि कुरुते ताव-त्ते लालैष स्वमुद्ययौ ॥ ८ ॥
 तयोः प्रभावादिकोऽपि, नैकतस्करकार्यकृत् । दुष्टरोग इवाऽसाध्यो, पुरस्याऽयं विभोऽभवत् ॥ ९ ॥
 पुराधिष्ठातृदेव्यग्रे, वक्ति चैवं स्तुतिं सृजन् । चौरिकार्द्धेन ते भोगं, करिष्येऽर्द्धं ममाऽस्तु च ॥ १० ॥
 भाविनी सफला सा चै-त्यसादात्तव देवि ! मे । अनुज्ञातस्तयाऽप्येष, सिद्धचौरस्ततोऽभवत् ॥ ११ ॥

भूयोऽथ लब्धतन्मर्मा, सारैः परिब्रुतो भटैः । देवीभवनमागत्य, प्रच्छन्नं स्थितवान् क्वचित् ॥ १२ ॥
 तदा च तत्स्फुरोऽप्यागात्, तां देवीं जननीमिव । अर्चितुं पादुके पाणौकृत्य कस्याऽप्यविश्वसन् ॥ १३ ॥
 भूपतिः प्रकटीभूय, तमाक्रोशति यावता । पश्चिवावावदुडीनः, पादुके परिधाय सः ॥ १४ ॥
 याति यात्येव भोश्चौरः, इति भूपतिभाषिताः । कृतकोलाहलाः सर्वे, भटास्तमनुधाविताः ॥ १५ ॥
 अभिग्रहस्य मे भङ्गो, नूनमद्य भविष्यति । यतो याति विना चौर्यं, दिनमद्यतनं मम ॥ १६ ॥
 इत्यादि चिन्तयन्त्रौरो—ऽप्यग्रेहे गच्छन्नधो भुवि । अपश्यन् ज्ञानिनं कञ्चि-द्वदन्तमिति पर्यदि ॥ १७ ॥
 भो भोः प्राणिगणाः । लब्ध्वा, मानुष्यं रत्नयोनित् । रत्नमेकं स्थिरीकार्यं, दुर्लभं द्रव्यकोटिभिः ॥ १८ ॥
 ईदृग् रत्नं मयाऽद्यापि, चोरितं नस्ति किं कृतम् ? । इत्युत्कर्णोऽभवद्याव-त्तावन्मुनिरभापत् ॥ १९ ॥
 एकं सामयिकं रत्नं, दुष्प्रापममरैरपि । रागद्वेषादिदस्युभयो, रक्षणीयं प्रयत्नतः ॥ २० ॥
 अन्तर्मुहूर्तं चित्तस्य, यत्साम्यं तन्निगद्यते । सामायिकं यत्र हेयाः, कपाया एव केवलम् ॥ २१ ॥
 न बाह्याऽऽङ्गभरः कोऽपि, यस्य दानादिपुण्यवत् । तद्यथाऽवसरं कार्य-महोरात्रमुपासकैः ॥ २२ ॥
 श्रुत्वेति केसरी चौर-स्तत्र सस्पृहतां दधत् । मनःसाक्षिकमातेन, व्रतं सामयिकाऽभिधम् ॥ २३ ॥
 त्यक्तद्वेषो मनःशुद्ध-भावेन मुनिभाषितम् । अनुष्ठानमयं चक्रे, नृपादेरपि निर्भयः ॥ २४ ॥
 वाचाराणं गुरुभो, मणवाचारो जिणेहिं पन्नत्तो । जो नेह सत्तमीए, अहवा सुक्खं पराणेइ ॥ २५ ॥
 तदा च लघुकर्मत्वा-त्तस्य केवलमुज्ज्वलम् । वभूव महिमानं च, चक्रुस्तस्य सुरेश्वराः ॥ २५ ॥

सहस्रपत्रसौवर्ण-कमले नियसाद सः । तदग्रे देशनां चक्रे, देवतादत्तवेषभृत् ॥ २६ ॥
 अथ प्राप्तो नृपस्तत्र, तद्वृत्तं तादृशं पुनः । निरीक्ष्य विस्मितोज्यन्त-महो ! कर्मविचित्रता ॥ २७ ॥
 केवली ग्राह राजेन्द्र !, पश्य सामायिकव्रतम् । यस्य जातं क्षणाद्धेऽपि, फलं लोकोत्तरं मम ॥ २८ ॥
 एवं प्रबोध्य राजादीन्, लोभं सर्वं निवेद्य च । लोकोपकृतये चक्रे, विहारं वसुधातले ॥ २९ ॥
 एवं स केसरिद्युनिः प्रतिबोध्य भूरि-कालं जनान् विदलिताऽखिलकर्मजालः ।
 प्राप्तो यदुच्चपदवीं तदिदं फलं हि, सामायिकव्रतभवं विमृशन्तु सन्तः ? ॥ ३० ॥

इति श्री शुद्धित-उपदेशसप्ततिकावृत्त उद्धृता

केसरीचौरकथा सम्पूर्णा.

२७ प्रतिक्रमणोपरि सज्जनदण्डनायककथा

भर्तृः प्रतिक्रमणमादरणीयमेत-द्यतपञ्चधा जिनवैरैर्गदितं हितार्थम् ।

पापान्निवृत्तिसकृत्सुकृते प्रवृत्ति-रित्यं बुधैर्यदभिधार्थं उदीरितम् ॥ १ ॥

यदुक्तम्—मिच्छत्तपडिक्कमणं, तहेव असंजसे पडिक्कमणं । कसायाण पडिक्कमणं, जोगाण य अप्पसत्थाणं ॥ १
 संसारपडिक्कमणं, चउन्विहं होइ आणुणुव्विए । तीए पण्णपन्ने, अणागए चेव कालंमि ॥ २ ॥

स्वस्थानाद्यत्परस्थानं, प्रमादस्य वशाद्गतः । तत्रैव क्रमणं भुयः, प्रतिक्रमणमुच्यते ॥ ३ ॥
 एकस्मिन्नपि यद्येते, स्युः प्रकाराः प्रतिक्रमे । पापादीनां तदा भाव-प्रतिक्रमणमुच्यते ॥ ४ ॥
 प्रतिक्रमणमीदृशं, ये कुर्वन्ति दिने दिने । तेषामिहाऽप्यमुत्रापि, सुखं सज्जनवद्भवेत् ॥ ५ ॥
 बाणवद्बुचर्कं १२३५ संख्येये, वयं श्रीपत्तने पुरे । ग्रथिलो भीमदेवोऽभूत्, भूपतिर्भाग्यभासुरः ॥ १ ॥
 वेश्या सहस्रकलाख्या, तेन स्वान्तःपुरी कृता । राज्यराष्ट्रादिचिन्तां तु, कुलते सैव भूपवत् ॥ २ ॥
 श्रीमालज्ञातिवांस्तत्र, सज्जनो दण्डनायकः । राज्येऽधिकारी सम्यक्त्व-द्वादशव्रतभूषितः ॥ ३ ॥
 स जिनं पूजयित्वैव, भुङ्क्ते शेते विधाय च । प्रतिक्रान्तिमिदं तस्य, निश्चयद्वितयं दृढम् ॥ ४ ॥
 अन्येद्युः पत्तने ग्राप्ता, यवनानामनीकिनी । सवालद्वद्धः सर्वोऽपि, लोकोऽभूद्भयविह्वलः ॥ ५ ॥
 सज्जनेन समं देवी, सैन्यमादाय सम्मुखम् । गता सजीकृता चाशु, रणक्षेत्रस्य भूमिका ॥ ६ ॥
 अश्वानां मानवानां च, जिन २४ दन्त ३२ प्रमास्तदा । सहस्रा अभवन्नष्टा-दशहस्तिशतानि च ॥ ७ ॥
 गजाऽश्वशङ्खसंनाहान्, सुभटानां पृथक् पृथक् । देव्यार्पयत्सज्जनं च, सेनानीत्वेऽध्यतिष्ठित् ॥ ८ ॥
 ब्राह्मणे मुहूर्त्तेऽध्वारूढः, सज्जनो द्विरदं स्वयम् । युद्धाय प्रगुणीचक्रे, समग्रानपि सैनिकान् ॥ ९ ॥
 हस्तिकुम्भस्य एवाऽसौ, स्थापयित्वाऽक्षमालिकाम् । प्रतिक्रमणमातेने-ज्यसस्रज्ञा हि तादृशाः ॥ १० ॥
 पार्श्वस्थाश्चिन्तयन्त्येव-मेव किं योत्स्यति प्रभुः । धार्मिको ह्येव युद्धं तु, साध्यं निर्दयमानसैः ॥ ११ ॥
 ततो द्विघटिके जाते, प्रतिक्रम्य समाधिना । सामायिकं पारयित्वा, सैन्यं सर्वमचालयत् ॥ १२ ॥

हस्तिस्थेनापि यत्नेन, प्रतिक्रान्तिस्तदा कृता । तत्सैन्यमिलनयैवा-ऽन्यथा तत् शिथिलीभवेत् ॥ १३ ॥
 प्रतिक्रमणवेलायाः, व्यतिपातोऽपि सम्भवी । एषोऽपि हेतुः सर्वं हि, कार्यं काले कृतं शुभम् ॥ १४ ॥
 अथ युद्धं महज्जातं, सैन्ययोरुभयोरपि । गजाऽश्वरथपन्याधाः, यथा स्वं स्वं डूढीकिरे ॥ १५ ॥
 सज्जनेन तथा युद्धं, तथा चक्रे यथा क्षणात् । समस्तं यवनानीकं, काकनाशं ननाश तत् ॥ १६ ॥
 सज्जनस्य परं घाताः, दश लघ्नास्तदा तनौ । उत्पाद्य नीतो देव्यग्रे, साऽप्येनं प्रत्यचीकस्त् ॥ १७ ॥
 सज्जनस्य परं घाताः, दश लघ्नास्तदा तनौ । उत्पाद्य महावैधान्, कृतास्तैश्च प्रतिक्रियाः ॥ १८ ॥
 दुक्कुलाञ्चलवातेन, तस्य वातमवीजयत् । आह्वयच्च महावैधान्, कृतास्तैश्च प्रतिक्रियाः ॥ १९ ॥
 देव्यग्रे सुभटैरुक्तं, स्वामिन्यस्य विमुच्यते । रात्रौ 'एगिदिद्या बेइन्दिआ' इत्याद्यमूचिवान् ॥ २० ॥
 प्रातर्युद्धं तथा चक्रे, यथा कोऽपि चकार न । देव्याह सज्जनं चक्रे, विलङ्घं किमिदं भवान् ॥ २१ ॥
 सोऽप्याह स्वामिनि ! स्वीयं, रात्रौ कार्यं कृतं मया । प्रातस्त्वदीयं येनेदं, तवाऽऽयत्तं वपुर्मम ॥ २२ ॥
 ममायत्तं मनस्तेन, स्वकार्यं निर्मितं मया । श्रुत्वेति तं प्रशंसन्ति, धर्मं दाढ्यमहो ! कियद् ॥ २३ ॥
 जगाम पत्तनं देवी, सज्जनोऽपि पटुकृतः । वैद्यैः क्रमेण श्रीधर्मं, राजकार्यं च स व्यधात् ॥ २४ ॥
 सङ्कटे पतितेऽप्येवं, ये न मुञ्चन्ति निश्चयम् । तेषां हस्तगतैव स्यात्, निर्वाणसुखसन्ततिः ॥ २५ ॥
 अन्यथा वा प्रतिक्रान्तिं, पञ्चधा ब्रुवते बुधाः । दिवारात्रौ तथा पक्षे, चातुर्मास्यां च वत्सरे ॥ २६ ॥
 सपडिक्कमणो धम्मो, पुरिमस्स य पच्छिमस्स य जिणस्स । मज्झिमगाण जिणाणं, कारणजाए पडिक्कमणं ॥ २७ ॥
 समणेन सावएण य, अवस्सकायव्वयं हव्ह जम्हा । अंतो अहो निसस्सा, तम्हा आवस्सयं नाम ॥ २८ ॥

इत्थं प्रतिक्रमणमप्वनणुग्रमाद्—मुत्सृज्य भव्यनिवहाः ! क्रियतां भवद्भिः ।
यस्मिन्कृतेऽथ भवभारवियुक् शरीरी, भारप्रमुक्त इव भागवहो लघुः स्यात् ॥ २६ ॥

इति श्रीशुद्धित-उपदेशसप्ततिकावृत्तित उद्धृता

सज्जनदंडनायककथा संपूर्णा.

२८ धान्यसंग्रहोपरि तिलकश्रेष्ठीकथा

श्रेष्ठयासीत्तिलको नाम, पुरेऽचलपुरे पुरा । असौ पुरेषु ग्रामेषु, चाकरोद्धान्यसंग्रहम् ॥ १ ॥
माषशुद्धतिलज्रीहिगोधूमचणकादिकम् । ददौ सार्द्धिकया धान्यं, काले सार्द्धं च सोऽग्रहीत् ॥ २ ॥
धान्यधीन्यं धनधीन्यं, धान्यं जीवधनैरपि । उपायैश्चाग्रहीद्धान्यं, ध्यायन् धान्यं स तत्त्वत् ॥ ३ ॥
दुर्भिक्षकाले धान्येभ्यः, प्रत्युपात्तैर्महाधनैः । वभार परितो धान्यै-स्त्रिंशसौ धान्यकोष्ठकान् ॥ ४ ॥
पुनः सुभिक्षे धान्यं स, क्रीत्वा क्रीत्वा समग्रहीत् । लब्धास्वादः पुमान् यत्र, तत्रासक्तिं न मुञ्चति ॥ ५ ॥
कीटकोटिवधं नैषोऽजीगणत् कणसंग्रहे । पीडां पञ्चेन्द्रियाणा-मप्यतिभाराधिरौषणात् ॥ ६ ॥
नैमित्तः कोऽपि तस्याख्यद्-भाविदुर्भिक्षमैषमः । सर्वस्वेनाथ सोऽक्रीणात्कणान् पुनरवसिकः ॥ ७ ॥
वृद्धयाऽपि द्रव्यमाकृष्याग्रहीद्धान्यमनेकथा । स्थानाभावे गृहेऽहैप्सीत्, किं न कुर्वीत लोभवान् ॥ ८ ॥

असौ जगदभिन्नस्य भिन्नस्येवोन्मनास्ततः । दुर्भिक्षस्यैष्यतो मार्गमीक्षाञ्चक्रे दिने दिने ॥ ९ ॥
अथ वर्षाप्रवेशेऽपि ववर्षेपेत्य सर्वतः । धारासारैर्धनस्तस्य हृदयं दास्यन्निव ॥ १० ॥

गोधूममृदकलमाश्रणका मकुष्टा, मायास्तिलास्तदपरेऽपि कणा विनश्य ।

यास्यन्ति संप्रति हहेति स तैस्ततो, हृत्स्फोटजातमरणाश्रकं प्रपेदे ॥ ११ ॥

इति श्रीसुद्वित-योगशास्त्रद्वितितः उद्धृता

तिलकश्रेष्ठिकथा संपूर्णा.

२९ सुवर्णसंग्रहकार नन्दराजकथा

प्राच्यां महेन्द्रनगरीप्रतिविम्बमिवोच्चकैः । आख्यया पाटलीपुत्रमित्यस्ति श्वरं पुरम् ॥ १ ॥

आसीत्तत्रातिसुत्रामा, शत्रुवर्गविक्षत्रणे । त्रिखण्डवसुधाधीशो, नन्दो नाम नरेश्वरः ॥ २ ॥

सोऽक्रराणां करं चक्रे, सकराणां महाकरम् । महाकराणामपि च, किञ्चिच्चक्रे करान्तरम् ॥ ३ ॥

यं कञ्चिद्वहोयमुत्पाद्य, धनिभ्यो धनमग्रहीत् । छलं वहति भूपानां, हलं नेति नयं वदन् ॥ ४ ॥

सर्वोपायैर्धनं लोका-न्निष्कृपः स उपाददे । अपामब्धिनृपोऽर्थानां, पात्रं नान्य इति ब्रुवन् ॥ ५ ॥

तथाऽर्थं सोऽग्रहील्लोका-ल्लोकोऽभून्निर्धनो यथा । भूमावूर्णायुचीर्णयां न खलु प्राप्यते तृणम् ॥ ६ ॥

हिरण्यनाणकाऽऽख्याऽपि, तेन लोकेषु नाशिता । प्रवृत्तो व्यवहारोऽपि, चर्मणो नाणकैस्तदा ॥ ७ ॥
 पाखण्डिनोऽपि वेक्ष्या अप्यसावर्थमण्डयत् । हुताशनः सर्वमक्षी, न हि किञ्चिद्विष्टुञ्चति ॥ ८ ॥
 श्रीर्वाग्मोक्षादेकोन-विंशत्यब्दशतेषु यः । सांग्रेषु भावी किं सोऽयं, कल्कीति जनवागभूत् ॥ ९ ॥
 आक्रोशान् पश्यतोऽप्यस्य, भूमिभाजनभोजनः । जनो ददौ गतभयो, भयं भवति भाजने ॥ १० ॥
 स स्वर्णैः पर्वतांश्चक्रे, पूरयामास चावटान् । भाण्डागाराणि चापूरि, पूर्णकामस्तु नाभवत् ॥ ११ ॥
 आकर्ण्य तत्तथाऽयोध्या-नाथेनाथ हितैषिणा । तं प्रबोधयितुं वाग्मी, दूतः प्रेषित आगमत् ॥ १२ ॥
 सर्वतोऽप्याहृतश्रीकं, निःश्रीकं तं तथापि हि । दूतो भूयमथापश्य-न्नत्वा चोपाविशत्सुरः ॥ १३ ॥
 सोऽनुज्ञातो नृपेणोचे, श्रुत्वा मत्स्वामिवाचिकम् । कोपितव्यं न देवेन, न हिताश्चादुभाषिणः ॥ १४ ॥
 अवर्णवादो देवस्य, यः परम्पस्या श्रुतः । स प्रत्यक्षीकृतो ह्यद्य, न निर्मूला जनश्रुतिः ॥ १५ ॥
 अन्यायतोऽर्थलेशोऽपि, राज्ञः सर्वयशच्छिदे । अप्येकं तुम्बिकावीजं, गुडभारान् विनाशयेत् ॥ १६ ॥
 आत्मभृताः प्रजा राज्ञो, राजा न च्छेत्तुमर्हति । क्रव्यादा अपि न क्रव्यं, निजमश्नन्ति जातुचित् ॥ १७ ॥
 प्रजाः पुपाण पुष्पान्ति, पोषिता एव ता नृपम् । कस्याऽपि न ह्यनङ्गवाही, दत्ते दुग्धमपोषिता ॥ १८ ॥
 सर्वदोषप्रमल्लोभो, लोभः सर्वगुणापहः । लोभस्तत्त्यज्यतामेत-त्त्वद्वितो वक्ति मत्प्रभुः ॥ १९ ॥
 नन्दोऽपि तद्गिरा दाव-दग्धभूरिव वारिणा । अत्युष्णबाष्पमसृञ्चद्, दग्धुकाम इवाशु तम् ॥ २० ॥
 राजदौवारिको जातु, न वक्ष्य इति नन्दराट् । उत्थाय गर्भवेम्नान्तः, सशिरोऽर्त्तिरिवाविशत् ॥ २१ ॥

नासौ सदुपदेशानां, जवासक इवाम्भसात् । योग्य इत्याद्युशन् दूतोऽ—प्यगात् स्वस्वामिनोऽन्तिकम् ॥ २२ ॥
 नन्दोऽप्यन्यायपापोत्थैर्वेदनादानदारुणैः । रोगैरिहापि संग्राप्तः, परमाधार्मिकैस्त्रि ॥ २३ ॥
 वेदनाभिदर्शनाभिः, पीड्यमानो यथा यथा । नन्दश्चक्रन्द लोकोऽभू—ज्ञातानन्दस्तथा ॥ २४ ॥

पच्यमानो भुज्यमानो, दह्यमान इव व्यथाम् । अवाप नन्दः स्तोकं हि, सर्वं तादृक्षपाप्मनः ॥ २५ ॥
 ये भूतले विनिहिता गिरिवन्च कूटीभूताश्च येऽद्य मम काञ्चनराशयस्ते ।
 कस्य स्युरित्यभिगृणन्नवितृप्त एव, मृत्वा निस्तम्भवदुःखमवाप नन्दः ॥ २६ ॥

इति श्रीमुद्रित-योगशास्त्रवृत्तितः उद्धृता

नन्दद्युपकथा संपूर्णा.

३० सन्तोषोपरि अभयकुमारकथा

अन्यदा गणभृद्देव-सुधर्मस्वामिनोऽन्तिके । प्रव्रज्याग्रहीत्कोऽपि, विरक्तः काष्ठभारिकः ॥ १ ॥
 विहरन् स पुरे पौरैः, पूर्वावस्थाऽनुवादभिः । अभर्त्यतोपाहार्य—तार्ह्यतापि पदे पदे ॥ २ ॥
 नावज्ञां सोढुमीशोऽत्र, विहरामि तदन्यतः । इति व्यज्ञपयत् स श्री-सुधर्मस्वामिनं ततः ॥ ३ ॥
 सुधर्मस्वामिनाऽन्यत्र, विहारक्रमहेतवे । आपृच्छयताभयः पृच्छन्, शापितस्तन्व कारणम् ॥ ४ ॥

दिनमेकं प्रतीक्षध्व—मूर्ध्व यत्प्रतिभाति वः । तद्विधत्तेत्ययाचिष्ट, प्रणम्य श्रेणिकात्मजः ॥ ५ ॥
 सोऽथ राजकुलकृष्ण, रत्नकोटिद्वयीं बहिः । दास्याम्येतामेव लोकाः, पटहेनेत्यधोपयत् ॥ ६ ॥
 ततश्चयुर्जनाः सर्वे—ऽप्यवोचदभयोऽप्यदः । जलागिस्त्रीवर्जको य—स्तस्य रत्नोच्चयोऽस्त्वयम् ॥ ७ ॥
 लोकोत्तरमिदं लोकः, स्वास्मिन् ! किं कर्तुमीश्वरः ? इति तेज्वाभाषमाणे—ज्वभयोऽपीत्यभाषत ॥ ८ ॥
 यदि वो नेदृशः कश्चि—द्रत्नकोटीत्रयं ततः । जलागिस्त्रीयुचः काष्ठ—भारिणोऽस्तु महासुनेः ॥ ९ ॥
 सम्यगीदृगयं साधुः, पात्रं दानस्य युज्यते । गुवाऽसौ जहसेऽस्माभि—रिति तैर्जगदेऽभयः ॥ १० ॥
 अस्य भत्सोपहासादि, न कर्तव्यमतः परम् । आदिष्टमभयेनैवं, प्रतिपद्य ययुर्जनाः ॥ ११ ॥
 एवं बुद्धिमद्वाग्भोधिः, पितृभक्तपरोऽभयः । निरीहो धर्मसंसक्तो, राज्यमन्वशिष्यपितुः ॥ १२ ॥
 वर्चमानः स्वयं धर्म, स प्रजा अप्यवर्त्तयन् । प्रजानां च पशूनां च, गोपायत्ताः प्रवृत्तयः ॥ १३ ॥
 राजा चक्रे जजागार, यथा द्वादशधा स्थिते । तथा श्रावकधर्मे—ऽसावग्रगद्वरमानसः ॥ १४ ॥
 बहिरङ्गान् यथाऽजैयीद्—दुर्जयानपि निद्विषः । अन्तरङ्गानपि तथा, स लोकद्वयसाधकः ॥ १५ ॥
 तमूचे श्रेणिकोऽन्येष्टु—र्वत्स ! राज्यं त्वमाश्रय । अहं श्रयिष्ये श्रीवीर—शुश्रूपासुखमन्वहम् ॥ १६ ॥
 पित्राज्ञाभङ्गसंसार—भीरुरित्यभयोऽज्वीत् । यदादिशत तत्साधु, प्रतीक्षध्वं क्षणं परम् ॥ १७ ॥
 इतश्च भगवान् वीरः, प्रवाज्योदायनं नृपम् । मरुमण्डलतस्तत्राभ्यागत्य समवासत् ॥ १८ ॥
 ततो गत्वाऽभयो नत्वा, पप्रच्छ चरमं जिनम् । राजर्षिः कोऽन्तिमोऽथाख्यचत्रैवोदायनं प्रभुः ॥ १९ ॥

गत्वोचे श्रेणिकं सोऽस्मि, राजा चेन्न ऋषिस्तदा । श्रीवीरोऽन्तिमराजपिं शशसोदायनं यतः ॥ २० ॥
 श्रीवीरं स्वामिनं प्राप्य, प्राप्य त्वत्पुत्रतामपि । नो ह्येत्स्ये भवदुःखं चेन्मत्तः कोऽन्योऽधमस्ततः ॥ २१ ॥
 नाम्नाऽहमभयस्तात ! समयोऽस्मि भवाद्भृशम् । भुवनाभयदं वीरं, तच्छ्रयामि समादिश ॥ २२ ॥
 तदलं मम राज्येना-भिमानसुखहेतुना । यतः सन्तोषसाराणि, सौख्यान्याहुर्महर्षयः ॥ २३ ॥
 निर्बन्धाद्ग्राह्यमाणोऽपि, न यदा राज्यमग्रहीत् । तदाऽभयो व्रतायानु-जक्षे राज्ञा प्रमोदतः ॥ २४ ॥
 राज्यं तृणमिव त्यक्त्वा, सन्तोषसुखभागसौ । दीक्षां चरमतोर्थेश-वीरपादान्तिकेऽग्रहीत् ॥ २५ ॥
 संतोषमेवमभयः सुखदं दधानः, सर्वार्थिसिद्धिसुखधाम जगाम मृत्वा ।
 सन्तोषमेवमपरोऽप्यवलम्बमान-स्तान्युचरोचसुखानि नरो लभेत् ॥ २६ ॥

इति श्रीसुद्वित-योगशास्त्रद्वित्तितः उद्धृता

अभयकुमारकथा संपूर्णा.

३१ सामाधिकव्रतोपरि चन्द्रावतंसनृपकथा

अस्ति साकेतनगरं, श्रीसङ्केतनिकेतनम् । हसितेन्द्रपुरुश्रीकं, सितार्हचैत्यकेतनैः ॥ १ ॥
 तत्र लोकदृगानन्दो, द्वितीय इव चन्द्रमाः । चन्द्रावतंसो राजा-ऽसीदिवतंस इवावनेः ॥ २ ॥

स यथा धारयामास, शस्त्राणि त्राणहेतवे । तीक्ष्णानि शिक्षावशतो, व्रतान्यपि तथा सुधीः ॥ ३ ॥
 माघमासे विभावरीं, सोऽन्यदा वासवेष्मनि । आदीपज्वलनं स्थास्या-मीति सामायिके स्थितः ॥ ४ ॥
 तच्छ्रयापालिका ध्वान्तं, स्वामिनो मा स्म भूदिति । याते प्राग्यामिनीयामे, प्रदीपे तैलमक्षिपत् ॥ ५ ॥
 गते यामे द्वितीयस्मिन्न-पि सा भक्तमनिनी । जाग्रती दीपके क्षीण-तैले तैलं न्यधात्पुनः ॥ ६ ॥
 त्रियामायास्तृतीयस्मि-न्नपि यामे व्यतीथुपि । मल्लिकायां प्रदीपस्य, तैलं चिक्षेप सा पुनः ॥ ७ ॥
 विभातायां विभावरीमवसानमथासदत् । श्रमोत्पन्नव्यथाक्लान्तो, राजा स इव दीपकः ॥ ८ ॥

सामायिकं समधिगम्य निहत्य कर्म, चन्द्रावतंसनृपतिस्त्रिदिवं ततोऽजात ।

सामायिकव्रतजुषो गृहिणोऽपि सद्यः, क्षीयेत कर्म निचितं सुगतिर्भवेच्च ॥ ९ ॥

इति श्रीमुद्रित-योगशास्त्रद्वित्त उद्धृता

चन्द्रावतंसनृपकथा सम्पूर्णा-

३२ उपसर्गसहने कामदेवश्रावककथा-

अनुगङ्गं पतद्वंश-श्रेणीभिरिव चारुभिः । चैत्यध्वजै राजमाना, चम्पेत्यस्ति महापुरी ॥ १ ॥
 भोगिभोगायतभुज-स्तम्भः कुलगृहं श्रियः । जितशत्रुरिति नाम्ना, तस्यामासीद् महीपतिः ॥ २ ॥

अभूद् गृहपतिस्तस्यां, कामदेवाभिधः सुधीः । आश्रयोऽनेकलोकानां, महातरुशिवाच्चनि ॥ ३ ॥
 लक्ष्मीरिव स्थिरीभूता, रूपलावण्यशालिनी । अभूद् भद्राकृतिर्भद्रा, नाम तस्य सधर्मिणी ॥ ४ ॥
 निधौ पट् स्वर्णकोट्यः, पद् वृद्धौ पद् व्यवहारागः । व्रजाः पट् चास्य दश-गोसहस्रमितयोऽभवन् ॥ ५ ॥
 तदा च विहरन्नुर्वी, तन्नोर्वीमुखमण्डने । पुण्यभद्राभिधोदाने, श्रीवीरः समवासत् ॥ ६ ॥
 कामदेवोऽथ पादाभ्यां, भगवन्तमुपागमत् । शुश्राव च श्रोत्रसुधां, स्वामिनो धर्मदेशनाम् ॥ ७ ॥
 कामदेवस्ततो देव-नरासुरोः पुरः । प्रपेदे द्वादशविधं, गृहिधर्मं विशुद्धधीः ॥ ८ ॥
 प्रत्याख्यात स विना भद्रां, स्त्रीर्व्रजान् पद्मवर्जो विना । निधौ वृद्धौ व्यवहारे, पट् पट् कोटीर्विना वसु ॥
 हलपञ्चशतीं मुत्तया-ऽत्याक्षीत् क्षेत्राण्यनांसि तु । दिग्यात्रिकाणि, गोदृणि, पञ्च पञ्च शतान्युते ॥ १० ॥
 दिग्यात्रिकाणि चत्वारि, चत्वारि, प्रवहन्ति च । विहाय वहनान्येष, प्रत्याख्यद् वहनान्यपि ॥ ११ ॥
 विनैकां गन्धकापायीं, स तत्याजाङ्गभार्जनम् । दन्तधावनसपाद्री-मपास्य मधुयष्टिकाम् ॥ १२ ॥
 ऋते च क्षीरामलकात्, फलान्यन्यानि सोऽमुचत् । अम्यङ्गं च विना तैले, सहस्रशतपाकिमे ॥ १३ ॥
 विना सुगन्धिगन्धाढ्यद्वन्द्वतनकमत्यजत् । विनाष्टावौष्टिकानम्भस्तुम्भाच्च मञ्जनकर्म च ॥ १४ ॥
 ऋते च क्षौमसुगलाद्, वस्त्रं सर्वमवर्जयत् । चन्दनागुरुधुसुणा-न्यपास्यान्यद् विलेपनम् ॥ १५ ॥
 जातीसर्जं च पद्मं च, विना कुसुममत्यजत् । कर्णिकां नामसुद्रां च, विहायाभरणान्यपि ॥ १६ ॥
 तरुकागुरुधूपेभ्य, ऋते धूपविधिं जहौ । घृतपूरात् खण्डबाधा-दन्यद् भक्ष्यमवर्जयत् ॥ १७ ॥

काष्ठपेयां विना पेया-मोदनं कलमं विना । मापष्टुद्रकलायेभ्य, ऋते स्रपं च सोऽयुचत् ॥ १८ ॥
 तत्याज च घृतं सर्व-मृते शारदगौघृतात् । शाकं स्वस्तिकमण्डूक्याः, पल्यङ्काच्चापरं जहौ ॥ १९ ॥
 अन्यत् स्नेहाम्लदाल्यम्लात्, तीमनं वारिखाम्भसः । जहौ सुगन्धिताभ्यूलाद्, मुखवासमथापरम् ॥ २० ॥
 ततः प्रभुं स वन्दित्वा, ययौ निजनिकेतनम् । तद्भायार्पित्य जग्राह, स्वाम्यग्रे श्रावकव्रतम् ॥ २१ ॥
 कुटुम्बमारोप्य, ज्येष्ठपुत्रे ततः स्वयम् । तस्यौ पौषधशालाया-मप्रमादी व्रतेषु सः ॥ २२ ॥
 तत्स्युपस्तस्य तत्राथ, निशीथे क्षोभहेतवे । पिशाचरूपभृद् मिथ्या-दृष्टिः कोऽप्याययौ सुरः ॥ २३ ॥
 शिरोरुहाः शिरस्यस्य, कर्कशाः कपिशत्विपः । चकासामासुरापक्वाः, केदार इव शालयः ॥ २४ ॥
 भाण्डभित्तिनिभं भालं, वभ्रुपुच्छोपमे भ्रुवौ । कर्णौ क्षर्पाकृती युग्म-दुह्रीतुल्या च नासिका ॥ २५ ॥
 उष्ट्रीष्ठलम्बिनावोष्ठी, दशनाः फालसन्निभाः । जिह्वा सर्पोपमा ऋश्रु, वाजिबालधिसोदरम् ॥ २६ ॥
 तप्तमूपानिभे नेत्रे, हनू सिंहहनूपमौ । हलास्यतुल्यं चिबुकं, ग्रीवोष्ट्रीवया समा ॥ २७ ॥
 उरः पुरकपाटोरु, भुजौ भुजगसीपणौ । पाणी शिलाभावङ्गुल्यः शिलापुत्रकसन्निभाः ॥ २८ ॥
 पातालतुल्यमृदरं, नाभिः कूपसहोदरा । शिश्रं चाजगराग्रं, वृषणौ कुतुपोपमौ ॥ २९ ॥
 जङ्घे तालद्रुमाकारे, पादौ शैलशिलोपमौ । कोलाहलरवोज्ज्वाला-शनिच्चनिभयानकः ॥ ३० ॥
 स मूर्च्छार्थबुस्रजं चित्रत्, कण्ठे च सरत्स्रजम् । नकुलान् कर्णिकास्थाने-जङ्गदस्थाने च पन्नगान् ॥ ३१ ॥
 कुद्धान्तकसमृत्क्षिप्त-तर्जनाङ्गुलिदारुणम् । उदस्यन्नपकोशासिं, कामदेवं जगाद सः ॥ ३२ ॥

अग्रार्थितप्रार्थक ! रे !, किमारब्धमिदं त्वया । किं स्वर्गमपवर्गं वा, वराक ! त्वमपीच्छसि ? ॥ ३३ ॥
 मुञ्चारब्धमिदं नो चेद-नेन निशितासिना । ततोऽपि फलं स्फुन्धात्, पातयिष्यामि ते शिरः ॥ ३४ ॥
 तर्जयत्यपि तत्रैवं, समार्धेन चचाल सः । शरमः शैरिभारावैः, किं क्षुभ्यति कदाचन ? ॥ ३५ ॥
 कामदेवः शुभध्यानाद्, न चचाल यदा तदा । व्याजहार तथैवार्यं, द्विस्त्रिदशपांसनः ॥ ३६ ॥
 तत्राप्यक्षुभ्यतः सोऽस्य, क्षोभायैभं वपुर्व्यधात् । स्वशतयत्तमनालोक्ष्य, विरमन्ति खला न हि ॥ ३७ ॥
 सोऽधत्त विग्रहं तुङ्गं, सजलाम्भोदसोदरम् । सर्वतोऽप्येत्य मिथ्यात्वं, राशीभूतमिवैकतः ॥ ३८ ॥
 स दीर्घदारुणाकारं, विषाणद्वन्द्वमुन्नतम् । धारयामास कीनाश-भुजदण्डविडम्बकम् ॥ ३९ ॥
 किञ्चिदाकुञ्चितं शुण्डां, कालप्राशामिवोद्धतम् । कामदेवं जगादैवं, देवः कूटेकदैवतम् ॥ ४० ॥
 मायाविन् ! मुच्यतां माया, सुखं तिष्ठ मदाज्ञया । पाखण्डगुरुणा केन, त्वमस्वेवं विमोहितः ? ॥ ४१ ॥
 न चेद् मृज्जस्वयं धर्मं, शुण्डादण्डेन तद् द्रुतम् । ऋक्ष्यामि त्वामितः स्थानाद्, नेष्यामि च नभोऽङ्गणे ॥ ४२ ॥
 व्योम्नः पतन्तं दन्ताभ्यां, प्रेययिष्यामि चान्तरा । अवनम्य ततस्ताभ्यां, दारयिष्यामि दारुवत् ॥ ४३ ॥
 पादैः कर्दममर्दं च, त्वां मर्दिष्यामि निर्दयम् । एकपीण्डीकरिष्यामि, तिलपिष्टिमिव क्षणात् ॥ ४४ ॥
 उन्मत्तस्येव तस्यैवं, घोरां व्याहस्तोऽपि हि । नोत्तरं कामदेवोऽदाद्, ध्यानसंलीनमानसः ॥ ४५ ॥
 असंशुभितमीक्षित्वा, कामदेवं दृढाशयम् । द्विस्त्रिश्चतुरभार्षिण्य, तथैव स दुराशयः ॥ ४६ ॥
 ततोऽप्यभीतं तं प्रेक्ष्य, शुण्डादण्डेन सोऽग्रहीत् । व्योममनुच्छालयामास, प्रतीयेष च पूलवत् ॥ ४७ ॥

दलयामास दन्ताभ्यां, पादन्यासैर्मसर्दं च । धर्मकर्मविरुद्धानां, किमकृत्यं दुरात्मनाम् ? ॥ ४८ ॥
 अधिसेहे च तत् सर्वं, कामदेवो महामनाः । मनागपि च न स्थैर्यं, जहौ गिरिस्त्रि स्थिरः ॥ ४९ ॥
 तस्मिन्नचलिते ध्यानान्द्रीद्वशेनापि कर्मणा । सदर्यः सर्परूपं स, विदधे विबुधाधमः ॥ ५० ॥
 देवः पूर्वदेवोचे, स तं भापयितुं ततः । कामदेवस्तु नाभैपीदृ, ध्यानसंवर्मितः सुधीः ॥ ५१ ॥
 भूयो भूयस्तथोक्तवा तं, निर्भीकं प्रेक्ष्य दुःसुरः । आतोद्यमिव वध्रेण, स्वभोगेनाभ्यवेष्टयत् ॥ ५२ ॥
 निःशूकमेव दर्शनैर्ददृशूको ददंश तम् । स तु ध्यानसुधामग्नौ, न तद्व्याधामजीगणत् ॥ ५३ ॥
 दिव्यरूपं ततः कृत्वा, द्रुतिद्योतितदिङ्मुखम् । सुरः पौषधशालायां, विवेशैवमुवाच च ॥ ५४ ॥
 धन्योऽसि कामदेव । त्वं, देवराजेन संसदि । प्रशंसाञ्कारि भवतो—ऽसहिष्णुस्तामिहागमम् ॥ ५५ ॥
 प्रभवः प्राभवेणापि, वर्णयन्ति ह्यवस्त्वपि । अतः परीक्षितोऽसि त्वं, नानारूपभृता मया ॥ ५६ ॥
 त्वां यथाऽवर्णयच्छक—स्तथैवासि न संशयः । क्षम्यतामपराधो मे, परीक्षणभवस्त्वया ॥ ५७ ॥
 प्रययावभिधायैवं, स देवो देवसञ्चनि । कामदेवोऽपि शुद्धात्मा, प्रतिमां तामपास्यत् ॥ ५८ ॥
 उपसर्गसहिष्णुं तम—श्नाधिष्ट स्वयं प्रभुः । सभायां भगवान् वीरो, गुरवो गुणवत्सलाः ॥ ५९ ॥
 कामदेवो द्वितीयस्मिन्नाह्नि पारितपोषधः । त्रिजगत्त्वाग्निनः पाद—वन्दनार्थमथागमत् ॥ ६० ॥
 जगद्गुरुभाषिष्ठ, गौतमप्रभृतीनि । गृह्णधर्मोऽप्यसावेव—मुपसर्गान् विसोढवान् ॥ ६१ ॥
 सर्वसङ्गपरित्यागाद्, यतिधर्मपरायणैः । तद्विशेषेण सोढव्या, उपसर्गा भवाद्वैशः ॥ ६२ ॥

कर्मनिर्मूलनोपायान्, श्रावकप्रतिमास्ततः । एकादशायि शिश्राय, कामदेवः क्रमेण ताः ॥ ६३ ॥
 सोऽथ सैलेखनां कृत्वा, प्रपेदेऽनशनव्रतम् । परं समाधिमापन्नः, कालधर्ममुपाययौ ॥ ६४ ॥
 सोऽरुणामे विमानेऽभूद्, चतुष्पल्यस्थितिः सुरः । च्युत्वा ततो बिदेहद्वृत्पद्य सिद्धिं व्रजिष्यति ॥ ६५ ॥
 यथोपसर्गेऽपि निसर्गैर्याति, स कामदेवो व्रततत्परः सन् ।

श्लाघ्योऽभवत् तीर्थकृतां तथाऽन्ये-ऽप्येवंविधा धन्यतमाः पुमांसः ॥ ६६ ॥

इति श्रीशुद्धित-योगशास्त्रवृत्तिः उद्धृता

कामदेवश्रावककथा संपूर्णा-

३३ जिनवचनभावनयां दृढप्रहारीकथा-

कस्मिंश्चिन्नगरे कश्चिदा-सीद्द्विजातिरुद्धटः । प्रजासु कर्तुमन्यायान्, प्रावर्त्तत स पापधीः ॥ १ ॥
 आरक्षपुरुषैरेष, ततो निर्वासितः पुरात् । व्याधहस्तमिव श्येन-श्रौरपल्लीं जगाम च ॥ २ ॥
 नृशंसचरितैस्तौ-रात्मनस्तुल्य इत्यसौ । चौरसेनाधियतिना, पुत्रत्वेनान्वमन्यत ॥ ३ ॥
 चौरसेनापतौ तस्मिन्न-वसानमुपेयुषि । तत्पुत्र इति तत्स्थाने, स बभूव महाशुभजः ॥ ४ ॥
 निष्कृपं ग्रहर्त्येष, सर्वेषां प्राणिनां यतः । ततो दृढप्रहारीति, नाम्ना निजगदे जनैः ॥ ५ ॥

अन्येद्युर्विश्वकुडुका-लुण्ठाकभटपेटकैः । स कुशस्थलनामानं, ग्रामं लुण्ठयितुं ययौ ॥ ६ ॥
 ब्राह्मणो देवशर्मति, तत्र दारिद्र्यविद्रुतः । अवकेशीफलमिव, क्षीरानं याचितोऽर्भकैः ॥ ७ ॥
 पर्यटय सकले ग्रामे, क्वापि क्वापि स तन्दुलान् । क्वापि क्वापि पयोऽभ्यर्थ्य, परमान्नमपीपचत् ॥ ८ ॥
 नद्यां स्नातुं ययोवेष, यावचावत् तदोकसि । ते क्रूरतस्कराः पेतु-दैवं दुर्वलघातकम् ॥ ९ ॥
 तेषामेकतमो दस्यु-रपश्यत्तस्य पायसम् । क्षुधातुरः श्रेत इव, तदादाय पलायितः ॥ १० ॥
 आच्छिद्यमाने तस्मिस्तु, पायसे जीवितव्यवत् । क्रन्दन्ति डिम्भरूपाणि, गत्वा पितरस्मृचिरे ॥ ११ ॥
 व्याचाननानामस्माकं, दस्युद्वन्देन पायसम् । जहू प्रसारितदृशा-मनिलेनेव कज्जलम् ॥ १२ ॥
 तदाकर्ण्य वचो विप्रः, क्षिप्रं दीप्तः हुदयिना । यमदूत इवादाय, परिधं पर्यधावत ॥ १३ ॥
 सरोषराक्षसावेशा-त्समुत्पादितदोर्वलः । हन्तुं प्रवृत्ते दस्यून्, परिधेण पशूनिव ॥ १४ ॥
 तेनावकरवत्साक्षा-त्क्षिप्यमाणानवेष्य तान् । विप्रस्यतस्तिरस्कुर्वन्, दधावे तस्करेश्वरः ॥ १५ ॥
 तस्यापि धावतो दैवा-द्भूतिचिन्नाविधायिनी । निरोधुं दुर्गतिमिव, मार्गे गौरन्तरेऽभवत् ॥ १६ ॥
 करालकरवालैक-प्रहारेण वराकिकाम् । जघान नृजघन्यस्तां, चण्डाल इव निर्धृणः ॥ १७ ॥
 तस्याभ्यापततो रोरद्विजातेः स शिरो भुवि । पनसद्रोः फलमिवा-पातयत्खड्गयष्टिना ॥ १८ ॥
 आः पाप निष्कृप कृतं, किमेतदिति वादिनी । बाला मासवती तं चा-भ्यगात् द्विजकुडुम्बिनी ॥ १९ ॥
 तस्या वृक इव च्छाग्या, गुर्विण्याः सोऽतिदारुणः । कुष्माण्डासुदरं, दारयित्वा द्विधाकरोत् ॥ २० ॥

ततो जरायुमधुषस्थं, तस्या गर्भं द्विधाकृतम् । स स्फुरन्तं निरैक्षिष्ट, लताया ह्य पल्लवम् ॥ २१ ॥
तथा सम्पश्यमानस्य, तस्य चिह्नलचेतसः । कृपा गतकृपस्यापि, जज्ञे वल्कमिवाश्मनः ॥ २२ ॥
ततो हा तात तातेति, हा मातर्मतिरित्यपि । विलपन्तः समाजमु-स्तत्कालं द्विजबालकाः ॥ २३ ॥
नग्नान् भुग्नानतिशामान्, श्यामानतिमलेन च । दृष्ट्वा दृढप्रहारी तान्, साजुतापमचिन्तयत् ॥ २४ ॥
हहा व्रता निर्धूणेन, दरिद्रौ दम्पती मया । अमी बाला हतास्तोय-शोषे जीवन्ति किं क्षपाः ॥ २५ ॥
क्रूरेण कर्मणानेन, नेष्यमाणस्य दुर्गतिम् । अघभीतस्य मे कः स्यादुपायः शरणं च कः ॥ २६ ॥
इति सञ्चिन्तयन्नेव वैराग्यावेगभागसौ । एनोगदागदद्गारात्साधूनुद्यान ऐक्षत ॥ २७ ॥
नत्वोवाचेत्यहं पाप्मा, भाष्यमाणोऽपि पाप्मने । पङ्क्तिः स्पृश्यमानोऽपि, पङ्क्तिीकुरुते परम् ॥ २८ ॥
शेषामेकतरमपि, नरकायैव ताव्यहम् । ब्रह्मक्षीशुणगोघात-पातकान्यकृपो व्यधात् (म्) ॥ २९ ॥
मामीदृशमपि ज्ञातुं, साधवो यूयमर्हथ । मेधानां वर्यतां स्थान-मस्थानं वा न किञ्चन ॥ ३० ॥
अथ ते साधवस्तस्मै, यतिधर्ममृपादिशन् । सोऽथ च्छत्रमिवोष्णालुः, पापभीरुस्तमाददे ॥ ३१ ॥
न भोक्ष्ये तत्र यत्राद्धि स्मरिष्याम्यस्य पाप्मनः । करिष्ये सर्वथा क्षान्तिं, सोऽग्रहीदित्यभिग्रहौ ॥ ३२ ॥
पूर्वावस्कन्दिते तस्मिन्नेव ग्रामे कुशस्थले । कर्मक्षयं चिकीर्षुः स, विजहार महामनाः ॥ ३३ ॥
स एवायं कृतच्छवा, पापः पापीयसामहो । इत्यतर्ज्यत लोकेन, स महात्मा दिवानिशम् ॥ ३४ ॥
गोभ्रूणद्विजघात्येष, इति लोकेन जल्पता । विजन् गृहेषु भिक्षार्थं, श्रेव लोष्टैस्कुटयत ॥ ३५ ॥

स्मार्यमाणः स तत्पार्थ, प्रतिवाससम्पत्सो । शान्तस्वान्तो न शुद्धके स्म, किंवा सत्त्वस्य दुष्करम् ॥ ३६ ।
 वक्त्रचित्प्रातः क्वचिन्मध्यदिने सायमपि ववन्ति । स्मार्यमाणः स तत्पार्थ, कुत्राप्यह्नि न शुक्तवान् ॥ ३७ ॥
 लोष्टुभिर्यष्टिभिः पांशु-दृष्टिभिर्मुष्टिभिर्जनाः । यज्जघ्नुः सोऽधिसेहे तत्सम्यक् चैवमभावयत् ॥ ३८ ॥
 आत्मन् यादृक्कृतं कर्म, तादृशं फलमानुहि । यादृक्षुष्यते बीजं, फलं तादृक्षमाप्यते ॥ ३९ ॥
 यदमी निरनुक्रोश-माक्रोशान्मयि तन्वते । अयत्नेनैव सिद्धा, तन्मयेयं कर्मनिर्जरा ॥ ४० ॥
 मय्याक्रोशाः प्रमोदाय, यथैषां मे तथैव हि । यत्प्रीत्या सहमानस्य, कर्मक्षयविधायिनः ॥ ४१ ॥
 यन्मां भर्त्सयतामेयां, सुखमुत्पद्यतेऽद्य तत् । उत्पद्यतां भवे हन्त, दुर्लभः सुखसङ्गमः ॥ ४२ ॥
 अमी मदीयं दुष्कर्म-ग्रन्थि परुषमायितैः । क्षारैरिव चिकित्सन्तो, नितान्तं सुहृदो मम ॥ ४३ ॥
 कुर्वन्तु ताडनं हन्त, ममैते यदिदं किल । स्वर्णस्येवाग्निसन्तापो, मलिनत्वमपोहति ॥ ४४ ॥
 कर्तव्यं दुर्गेतिगुणैर्मो, स्रवं प्रक्षिपति तत्र यः । कथं कुर्याग्न्यहं तस्मै, प्रहारानपि कुर्वते ॥ ४५ ॥
 मत्पापानि व्यपोहन्ति, निजपुण्यव्ययेन ये । कथङ्कारमिवैतेभ्योऽपरः परमबान्धवः ॥ ४६ ॥
 वधवन्धादि हर्षाय, यन्मे संसारमोचनम् । तदेवानन्तसंसारहेतु-रेषां दुनोति माम् ॥ ४७ ॥
 केचित्परेषां तोषाय, त्यजन्त्यर्थान्विपुंष्यपि । एषां प्रीतिदमाक्रोश-हननादि कियन् मम ॥ ४८ ॥
 तर्जितोऽहं हतो नाऽस्मि, हतो वा नाऽस्मि मारितः । मारितो वा न मे घर्मोऽपहृतो बान्धवैरिव ॥ ४९ ॥
 आक्रोशवागधिक्षेपो, वन्द्यं हननं मृतिः । सबं श्रेयोऽर्थिना सर्वं, श्रेयो हि बहुविघ्नकम् ॥ ५० ॥

एवं भावयता तेन, गर्हता स्वं च दुष्कृतम् । निर्दग्धः सर्वतः कर्म-राशिः कक्ष ह्वाग्निना ॥ ५१ ॥

अम्लानं केवलज्ञान-मथ लेभे सुदुर्लभम् । अयोगिकेवल्लिगुण-स्थानस्थो मोक्षमाप च ॥ ५२ ॥

योगप्रभावेण दृढप्रहारी, यथैप मुक्त्वा नरकातिथित्वम् । पदं प्रपेदे परमं तथान्योऽप्यसंशयानः प्रयतेत योगे ॥ ५३ ॥

इति श्री मुद्रित-योगशास्त्रवृत्त उद्धृता

दृढप्रहारीकथा सम्पूर्णा.

३४ सत्यव्रतत्राणोपरि कालिकाचार्यकथा.

अस्ति भूरमणीमौलिमणिस्तुरमणी पुरी । यथार्थनामा तत्रासीञ्जितशत्रुर्महीपतिः ॥ १ ॥

रुद्रेति नामधेयेन, ब्राह्मणी तत्र चिन्त्रता । दत्त इत्यभिधानेन, तस्याः पुत्रो बभूव च ॥ २ ॥

दत्तो नितान्तदुर्दान्तो, द्यूतमद्यप्रियः सदा । सेवितुं तं महीपालं, प्रवृत्तो वर्त्तनेच्छया ॥ ३ ॥

राज्ञा प्रधानीचक्रेऽसौ, छायावत्पारिपार्श्वकः । आरोहायोपसर्पेन्त्या, विषवल्लेरपि द्रुमः ॥ ४ ॥

विभेद्य प्रकृतीरेष, राजानं निवासयत् । पापात्मानः कपोताश्च, स्वाश्रयोच्छेददायिनः ॥ ५ ॥

तस्य राज्ञो दुरात्माऽसौ, राज्ये स्वयमुपाविशत् । क्षुद्रः पादान्तदानेऽपि, क्रामत्युच्छीर्षकावधि ॥ ६ ॥

पशुर्हिंसोत्कटान् यज्ञान-ज्ञो धर्मधिया व्यधात् । धूर्मेर्मलिनयत् विश्रं, स मूर्त्तैरिव पातकैः ॥ ७ ॥

विहरन् कालिकार्याख्य-आचार्यस्तस्य मातुलः । तत्राजगाम भगवान-भ्रवानिव संयमः ॥ ८ ॥
 तत्समीपमनायितु-र्दत्तो मिथ्यात्वमोहितः । अत्यर्थं प्रार्थितो मात्रा, मातुलाभ्यर्णमाययौ ॥ ९ ॥
 मत्तोन्मत्तप्रमत्ताभौ दत्तोऽपृच्छत्तमुद्भटम् । आचार्यं यदि जानासि, यजानां ब्रूहि किं फलम् ॥ १० ॥
 उवाच कालिकाचार्यो, धर्मं पृच्छसि तच्छृणु । तत्परस्य न कर्त्तव्यं, यद्यद्विप्रियमात्मनः ॥ ११ ॥
 ननु यज्ञफलं पृच्छामी-ति दत्तोदिते पुनः । स्वरिरूचे न हिंसादि, श्रेयसे किन्तु पाप्मने ॥ १२ ॥
 पुनस्तदेव साक्षेपं, पृष्टो दत्तेन दुर्धिया । ससौष्ठवमुवाचार्यो, यजानां नरकः फलम् ॥ १३ ॥
 दत्तः क्रुद्धोऽभ्यधादेव-मिह कः प्रत्ययो वद । आर्योऽप्युचे शक्रुभ्यां, त्वं पश्यसे सप्तमेज्जनि ॥ १४ ॥
 दत्तः कोपादुदस्तभू-ररुणीकृतलोचनः । भूताविष्ट इवोवाच, प्रत्ययोज्ञापि को ननु ? ॥ १५ ॥
 अथोचे कालिकार्योऽपि, शक्रुभीपचनात्पुनः । तस्मिन्नेवाहुयक्रुमात्ते, मुखे विष्टा प्रवेक्ष्यति ॥ १६ ॥
 रोपाद् दत्तो जगादेदं, तव मृत्युः कुतः कदा । न कुतोऽपि स्वकाले धां, यास्यामीत्यवदन्मुनिः ॥ १७ ॥
 अमुं निरुद्धं दुर्बुद्धि-मिति दत्तेन रोपतः । आदिष्टेः कालिकाचार्यो, रूढे दण्डपूरुषैः ॥ १८ ॥
 अथ दत्तात् समुद्विष्टाः, सामन्ताः पापकर्मणः । आहन्नाद्यं नृपं तस्मै, दत्तमर्पयितुं किल ॥ १९ ॥
 दत्तोऽपि शङ्कितस्तस्थौ, निलीनो निजवेस्मनि । कठोरवस्त्रस्तो, निःकुञ्ज इव कुञ्जरः ॥ २० ॥
 स विस्मृतदिनो दैवा-दागते सप्तमे दिने । बहिर्निर्गन्तुमारक्षे-राजमार्गानक्षयत् ॥ २१ ॥
 तत्रैको मालिकः प्रात-र्विशन् पुष्पकरण्डवान् । चक्रे वेगातुरो विष्टां, भीतः पुष्पैः प्यधत्त च ॥ २२ ॥

इहाहनि हनिष्यामि, पशुबन्धुनिर्पासनम् । चिन्तयन्निति दत्तोऽपि, नियमो सादिभिर्वृतः ॥ २३ ॥
 एकेन वल्गताज्ज्वेन, विष्टोत्क्षिप्ता खुरेण सा । दत्तस्य प्राविशच्चास्ये, नासत्या यमिनां गिरः ॥ २४ ॥
 शिलास्फालितवत्सद्यः, श्लथान्नो विमनास्ततः । स सामन्तानापृच्छय, ववले स्वयंहं प्रति ॥ २५ ॥
 नाऽस्मन्मन्योऽमुना ज्ञात, इति प्रकृतिपूर्वैः । गृहमप्रविशन्नेव, बद्ध्वा दध्रे स गौरिव ॥ २६ ॥
 अथ प्रकाशयंस्तेजो, निर्जं राजा चिरन्तनः । प्रादुरासीत्तदानीं स, निशात्यय इवार्यमा ॥ २७ ॥
 सोऽहिः करण्डनिर्याति, इव दूरं ज्वलन् कुधा । दत्तं शकुभ्यां नरकुम्भ्यामिव तदाऽक्षिपत् ॥ २८ ॥
 अधस्तात्ताप्यमानायां, कुम्भ्यां ध्यानोऽन्तरा स्थिताः । दत्तं विदद्ः परमाधार्मिका इव नारकम् ॥ २९ ॥
 निरस्तभूपालमयोपरोधः श्रीकालिकाचार्य इवैवमुन्वैः । सत्यव्रतव्राणकृतमतिज्ञो न जातु भायेत मृषा मनीषी ॥ ३० ॥

इति श्रीमुद्रित-योगशास्त्रवृत्ति उद्धृता

कालिकाचार्यकथा सम्पूर्णा.

३५ सुविनेयानां माक्षदायित्वे चण्डरुद्राचार्यकथा.

उज्जयिन्यां पुरि स्नात्रो-द्याने नन्दनसन्निभे । चण्डरुद्राभिधः स्मरिः, सगच्छः समवासत् ॥ १ ॥
 उनाधिकक्रियादोषान्, स्वगच्छीयतपस्विनाम् । दर्शं दर्शं स चाकुप्यत्, प्रकृत्याप्यतिरोषणः ॥ २ ॥

भूयसां वारणं हेषां, भयैकेनातिदुष्करम् । परं रोगातिरेकान्मे, स्वहितं न हि जायते ॥ ३ ॥
 ध्यात्वेति स्वरिरेकांते, तस्यौ सद्धथानहेतवे । तस्मिं विहाय शिष्याणां, स्वाध्यायध्यानतत्परः ॥ ४ ॥ शुग्मम्
 इतश्चोञ्जयिनीवासी, व्यवहारिसुतो युवा ॥ आगात्कुङ्कुमलिप्ताङ्गो, नवोढस्तत्र भिन्नयुक् ॥ ५ ॥
 साधून् दृष्ट्वा परीहास—पूर्वकं तान् प्रणम्य च । सोऽवादीद्भगवंतो मे, धर्मं ब्रूत सुखाकरम् ॥ ६ ॥
 वैहासिकोऽयमिति ते, ज्ञात्वा नो किञ्चिदूचिरे । ततो भूयः स निर्ग्रथान्, सोपहासमभाषत ॥ ७ ॥
 दौर्भाग्याद्भार्यया त्यक्तो, विरक्तोऽहं गृहाश्रमात् । तत् प्रसद्य भर्वाभोधि—तारकं दत्त मे व्रतम् ॥ ८ ॥
 धूर्तः प्रतारयत्यस्मा—न्मर्मावयैर्मुहुर्मुहुः । तद्दृष्ट्व्यतामसौ सम्यक्, चिंतयित्वेति ते जगुः ॥ ९ ॥
 गुरोर्धीना न वयं, स्वयं दीक्षादि ददाहे । तदाश्रय व्रताय त्व—मस्मद्गुरुमितिः स्थितम् ॥ १० ॥
 श्रुत्वेति सवयस्योऽथ, सोऽब्रजत्स्वरिसन्निधौ । अववीचं च वेदित्वा, सोपहासं कृताञ्जलिः ॥ ११ ॥
 गृहव्यापारतो भग्नो, लग्नोऽस्मि त्वत्पदाब्जयोः । तत्प्रवाजय मां स्वार्मि—स्तिष्ठामि ससुखं यथा ॥ १२ ॥
 सहास्यामिति तद्वाचं, श्रुत्वा कोपातिरेकतः । स्वरिर्जगौ व्रतेच्छुश्रे—तदा भस्मानय द्रुतम् ॥ १३ ॥
 ततस्तत्सुहृदैकेना—नीते भस्मनि साधुराद् । तं गृहीत्वा स्वबाहुभ्यां, लोचं कृत्वा ददौ व्रतम् ॥ १४ ॥
 तद्विलोक्य विषणास्त—द्वयस्यास्तमथाभ्यधुः । मित्र ! सद्यः पलायस्व, धाम यामो वयं यथा ॥ १५ ॥
 आसन्नसिद्धिकः सोऽथ, लघुकर्मैत्यचितयत् । कथं गच्छाम्यहं गेहं, स्ववाचा स्वीकृतव्रतः ॥ १६ ॥
 प्रमादसंगतेनापि, या वाक् प्रोक्ता मनस्विना । सा कथं ह्यदुत्कीर्णा—क्षरालीवाऽन्यथा भवेत् ॥ १७ ॥

नर्मणापि मया लब्धं, रक्षणीयं ततो व्रतम् । जहाति धुमणि को हि, विनायासमुपस्थितम् ॥ १८ ॥
ध्यात्वेति भावसाधुत्वं, स सुधीः प्रत्यपद्यत । यथास्थानं ततो जग्मु-स्तद्वयस्या विषादिनः ॥ १९ ॥
विनेयोऽथावदत्तारिं, भगवन् ! बंधवो मम । श्रामर्षं मोचयिष्यति, तवामोऽन्यत्र कुत्रचित् ॥ २० ॥
गच्छो महानसौ गच्छन्, प्रच्छन्नमपि यजनैः । ज्ञायते तद् द्वयोरेवा—ऽऽवयोर्गमनमर्हति ॥ २१ ॥
स्वरिः प्रोवाच यद्येवं, तदाऽध्वानं विलोक्य । यथा रजन्यां गच्छामः, सोऽप्यालोषय तमाययौ ॥ २२ ॥
प्रतस्थेऽथ निशीथिन्यां, स्वरिर्व्रतनशिष्ययुक् । पुरो याहीति गुरुणा, चोक्तः शिष्यो ययौ पुरः ॥ २३ ॥
अपस्यन्ननिशि दृढत्वात्, स्थाणुना स्वलितो गुरुः । वेदनाविह्वलो जज्ञे, ज्वलद्रोषभराकुलः ॥ २४ ॥
हा दुष्टशिष्य ! सन्मार्गो, न व्यलोकीति विद्रुवन् । दण्डेन शिष्यं शिरसि, कृतलोचे जघान सः ॥ २५ ॥
तत्प्रहारस्फुटन्मौलि-निर्गच्छद्रुधिरोऽपि सः । न व्यब्रवीन्नाप्यकुप्यत्, प्रत्युतैवमर्चितयत् ॥ २६ ॥
स्वगच्छम्भवे समुत्वं, तिष्ठतोऽस्मी महाशयाः । अध्वेन मया दुःख-भाजनं विहिता हहा ! ॥ २७ ॥
आजन्मसौख्यदाः शिष्या, गुरोः स्युः केऽपि धीधनाः । आद्य एव दिनेऽहं तु, जातोऽसातकरो गुरोः ॥ २८ ॥
स्थाष्यादिना गुरोः पीडा, माभूद्भूयोऽपि भूयसी । ध्यायन्निति प्रयत्नेन, स चचाल शनैः शनैः ॥ २९ ॥
तस्यैवं व्रजतः शुद्धा-शयस्य समतानिधेः । महात्मनः समुत्पेदे, निशायामेव केवलम् ॥ ३० ॥
अथ प्रभाते संजाते-ऽभ्युदिते च दिवाकरे । स्वरिणा दृष्टो शिष्यो, रुधिरालिप्तमस्तकः ॥ ३१ ॥
ततः शांतसार्चांत-स्वांतः स्वरिरर्चितयत् । अहो ! नवीनशिष्यस्या-ऽप्यष्टुष्य क्षांतिरुत्तमा ॥ ३२ ॥

क्रोधाध्मातेन मयका, दंडेनैव हतोऽपि यत् । नातनोद्वाङ्मनोदेहै-चैगुण्यं किंचिदप्यसौ ॥ ३३ ॥
चिरग्रव्रजितस्यापि, रोषदोषांश्च जानतः । ग्राप्ताचार्यपदस्यापि, धिग्मे प्रबलकोपताम् ! ॥ ३४ ॥
इयच्चिरं सुदुष्पालं, पालितं मयकाव्रतम् । परं तन्निष्फलं जज्ञे, कोपाचन्मेऽमुना कृतम् ॥ ३५ ॥

भावनाभिरिति भावितचित्तः, सोऽपि केवलमवाप मुनीन्द्रः ।

एवमुत्कटरुणोऽपि गुरोः स्यु-गोक्षदाः सविनयाः सुविनेयाः ॥ ३६ ॥

इति श्रीसुद्वित-उत्तराभ्ययनसूत्रवृत्ति उद्धृता

चण्डरुद्राचार्यकथा संपूर्णा-

३६ क्षुधापरीषहे हस्तिमित्रकथा

अस्यत्र भरते स्वर्ग-जयिन्युज्जयिनी पुरी । हस्तिमित्राभिधः श्रेष्ठी, तत्राभूद्भूरिभूतिमान् ॥ १ ॥
सौभाग्यसेवधिर्दक्षाव-धिस्तस्य च वल्लभा । अकाण्ड एवाग्नियत, स्वग्राणेभ्योऽपि वल्लभा ॥ २ ॥
संसारसारतां ध्यायं-स्ततो नैराग्यवानसौ । ग्रात्राजीव हस्तिभूत्याह-पुत्रयुक् साधुसन्निधौ ॥ ३ ॥
अन्यदा तावुज्जयिन्याः, ग्रस्थितौ सह साधुभिः । प्रति भोजकं यान्ता-वराण्यानीमवापतुः ॥ ४ ॥
हस्तिमित्रमुनेस्तत्र, मर्माभित्कण्टको महान् । भग्नः पादतले तेन, पुरो गन्तुं स नाशकत् ॥ ५ ॥
ततः स तद्वथार्पूरैः, ग्राणितः ग्राणसंशयम् । स्वसन्निधिस्थितान् साधू-नभ्यधादिति धीनिधिः ॥ ६ ॥

युयं व्रजत कान्तार-पारश्च ग्राप्नुत द्रुतम् । अहं त्विहैवानशनं, करिष्ये गन्तुमक्षमः ॥ ७ ॥
तच्छ्रुत्वा मुनयः प्रोक्षु-र्हस्तिभिर्न । विपीद मा । त्वां सहोत्पाद्य नेष्यामो, मोक्ष्यामो न पुनर्वने ॥ ८ ॥
धर्मकृत्येषु सारं हि, वैयावृत्यं जगुर्जिनाः । तत्पुनर्गलनसम्बन्धि, चिना पुण्यं न लभ्यते ॥ ९ ॥
वैयावृत्यं तदेतत्ते, करिष्यामो वयं शुदा । तदाकर्ण्य जगौ हस्ति-मित्रर्षिः सत्त्वसेवधिः ॥ १० ॥
सत्यमेतत्परमहं, ग्राप्तकालोऽस्मि साम्प्रतम् । तन्माधुत्पाटय मा युयं, मुधा बाधामवाप्स्यथ ! ॥ ११ ॥
किञ्चात्र श्वापदाकीर्णै, प्रभुरोपद्रवे वने । सर्वेषां त्यक्तसार्थानां, न स्थातुमुचितं चिरम् ॥ १२ ॥
इत्युक्त्वाऽनशनं कृत्वा, क्षमयित्वा च संयतान् । स सद्यः प्रेषयामास, सह सार्थेन साग्रहम् ॥ १३ ॥
स्थातुकाममपि स्नेहा-त्सहादायाथ तत्सुतम् । ग्रस्थिता मुनयो हस्ति-मित्रस्त्वस्याद्गुहान्तरे ॥ १४ ॥
दूरं गत्वापि तत्पुत्रो, वञ्चयित्वा मुनीनगात् । पितुः समीपं स्नेहो हि, निर्मन्त्राकर्षणं मतम् ॥ १५ ॥
ततस्तातोऽवदत्पुत्र !, न शोमनमदः कृतम् । मुनीन् विमुच्य मत्पार्श्व-मविमृश्य यदागमः ॥ १६ ॥
प्राप्तुकान्नोदकादीनां, दाता नास्तीह कोऽपि यत् । क्षुचृपाविवशस्तस्मा-त्त्वमप्यत्र विपत्त्यसे ! ॥ १७ ॥
ततः पुत्रोऽवदत्तात् !, यद्भाव्यं तद्भवत्विह । परमस्यामवस्थायां, मुक्त्वा वो न व्रजाम्यहम् ! ॥ १८ ॥
हस्तिभिर्त्रोड्य तत्रैव, दिवसे वेदनाकुलः । स्मृतपञ्चनमस्कारो, विपद्याजनि निर्जरः ॥ १९ ॥
विषवमपि जीवन्तं, सुतो मोहाद्विवेद तम् । प्रयुक्तावधिरज्ञासी-त्सुरोऽपि प्राग्भवं निजम् ॥ २० ॥
अद्राक्षीच वपुः स्वीयं, तत्रस्थं तनयश्च तम् । ततस्तत्कृपया स्वाङ्गे, प्रविश्येति सुरोऽब्रवीत् ॥ २१ ॥

भिक्षायै बत्स ! गच्छ त्वं, सोऽवादीत् क्व व्रजाम्यहम् । उवाच निर्जरो याहि, भूलेषु वटादिषु ॥ २२ ॥
 तद्वासिनो जनास्तुभ्यं, प्रदास्यन्त्यशनादिकम् । तत्पथं ययौ सोऽपि, मुग्धात्मा भूल्लामघः ॥ २३ ॥
 धर्मलाभ इति श्रोच्चैः, श्रोत्र्य तत्राथ तस्थुषे । तस्मै भिक्षामदाद्बुद्धा—निर्गत्यालङ्कृतः करः ॥ २४ ॥
 इत्थं भिक्षां ददौ तस्मै, हस्तिभिर्नामरोऽन्वहम् । कृताहारश्च तं स्नेहा—द्वार्चयामास सर्वदा ॥ २५ ॥
 देशे भोजकटस्याथ, जज्ञे दुर्भिक्षशुल्बणम् । ततस्तत्राभवद्भिक्षा, भिक्षूणामतिदुर्लभा ॥ २६ ॥
 व्रतिनस्तो ततो वर्षे, द्वितीये प्रति मालवम् । वलिताः पूर्वदृष्टेन, चेलुस्तेनैव वर्त्मना ॥ २७ ॥
 अटव्यां चाययुस्तस्यां, शुल्लकं ददृशुश्च तम् । क्व तिष्ठसि ? कथं भुङ्क्षे ? पप्रच्छुरिति तश्च ते ॥ २८ ॥
 आवादीत्सोऽथ तिष्ठामि, सर्वदा पितुरन्तिके । बुक्षनिर्गतहस्ताच्च, लभेऽहमशनादिकम् ॥ २९ ॥
 अथ यावद्विनाऽह्हारं, बृद्धः किं जीवतीति ते । तं वीक्षितुं गताः शुष्क—मद्राशुस्तत्कलेवरम् ॥ ३० ॥
 ततस्ते व्यमुशन्नूनं, हस्तिभिर्नोऽभवत्सुरः । कृपयाऽन्नादिदानेन, तेनैवायमरक्ष्यत ॥ ३१ ॥
 अत्राहुः केऽपि बालेन, न सोढः शुत्परीषहः । दृद्धेन स पुनः सोढो, धैर्याधरीतभूभृता ॥ ३२ ॥
 अन्ये त्वाहुः सुतेनापि, सोढ एव परीषहः । यन्नासौ प्रासुकालभे—ऽयैच्छद्भोषंतु फलादिकम् ॥ ३३ ॥
 हस्तिभूतिरपि ज्ञात्वा—ऽह्हारलाभं सुधाशनात् । आलोचितः प्रतिक्रान्तो, विजहार सहर्षिभिः ॥ ३४ ॥
 परीषहो दुर्विषहो यथाऽऽभ्यां, सेहे बुभुक्षाविषयो मुनिभ्याम् ।

ऐदंशुगीनैरपि पुण्यपीनैः, सहस्तथाजसौ मनसाप्यदीनैः ॥ ३५ ॥

इति श्रीसुद्रित-उत्तराध्ययनवृत्तितः उद्धृता

हस्तिमित्रकथा संपूर्णा.

३७ तृट्परिषहे धर्मशर्ममुनिकथा

अभूदुज्जयिनीपुरुष्यो, धनमित्राभिधो वणिक् । धनशर्माश्रयस्तस्य, धनशर्मा सुतोऽभवत् ॥ १ ॥
गुरुवाणीं समाकर्ण्य, गुरुवैराग्यवान् धनः । पुत्रेण पुण्यसन्नेह, सत्रा तत्राऽऽदे व्रतम् ॥ २ ॥
स्वस्मिन् परे च सहितौ, सहितौ तौ व्रतिव्रजैः । ग्रस्थितावेलगपुराऽञ्चनि मध्यान्दिनेऽन्यदा ॥ ३ ॥
तदा च भीष्मग्रीष्मार्क—करसम्पत्तापितः । पिपासापीडितो बालः, स चचाल शनैः शनैः ॥ ४ ॥
मुनयोऽन्येऽग्रतो जग्मु—र्धनमित्रमुनिः पुनः । पश्चाच्चचाल स्रुनोस्तत्—प्रेमपाशनियन्त्रितः ॥ ५ ॥
मार्गे तत्राययौ रंग—तरङ्गाथ तरङ्गिणी । ततः पिताज्जलपत्तुत्रं, तां निरीक्ष्य प्रमोदभाक् ॥ ६ ॥
जानामि चेष्टया वत्स !, त्वां पिपासापरान्तितम् । मदभ्यर्णे च नास्त्यग्भः, ग्रासुकं तत्करोमि किम् ? ॥ ७ ॥
तदिदानीं नदीनीरं, पीत्वोदन्या निहन्त्यताम् । निषिद्धमपि कार्यं हि, कार्यमापदि धीधनैः ॥ ८ ॥
यदुक्तं—‘निषिद्धमप्याचरणीयमापदि, क्रिया सती नाज्वति यत्र सर्वथा ।

घनाम्बुना राजपथेऽतिपिच्छले, कचिद्बुधैरप्यपथेन गम्यते ॥ ९ ॥ ”
 मृत्युदामापदमिमां, तदुल्लङ्घ्य कथञ्चन । पश्चादालोचयेः पार्पं, समीपे सदगुरोरिदम् ॥ १० ॥
 इत्युदीर्यं समुत्तीर्यं, स नदीमित्यचिन्तयत् । नूनं मदर्शने पुत्रो, ह्रिया पास्यति नोदकम् ॥ ११ ॥
 ह्रीमान् कुर्वन्कार्यं हि, स्वच्छायातोऽपि शङ्कते । तदर्शनपथादस्या—पसरामि शनैः ॥ १२ ॥
 ध्यात्वेति स पुरोञ्चालीत्, धुल्लोऽथ प्राप निम्नगाम् । तृपात्तोऽपि न तत्तोय—मपिवच्च दृढव्रतः ॥ १३ ॥
 अन्ये त्वाहुरुदन्या, नि—बाधितः स शिशुर्भृशम् । शुष्यत्तालुमुखोरस्क—श्वेतसीति व्यचिन्तयत् ॥ १४ ॥
 पिबाम्यऽनादेयमपि, नादेयं वारि साम्प्रतम् । प्रायश्चित्तं ग्रहीष्यामि, पश्चात्सद्गुरुसन्निधौ ॥ १५ ॥
 विमृश्येति समुत्पाद्य, पातुमञ्जलिना जलम् । निन्ये यावन्मुखस्याग्रे, सोऽध्यासीदिति तावता ॥ १६ ॥
 पिबामीमान् कथं जीवा—नहं विज्ञातजैनगीः । उदविन्दौ यदेकत्रा—ऽसह्यजन्तून् जिना जगुः ॥ १७ ॥
 त्रसाः पूतरमत्स्याद्याः, स्थावराः पनकादयः । नीरे स्थुरिति तद्घाती, सर्वेषां हिसको भवेत् ॥ १८ ॥
 तत्किञ्चिद्भिर्दिनैर्यान्ति, रक्षिता अपि ये ध्रुवम् । तान् प्राणान् रक्षितुं दक्षः, परप्राणान्निहन्ति कः ॥ १९ ॥
 सजीवं जीवनमिदं, तत्र पास्यामि सर्वथा । निर्णीयेति शनैर्नद्यां, स मुमोचाञ्जलेजलम् ॥ २० ॥
 बालोऽप्यबालधैर्यस्ता—मुत्तीर्यं तटिनीं ततः । तत्तीर एव सोऽपत—तृष्णाया गन्तुमक्षमः ॥ २१ ॥
 धर्मस्थैर्यं दधन्वित्ते, पिपासाविवशोऽपि सः । स्मृतपञ्चनमस्कारो, विषद्य त्रिदिवं ययौ ॥ २२ ॥
 प्रयुज्याथावधिज्ञानं, ज्ञात्वा पूर्वभवं निजम् । पुरो गत्वा स्थितं तातं, प्रेक्ष्य स्वाङ्गे प्रविश्य च ॥ २३ ॥

अन्वगाद्धनमित्रिणिं, ततश्चलयितुं सुरः । समायान्तं सुतं दृष्ट्वा, हृष्टः सोऽप्यचलत्सुरः ॥ २४ ॥ [सुगमम्]
 अथोदन्या व्यथार्त्तानां, सुनीनामनुकम्पया । धनशर्माऽमरो भूरि-गोकुलान्यध्वनि व्यधात् ॥ २५ ॥
 तेभ्योऽधिगत्य तक्रादि, साधवः स्वास्थ्यमासदन् । सुधाकुण्डेभ्य आसाद्य, पीयूषमिब निर्जराः ॥ २६ ॥
 विहरन्तः सुखेनैवं, तच्छ्रुते ब्रजिकावले । उल्लङ्घ्यारण्यमापुस्ते, क्रमादन्तिसगोकुलम् ॥ २७ ॥
 ततोऽग्रे गच्छतां तेषां, मध्यात्कस्यापि विण्टिकाम् । स्वं जिज्ञाषयिषुः सोऽथ, तत्र व्यस्मस्यत्सुरः ॥ २८ ॥
 दूरं गत्वा विण्टिकां च, स्मृत्वा स वलितो व्रती । उपधेर्विण्टिकां तत्रा-ऽपश्यत्स्वां न तु गोकुलम् ॥ २९ ॥
 तामादाय प्रचलितो, मिलितोऽन्यतपोधनैः । अवदद्विण्टिकालाभं, गोकुलादर्शनं च सः ॥ ३० ॥
 जाताश्चर्यास्तदाकर्ण्य, सुनयो व्यमृशन्निति । नूनं दिव्यानुभावेन, गोकुलान्यभवन् वने ॥ ३१ ॥
 अत्राजन्तरे प्रादुरासीत्, स सुरः कान्तिभासुरः । विहाय पितरं सर्वान्, सुनीनजन्याबनाम च ॥ ३२ ॥
 एनं कुतो न नमसी-त्युक्तः स ब्रतिभिस्ततः । स्वीयं व्यतिकरं सर्वं, निवेद्येत्यवदत्सुरः ॥ ३३ ॥
 सजीवाऽभ्योऽपि पातुं य-त्तदासौ मे मतिं ददौ । तत्पूर्वभवप्ताऽपि, साधुरेष न वन्द्यते ॥ ३४ ॥
 स्नेहादपि रिपोरेव, कार्यं विहितवानसौ । यद्दुर्गतिनिमिचं मे, तदा तदुपदिष्टवान् ॥ ३५ ॥
 अपास्यं चेत्सच्चिन्मनु, तदैतद्वचनादहम् । व्रतभङ्गभवात्पापा-दश्रमिष्यं तदा भवे ॥ ३६ ॥
 स एव हि पूज्यो, गुरुश्च जनकोऽपि च । शिष्यं सुतं च यः क्वापि, नैवोन्मार्गे प्रवर्त्तयेत् ॥ ३७ ॥
 धनशर्मसुपर्णैव—मुदीर्यागात्रिविष्टपम् । साधवोऽपि ततः स्थाना-द्विजहूस्ते यथासुखम् ॥ ३८ ॥

क्षुल्लो यथाज्यं धनशर्मनामा, सेहे पिपासां सुदृढप्रतिज्ञः । एवं समग्रैरपि संयतैः सा, सखा महानन्दपदाबुरक्तैः ॥३९॥

इति श्रीसुद्रित-उत्तराध्ययनवृत्तिः उद्धृता

धर्मशर्ममुनिकथा सम्पूर्णा.

३८ शीतपरिषहे साधुचतुष्ककथा.

पूरे राजगृहेऽभूवं—अत्वारश्चतुरोत्तमाः । सखायोऽन्योन्यमुत्कृष्ट—प्रेमभाजो वणिग्वराः ॥ १ ॥
भद्रबाहुस्वामिपाश्वे, श्रुत्वा धर्मं जिनोदितम् । ते चत्वारोऽपि सञ्जात—संवेगाः प्राव्रजन् मुदा ॥ २ ॥
गुरुशुश्रूषणात्पर—दृश्चानस्ते श्रुतोदधेः । एकाकित्वविहाराख्यां, प्रतिमां प्रतिपेदिरे ॥ ३ ॥
कल्पश्चायमभूत्तेषां, यद्विहाराशनादिकम् । तृतीय एव ग्रहरे, कार्यं कार्यं समाहितैः ॥ ४ ॥
तुर्ययामप्रवेशे तु, भवेद्यो यत्र संस्थितः । तेन तत्र प्रतिमया, स्थेयं ग्रहरसप्तकम् ॥ ५ ॥
कल्पमेनं श्रयन्तस्ते, विहरन्तो धरातले । परेद्यवि पुरं राज—गृहं पुनरूपाययुः ॥ ६ ॥
तदा च तुहिनव्यूहैः, पीडयन् जगतिजनम् । पत्रपुष्पफलोपेतान् स्थाणून्, कुर्वन् महीरुहान् ॥ ७ ॥
तटाकान्यपि सर्वाणि, स्त्यानयन्नाज्यवनिशि । निरास्पदान् पक्षिपशु—श्वापदान् दारुतां नयन् ॥ ८ ॥
शीतकम्प्रदस्त्रिणां, दन्तवाद्यं प्रवादयन् । कृशानुसेविनं कुर्वन्, सर्वं श्रोत्रियवज्रनम् ॥ ९ ॥
रुष्टानपि मिथोऽत्यर्थं, दम्पतीन् परिभ्रमयन् । हेमन्तर्तुः प्रवृत्ते, विश्वं हेममयं सृजन् ॥ १० ॥ (चतुर्भिः कलापकम्)

हिमन्तौ तत्र वैभार-गिरेस्ते शुनयः पुरे । आहारार्थं समाजगुः, ग्रहरेडहस्ततीयेके ॥ ११ ॥
कृताद्वाराश्च ते सर्वे, गन्तुं वैभारभूधरम् । पृथग् पृथग् न्यवर्तन्त, पुरमध्यान्महर्षयः ॥ १२ ॥
वैभाराद्रिगुफाद्वारे, प्राप्स्यैकस्य तैबन्ध । द्वितीयस्य पुरोधाने, तृतीयस्य तदन्तिके ॥ १३ ॥
तुर्यस्य तु पुरोपान्ते, चतुर्थः प्रहरोऽभवत् । कायोत्सर्गं ततः कृत्वा, ते तत्रैवावतस्थिरे ॥ १४ ॥ (युग्मम्)
तेष्वद्विकन्दराद्वार-संस्थितस्य तपस्विनः । उच्चैः स्थित्वादलग-च्छीतमत्यन्तदारुणम् ॥ १५ ॥
पतत्तुहिनसम्पर्क-शीतलैः शैलमालतैः । क्वायश्चक्रम्पे तस्योच्चैर्न किञ्चिदपि मानसम् ॥ १६ ॥
स शीतवेदनां सम्यक्, सहमानो महाघुनिः । यामिन्याः प्रथमे यामे, परलोकमसाधयत् ॥ १७ ॥
उद्यानस्थस्य नीचैस्त्वा-च्छीतमल्पं किमप्यभूत् । ततो रजन्याः ग्रहरे, द्वितीये स व्यपघात ॥ १८ ॥
उद्यानपार्श्ववृत्तेस्तु, वृक्षाद्याश्रयतोऽलगात् । शीतमल्पं ततो यामे, स विपन्नस्तृतीयके ॥ १९ ॥
आसीदल्पतरं शीतं, तुर्यस्य नगरोष्मणा । ततः स ग्रहरे तुर्ये, परासुत्वमगान्धुनिः ॥ २० ॥
आसीदल्पतरं शीतं, तुर्यस्य नगरोष्मणा । ततः स ग्रहरे तुर्ये, परासुत्वमगान्धुनिः ॥ २१ ॥

आसीदल्पतर शान्, उः
स्वर्गं प्राप्नुस्त्विषयाणः ॥ २१ ॥

नवरात्रोप ग्राज्यया शुभं भक्तिसमुत्थानं ।
इत्थं सर्वैः साधुभिस्तुतकामैस्ततोद्वयं मुक्तिसमुत्थानम् ॥

इति श्रीश्रुद्धित-उत्तराख्ययनद्धा.पु.प. २७
सायुचतुष्ककथो सम्पूर्णः।

३९ उष्णपरीषहे अरहन्नकमुनिकथा.

अभूच्छ्वभीकुलागारं, नगरी तगरामिथा । दत्तप्रमोदस्तत्रासी-दत्तनामा वणिग्वरः ॥ १ ॥
स भद्राभार्यया सार्कं, भुञ्जानः सुखमुत्तमम् । अरहन्नकनामानं, पुत्ररत्नमजीजनत् ॥ २ ॥
धर्ममार्हेतमाकर्ण्य-र्द्धन्मित्राचार्यसन्निधौ । विरक्तो व्रतमादत्त, दत्तः पत्नीसुतान्वितः ॥ ३ ॥
दत्तोऽरहन्नकं स्तेहा-दिष्टैर्भोज्यैरपोषयत् । कदाचिदपि भिक्षार्थं, प्रेषयामास तं न तु ॥ ४ ॥
उत्तमर्णं इवानेन, किमयं पोष्यतेऽन्वहम् । समर्थोऽपि च किं भिक्षा-चर्यामपि न कार्यते ॥ ५ ॥
ध्यायन्तोऽपीति निर्ग्रन्था, वक्तुं किमपि नाशकम् । पुत्रं वा पालयन् वप्ता, निषेधुं केन शक्यते ॥ ६ ॥ युग्मम्
निदाघसमयेऽन्येद्यु-र्दत्तः साधुर्व्यपद्यत । तद्वियोगान्महादुःख-माससादाऽरहन्नकः ॥ ७ ॥
ततोऽन्ये संयतास्तात-विरुहातुरचेतसे । तस्मै द्वित्रान् दिनान् याव-दानीयाहारमार्पयन् ॥ ८ ॥
अथ तं यतयोऽञ्जोचन्, भिक्षार्थं पर्यट स्वयम् । नेदानीं पितृवत्कोऽपि, दास्यत्यानीय भोजनम् ॥ ९ ॥
दग्धोपरिष्ठात् पिटको-पमां वाचं निशम्य ताम् । चचाल विमनाः सोऽथ, भिक्षायै मुनिभिः समम् ॥ १० ॥
अतीवसुखमाराङ्गः, पूर्वमप्यकृतश्रमः । तदा निदाघतापेन, पर्यभूयत सोऽधिकम् ॥ ११ ॥
ग्रीष्मार्ककिरणोत्ताप-रेणुकानिकरेण सः । अदह्यत पदोर्बाहिं, मौलौ च तपनांशुभिः ॥ १२ ॥
पश्चात्स्थितोऽन्यसाधुभ्य-स्तृपा शुष्यन्सुखाग्बुजः । मह्यसदनच्छायां, विश्रामाय स शिश्रिये ॥ १३ ॥

सौभाग्यमन्यथं तं च, तत्रस्थं तद्गृहेध्वरी । धनाढ्यवणिजो भार्या-ऽपश्यत्योपितभर्तृका ॥ १४ ॥
 अचिन्तयच्च सा रूप-महो ! अस्य मनोहरम् । यदृष्टमात्रमपि मे, समाकृति मानसम् ॥ १५ ॥
 तदमुं रमयित्वा स्वं, करोमि सफलं वयः । ध्यात्वेति प्राहिणोद् दासीं, सा तदाह्वानहेतवे ॥ १६ ॥
 दास्याहूतः सोऽपि तस्याः, मनसीव गृहेऽविशत् । सापि हर्षभरोदञ्च-त्कुक्कुभा तमभ्यगात् ॥ १७ ॥
 पप्रच्छ च स्मितोन्मिश्र-दन्ताशुद्योतिताधरा । समग्रसुभगोत्तंस !, किं याचसि भवानिति ॥ १८ ॥
 अथारहन्कः स्माह, भिक्षामभ्यर्थये शुभे । ततः सा व्यामृशत्सेर-स्मरापस्मारीविह्वलो ॥ १९ ॥
 वशीकरोम्यमुं स्निग्ध-मधुराहारदानतः ॥ स्वादुभोज्यं हि सर्वेषां, वशीकरणसुत्तमम् ॥ २० ॥
 ध्यात्वेति सार्षपयत्तसमै, मोदकान् सुन्दरान् बहून् । सोऽपि पर्यटनगलानः, प्राप्य तान् मुहुदे मृशम् ॥ २१ ॥
 पश्यन्ती स्निग्धया दृष्ट्वा, सा प्रपच्छेति तं पुनः । युवत्वेऽपि त्वया तीव्रं, किमर्थं व्रतमाददे ॥ २२ ॥
 मुनिरूचे मया दीक्षा, जग्रे सौख्यहेतवे । सुधामधुरया वाचा, ततः सा पुनरब्रवीत् ॥ २३ ॥
 यद्येवं तन्मया सार्द्धं, शुद्धश्च वैपयिकं सुखम् । पालिताया इत्यत्कालं, दीक्षायाः फलमानुहि ॥ २४ ॥
 कुरूप-दुःस्थ-स्थविर-कर्कशाङ्ग-जनोचिताम् । इमां कष्टक्रियां मुञ्च, मुधा स्वं वञ्चयस्व मा ॥ २५ ॥
 इदं गृहमियं लक्ष्मी-रयं परिजनोऽखिलः । सर्वमेतत्तवायत्तं, यदि त्वं स्वीकरोषि माम् ॥ २६ ॥
 लावण्याढ्यामिदं रूपं, शरीरं चेदमावयोः । अन्योन्यसङ्गमादध, सफलत्वं प्रपद्यताम् ॥ २७ ॥
 भवेद्यदि च दीक्षायां, भवतोऽत्यन्तमाग्रहः । युक्तभोगस्तदा भूयो, बर्द्धके तां समाचरेः ॥ २८ ॥

श्रुत्वेति तद्वचस्तस्याः, विभ्रमांश्च विलोक्य सः । भग्नचिचोऽभवत्को वा, काभिनीभिर्न भिद्यते ? ॥ २९ ॥
 यदुक्तं—“दृष्टाश्चित्रेऽपि चेतांसि, हरन्ति हरिणीदृशः ? । किम्पुनस्ताः स्मितस्मेर-विभ्रमभ्रमितेक्षणाः ? ॥ ३० ॥”
 ततः स्वीकृत्य तद्वाच-भवतस्थे स तद्गृहे । तया साकं यथाकामं, रेमे चात्यन्तरक्तया ॥ ३१ ॥
 अथ गोचरचर्यायां, वसतौ चाऽरहन्वकम् । अप्रेक्षमाणान् मुनयो—ऽन्वेययन्निखिले पुरे ॥ ३२ ॥
 तत्प्रवृत्तिमपि क्वापि, नालभन्त तथाऽपि ते । ततस्तन्मातुरार्याया-स्तं तद्बुद्धान्तमूचिरे ॥ ३३ ॥
 वार्त्तां निशम्य तां पुत्र-शोकैनातिगरीयसा । प्रणष्टचिन्ता सा भूता-ऽऽविष्टेवोन्मत्ततामगात् ॥ ३४ ॥
 ततोऽरहन्वकेत्युच्चै-र्विलपन्ती सगद्गदम् । सा पुरे-सकलेऽग्राम्य-द्वुत्ता चेटकपेटकैः ॥ ३५ ॥
 पथानमभिपिञ्चन्ती, नयनश्रवदश्रुभिः । तमिसेणेव मोहेन, प्रस्वलन्ती पदे पदे ॥ ३६ ॥
 दृष्टेऽरहन्वकः क्वापि, पुत्रो मे प्राणवल्लभः ? । यं यं पश्यति तं तं च, पृच्छन्तीति पुनः पुनः ॥ ३७ ॥
 कृतानुकम्पा सुजनै-र्हस्यमाना च दुर्जनैः । दृष्टाऽरहन्वकेनोच्चै-र्गवाक्षयेन साऽन्यदा ॥ ३८ ॥ [त्रिभिर्विशेषकम्]
 प्रत्यभिज्ञाय तां प्रेक्ष्य, तदवस्थां च तादृशीम् । स समुत्पन्ननिर्वेदः, स्वहृदीति व्यचिन्तयत् ॥ ३९ ॥
 अहो ! मे निर्विवेकत्व-महो ! दुष्कर्मकारिता । यदस्या वचनैस्त्यक्तं, मया मुक्तिप्रदं व्रतम् ॥ ४० ॥
 दुस्सहे व्यसने माता, पातितेयमपीदृशे । स्वात्मा च व्रतभङ्गेन, भवान्यौ पातितौ हहा ! ॥ ४१ ॥
 इदानीमपि तन्मातुः, शोकमुन्मूलयाम्यहम् । ध्यात्वेति स गृहात्तस्मा-भिर्जगाम ससम्भ्रमः ॥ ४२ ॥
 कुलाङ्गारोपमो मात-रसौ त्वामरहन्वकः । नमतीति ब्रुवन् वाष्प-प्लुताक्षस्तां ननाम च ॥ ४३ ॥

तं धीक्ष्य स्वस्थचित्ता सा, सप्रमोदैवमब्रवीत् । एतावन्ति दिनान्यस्थात्, कुत्र पुत्र ! भवानिति ? ॥ ४४ ॥
 ततः प्रोवाच स ग्राव्यं, सर्वं व्यतिकरं निजम् । तं श्रुत्वा साऽवदद्वत्स !, भूयः स्वीकुरु संयमम् ॥ ४५ ॥
 तुच्छानां मर्त्यसौख्याना-भेतेषां हेतवे कृत्तिन् ! । अनन्तदुःखदा मा स्म—स्वीकार्पिर्निरकव्यथाः ॥ ४६ ॥
 सोऽशंसनैव शक्तोऽस्मि, पापोऽहं व्रतपालने ! । रतो वदसि चेन्मातः !, करोम्यनशनं तदा ॥ ४७ ॥
 गुप्ता भद्राऽभ्यधाद्भद्र !, तवैतदपि साम्प्रतम् । न त्वनन्तभवभ्रान्ति—निमित्तं व्रतभञ्जनम् ॥ ४८ ॥ यदाहुः—
 “वरमग्निग्मि पवेसो, वरं विसुद्धेण कम्पुणा मरणं । मा गहिअव्वयभंगो, मा जीअं खलिअसीलस्स ॥ ४९ ॥”
 ततः स योगं सावधं, प्रत्याख्याय महाशयः । क्षमयित्वाऽखिलान् जन्तू-न्निन्दित्वा दुरितं निजम् ॥ ५० ॥
 श्रित्वा चत्वारि शरणा—न्यादायाऽनशनं तथा । गत्वा बहिर्दिनेशांशु—तापितामश्रयच्छ्लाम् ॥ ५१ ॥ युग्मम्
 धर्मध्यानी पादपोपगमनं प्रतिपालयन् । तामुष्णवेदनां सम्यक्, सहमानोऽतिदारुणाम् ॥ ५२ ॥
 स साधुः सुकुमाराङ्गः, स्मरन् पञ्च नमस्क्रियाः । व्यलीयत मुहूर्तेन, तत्र प्रक्षणापिण्डवत् ॥ ५३ ॥ युग्मम्
 इत्थमुष्णमधिसह्य स पश्चा-द्वचनन्दनश्रुतिदशोऽभूत् । एवमेतदपरैरपि सम्यग्, मर्षणीयमृषिभिर्निर्मलैः ॥ ५४ ॥

इति श्रीशुद्धित-उत्तराध्ययनवृत्तिः उद्धृता ।

अरहन्नकमुनिकथा संपूर्णा.

४० दंशमशकपरीषहे श्रमणभद्रमुनि कथा

अस्त्यकम्पा पुरी चम्पा-भिधाना भूवि भूयणम् । तस्यां सान्त्वथनामासी-जितशत्रुर्महीपतिः ॥ १ ॥
 तस्य श्रमणभद्राह्वः, स्रुतः सात्त्विकपुङ्गवः । युवराजोऽजनि जग-ज्जनाह्लादनचन्द्रमाः ॥ २ ॥
 धर्मधोपगुरोः पार्थे, धर्मं श्रुत्वा जिनोदितम् । विरक्तः कामभोगेभ्यो, महात्मा सोऽग्रहीद्व्रतम् ॥ ३ ॥
 श्रुताभोनिधिपारीणः, स प्रसादाद्गुरोर्भूत । एकाकिंत्वविहारारब्धां, प्रतिमां च प्रपन्नवान् ॥ ४ ॥
 निम्नभूमिप्रदेशेषु, विहरन् सोऽन्यदा मुनिः । शरत्काले महाटव्यां, तस्थौ प्रतिमया निशि ॥ ५ ॥
 स्रुचीखमानवदना-स्तत्र दंशा सहस्रशः । विलय कोमले तस्य, शरीरे शोणितं वपुः ॥ ६ ॥
 निरन्तरं विलग्नैस्तै-दंशैर्दशनतत्परैः । स मुनिः स्वर्णवर्णोऽपि, लोहवर्णः इवाऽऽजभौ ॥ ७ ॥
 दशसु तेषु तस्योच्चै-र्वेदनाऽऽसीत्तथापि सः । तितिक्षामास तां क्षान्ति-क्षमो न तु ममार्जं तान् ॥ ८ ॥
 अचिन्तयच्च दंशोत्था, व्यथाऽसौ कियता मम । इतोऽप्यनन्तगुणिता, नरकेषु हि सा भवेत् ॥ ९ ॥
 यतः-“परमाधार्मिकोत्पन्ना, मिथोजाः क्षेत्रजास्तथा । नारकाणां व्यथा वषट्, पर्यन्ते ज्ञानिनाऽपि न ॥ १० ॥
 किञ्च-अन्यद्वपुरिदं जीवाजीवश्चान्यः शरीरतः । जानन्नपीति को दक्षः, करोति ममतां तनौ ? ॥ ११ ॥
 किञ्चानेन शरीरेण, स्वल्पकालविनाशिना । यद्येषां जायते वृप्तिः, किं न प्राप्तं ? तदा मया ॥ १२ ॥
 भावयन्निति स प्राज्ञः, क्षममाणश्च तां व्यथाम् । रात्रावेव जहौ प्राणान्, दंशैः शोषितशोणितः ॥ १३ ॥

इति विपक्ष्य स दंशपरीषहं, श्रमणभद्रमुनिस्त्रिशोऽभवत् । तदपैरपि साधुवैरस्यं, जिनवचो निष्णैः परिपक्ष्यताम् ॥ १ ॥
इति श्रीमुद्रित-उत्तराध्ययनवृत्तितः उद्धृता

श्रमणभद्रमुनिकथा संपूर्णा.

४१ नैषेधिकीपरीषहे कुरुदत्तमहर्षिकथा

अभूत्पुरे गजपुरे, कुरुदत्तसुताभिधः । महेभ्युन्नो महतां, गुणानामेकमास्पदम् ॥ १ ॥
स संविद्यो गुरुपान्ते, प्रवज्याधीत्य च श्रुते । प्रतिपेदेऽन्यदेकाकि—विहारप्रतिमां सुधीः ॥ २ ॥
विहरत्रैकदा सोऽथ, साकेतनगरान्तिके । तस्यौ प्रतिमया तुर्य—पौरुष्यां धैर्यमन्दरः ॥ ३ ॥
ततश्च गोधनं हत्वा, चौरा ग्रामात्कुतश्चन । कुरुदत्तमुत्तस्यर्षेः, पार्श्वस्थेनाऽध्वना ययुः ॥ ४ ॥
साधुपार्श्वमथाऽभ्येषु—गोधनान्वेषका अपि । द्वौ मार्गौ तत्र दृष्टा ते, पञ्चश्रेति तं मुनिं ॥ ५ ॥
ब्रूहि साधो ! पथा केन, जग्मुश्चौराः समोधनाः । तच्छ्रुत्वापि मुनिस्तेषां, न ददौ किञ्चिदुत्तरं ॥ ६ ॥
ततस्ते कुपिता वारि—क्लिन्नमादाय मृत्तिकां । मौलौ तस्य मुनेः पालीं, बन्धुर्दुष्टचेतसः ॥ ७ ॥
तत्र क्षिप्त्वा चित्ताङ्गारान्, ययुस्ते क्रोधविह्वलाः । मुनिस्तु तैर्ज्वलन्मौलि—स्येवं हृद्यचिन्तयत् ॥ ८ ॥
'सह कलेवर ! खेदमभ्विन्तयन्, स्ववशता हि पुनस्तव दुर्लभा ।

बहुतरं च सहिष्यसि जीव हे !, परवशो न च तत्र गुणोऽस्ति ते ॥ ९ ॥'
 ध्यायन्निति यतिमौलं, मनश्चाकम्पयन्नहि । सहित्वा चोपसर्गं तं, परलोकमसाधयत् ॥ १० ॥
 नैषेधिव्याः परीषहः, श्रीमुनिराजेन यथाऽमुनाऽधिसेहे । सकलैरपि साधुभिस्तथाऽसौ, सहनीयो महनीयपादपद्मैः ॥ ११ ॥

इति श्रीमुद्रित-उत्तराध्ययनवृत्तिः उद्धृता

श्री कुरुदत्तमहर्षिकथा संपूर्णा.

४२ शय्यापरिषहे सोमदत्त-सोमदेवर्षिकथा

वभूव पूर्वी कौशाभ्यां, यज्ञदत्ताभिधो द्विजः । तस्याभूतां सोमदत्त-सोमदेवाभिधौ सुतौ ॥ १ ॥
 सोमभूतिमुनेः पार्श्वे, तौ द्वावपि महाशयौ । प्रात्राजिष्टां भवोद्विष्टा-चभूतां च बहुश्रुतौ ॥ २ ॥
 अन्यदा स्वजनान् द्रष्टुं, तौ कौशाम्बीमुपेयतुः । स्वजनास्तु तदाऽवन्त्यां, गत्वाऽभूवन् स्थितास्तयोः ॥ ३ ॥
 ततस्तवाप्यचलता-मभिमालवकं मुनी । पिवन्ति तत्र देशे च, मद्यं केचिद्द्विजा अपि ॥ ४ ॥
 तत्र ब्राह्मणगेहेषु, भिक्षार्थं गतयोस्तयोः । द्रव्येणान्येन संयोज्य, मद्यं विप्रस्त्रियो ददुः ॥ ५ ॥
 अन्ये त्वाहुर्ददे ताभि-र्मद्यमेव यथास्थितम् । तद्विशेषमजानन्ता-वपातां तच्च तावपि ॥ ६ ॥
 वपुर्भ्रमादिना सीधुं, पीतं ज्ञात्वाथ तौ मुनी । जाताऽनुतापौ निष्पापौ, मिथो व्यमृशतामिति ॥ ७ ॥

अथुक्त्तमेतदावाभ्या-मजानद्भ्यां महत्कृतम् । सुरामप्यङ्गिवाऽञ्वां, प्रमादादसमीक्ष्य यत् ॥ ८ ॥
 सेवेताकल्प्यभयेव-माहारार्थी कदाचन । तदाहारपरीहार-मेवाऽञ्वां कुर्वेऽधुना ॥ ९ ॥
 इत्यालोच्यापगातीर-गतकाष्ठोपरि स्थितौ । तावकाष्टौ पादयोप-गमनं मुनिसत्तमौ ॥ १० ॥
 अकालेऽपि तदा मेघ-धृष्टिर्जैह्वेऽतिभूयसी । पूरयन्ती पयःपुरै-र्नदीं श्रावितसैकतैः ॥ ११ ॥
 आरूढश्रमणं दारु, ततारोडुपवत्ततः । उचेरतुस्ततो नैव, तदापि व्रतिनौ तु तौ ॥ १२ ॥
 सोऽथ सिन्धुरयः कूल-तरून्मूलनतत्परः । काष्ठारूढौ यती सद्य-स्तौ निनाय पयोनिधौ ॥ १३ ॥
 उच्छलल्लोलकल्लोल-लोलनान्दोलनव्यथाम् । उल्लोलोत्क्षिप्तकाष्ठौघा-भिघातञ्चातिदारुणम् ॥ १४ ॥
 जलजन्तुकृतां ग्रास-विवाधाञ्चातिदुःसहाम् । तत्र धीरमनस्कौ ता-वक्ष्येमेतां क्षमानिधी ॥ १५ ॥ (युग्मम्)
 यावज्जीवं विषहेति, तीव्रं शय्यापरीषहम् । देवभूवं सोमदत्त-सोमदेवावन्दिताम् ॥ १६ ॥
 तौ साधुसिंहौ सहतः स्म शय्या-परीषहं यद्वदहार्यधैर्यौ । तथा विषह्यो मुनिभिः स सर्वैः, शमाश्रुतक्षीरपयोधिकल्पैः

इति श्रीमुद्रित-उत्तराध्ययनवृत्ति उद्धृता

सोमदत्त-सोमदेवर्षिकथा संपूर्णा.

४३ आक्रोशपरीपहे क्षपककथा.

तथाहि क्वाप्यभूत्कश्चि—दनगारो गुणान्वितः । तपोऽतिदुस्तपं मास—क्षणदिकमाचरन् ॥ १ ॥
 तद्गुणावर्जिता कापि, तं ननामाऽनिशं सुरी । कार्यं गदुचितं पूज्यैः, प्रसाद्यमिति चाब्रवीत् ॥ २ ॥
 श्रुत्वा विप्रस्य कस्यापि, दुर्गाक्यं सोऽन्यदा मुनिः । जातकोपः समं तेन, योधुं प्रवद्वेततराम् ॥ ३ ॥
 क्षुत्क्षामदेहः क्षपक—स्ततस्तेन द्विजन्मना । हत्वा मुष्ट्यादिभिः पृथ्व्या—मपात्यत तरस्विना ॥ ४ ॥
 मुहुर्मुहुस्ताडयित्वा, द्विजेन मुमुचेऽथ सः । ततः स्वस्थानमगम—त्क्षपकोऽपि कथञ्चन ॥ ५ ॥
 तत्पार्श्वेऽथ विभावर्या, विभाभिर्भासुरीः सुरी । समाजगामः तत्पादौ, ग्रणनाम च पूर्ववत् ॥ ६ ॥
 तां देवीं जल्पयामास, न किञ्चित्क्षपकः पुनः । अजल्पन्तं च तं साधु—मेवं प्रच्छ देवता ॥ ७ ॥
 त्वं न जल्पयसि स्वामि—नपराधात्कुतोऽद्य मां ? । ततो वाचंयमोऽप्युज्ज्वैः, प्रत्युवाचेति निर्जरीम् ॥ ८ ॥
 द्विजेन हन्यमानोऽपि, यन्नाहं रक्षितस्त्वया । ममापकारिणस्तस्य, किञ्चिन्नापकृतं च यत् ॥ ९ ॥
 ततस्त्वां वादये नाहं, वाङ्मात्रप्रीतिकाशिणीम् । तच्छ्रुत्वाऽभ्यधाद्वेदी, स्मितविच्छुरस्ताधरा ॥ १० ॥
 युवयोरगवद्युद्धं, यदान्योन्यविलग्नयोः । तदाहमपि तत्रैवा—ऽभूवं कौतुकदर्शिनी ॥ ११ ॥
 किन्तु तुल्यौ युवां दृष्टौ, कोपाविष्टौ मया तदा । कः साधुः ? को द्विजश्चेति, नाज्ञासियमहं तदा ॥ १२ ॥
 शुष्मद्रक्षां विप्रशिक्षा—मत एव च न व्यधाम् । श्रुत्वेति क्षपकः शान्त—कोपाऽऽपोऽब्रवीदिति ॥ १३ ॥

स्रुता प्रेरणा देवि, त्वयाऽसौ विहिता मम । तदशुभ्यातिचारस्य, मिथ्यादुष्कृतमस्तु मे ॥ १४ ॥
ततो यतिं ते ग्रणिपत्य सत्य—भक्त्या निज धाम जगाम देवी ।
कुप्यन्धुनिः स्यादिति बालतुल्यो, नाक्रोशकारिष्वपि तेन कुप्येत् ॥ १५ ॥

इति श्रीसुद्रित-उत्तराध्ययनवृत्तित उद्धृता

क्षपककथा संपूर्णा.

४४ श्री अर्जुनमालर्षिकथा

अभूत्युरे राजगृहे, गृहे निःशेषसम्पदाम् । मालाकारोऽर्जुनाह्वानः, स्फुन्दश्रीस्तस्य च प्रिया ॥ १ ॥
यक्षो सुदरपाण्याह्वः, पुराद्राजगृहाद्बहिः । अर्जुनस्याराममार्गे—ऽभवच्चद्रगोत्रदेवता ॥ २ ॥
कुसुमेर्मेदुरामोद-प्रमोदितजगज्जनैः । तं यक्षमर्जुनो भूरि-भक्त्याऽपूजयदन्वहम् ॥ ३ ॥
स्फुन्दश्रीरन्यदा भर्तु-भक्तं दत्त्वा गृहं प्रति । पुष्पाण्यादाय वलिता, यक्षैक्यान्तिकं ययौ ॥ ४ ॥
तदा च तां दुर्ललित—गोष्ठीसत्का मदोत्कटाः । यक्षवेक्ष्मस्थिताः प्रेक्षा—मासुः पट् कामिनो नराः ॥ ५ ॥
असौ सौन्दर्यवसति—वर्निताऽर्जुनमालिनः । गृह्यतामिति जल्पन्तो, द्रुतं ते जगद्गुश्च ताम् ॥ ६ ॥
यथायतनमध्ये च, तां समानीय कामिनीम् । यक्षस्याग्रे बुभुजिरे, ते सर्वेऽपि पुनः पुनः ॥ ७ ॥

तदा च यक्षपूजार्थं, तत्रागादर्जुनोऽपि हि । तंचायान्तं विलोक्यैवं, स्कन्दश्रीस्तानभाषत ॥ ८ ॥
आगच्छत्यर्जुनोऽसौ तत्किं मां यूयं विमोक्षयथ ? । ततस्तेऽचिन्तयन्तून-मेतस्याः प्रियमस्त्यदः ॥ ९ ॥
वराकान्मालिकादस्मा—न्नास्माकं भीरु ! मीरिति । ब्रुवन्तस्ते बबन्धुश्च, द्रुतमर्जुनमालिनम् ॥ १० ॥
तं यक्षस्य पुरो न्यस्य, तस्य पश्यत एव हि । सिधेर्विरे ते तत्कान्ता—महम्मूर्खिकया मुहुः ॥ ११ ॥
स्वभार्या^१ भुज्यमानां तै—र्चीक्ष्याऽचिन्तयदर्जुनः । एवं यक्षं पुष्पपुञ्जैः पूजयाम्यहमन्वहम् ॥ १२ ॥
अद्य त्वस्यैव^२ पुरतः, प्राप्नोम्येतां विडम्बनाम् । तन्निश्चितमिदं नैव, यक्षः कोप्यत्र विद्यते ॥ १३ ॥
यदि चात्र भवेद्यक्ष—स्तदासौ मां स्वसेवकम् । नैवेदानीमुपेक्षेत, पीडयमानमनाथत् ॥ १४ ॥
ध्यायन्तमिति^३ तं ज्ञात्वा, यक्षस्तदनुकम्पया । प्रविवेशाशु तस्याङ्गे—ऽछिदत्तद्वन्धनानि च ॥ १५ ॥
‘सहस्रपलनिष्पन्नं, गृहीत्वा लोहमुद्गरम् ।’ तानारीसप्तमान् गोष्ठी—पुराणान् पट् जघान च^४ ॥ १६ ॥
इत्थं प्रतिदिनं नारी—सप्तमान् मानवाश्च स पट् । जघान सतताभ्यासा—द्भ्राभं भ्रामं पुराद्वचिः^५ ॥ १७ ॥
तज्ज्ञात्वा- पूर्जनः सर्व—स्तावन्न निरगाद्वचिः । यावत्तेन हता न स्युः, षट् नारीसप्तमा नराः ॥ १८ ॥
अन्यदा तत्पुरोर्पान्ते, श्रीवीरः समवासरत् । न त्वर्जुनभयात्कोऽपि, जिने नन्तुं ययौ जनः ॥ १९ ॥
तदा तत्पुरवास्तव्यः, श्रुत्वा श्रीमञ्जिनागमम् । एवं सुदर्शनः श्रेष्ठी, दृश्यौ हर्षोच्छ्वसत्तनुः ॥ २० ॥
अहो ! जगज्जनाभोज—प्रबोधननभोमणिम् । श्रीवीरमपि नन्तुं नो, यात्यर्जुनभयाञ्जनः ॥ २१ ॥
जिनस्य विश्वत्रितय—त्रायिणो ध्यायिनं जनम् । हन्तुमीष्टे न हीन्द्रोऽपि, तञ्जनोऽयं विभेति किम् ? ॥ २२ ॥

यद्भाव्यं तद्भवतु वा, स्वामिनं किन्तु वन्दितुम् । यास्याभ्येवेति स ध्यात्वा, निरगान्गराद्वहिः ॥ २३ ॥
अर्जुनोऽपि दधावे द्राग्, वीक्ष्यायान्तं सुदर्शनम् । उल्लालयन् मुद्गरं तं, पुष्पकन्दुकलीलया ॥ २४ ॥
तं चापतन्तं वेगेन, धनुर्धुक्तपृथक्त्वत् । वीक्ष्येति व्यमृशद्वयं—स्थैर्यैर्धैर्यः सुदर्शनः ॥ २५ ॥
अयं मुद्गरपाणिर्मा, हन्तुमायाति मालिकः । तदात्मकृत्यं कुर्वेऽह—मेवं ध्यात्वेति सोऽब्रवीत् ॥ २६ ॥
अर्हस्तिस्त्वस्मिन् जैनं, धर्मं च जगदुत्तमम् । शरणं प्रतिपन्नोऽस्मि, श्रीवीरं च जगद्गुरुम् ॥ २७ ॥
किञ्चास्मादुपसर्गान्वेदद्य मोक्षो भवेन्मम । तदा चतुर्विधाहारः, कल्पते नान्यथा पुनः ॥ २८ ॥
इत्थं निगद्य साकारा—जनशनं प्रतिपद्य च । स्मरन् पञ्च नमस्कारान्, कायोत्सर्गं चकार सः ॥ २९ ॥
सद्यः सुदर्शनाभ्यर्णं—मायासीदर्जुनोऽप्यथ । नाशकत्तमुपद्रोतुं, किन्तु धर्मप्रभावतः ॥ ३० ॥
ततस्तं परितोऽभ्राम्य—द्वलनानर्जुनोऽधिकम् । शशाक शशकः सिंह—मिव नाक्रमितुं पुनः ॥ ३१ ॥
भ्रामं भ्राममविश्रामं, यक्षः श्रान्तोऽभवत्ततः । न तु तं द्रष्टुमैशिष्ट, दुर्दृष्टार्जुनमुत्कृत्वत् ॥ ३२ ॥
आदाय मुद्गरं मुक्त्वा—ऽर्जुनं यक्षोऽगमत्ततः । अपि देवचलाद्धर्म—बलमेव चिशिष्यते ! ॥ ३३ ॥
मुक्तस्तेनार्जुनः पृथ्व्यां, पपात निच्छिन्नशालिवत् । उत्तस्थौ च क्षणादङ्गं मोटयन् गतनिद्रवत् ॥ ३४ ॥
किमकार्षं ? क्व स्थितोऽस्मि ? , का दशा मम विद्यते ? । इति स ज्ञातवान्नैव, निद्रावस्थानुभूतवत् ॥ ३५ ॥
सोऽथाऽप्राक्षीत्स्वस्वरूपं, कृतोत्सर्गं सुदर्शनम् । उपसर्गः शशामेति, सोऽप्युत्सर्गमपारयत् ॥ ३६ ॥
सर्वं तत्सर्ववृत्तान्तं, तस्मै सम्यग् जगाद च । तच्छ्रुत्वा ज्ञातनिर्वेदो—ऽर्जुनश्चिन्तितवानिति ॥ ३७ ॥

अहो ! अज्ञानिना घोरं, कर्मदं नरकप्रदम् ! । मया कृतमिति ध्यायन्, सोऽपृच्छदिति तं पुनः ॥ ३८ ॥
 किमर्थं ग्रस्थितोसि त्वं ?, ब्रूहि आतः ! सुदर्शन ! । सोऽस्यधाञ्छ्रीमहावीरं, वन्दनार्थं ब्रजाम्यहम् ॥ ३९ ॥
 तच्छ्रुत्वेत्यर्जुनोऽवादी-द्वन्दिदुं परमेश्वरम् । अहमप्यागमिष्यामि, त्वया सह महामते ! ॥ ४० ॥
 ततस्तेन समं हृष्टः, श्रीमहावीरसन्निधौ । अगात्सुदर्शनः स्वामि-दर्शनोत्सुकदर्शनः ॥ ४१ ॥
 श्रीचर्द्धमानतीर्थेश-पादपद्मौ प्रणम्य तौ । सम्यक् शश्रुवतुर्धर्म-देशनां क्लेशनाशिनीम् ॥ ४२ ॥
 देशनान्ते च सर्वज्ञं, प्रणम्यापृच्छदर्जुनः । स्वामिन् ! कथं विशुद्धिर्मै, भवेद्बहुलपाप्मनः ॥ ४३ ॥
 अथोचै भगवांस्त्वं चे-दात्मशुद्धिं चिकीर्षसि । तर्हि संयममादाय, तपस्तप्यस्व दुस्तपम् ॥ ४४ ॥
 मलं स्वर्णगतं वह्नि-हंसः क्षीरगतं जलम् । यथा पृथक्करोत्येवं, जन्तोः कर्ममलं तपः ॥ ४५ ॥
 यथाऽम्बुदा विलीयन्ते, प्रचण्डपवनाऽऽहताः । तथा तीव्रतपोऽपास्ताः, पाप्मानः प्रवला अपि ॥ ४६ ॥
 तन्निशम्यार्जुनः स्वामि-समीपे व्रतमाददे । निर्जरायै व्यहार्यीच्च, पुरे राजगृहे सदा ॥ ४७ ॥
 निरन्तरं पठतपः, कुर्वन् साम्यसुधाम्बुधिः । साध्वाचारं च सकलं, निष्कलङ्कमपालयत् ॥ ४८ ॥
 अस्मत्स्वजनहन्ताऽसौ, दुष्टो दुष्कर्मदूषितः । धूर्तो धत्तेऽधुना साधु-वेपं वेपविडम्बकः । ॥ ४९ ॥
 इत्याद्यैर्बहुलोकोक्तै-राक्रोशैस्ताडनैस्तथा । स महात्मा न बुक्षोभ, प्रत्युतैवमचिन्तयत् ॥ ५० ॥ (युगम्)
 “मन्निन्दया यदि जनः परितोपमेति, नन्वप्रयासजनितोऽयमनुग्रहो मे ।
 श्रेयोऽर्थिनो हि मनुजाः परतुष्टिहेतो-र्दुःखार्जितान्यपि धनानि परित्यजन्ति ॥ ५१ ॥

किञ्च “अधोसहणमाराण—धम्मवमंसाण वालुसुलहाणं । लामं मण्ह घीरो, जहुत्तराणं अलाभंमि ॥ ५२ ॥
इति ध्यायन् स पणमासीं, सोढाक्रोशपरीपहः । कृतकर्मक्षयः प्राप, केवलज्ञानमुज्ज्वलम् ॥ ५३ ॥
ततश्चिरं स प्रतिबोध्य भव्यान्, मुक्तिं यथावर्जुनमालिसाधुः । एतद्वदाक्रोशपरीपहन्यै—रपि क्षमाढ्यैः श्रमणैर्विपणः ॥ ५४ ॥

इति श्रीमद्रित-उत्तराध्ययनवृत्तिः उद्धृता आक्रोशपरीपहे अर्जुनमालविकथा सम्पूर्णा.

४५ वधपरीपहे स्कन्दकाचार्यकथा

अभून्नगर्यौ श्रावस्त्यां, जितशत्रुर्गहीपतिः । सधर्मचारिणी तस्य, धारिणी संज्ञिकाऽभवत् ॥ १ ॥
गौरीशयोः स्कन्द इव, स्कन्दकोऽभूत्सुतस्तयोः । पुरन्दरसुतादेभ्या, पुरन्दरयशः सुता ॥ २ ॥
तदा दण्डकभूयोऽभू—त्कुम्भकारकृते पुरे । पुरोहितस्तु तस्याऽऽसी—दभव्यः पालकाभिधः । ॥ ३ ॥
तेन दण्डकिसंज्ञेन, भूभृता भूरिभूतिना । पुरन्दरयशः कन्या, पितृभ्यां पर्यणायि सा ॥ ४ ॥
अन्यदा सुव्रतस्वामी, भव्याभोजनभोऽध्वगः । श्रावस्त्यां समवासार्थी—त्सुरासुरनमस्कृतः ॥ ५ ॥
धन्यमन्यः स्कन्दकोऽजा—त्तं नन्दुं परमेश्वरम् । श्रुत्वा तद्देशनां श्राद्ध—धर्मच प्रत्यपद्यत ॥ ६ ॥
पुरोधाः पालकः सोऽथ, कुम्भकारकृतात्पुरात् । केनचिद्राजकार्येण, श्रावस्त्यामन्यदाऽऽययौ ॥ ७ ॥
स च भूपसभामध्ये, कुर्वन्निर्ग्रन्थगर्हणाम् । द्रुतं निरुत्तरीचक्रे स्कन्दकेन महाधिया ॥ ८ ॥

पापः प्राप ततो द्वयं, पालकः स्कन्दकोपरि । अपकर्तुं पुनः किञ्चि-त्तस्य न ग्राभवत्तदा ॥९॥
कृतप्रस्तुतकृत्योऽथ, पालकः स्वास्पदं ययौ । जगाम न तु तच्चिता-त्कोपः स्कन्दकगोचरः ॥ १० ॥
अथ श्रीसुव्रतस्वामि-पादान्ते दान्तमानसः । प्राव्राजीत्स्कन्दकः साकं, मर्त्यानां पञ्चभिः शतैः ॥ ११ ॥
क्रमाद्वह्नुश्रुते जाते, स्कन्दके सुव्रतप्रभुः । तस्मै शिष्यतया तानि, पञ्च साधुशतान्यदात् ॥ १२ ॥
अन्येषुः सुव्रताहन्ते, स्कन्दकः पृष्टवानिति, ब्रजाम्यहं स्वसुदंश-मादेशः स्याद्यदि प्रभोः ॥ १३ ॥
जगौ जगत्प्रभुस्तत्रो-त्यस्यते मारणान्तिकः । सर्वेषामुपसर्गो व-स्तच्छ्रुत्वा स्कन्दकोऽवदत् ॥ १४ ॥
आरधनासाधको हि, नोपसर्गस्तपस्विनाम् । दुःखायते महानन्द-महानन्दाभिलाषिणाम् ! ॥ १५ ॥
ततो ब्रूहि प्रभो । तस्मि-न्नुपसर्ग उपस्थिते । आराधका भविष्यामो, वयं यद्वा विराधकाः ? ॥ १६ ॥
स्वामी स्माह त्वां विनाऽन्ये, सर्वेऽप्याराधका इति । स्कन्दकस्तन्निश्चयेति, व्यमृशद्भृशसुस्तुकः ॥ १७ ॥
आराधका इयन्तः स्यु-र्विहारे यत्र साधवः । नूनं स शुभ एवेति, विचिन्त्य स्कन्दकोऽचलत् ॥ १८ ॥
क्रमाददत्त्वा कुम्भकार-कृते स सपरिच्छदः । उद्याने समवासार्षी-त्तमश्रौषीच्च पालकः ॥ १९ ॥
ततः प्राग्वैरशुद्धयर्थ-मुद्याने तत्र पालकः । प्रच्छन्नं गोपयामास, विविधायुधधोरणीम् ॥ २० ॥
इति दण्डकिराज्ञे चा-ऽपडक्षीणमुवाच सः । जितः परीषहैरत्र, स्कन्दकोऽस्ति समागतः ॥ २१ ॥
अयं स्वयं महावीर्य-श्चण्डदोर्दण्डचिक्रमैः । साधुवेषधरैर्युक्तो, भटानां पञ्चभिः शतैः ॥ २२ ॥
उद्याने गोपितैः शस्त्र-प्रकरैरतिदारुणैः । त्वां वन्दितुं गतं हत्वा, राज्यमेतदग्रहीष्यति ! ॥ २३ ॥ (युगम्)

प्रत्ययश्चेन्न ते स्वामि—नस्मिन्मद्वचने भवेत् । तदा तद्गोपिताऽङ्घ्राणि, गत्वोद्यानं विलोकय ! ॥ २४ ॥
 एवं व्युद्ग्राहितस्तेन, तदुद्यानं गतो नृपः । स्थानेषु पालकोक्तेषु, नानाङ्घ्राणि निरक्षत ! ॥ २५ ॥
 दृष्ट्वा तानि नृपः क्रुद्धो, मुनीन्सर्वानबन्धयत् । अकार्यं चिद्यते किञ्चि—न्नाऽविमृश्य विधायिनाम् ॥ २६ ॥
 पापस्य पालकस्यैव, तान्निबद्धथार्षयिन्तृपः । यत्सुभ्यं रोचते तत्त्व—भेषां कुर्यां इति ब्रुवन् ! ॥ २७ ॥
 मूषकानिव मार्जार—स्तान् प्राप्य हृदितोऽथ सः । संयतान् संयतान्मर्त्य—पीडयन्त्रान्तिकेज्जनयत् ॥ २८ ॥
 इति प्रोचे च रे ! यूय—मिष्टं स्मरत देवतम् । इदानीं पीडयिष्यामि, यन्त्रेणानेन वोऽखिलान् ॥ २९ ॥
 ततस्ते साधवो धीरा, ज्ञातोपस्थितमृत्यवः । जीविताशामृत्युभीति—विश्रमुक्ता मनस्विनः ॥ ३० ॥
 गृहीतालोचनाः सम्यक्, मैत्रीभावमुपागताः । पर्यन्ताराधनां सर्वे, विदधुर्विधिपूर्वकम् ! ॥ ३१ ॥
 मर्तव्यं कातरेणापि, धीरेणापि च भूस्पृष्टा । द्विधापि नियते मृत्यौ, धीरैर्भाव्यं मनस्विभिः ॥ ३२ ॥
 इत्यादि वदतोत्साह—मानाः स्कन्दकक्षरिणा । अप्रवृत्ते विशेषेण, स्वदेहेऽपि गतस्पृष्टाः ! ॥ ३३ ॥ युग्मम्
 क्रूराशयः क्रूरकर्मा, क्रूरीः पालकस्ततः । एकैकं श्रमणं यन्त्रे, क्षेपं क्षेपमपीडयत् ॥ ३५ ॥
 पीड्यमानान् विनेयान् स्वान्, वीक्ष्यान्तर्दहतामयम् । इति स स्कन्दकं यन्त्र—पार्श्वे बद्धमधारयत् ॥ ३६ ॥
 पीड्यमानानगाराङ्गो—च्छलच्छोगितविन्दुभिः । समन्ताद्भ्रियमाणोऽपि, नाऽप्युत्स्कन्दकः पुनः ! ॥ ३७ ॥
 किन्तु साम्यमुधास्यन्द—भावितैः समयोचितैः । वाक्यैर्निर्यामयामास, तानेवं स महाशयः ! ॥ ३८ ॥
 “भिन्नः शरीरतो जीवो, जीवाद्भिन्नश्च विग्रहः । विदन्ति वपुर्नाशेऽप्यन्तः स्विद्येत कः कृती ? ॥ ३८ ॥

किञ्चाखिलो विपाकोऽय—मस्ति स्वकृतकर्मणः । दुःखाय नोपसर्गस्त—त्सतां कर्मजिघांस्ताम् ॥ ३९ ॥
 अवश्यं नाशिनो बाह्य—स्याङ्गस्याऽस्य कृते ततः । कोपः कार्यो नान्तरङ्ग—द्रुवधर्मयनापहः ॥ ४० ॥”
 स्कन्दकेनेति निर्याग्य—माना निर्मलमानसाः । महात्मानो विपक्षे च, मित्रे च समदृष्टयः ॥ ४१ ॥
 यन्त्रपीडनपीडां तां, क्षममाणाः क्षमाधनाः । केवलं प्राप्य कैवल्य—मुखं ते लेभिरे क्रमात् ॥ ४२ ॥ युगम्
 द्रुतं हतेषु तेनैवं, द्रुवुनपञ्चशतर्षिषु । एकं क्षुल्लकमुद्दिश्य, पालकं स्कन्दकोऽवदत् ॥ ४३ ॥
 अनुकम्पयमिमं बालं, पीडयमानम् निरिक्षितुम् । नाहं शक्ष्यामि नियतं, पूर्वं पीडय मां ततः ॥ ४४ ॥
 तच्छ्रुत्वा पालकस्तस्य, भूरिदुःखविधित्तया । गुरोः पश्यत् एव द्राक्, प्राक् तं बालमपीडयत् ॥ ४५ ॥
 शुक्लध्यानसुधाऽसार—शान्तकर्महुताशनः । बालः सोऽपि महासन्धो, महानन्दमविन्दत् ॥ ४६ ॥
 तद्वीक्ष्य स्कन्दकाचार्यः, कुद्वोऽन्तर्ह्यतिवानिति । अनेन सपरीवारः, पापेनाऽस्मि विनाशितः ॥ ४७ ॥
 क्षुल्लकोऽपि हि मद्वाचा, क्षणमेकं न रक्षितः । निग्राह्य एव पापोऽसौ, तन्मया गर्वपर्वतः ॥ ४८ ॥
 अयं भूयोऽपि निग्राह्योऽ—रमद्विनाशनिबन्धनम् । उपेक्षाकारिणोऽस्माकं, वध्या जानपदा अपि ॥ ४९ ॥
 तद्दुष्करस्य चेदस्य, भवेन्मत्तपसः फलम् । तदाहं दाहकोऽमीपां, भूयासं भाविजन्मनि ॥ ५० ॥
 इत्थं कृतनिदानः स, पीडितस्तेन दुर्धिया । मृत्वा बह्विकुमारेषु, सुरोऽभूत्परमर्द्धिकः ॥ ५१ ॥
 पुरन्दरयशास्तत्र, दिने चैवमचिन्तयत् । कुतो हेतोः पुरीमध्ये न हन्यन्तेऽद्य साधवः ॥ ५२ ॥
 इतश्च स्कन्दकमुने—रजोहरणसुत्तमम् । रक्ताभ्यक्तः कर इति, जगृहे गृध्रपक्षिणा ॥ ५३ ॥

तद्रजोहरणं च द्राग, भवितव्यनियोगतः । पुरः पुरन्दरयशो-देव्या शुभ्रो न्यपातयत् ॥ ५४ ॥
तच्चादायोद्वेष्टयन्ती, सा स्वयं परिकर्मितम् । कामलं खण्डमद्राक्षी-द्भ्रातुः प्रव्रजतोऽर्पितम् ॥ ५५ ॥
चिह्नेन तेन च ज्ञात्वा, सोदरादीन् मुनीन् हतान् । महतीमधृतिं प्राप्ता, साऽवादीदिति भूयतिम् ॥ ५६ ॥
रे साधुद्विष्ट । पापिष्ठ !, विनष्टक्ष्यत्यधुना भवान् । महर्षीणां सुराणां च न ह्यवज्ञा शुभावहा ! ॥ ५७ ॥
इत्युदियेति दध्यौ चा-ऽधुनाऽहं व्रतमाददे । अलं संसारवासेना-ऽमुना दुःखीवदायिना । ॥ ५८ ॥
चिन्तयन्तीति सा देवैः, सुव्रतस्वामिसन्निधौ । नीताऽऽदाय परिव्रज्यां, परलोकमसाधयत् । ॥ ५९ ॥
ज्ञात्वाऽथाऽवधिना प्राच्यं, स्ववृत्तं स्कन्दकागरः । क्रोधाध्मातो देशयुक्त-मयाक्षीन्मङ्गलु तत्पुरम् ॥ ६० ॥
ततोऽरण्यमभूदेश-भूमौ दण्डकिभूयते । अद्यापि दण्डकारण्य-मिति तत्त्योच्यते बुधैः ॥ ६१ ॥
एकोनपञ्चशतसाधुरैरवार्य-वीर्यैर्यथा वधपरीपह एष सोढः । ।
सह्यस्तथा यमपरैरपि साधुसुख्यैः, श्रीस्कन्दकश्रमणवन्न पुनर्विधियम् ॥ ६२ ॥

इति श्रीसुद्वित-उत्तराध्ययनवृत्तिः उद्धृता स्कन्दकाचार्यकथा संपूर्णा.

४६ तृणस्पर्शपरीषहे भद्रमहर्षिकथा

श्रावस्तीनगरीभर्तु-र्जितशत्रुमहीपतेः । भद्राभिधोऽभवत्तदुः, सान्त्विकेषु शिरोमणिः ॥ १ ॥
मुनीनामन्तिके जैनं, धर्मं श्रुत्वा विरक्तधीः । स प्रव्रज्यामुपादत्, क्रमान्वाऽभूत्बहुश्रुतः ॥ २ ॥

प्रतिपद्याऽन्यदैकाकि-विहारप्रतिमा व्रती । विजहार धरापीठे-अतिबद्धः समीरवत् ॥ ३ ॥
 अन्येद्युर्विहरन् सोऽथ, क्वापि राज्यान्तरे गतः । हेरिः कोयमिति ज्ञात्वा, जगृहे राजपुरुषैः ॥ ४ ॥
 कस्त्वं ? केन चरत्वाय, प्रहितोसीति ? जल्य रे ! । पञ्चुरिति ते भूयः, पुरुषाः परुषाः रुषा ॥ ५ ॥
 व्रती तु प्रतिमास्थत्वा-न्न किमयुत्तरं ददौ । ततस्ते कुपिताः क्षार-दानेन तमतक्षयन् ॥ ६ ॥
 निशातखड्गवत्क्षीक्ष्ण-धारैर्दमैश्च ते मुनिम् । गाढमावेष्टय मुक्त्वा च, ते दुष्टाः स्वाश्रयं ययुः ॥ ७ ॥
 यतेस्तस्यऽऽमिपं बाढं, समन्तादपि तैः कुशैः । विदग्धस्येव वैदग्ध्यं, दुर्विदग्धैरकृत्यत ! ॥ ८ ॥
 तथापि कलुपं ध्यान-मकुर्वाणः क्षमानिधिः । स सम्यगधिसेहे ते, तृणस्पर्शपरीपहम् ॥ ९ ॥
 लया शूकशिखाऽप्यऽङ्गे-ऽङ्गिनां क्षोभाय जायते । स तु दक्षो न चुक्षोभ, मांसमनैः कुशैरपि ! ॥ १० ॥
 एवं तृणस्पर्शपरीपहं यथा-ऽधिः सोढवान् भद्रमुनिर्महाशयः । तथाऽयमऽन्यैरपि साधुपुङ्गवै-स्तितिक्षणीयः क्षतमोहवैरिभिः ॥

इति श्रीसुद्रित-उत्तराध्ययनवृत्तितः उद्धृता भद्रमहर्षिकथा संपूर्णा

४७ पृथ्वीचन्द्र-गुणसोऽगर-अबन्धः गतैकादशो भवः

अथास्ति कोशले देशेऽयोध्या नाम महापुरी । हरिसिंहो नृपस्तत्र, तस्य पद्मावती प्रिया ॥ १ ॥
 इतः सर्वार्थितश्च्युत्वा, कुसुमायुधनिर्जरः । विमानस्वमतः पद्मावती-कुक्षाववातरत् ॥ २ ॥
 पूर्णे काले प्रशस्तेऽह्नि, सुखं प्राप्सत सा सुतम् । न्यधात् तस्याभिधां, पृथ्वीचन्द्र इत्यवनीधवः ॥ ३ ॥

क्रमेणाभ्यस्तसद्ब्रिहोऽ-नवद्यचरितोऽथ सः । अवापत् तरुणीनेत्र-जीवनं यौवनं वयः ॥ ४ ॥
 कन्याः षोडश भूपोऽथ, कुमारं पर्यणाययत् । नृसिंहो हरिसिंह-स्तं महामहपुरुस्सरम् ॥ ५ ॥
 ज्यायसी प्रेयसी तस्य, मातुलस्य सुताऽभवत् । जयदेवस्य ललित-सुन्दरीत्यभिधानतः ॥ ६ ॥
 पृथ्वीचन्द्रः पुनर्भोग-विशुलः स्त्रीषु नो रतिम् । मनागप्यभजन्वेति, दध्यौ चेतसि सन्ततम् ॥ ७ ॥
 अहो ! पितृभ्यामेपोऽस्मि, रागाब्धौ पातितः कथम् ? । यदेता दयिता नैव, मां त्रिभुञ्चन्ति जातुचित् ॥ ८ ॥
 कथञ्चित् तदुपायेन, प्रेयसीः प्रतिबोध्य ताः । प्रतिपद्ये परित्रज्यां, कुर्यां स्वहितमञ्जसा ॥ ९ ॥
 ततोऽमुं निर्मितामन्द-धर्मकर्मैच्छमङ्गजम् । मत्वा मोहादश्रुभिश्च-नयनो जनकोऽववीत् ॥ १० ॥
 वत्स ! स्वच्छमतेऽस्माकं, तावद् वार्द्धक्यमागतम् । त्वं तु राज्यरमारामासमा-गमपराङ्मुखः ॥ ११ ॥
 तद् विचार्य यदत्र स्या-दुचितं कथयाशु तत् । त्वयि राज्यधरेऽद्यापि, यद् वयं राज्यलोलुपाः ॥ १२ ॥
 तदेतद्दहीकरं लोके, न चायं नः कुलक्रमः । प्राव्रजन् पूर्वजा यन्नः, सर्वे राज्यधरेऽङ्गजे ॥ १३ ॥
 तत् स्वीकुरु त्वमात्ममीयं, राज्यं मां प्रार्थनां वृथा । कार्पिर्नः स इति श्रुत्वा, तत् पित्रोक्तं तथाऽकरोत् ॥ १४ ॥
 ततो निवेशितो राज्ये, पृथ्वीचन्द्रो महामहात् । मोदन्ते स्म जनाः सर्वे, तद्राज्यं विक्ष्य विस्मिताः ॥ १५ ॥
 अथ पृथ्वीमहेन्द्रेऽस्मिन्, पृथ्वीचन्द्रे पृथुद्युतौ । पृथ्वीं शासत्यन्यदैत्य, सुधनाऽऽख्यो वणिग्वरः ॥ १६ ॥
 प्राणमत् प्राभृतेनोर्वी-पतिं विरचिताञ्जलिः । तं संमान्य नृपोऽपृच्छ-दाश्रयं ब्रूहि किञ्चन ॥ १७ ॥ युगम् ॥
 सोऽप्याह कुरुदेशेऽस्मि-न्नस्ति हस्तिपुरं पुरम् । पुरप्रधानस्तन्नामी-न्महेभ्यो रत्नसञ्चयः ॥ १८ ॥

सुमङ्गला प्रिया तस्य, तयोः पुत्रोऽभवद् वरः । तस्मिन् गर्भस्थिते माता, स्वप्ने क्षीरणं पयो ॥ १९ ॥
 गुणसागर इत्याख्या, पृथिव्यां पप्रथेऽस्य तत् । क्रमेण वर्द्धमानोऽसौ, प्रपेदे मध्यमं वयः ॥ २० ॥
 परमाजन्म भोगेषु, विस्तो गुणसागरः । चक्रे रमासु रामासु, न मनागपि मानसम् ॥ २१ ॥
 अथ तत्र पुरेऽभूवन्, महेभ्या अष्ट विश्रुताः । तेषां पुत्र्योऽभवन्तौ, तास्तारुण्यमगुः क्रमात् ॥ २२ ॥
 अद्यापि ताः सुता वीक्ष्य, कुमारं गुणसागरम् । चद्धानुरागास्तत्रोच्चैः, प्रत्यज्ञासुश्च तं पतिम् ॥ २३ ॥
 तासां तं निश्चयं ज्ञात्वा, पितरस्ते कनीर्निजाः । गुणसागरसंज्ञाय महेभ्याङ्गभुवे ददुः ॥ २४ ॥
 वातायनगतोऽन्येर्दुर्दशे गुणसागरः । मूर्त्तं धर्ममिव प्राप्त-शमं वाचयमं जवात् ॥ २५ ॥
 क्वाप्यपश्यमिदं रूप-मित्यूहापोहसद्गतः । प्राग् जन्म निजमस्मापि-श्रामर्ण्यं च पुराकृतम् ॥ २६ ॥
 ततो विशिष्टसंवेग-ङ्गसद्गतमानसः । पितरौ स्माह न स्थातुं, क्षमेऽहं भवचारके ॥ २७ ॥
 तत् प्रसद्य व्रतादानाञ्जुमर्ति मे प्रयच्छतम् । ग्राहतुस्तौ वत्स ! किं ते, सांप्रतं यौवने व्रतम् ॥ २८ ॥
 अथ चेद् वत्स निर्बन्धो, व्रते ते न निवर्त्तते । तदोद्वाह्य प्रियाः पश्चात्, कुर्यात्स्त्वं स्वमीप्सितम् ॥ २९ ॥
 प्रतिपद्य वचः पित्रोः, कुमारो गुणसागरः । महामहेन ता अष्टा-वपि कन्या व्यवाहयत् ॥ ३० ॥
 पाणीन् गृहीत्वा कन्याना-मसौ मातृगृहे स्थितः । प्रावर्त्तत पुरस्तत्र, नाटकं चित्रकृत् तदा ॥ ३१ ॥
 गुणसागरस्तु नासास्ति-मिताक्षः संयतेन्द्रियग्रामः । दध्यावेकाग्रमना मुनि-भैविष्याम्यहं प्रातः ॥ ३२ ॥
 एवं तपः कारिष्ये तथा विधास्यामि गुरुजनविनयम् । व्रतयोगेषु यत्तिष्ये स्थास्यामि ध्याननियमेषु ॥ ३३ ॥

एवं निभृतं ध्यायन् स्मरन् श्रुतं पूर्वजननाभ्यस्तम् । प्रतिपद्य भावसंयम-मभङ्गसंवेगससिक्तः ॥ ३४ ॥
 उदितोदितविशदतरा-ध्ववसायवशोऽब्जुसमयेमेप गुनिः । निर्दग्धघातिकर्मा, केवलममलं क्षणादापत् ॥ ३५ ॥
 प्रणयिन्योऽपि नवास्ताजस्ता-खिलकर्मधर्मसन्तापाः । प्रतिपन्नभावचरणा, इह केवलसंविदमविन्दन् ॥ ३६ ॥
 तत्केवलमहिमानं, कर्तुमथाजगुरनिमिगाभीशाः । नेदुर्दिवि दुन्दुभयो भेजुर्भन्या द्युदममन्दात् ॥ ३७ ॥
 तद्वीक्ष्य रजसञ्जगुगुगले अपि तथा सुतवधूनाम् । केवलविभवं ते अपि मुहुर्मुहुस्तदुभोदनया ॥ ३८ ॥
 सञ्जातकर्मलाघवशेन सुविशुद्धसंयमससेन । प्रक्षालितकर्ममले, लेभाते केवलमनन्तम् ॥ ३९ ॥ [युगम्]
 इत्येतत् तव नृपते !, विज्ञप्तं सांप्रतं महाश्रयम् । भूवल्लभोऽपि तदिदं, निशम्य सम्यग् विभावयति ॥ ४० ॥
 गुणसागरः स सत्यं, गुणसागर एव येन निजकार्यम् । भूवल्लभोऽपि तदिदं, क्षयेण दुष्कर्मजालस्य ॥ ४१ ॥
 जानन्नस्येप कथं पतितो, राज्याख्यरूढयन्त्रेऽस्मिन् । गुरुजनदाक्षिण्यवशा-दुदास्तिमानात्मकार्येऽपि ॥ ४२ ॥
 तदहं कदा प्रपत्स्ये भवमथर्नी भगवतीं महादीक्षाम् । समश्नुमित्रवृत्तिः, कदा चरिष्याम्यनिर्बन्धः ॥ ४३ ॥
 इति भावनावशात्मा क्षिप्त्वा क्षणतोऽप्यशेषकर्मणि । पृथ्वीचन्द्रमहीन्द्रः प्रपेदिवान् केवलज्ञानम् ॥ ४४ ॥
 श्रुत्वैतत् तच्चरितं गोडश पृथ्वीपतेः प्रिया अपि ताः । संवेगसङ्घसङ्घतमनसोऽवापुः परं ज्ञानम् ॥ ४५ ॥
 हरिसिंहोऽपि महीभृत्, पद्मावत्या समन्वितोऽपि तदा । केवलिवचसा कृतकर्म-निर्जयः केवलमवापत् ॥ ४६ ॥
 अथ सुधनसार्थवाहो, व्यजिज्ञपत् तं तदा महर्षीन्द्रम् । पृथ्वीचन्द्र भगवंस्तव गुणसागरमहर्षेश्च ॥ ४७ ॥
 सोदरयोस्वि साम्यं साम्यनिधे ! दृश्यते कथमिहेहह ? । केवलजल्पदभवं कुसुमायुध इत्यहं पूर्वम् ॥ ४८ ॥

आसीद् गुणमणिस्निग्धुर्मं कुसुमकेतुरिति नाम्ना । स च गुणसागर इत्ययमभूद् यथार्थभिधस्तत्र ॥ ४९ ॥
तदखिलमिहेति हेतोर्मम तस्य च दृश्यमस्ति सादृश्यम् । श्रुत्वेति साधुमधुनोऽप्युधुनोत् सुधनो वचः स्वशिरः ॥ ५० ॥
संप्राप्तपरमबोधः सोऽद्यःकृतदुष्कृतोऽथ गृह्दिधर्मम् । प्रतिपद्य हृद्यमभवदत्राधुत्रापि शर्मपदम् ॥ ५१ ॥
अनेकलक्षण्यवदानां केवल्यं प्रतिपाल्य ते । पृथ्वीचन्द्रादयः सर्वे शिवत्रियमशिश्रयन् ॥ ५२ ॥

इति श्रीसुद्रित-पृथ्वीचन्द्रचरितादुद्धृता एकादशभगता पृथ्वीचन्द्रकथा संपूर्णा.

४८ देवकीषट्पुत्रकथा

श्री वसुदेव-देवक्योः, कंसेनोपयमोत्सवः । सुहृद्-भगिन्योः स्नेहेन, प्रारब्धो मथुरापुरि ॥ १ ॥
तत्र कंसानुजः कंस-सन्नाऽऽगादतिमुक्तकः । विहरन् पारणाहेतोः, पुर्वोपात्तव्रतो व्रती ॥ २ ॥
जरासन्धसुता जीव-यशा कंसप्रियाऽऽह तम् । साधो ! साभूत्सवाहेऽस्मिस्त्वमागा देवरोऽसि मे ॥ ३ ॥
एहि साद्धं मया नृत्य, हस गाय पित्राऽऽसवम् । लगित्वेनमत्तया कण्ठे, सोऽकदर्थि गृहस्थवत् ॥ ४ ॥
स मुनिज्ञानवानूचे, मुग्धे ! माद्यसि किं मुग्धा ? । देवक्याः सप्तमाद् गर्भात्, पति-पित्रोस्तव क्षयः ॥ ५ ॥
वज्रपातमिवासहं, तत् शुल्वा कंसपत्न्यसौ । द्विद्योत्तीर्णमदावस्था-ज्वस्थां पत्ये शशंस ताम् ॥ ६ ॥
कंसः साशङ्क आचख्यौ, प्रिये ! प्रकृतिमापिणाम् । अपि मौषीभवेद् वज्रं, महर्षीणां वचो न च ॥ ७ ॥
परं वाच्यं न कस्यापि, यतिष्ये यावदस्मि न । अस्मिन् कार्ये यतो मन्त्रः, पट्कर्णो भिद्यते बहिः ॥ ८ ॥

इत्युक्त्वा मदिरावस्थां, नाटयन् निर्मदोऽपि सः । वसुदेवान्तिकं दूराद्, रचिताञ्जलिगमत् ॥ ९ ॥
 अभ्युत्थाय जगद्देवं, वसुदेवः ससम्भ्रमम् । ग्राणप्रियसुहृत् ! किञ्चिद्, वक्तुकाम इवेक्ष्यसे ॥ १० ॥
 ब्रूहि यच्छामि किं तुभ्यं ? , ततः कंसोऽब्रवीत् प्रिय ! । कृतार्थोऽहं कृतो जीव-यशादापनतः पुरा ॥ ११ ॥
 इदानीं देवकीजात-भ्रात्रसप्तार्भकाणां । कृतार्थयेति तेनोक्ते, प्रपदे शौरिरप्यजुः [प्यदः] ॥ १२ ॥
 भवानभिज्ञा कंसस्य, देवक्यपि जगाद भोः ! । किं कथ्यं मेऽत्र पुत्राणा-मन्तरं त्वद्-दशाह्नयोः ? ॥ १३ ॥
 विधिना विधिनेवात्राऽऽवयोर्योगस्त्वया कृतः । सर्वकार्यधिकारी त्वं, किं ब्रूषेऽनधिकारिवत् ? ॥ १४ ॥
 किं देवकि ! बहूक्तेना-ऽऽयत्ता गर्भास्तिवास्य ते । सप्तैत्युक्ते दशाह्णेन, पत्न्यपि प्रत्यपद्यत ॥ १५ ॥
 महाप्रसाद इत्युक्त्वा, कंसः क्षीवा(वा)पदेशतः । दशाह्णेन सप्तं पीत्वा, सुरां स्वाश्रयमाश्रयत् ॥ १६ ॥
 वाक्शूरः शौरिरश्रौषीदा-पूँ वाक्यं दुरायति । दम्भिना च्छलितोऽस्मीति, सुरां चान्वतप्यत ॥ १७ ॥
 इतश्च भद्विलपुरे, श्रेष्ठी नागाह्वयोऽभवत् । सुलसाज्जलसा धर्मे, तत्पत्नी तौ महाऽऽस्तिकौ ॥ १८ ॥
 शैशवे सुलसाश्राद्धा आचरत्यावतिमुत्तकः । चारणर्षिसौ बाला, भवित्री निन्दुरेव यत् ॥ १९ ॥
 तपसाऽऽराधितो नैगमेष्याख्यः परिणीतया । तया पुत्रार्थमित्यूचे, तां ज्ञात्वाऽवधिना सुरः ॥ २० ॥
 अहं धार्मिके(कि) ! देवक्या, गर्भान् कंसेन याचितान् । मार्यमाणान् परावृत्य, निन्देद्रीस्यामि तांस्तव ॥ २१ ॥
 इत्युक्त्वा पुष्पवत्यौ ते, देवकी-सुलसे समम् । स्वशक्त्या स सुरश्चक्रे, गुर्विण्यौ च तथा समम् ॥ २२ ॥
 सुषुवाते सप्तं दिव्य-प्रभावादभरः पुनः । सुलसायै ददौ गर्भान्, देवक्याः पडपि क्रमात् ॥ २३ ॥

देवक्यै सौलसान् (सुलासा-) गर्भान्, मृतानर्पितवान् सुरः। द्यधास्फालयत् कंसो, निस्तृशो(शैः) भिन्नवल्लवत् ॥२४॥
 पडेवं देवकीगर्भाः, सुलसाया गृहे सुखम् । तस्या एव वद्धिरे, स्तनन्धयाः स्तनन्धयाः ॥ २५ ॥
 नाम्नाऽनीकयशोऽनन्तसेनावजितसेनकः । निहतारिर्देवयशाः, शत्रुसेनश्च ते त्वमी ॥ २६ ॥
 क्रमादुद्यौवनाः कन्याः पितृभ्यां परिणायिताः । द्वात्रिंशतं ते प्रत्येकं, भोगान् बुभुजिरे चिरम् ॥ २७ ॥
 इतश्च पावयन् पादैः, श्रीनेमिरवनीतलम् । ईयिवान् भदिलपुरं, सेव्यस्त्रिदशक्रोडिभिः ॥ २८ ॥
 श्रुत्वाऽन्ते तेऽर्हतो धर्मं, जगृहुः पडपि व्रतम् । तपस्यन्तस्तपस्तीव्रं विजहुः रहतं समम् ॥ २९ ॥
 विहरन् नेमिनाथोऽथ, द्वारकां पुनराययौ । तस्थौ सहस्राभ्रवणोपवने देवसंस्कृते ॥ ३० ॥
 पडपि भ्रातरः पृष्ठपाणकं(क) चिकीर्षवः । त्रिधा युगलिनो भूत्वा, विविशुद्धारिकां पुरीम् ॥ ३१ ॥
 आद्येऽनीकयशोऽनन्तसेनौ युगलके मुनी । आयातौ देवकीसन्त्र, तौ दृष्ट्वा साऽत्यमोदत ॥ ३२ ॥
 प्रत्यलाभयदेतौ सा, मोदकैः सिंहकेसरैः । जग्मतुस्तौ ततश्चान्यौ, भ्रातरावागतौ मुनी ॥ ३३ ॥
 अजितसेन-निहताख्यावपि च प्रतिलाभितौ । पुनर्मुमुक्षोस्तादृशं, तृतीयं युगममागतम् ॥ ३४ ॥
 देवयशः-शत्रुसेनाभिधं पप्रच्छ देवकी । दिङ्मोहो भगवान् ! किं वो, यत् त एवाऽजगताः पुनः ॥ ३५ ॥
 किमेत एवेति मतिभ्रमो यूयं परे पुनः ? पुर्यां वा स्वर्गकल्पायां, भैक्ष्यं नार्पिभिरप्यते ॥ ३६ ॥
 ऊचतुस्तौ न दिङ्मोहः (दिङ्मोह न), किन्तु पट् सोदरा वयम् । सुलसा-नागयोः पुत्रा, भदिलद्रुज्जवासिनोः ॥ ३७ ॥
 भ्रात्रजामो वयं धर्मं, श्रुत्वाऽन्ते नेमिनो हि षट् । भवद्गृहे त्रियुगेन, पारणार्थमिताः पृथक् ॥ ३८ ॥

देवक्यचिन्तयत् साम्यं, कृष्णस्यैष्वीक्ष्य(वैक्ष्य)ते कियत् । तिलस्यापि तिला नैवं, तत्किं नामी ममाऽऽत्मजाः? ॥ ३९ ॥
 जीवदृष्टमुताऽऽख्याता, पुरा(रो)ऽतिमुक्तसाधुना । साधुना मे मनोभ्रान्तिरेषु पृच्छामि तद् विभुम् ॥ ४० ॥
 ततः प्रातर्द्वितीयेऽह्नि, सन्देहापोहहेतवे । ननाम नेमिनं गत्वा, देवकी धर्मसङ्गम् ॥ ४१ ॥
 तद्भावं भगवान् जानन्तूचे देववधमी सुताः । तवेति सुलसाया(यै) ये, प्राग् दत्ता नैगमेषिणा ॥ ४२ ॥
 देवकी तान् पडप्यपीन्, पश्यन्त्युत्पन्नव(त्पन्न)स्तनी । ववन्दे चाऽऽह जीवन्तो, दिष्ट्या दृष्टाः स्वसन्नवः ॥ ४३ ॥
 राज्यं वा व्रतसाम्राज्यं, प्राज्यं मत्कुक्षिजन्मनाम् । मुदेज्जः किन्तु खेदाय, स्वयं(मया)नैकोऽपि लालितः ॥ ४४ ॥
 प्रभुरप्यभ्यधादेवं, मुधा मा ताम्य (ताम्यसि) देवकि । । स्वार्जितं भुज्यते कर्म, न परः कोऽपि कारणम् ॥ ४५ ॥
 अह्वारीः सप्त रत्नानि, सपत्न्यास्त्वं(स्व) पुरा भवे । रुदन्त्या अपितं चैकं, तस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ४६ ॥
 प्राजन्मकर्म निन्दन्ती, नत्वेवं गृहमागता । दुःस्थावस्थेव सा तस्थौ, पुत्रलालनलालसा ॥ ४७ ॥
 विमना दृश्यसे मातः !, किमित्युक्ताऽच्युतेन सा । ऊचे किं जीवितव्येन ?, ममान्तर्गदुनाऽनुना ॥ ४८ ॥
 वर्द्धितोनन्दगेहे त्वं, नागागारे(नागगेहे)तवाग्रजाः । पालितं न मयाऽपत्यं, किमपीवान्यपुष्टया ॥ ४९ ॥
 तद् वत्स ! वत्सकं स्वी(स्व)यं, धन्या गौरपि [प्रति] पालयेत् । दूयेज्जं नितरामात्मापत्यलालनवालिशा ॥ ५० ॥
 पूरयाम्यभ्र ! ते वाच्छामित्युक्त्वाऽगाद् गृहं हरिः । हरिरारधयामास, सोनान्यं नैगमेषिणम् ॥ ५१ ॥
 सन्तुष्टः स्पष्टमाचष्टा—एभो भ्राता हरे ! तव । भावी परं स तारुण्य, एवाऽऽशु प्रव्रजिष्यति ॥ ५२ ॥

तद्वचोऽनन्तरं कश्चित्, स्वर्गात् च्युत्वा सुरोत्तमः । उत्पेदे देवकीकुशौ, शुक्त्याभिव सुमौक्तिकम् ॥ ५३ ॥
 क्रमाद् जज्ञेऽङ्गजो गज-सुकुमालाऽह्वयोऽद्भुतः । लालयन्ती स्वयं कृष्ण-कल्पं तं सुमुदे प्रसूः ॥ ५४ ॥
 पित्रोर्नोत्रोत्सवो आतृ-प्रीतिपात्रमसौ क्रमात् । उद्यौवन उपयेमे, द्रुमपुत्रीं प्रभावतीम् ॥ ५५ ॥
 क्षत्रियाणीभवां सोमां, सोमशर्मद्विजात्मजाम् । मातृ-आश्रुपरोधेनानिच्छन् गज उपायत ॥ ५६ ॥
 तदैव समवासाप्रीत्, श्रीनेमिस्तदुपान्तिके । धर्मं गजसुकुमालः, सभार्यो विधिना(स्वाहितो)ऽमृणोत् ॥ ५७ ॥
 आसन्य माता-पित्रादि-वर्गं वैराग्यरङ्ग(ङ्गितः) । गजः सभार्यः प्रावाजीद्, वृजिनवज्वर्जितः ॥ ५८ ॥
 ततो हरुदुरत्यन्तं, तद्वियोगासहिष्णवः । पितरौ भ्रातरौ ज्येष्ठा, गजे प्रव्रजिते सति ॥ ५९ ॥
 सायं पृष्ठा प्रभुं तस्थौ, गजः प्रतिमया निशि । स्मशानभूमौ दृष्ट्वा, ब्रह्मणा सोमशर्मणा ॥ ६० ॥
 स-दध्यौ यदि पाखण्ड-चिकीरेष दुराशयः । उपयेमे कथङ्कारं, मम पुत्रीं तपस्विनीम् ? ॥ ६१ ॥
 एवं विचिन्त्य चित्याया, ज्वलदङ्गारपूरितम् । अतिष्ठित् घटीखण्डं(कण्ठं), स तन्मूढ्निं किरुद्धयीः ॥ ६२ ॥
 दह्यमानोऽग्निना तेन, सहमानः परीषहम् । दग्धकर्मन्धनोत्पन्नकेवलोऽगाद् गजः शिवम् ॥ ६३ ॥

इति श्रीशुद्रित-ऋषिमण्डलवृत्तितः उद्धृता देवकीषट्पुत्रकथा संपूर्णा

४९ समभावोपरि दमदन्तराजर्षिकथा

हस्तिशीर्षपुरे राजा, दमदन्ताभिधोऽभवत् । सेवन्ते यत्प्रतापार्चां, गुहां घृका इवारयः ॥ १ ॥

इतो गजपुरे राज्यं, कुर्वते पाण्डुधनवः । दमदन्त-पाण्डवानां, जज्ञे वैरं परस्परम् ॥ २ ॥
 जरासन्धस्य सेवायै, दमदन्तो गतोऽन्यदा । पाण्डवैरेत्य तद्देशो, विष्वस्तो ज्वालितो भृशम् (तस्तराम्) ॥ ३ ॥
 सञ्चाऽऽगाद् दमदन्तोऽप्य, वीक्ष्य देशं विनाशितम् । सैन्यावेशेन महता, लोघ हस्तिनापुरम् ॥ ४ ॥
 पुरान्तः पाण्डवा भीत्या, विविशुर्निर्ययुर्न हि । ग्रहाणां महिमा तावद्, यावन्नोदेति भास्करः ॥ ५ ॥
 ज्ञापितं दमदन्तेन, दासेरा जम्बुका इव । क्रीडिता विपये शून्ये, निर्गच्छत यदीश्वराः ॥ ६ ॥
 निर्ययुः पाण्डवा नैव—मुक्तेऽपि दमदन्तराद् । प्रत्यावृत्तः स्वराज्यं हि, दुष्टजे भामिनीमिव ॥ ७ ॥
 निर्विण्णकाम—भोगोऽथ, प्रव्रज्याऽन्ते गुरोः क्रमात् । प्रपन्नो दमदन्तर्विरकाकिप्रतिमां स्थिरः(तः) ॥ ८ ॥
 प्रतिमामादेऽन्येष्टुर्निर्गजपुराद् बहिः । अत्रान्तरे तु यात्रार्थं, निर्ययौ राट् युधिष्ठिरः ॥ ९ ॥
 मार्गं निरीक्ष्य तस्मिन्, ववन्दे मुदितो नृपः । भीमाद्यैरनुजैश्चैवं, वन्दितश्च स्तुतो भृशम् (तस्तराम्) ॥ १० ॥
 ततो दुर्योधनोऽप्यागात्, तस्योक्तमनुजीविभिः । स्वामिन् ! स दमदन्तोऽयं, यूयं प्राग् येन ह्येषिताः ॥ ११ ॥
 आहतो मातुलिङ्गेन, राज्ञाऽन्यैश्चानुजीविभिः । क्षित्वा ह्यदमेकैकं, ह्यष्टाशीकृतो मुनिः ॥ १२ ॥
 प्रत्यावृत्तः पुनर्धर्म—पुत्रोऽपृच्छत् स्वसेवकान् । स मुनिः क्वेषितो यः प्राग् ?, राज्ञे ते तमदर्शयन् ॥ १३ ॥
 निर्मिताऽऽज्ञातानाञ्छुष्य, महर्षेः केन पापिना ? । पृष्टे युधिष्ठिरेणेति, शशंसुस्ते सुयोधनम् ॥ १४ ॥
 कृत्वेव्यर्षी धर्मपुत्रेण, बाढं दुर्योधनोपरि । निष्कास्याभ्यङ्गितः साधुस्तैलेन क्षामितस्ततः ॥ १५ ॥

निर्विशेषमनोवृत्तिधर्मपुत्रे सुयोधने । भगवान् दमदन्तर्बिजहार वसुन्धराम् ॥ १६ ॥

इति श्रीसुद्रित-ऋषिमण्डलप्रकरणवृत्ति उद्धृता समभावोपरि दमदन्तमहर्षिकथा सम्पूर्णा ।

५० श्री केशीगौतमीय प्रबन्धः

प्रतापतपोऽत्यन्तं, तपत्यद्यापि यत्प्रभोः । दोषाकरोदयध्वंसी, स श्रीपार्श्वः श्रियेऽस्तु वः ॥ १ ॥

तस्य शिष्यशिरोरत्नं, केशिनामा महाशुनिः । अवधिज्ञानवान् ग्रामानुग्रामं विहरन्नागात् ॥ २ ॥

पुर्यां श्रावस्थ्यामन्येधुर्बुद्धः शिष्यपरीवृतः । शुद्धोर्व्यां समवासापीव, चोद्याने तिन्दुकाभिधे ॥ ३ ॥ युगम्

इतश्च धर्मतीर्थस्य, कर्त्ता हर्त्ताऽखिलापदाम् । भगवान् वर्द्धमानोऽभूद्, जगन्नेत्रमुधाञ्जनम् ॥ ४ ॥

शिष्यमुख्योऽभवत् तस्य, गौतमो द्वादशाङ्गवित् । शिष्यसङ्घसमाकीर्णः, श्रावस्थां सोऽप्यथागमत् ॥ ५ ॥

उद्याने समवसुतः, कोष्ठके प्रासुकावनौ । द्वयोर्गणभृतोदैवादेवं तत्राऽगमोऽभवत् ॥ ६ ॥

तयोगोचरचर्यायां, शिष्याणां भ्रमतां द्वयोः । वीक्ष्यान्योन्यमियं चिन्ता, चेतस्याविरभूत् तदा ॥ ७ ॥

कीदृग् धर्मोऽयमस्माकं, तेषां वा कीदृशस्त्वयम् ? आचारधर्मप्रणीधिरयं वा स दु(तु) कीदृशः ॥ ८ ॥

चातुर्यामथ यो धर्मो, यश्चायं पञ्चशिक्षितः । देशितो वर्द्धमानेन, पार्श्वेन च महार्हता ॥ ९ ॥

अचेलकश्च यो धर्मो, यश्चायं सान्तरोत्तरः । कार्यमेकं प्रपन्नानां, विशेषे किं तु कारणम् ? ॥ १० ॥

अथ तौ तत्र शिष्याणां, विज्ञाय प्र(याथ)चित्किंतम् । समागमे कृतमती, अभूतां केशि—गौतमौ ॥ ११ ॥

गौतमः प्रतिरूपज्ञः, शिष्यसम्पत्समन्वितः । कुलज्येष्ठतया केशि-संश्रितं शिश्रिये वनम् ॥ १२ ॥
 गौतमः केशिर्वीक्ष्य गौतममागतम् । प्रतिरूपां प्रतिपातं, सम्यक् सम्प्रतिपद्यते ॥ १३ ॥
 कुमारश्रमणः केशिर्वीक्ष्य गौतमस्य निपद्यायै, क्षिप्रमर्पयति स्म सः ॥ १४ ॥
 पलालं प्राप्तुकं शुष्कमदभ्रदभ्रैर्गर्भितम् । गौतमस्य निपद्यायै, चन्द्र-सूर्यसमश्रियो ॥ १५ ॥
 केशिः कुमारश्रमणो, गौतमश्च महायशः । उभौ निपणौ शोभाते, सहस्राऽऽययुः ॥ १६ ॥
 ईयुः पाखण्डिनस्तत्र, बहवः कौतुकार्थिनः । गृहस्थानामनेकाश्च, साहस्रयः सहस्राऽऽययुः ॥ १७ ॥
 देव-दानव-गन्धर्व-यक्ष-किन्नर-रक्षसाम् । अद्वयानां च भूतानामासीत् तत्र समागमः ॥ १८ ॥
 पृच्छामि त्वां महाभाग !, केशिर्गौतममब्रवीत् । एवं तेन पिणा ग्रोक्ते, गौतमोऽप्यब्रवीद्ददः ॥ १९ ॥
 यथेच्छं पृच्छ भोः स्वच्छ ! गौतमः केशिमब्रवीत् । एवं केशिरनुज्ञातः, पप्रच्छेदं च गौतमम् ॥ २० ॥
 च(चा) तुर्यामश्च यो धर्मो, यश्चायं पञ्चशिक्षितः । देशितो वर्द्धमानेन पार्श्वनाथेन चार्हता ॥ २१ ॥
 कार्यमेकं प्रपन्नानां, विशेषे किं नु कारणम् ? । मेधाविन् ! द्विविधे धर्मो, कथं विप्रत्ययो न ते ? ॥ २२ ॥
 केशिमेवं ब्रुवाणं तु, तं चेदं ग्राह गौतमः । ब्रह्मा समीक्षते धर्मतत्त्वं तत्त्वविनिश्चयम् ॥ २३ ॥
 पूर्वर्षयस्त्वज्जडा, वक्र-जडाश्च, पश्चिमाः । मध्यमास्तु ऋजु-प्र(मा)ज्ञास्तेन धर्मो द्विधा कृतः ॥ २४ ॥
 पूर्वर्षीणां दुर्विशोध्योऽन्यानां दुरनुपालकः । कल्पो मध्यमकानां तु, सुविशोध्यः सुपालकः ॥ २५ ॥
 इत्युक्ते गौतमेनाऽऽख्यत्, केशिः छिनो भदन्त ! मे । संशयोऽन्यमपि ब्रूहि, तं महाब्राह्म ! गौतम ! ॥ २६ ॥
 अचेलकश्च यो धर्मो, यश्चायं सान्तरोत्तरः । देशितो वर्द्धमानेन, पार्श्वेन च महात्सना ॥ २६ ॥

कार्यमेकं प्रपन्नानां, विशेषे किं नु कारणम् ? । मेधाविन् ! द्विविधे लिङ्गे, कथं विप्रत्ययो न ते ? ॥ २७ ॥
ब्रुवाणमेवं तं केशिसुखाचेदं च गौतमः । विज्ञानेन समागम्य(त्य), तदिष्टं धर्मसाधनम् ॥ २८ ॥
प्रत्ययार्थं च लोकानां नानाविधविकल्पनम् । यात्रार्थं ग्रहणार्थं च, लोके लिङ्गप्रयोजनम् ॥ २९ ॥
इत्युक्ते गौतमेनाऽऽख्यत्, केशिः छिनो भदन्त ! मे । संशयोऽयमपि ब्रूहि, तं महाप्राज्ञ ! गौतम ! ॥ ३० ॥
बहुशतसहस्राणां, मध्ये तिष्ठसि गौतम !, जेतुं त्वां तेऽभिगच्छन्ति, कथं ते निर्जितास्त्वया ? ॥ ३१ ॥
पञ्चैकस्मिन् जिते शत्रौ, जितास्ते(स्तैः) पञ्चभिर्दिश । दशप्रकारांस्तान् जित्वा, सर्वशत्रून् जयाम्यहम् ॥ ३२ ॥
केऽत्रोक्ताः शत्रवश्चेति, केशिर्गौतम-मब्रवीत् । केशिना पृष्ट इत्याख्यद्, गौतमोऽपीदमुत्तरम् ॥ ३३ ॥
एक आत्माऽजितः शत्रुः, कपाया इन्द्रियाणि च । तान् जित्वाऽहं यथान्यायं, विहरामि महासुने । ॥ ३४ ॥
इत्युक्ते गौतमेनाऽऽख्यत्, केशिः छिन्नो भदन्त ! मे । संशयोऽयं(ह्य) परमपि, तं ब्रूहि प्राज्ञ ! गौतम ! ॥ ३५ ॥
इत्यन्ते बहवो लोके, पाशबद्धाः शरीरिणः । मुक्तपाशो लघू(घु)भूतः, कथं विहरसे मुने ! ? ॥ ३६ ॥
छित्त्वा सर्वींश्च तान् पाशा-नुपयातो निहत्य तान् । मुक्तपाशो लघू(घु)भूतो, विहरामि यथासुखम् ॥ ३७ ॥
पाशा अत्र च के उक्ताः ?, केशिर्गौतममब्रवीत् । केशिमेवं ब्रुवाणं तु, गौतमोऽपीदमाख्यत ॥ ३८ ॥
राग-द्वेपादयस्तीव्राः, स्नेहपाशा भयङ्कराः । तान् छित्त्वाऽहं यथान्यायं, विहरामि यथाक्रमम् ॥ ३९ ॥
साधु गौतम ! ते शत्रा, छिनोऽयं संशयो मम । तमन्यमपि मत्सत्कं, संशयं वद गौतम ! ॥ ४० ॥
अन्तर्हृदयसम्भूता, लता तिष्ठति गौतम ! । फलानि विषमक्ष्याणि, स्तूते सा तूद्धृता कथम् ? ॥ ४१ ॥

लतां तां सर्वतश्छिन्त्वा, समुद्धृत्य समूलिकाम् । विहरामि यथान्यायं, मुक्तोऽस्मि विपभक्षणात् ॥ ४२ ॥
का लतेह पुनः प्रोक्ता ? , केशिगौतममब्रवीत् । केशिमेवं ब्रुवाणं तु, गौतमोऽपीदमब्रवीत् ॥ ४३ ॥
भवतृष्णा लता प्रोक्ता, भीमा भीमफलोदया । तामुद्धृत्य यथान्यायं, विचरामि यथासुखम् ॥ ४४ ॥
साधु गौतम ! ते प्रज्ञा, छिन्नोऽयं संशयो मम । तमन्यमपि मत्सत्कं, संशयं वद गौतम ! ॥ ४५ ॥
सम्यक् प्रज्वलिता घोरास्तिष्ठन्ति गौतमाग्रयः । ये दहन्ति शरीरस्थाः, कथं विव्यापितास्त्वया ? ॥ ४६ ॥
श्रोतसो गुरुमेघोत्थाद्, गृहीत्वा जलछूतमम् । सिञ्चामि सततं तांस्तु, सिक्तास्ते न दहन्ति माम् ॥ ४७ ॥
अग्रयश्चेह के प्रोक्ताः ? , केशिगौतममब्रवीत् । केशिमेवं ब्रुवाणं तु, गौतमोऽपीदमब्रवीत् ॥ ४८ ॥
कपाया अग्रयः प्रोक्ताः, श्रुत-शील-तपोजलम् । श्रुतधाराभिहताः सन्तो, भिन्नास्ते न दहन्ति माम् ॥ ४९ ॥
साधु गौतम ! ते प्रज्ञा, छिन्नोऽयं संशयो मम । तमन्यमपि मत्सत्कं, संशयं वद गौतम ! ॥ ५० ॥
अयं साहसिको भीमो, दुष्टाश्च परिधावति । यस्मिंश्च गौतमाऽरूढस्त्वं नापह्नियसे कथम् ? ॥ ५१ ॥
प्रधावन्तं निगृह्णामि, श्रुतरक्षिसमाहितम् । न गच्छति ममोन्मार्गं, मार्गं च प्रतिपद्यते ॥ ५२ ॥
कथाश्चः पुनरत्रोक्तः ? , केशिगौतममब्रवीत् । केशिमेवं ब्रुवाणं तु, गौतमोऽपीदमब्रवीत् ॥ ५३ ॥
मनः साहसिको भीमो, दुष्टाश्च परिधावति । ते निगृह्णाम्यहं सम्यक्, कविका[कन्यकं]धर्मशिक्षया ॥ ५४ ॥
साधु गौतम ! ते प्रज्ञा, छिन्नोऽयं संशयो मम । तमन्यमपि मत्सत्कं, संशयं वद गौतम ! ॥ ५५ ॥
कुपथा बहवो लोके, येभ्यो नश्यन्ति जन्तवः । वर्त्तमानोऽध्वनि कथं, त्वं न नश्यसि गौतम ! ? ॥ ५६ ॥

ये च मार्गेण गच्छन्ति, कुमार्गे प्रस्थिताश्च ये । विदिता मम ते सर्वे, तत्र नश्याग्न्यहं मुने ॥ ५७ ॥
 इह मार्गश्च कः प्रोक्तः ?, केशिगौतममब्रवीत् । केशिमेवं द्रुवाणं तु, गौतमोऽपीदमब्रवीत् ॥ ५८ ॥
 पाखण्डिनोऽलीकवाचः, सर्वेऽप्युन्मार्गागामिनः । सन्मार्गस्तु लिनाख्यात, एष मार्गो ह्यनुत्तरः ५९ ॥
 साधु गौतम ! ते प्रज्ञा, छिन्नोऽयं संशयो मम । तमन्यमपि मत्सत्कं, संशयं वद गौतम ! ॥ ६० ॥
 प्राणिनां बाह्यमानानां, महावेगेन वारिणा[णः] । शरणं गतिं प्रतिष्ठां द्वीपं, कं [किं] मन्यसे मुने ! ? ॥ ६१ ॥
 अस्ति चैको महाद्वीपो, वारिमध्ये महालयः । महावेगस्य पयसो, गतिस्तत्र न विद्यते ॥ ६२ ॥
 इह द्वीपश्च कः प्रोक्तः ?, केशिगौतममब्रवीत् । केशिमेवं द्रुवाणं तु, गौतमोऽपीदमब्रवीत् ॥ ६३ ॥
 प्राणिनां बाह्यमानानां, जरा—मरणवेगतः । धर्मो द्वीपः प्रतिष्ठा च, गतिः शरणमुत्तमम् ॥ ६४ ॥
 साधु गौतम ! ते प्रज्ञा, छिन्नोऽयं संशयो मम । तमन्यमपि मत्सत्कं, संशयं वद गौतम ! ॥ ६५ ॥
 बृहत्प्रवाहे पाथोधौ, वेडा विपरिधावति । यस्यां त्वं गौतमाऽऽरूढः, कथं पारं गमिष्यसि ? ॥ ६६ ॥
 आश्राविणी तु नैर्यत्र, न सा पारस्य गामिनी । या निराश्राविणी नौर्भोः ! सा पुनः पारगामिनी ॥ ६७ ॥
 का प्रोक्ता नौरिह मुने ! ?, केशिगौतममब्रवीत् । केशिमेवं द्रुवाणं तु, गौतमोऽपीदमब्रवीत् ॥ ६८ ॥
 शरीरं नौरिति प्राहुर्नाविको जीव उच्यते । संसारो वारिधिः प्रोक्तो, यं तरन्ति महर्षयः ॥ ६९ ॥
 साधु गौतम ! ते प्रज्ञा, छिन्नोऽयं संशयो मम । तमन्यमपि मत्सत्कं संशयं वद गौतम ! ॥ ७० ॥
 अन्धकारे महारौद्रे, तिष्ठन्ति बहवोऽङ्गिनः । प्राणिनां सर्वलोकेऽस्मिन्मुद्योतं कः करिष्यति ? ॥ ७१ ॥

उद्गतो विमलो भानुः, सर्वलोकप्रभाकरः । प्राणिनां सर्वलोकेऽस्मिन्द्योतं स करिष्यति ॥ ७२ ॥
 भानुश्च क इह प्रोक्तः, केशिगौतममब्रवीत् । केशिमेवं ब्रुवाणं तु, गौतमोऽपीदमब्रवीत् ॥ ७३ ॥
 उद्गतः क्षीणसंसारः, सर्वज्ञो जिनभास्करः । प्राणिनां सर्वलोकेऽस्मिन्द्योतं स करिष्यति ॥ ७४ ॥
 साधु गौतम ! ते प्रज्ञा, छिन्नोऽयं संशयो मम । तमन्यमपि मत्सत्कं, संशयं वद गौतम ! ॥ ७५ ॥
 प्राणिनां बाध्यमानानां, दुःखैः शरीर-मानसैः । क्षेमं शिवमनावाधं, स्थानं किं मन्यसे मुने ! १ ॥ ७६ ॥
 लोकाग्रेऽस्ति दुरारोहं, स्थानमेकं ध्रुवं ध्रुवम् । यत्र नास्ति जरा-मृत्युर्व्याधयो वेदनास्तथा ॥ ७७ ॥
 स्थानमत्र किमुक्तं भोः ? केशिगौतममब्रवीत् । केशिमेवं ब्रुवाणं तु, गौतमोऽपीदमब्रवीत् ॥ ७८ ॥
 निर्वाणमित्यनावाधं सिद्धिलोकाग्रमेव च । क्षेमं शिवमनावाधं, यच्चरन्ति महर्षयः ॥ ७९ ॥
 लोकाग्रेऽस्मिन् दुरारोहं, तत् स्थानं शाश्वताश्रयम् । यत् सम्प्राप्ता न शोचन्ति, भवौघान्तकर्षणयः ॥ ८० ॥
 साधु गौतम ! ते प्रज्ञा, छिन्नोऽयं संशयो मम । नमस्ते संशयातीत !, सर्वसूत्रमहोदधे ! ॥ ८१ ॥
 एवं तु संशये छिन्ने, केशिर्घोरपराक्रमः । कृताञ्जलिपुटो नत्वा, गौतमं गणभृद्वरम् ॥ ८२ ॥
 पञ्चमहाव्रत(तं) धर्मं भावतः प्रति(त्य)पद्यते(त) । पूर्वाहितो मते मार्गे, तत्रासौ पश्चिमाहृतः ॥ ८३ ॥ युग्मम्
 केशि-गौतमयोर्नित्यं, तस्मिन्नासीत् समागमे । श्रुत-शीलसमुत्कर्षो, महाथर्थविचिनिश्चयः ॥ ८४ ॥
 तोषिता परियत् सर्वा, सन्मार्गं समुपस्थिता । प्रसीदतां भगवन्तौ, संस्तुतौ केशि-गौतमौ ॥ ८५ ॥

इत्युत्तराध्ययनानुसारात् केशिगुरोरयम् । सम्बन्धो दर्शितोऽस्माभिर्भव्यानां भविकेच्छु(प्सु)भिः ॥८६॥
इति श्रीसुद्रित-ऋषिमण्डलवृत्तितः उद्धृत केशिगौतमीय प्रबन्धः सम्पूर्णः.

५१ श्रीवीरप्रभुपूर्वमातृपितृसम्बन्धः

अन्येद्युर्भगवान् वीरो, विह्वल्न समवासत् । ब्राह्मणकुण्डग्रामस्य बहुशालाभिधे वने ॥ १ ॥
देवाः समवसरणं, चक्रिरे पर्पदाययौ । देवानन्दर्पभदत्तावीयतुर्दम्पती च तौ ॥ २ ॥
प्रभुं नत्वर्पभदत्तो, यथास्थानमुपाविशत् । देवनन्दाऽप्युदानन्दा, प्रुष्टस्थाऽस्यात् निजेशितुः ॥ ३ ॥
स्तनाभ्यां प्रक्षरत्स्तन्यां, देवीवानिमिषेक्षणा(ण)म् । पश्यन्तीं तां प्रभुं वीक्ष्य, गौतमोऽप्रुच्छदुत्सुकः ॥ ४ ॥
जगच्चक्रोरशीतांशौ(शो!), त्वयि सर्वोऽपि सादरः । ब्राह्मणीयं विशेषेण, किमिति ब्रूहि कारणम् ? ॥ ५ ॥
गौतमं गौतमगुरु-रूचे ब्रूशीत्यहान्यहम् । कुक्ष्यावमुष्या उपितः, स्नेहोऽस्यास्तन्महान् मयि ॥ ६ ॥
तत् श्रुत्वा दम्पती हृष्टौ, चिन्तयामासतुर्हृदि । अहो ! क्व पितरावां ? क्वायं स्रुजर्जगत्पिता ? ॥ ७ ॥
उत्थाय नेमतुर्वीरं, पितरौ हर्षनिर्भरौ । तौ खत्र दुष्प्रतीकारौ, चक्रेऽर्हन्निदि देशनाम् ॥ ८ ॥
असारसंसृतावत्र, पिताऽयं स्रुनुरेप वा । घटते विघटते च, सम्बन्धो बहुशोऽङ्गिनाम् ॥ ९ ॥
तद् वस्तु वस्तुतो युक्ति-युक्तं नात्रावभासते । विना दीक्षां तदुच्छिचिः, सर्वथा नहि जायते ॥ १० ॥
तत् श्रुत्वा तौ पुनर्नत्वा, श्रीवीरभिदमूचतुः । निस्तारय भवादावां, दीक्षातर्यायुना विभो ! ॥ ११ ॥

एवमस्त्वर्हता प्रोक्ते, तौ गत्वेशानकूणके । पञ्चशुष्टिकचोत्पादं, कृत्वा त्यक्त्वा त्वलङ्घ्यतीः ॥ १२ ॥
 पुनर्नत्वोचतुर्नाथं, जन्य-मृत्यु-जराऽऽकुलात् । भवानिस्तारय स्वाभिन् !, दीक्षितौ तौ ततोऽर्हता ॥ १३ ॥ [युष्म-
 देवानन्दा चन्दनार्ये, स्थविरेभ्यस्तथर्षभम् । शिक्षाद्वैविध्यसिद्धयर्थं, ददौ दीक्षागुरुस्त्रयोः ॥ १४ ॥
 पठित्वैकादशाङ्गानि, पालितास्वण्डितव्रतौ । देवानन्दर्वभदत्ता, जग्मतुः पदमन्ययम् ॥ १५ ॥
 इति श्रीसुद्वित-ऋषिमण्डलवृत्तिः उद्धृत श्री वीरप्रभुपूर्वमावपितुस्सम्बन्धः संपूर्णः

५२ श्री प्रत्येकबुद्धकरकण्डुराजर्षिकथा

आसीत् चम्पामहापुर्यां, पार्थिवो दधिवाहनः । चेटरूप्य सुता पत्नी तस्य श्रियाऽभवत् ॥ १ ॥
 गजाऽऽरूढा धृतच्छत्वा, राज्ञैतदेषभूषणा । भ्रमामि वनमित्यस्याः, सम्यक्नो दोहदोज्यदा ॥ २ ॥
 तदपूर्यां कृशाङ्गा सा, यष्टा राज्ञाऽऽशयं जगौ । ततो राज्ञा धृतच्छत्वाऽऽरूढा पद्मावती गजे ॥ ३ ॥
 गतोद्यानं [ने] तदाऽऽद्योभूत्, ग्राह्यकालोऽथ कुञ्जरः । सुगन्धमृचिकागन्धा-भ्याहतो वनमस्मत् ॥ ४ ॥
 काननान्भिमुखं हस्ती, प्रतस्थेऽवमताङ्कुशः । शक्तोऽनुगन्तुं तं, [न] कश्चिद्, न सादी न पदात्तिकः ॥ ५ ॥
 द्राक् नीतौ करिणा तेन, दम्पती तौ महाटवीम् । ऊर्चं [दूराद्] वटवरुं, दृष्ट्वा, राज्ञे राजेदमब्रवीत् ॥ ६ ॥
 प्रिये ! यास्यत्यधोऽस्यैष, ग्राह्या शाखा त्वया हृदस्य । राज्ञा गृहीता दक्षेण, तस्थौ राज्ञी तथैव हि ॥ ७ ॥
 किंकर्षव्यतया मूढः, सशोकोऽजाद् गृहं नृपः । निर्मलिपाटवीं नीता, तेनेसेन नृपप्रिया ॥ ८ ॥

तुषात्तः प्राविशद् दन्ती, सरश्चक्रेऽम्युखेलनम् । उनीर्णां शनकै रज्ञी, सरसो निर्जगाम च ॥ ९ ॥
न वेत्याशां भयभ्रान्ता, पश्यन्ती सर्वतो वनम् । अहो ! कर्मपरीणामो, येनाऽऽप्ताऽस्मीदृशीं दशाम् ॥ १० ॥
तत् किं कुर्वे ? क्व गच्छामि ? गतिर्मे केति रोदितुम् । प्रवृत्ता परतन्त्रा सा, क्षणात् चक्रे दृढं मनः ॥ ११ ॥
दध्यौ न ज्ञायते किञ्चिद्, दुष्टथापदसङ्कुले । वनेऽस्मिन् भावि मे तस्माद-प्रभत्ता भवाम्यलम् ॥ १२ ॥
क्षामिताः सर्वसत्त्वौघा (त्वाश्च), श्रुतुःशरणमाश्रितम् । सागरं स्वीकृतं प्रायं, दुष्कृतं गहितं-स्वकम् ॥ १३ ॥
कान्दिशीका दिशां (शं) काञ्चिद्, ततः पञ्चनमस्कृतिम् । स्मरन्ती चलितैक्षिद्, तापसं सक्रमग्रतः ॥ १४ ॥
गत्वाऽभिवादितो राज्ञ्या, तापसः पृष्टवानिमाम् । कुतः पुत्र्यागताऽसीद्वाद्ययपश्येव वीक्ष्यसे ॥ १५ ॥
सा स्माह यावदानीता, गजेनात्रास्मि कानने । सोऽपि चेटकसम्बन्धी, मा भैपीरिति तां जगौ ॥ १६ ॥
ऊचे च मा स्मा शोचीस्त्वमीदृश्येव भवस्थितिः । हेतुर्योग-वियोगानां, स्क्-शोकादिनिवन्धिनी ॥ १७ ॥
उक्त्वा वनफलैः प्राणा-जीविका कारिता बलात् । नीत्वा वासश्रुवं काञ्चिद्, तामित्याह स तापसः ॥ १८ ॥
हलाकृत्योर्वरा भद्रे ! नोचिताजतः परं हि नः । देशो दन्तपुरस्यायं, दन्तवक्रोजत्र पार्थिवः ॥ १९ ॥
निर्भयाज्जायुनागच्छ, यायाश्चभृगुपुरीमनु । इत्युक्त्वा तापसः पश्चात्, निवृत्तोऽगादियं पुरम् ॥ २० ॥
पृच्छन्त्युपाश्रयं साख्या, गत्वा (ता) नत्वा प्रवर्तिनीम् । खरोद-स्थापिता ग्रीच्य, तयाऽसखां भवस्थितिम् ॥ २१ ॥
ततः संवेगतस्तासां, मूले सा व्रतमग्रहीत् । दीक्षाज्दानभयाद् गर्भः, साखीनां नोदितस्तया ॥ २२ ॥
वर्द्धितेऽस्मिन् प्रवर्तिन्याः, सद्भावः कथितः स्वयम् । शासनोद्गाहरक्षार्थं, सा-तया स्थापिता रहः ॥ २३ ॥

समं कम्बलत्नेन, नाममुद्राङ्कितं सुतम् । जातमात्रं स्मशानोर्व्यां, साक्षी पद्मावती जहौ ॥ २४ ॥
ततः स्मशानपालेन, लात्वा पत्न्यै स चार्थितः । अवकर्णिक इत्याख्यां, पितरौ तस्य चक्रतुः ॥ २५ ॥
सा मातङ्गया समं प्रीतिं, चक्रेऽपृच्छवथाऽर्यकाः । साधिव ! क्व गर्भस्ते ? साऽऽख्यत, मृतो जातोऽस्त उज्झितः ॥ २६ ॥
स क्रीडति समं बालैस्तान् स्माह्वस्मि नृपो नु वः । करं यच्छन्तु मे काङ्क्षयनलक्षणमर्भकाः ॥ २७ ॥
रुक्मकच्छगृहीतत्वात्, करकण्डुरिति व्यधुः । तस्याऽऽख्यां बालकाः सोऽपि, संयत्यामनुरागवान् ॥ २८ ॥
साऽप्याप्तान् मोदकांश्चारुभिक्षां चास्मै प्रयच्छति । स्मशानं वर्द्धमानोऽसौ(स्कौ) ररक्ष पितुराज्ञया ॥ २९ ॥
कुतश्चित् कारणात् साधु-द्वयं तत्रान्यदाऽऽगतम् । ददर्श वंशजाल्यन्तर्दण्डरत्नं सुलक्षणम् ॥ ३० ॥
मुनिरेकोऽब्रवीदेनं, 'यो ग्रहीष्यति पार्थिवः । स भावीति(तः) परं योग्यश्चतुरङ्गगुलवर्द्धितः ॥ ३१ ॥
तत् साध्वीद्विज्जुनाऽश्रावि, तथैकेन द्विजन्मना । सोऽग्रहीत् तं रहोऽधस्तात्, खनित्वा चतुरङ्गगुलम् ॥ ३२ ॥
विलग्नः करकण्डुस्तं, दण्डो मद्भुभवो ह्ययम् । न दास्यामीति ते तौ तु, गतौ कारणिकान्तिके ॥ ३३ ॥
तैरुक्तं देहि भो बाल !, द्विजायांश्च परं भवान् । गृह्णातु सोऽवदत् कार्यं, केनाप्यन्येन मे नहि ॥ ३४ ॥
ग्रहीष्याम्येनमेवाहं, दण्डमुदण्डराज्यदम् । स्मित्वोचुस्ते द्विजायैको, ग्रामो देयस्ततस्त्वया ॥ ३५ ॥
आभि[मे]न्युक्तेऽथ बालेन, नापितोऽस्मै द्विजात् स तैः । बालग्रहो दुर्ग्रहो हि, बुवद्भिर्गरिति तत्पूरः ॥ ३६ ॥
द्विजास्तेन द्विजेनान्ये, प्रोक्ताहत्वाऽभुमर्भकम् । हरामो दण्डकमिति, तत्पित्रा तत् श्रुतं वचः ॥ ३७ ॥
पितृ-पुत्राङ्गयो(स्ततो) नष्टाः, काञ्चनाख्यं पुरं ययुः । तत्रापुत्रो मृतो राजाऽमात्यैरश्वोऽधिवासितः ॥ ३८ ॥

बहिः सुप्तस्य तस्यान्ते, गत्वा दत्त्वा प्रदक्षिणाम् । स्थितोऽश्वो दद्व्युः पौरास्तं सहस्रक्षणादरात् ॥ ३९ ॥
 जयशब्दं व्ययुर्नन्दी-तूर्यवादनपूर्वकम् । जुग्मां कुर्वन् स उत्तस्था-वारुढो दिव्यवाजिनम् ॥ ४० ॥
 प्रवेशं न ददुर्विप्रा-स्तस्य मातङ्गध्वरिति । गृहीतो दण्डकस्तेनाऽऽरब्धो ज्वालितुमश्रितव ॥ ४१ ॥
 भीता विप्राः स्थिताः सर्वे, ततो धिग्जातयः कृताः । वाटधानकवास्तव्याश्चा[च]ण्डालाः करकण्डुना ॥ ४२ ॥
 उक्तं च—“दधिवाहनपुत्रेण, राज्ञा नु [तु] करकण्डुना । वाटधानकवास्तव्याश्चाण्डाला ब्राह्मणीकृताः ॥ ४३ ॥”
 हत्वाऽवकर्णिकाभिर्यां, पितृभ्यां तस्य सन्ननः । चक्रे बालकृतं नाम, करकण्डुरिति स्फुटम् ॥ ४४ ॥
 स समागा[ल्य]द् द्विजो मल्लं, स्वोक्तं ग्रामं नृपा[गमा]र्पय । गृहाणामिमत्तं स्वस्य, वारुशरः पार्थिवोऽवदत् ॥ ४५ ॥
 मद्गृहं देय ! चम्पार्या, तदासन्नं तम[मा]र्पय । चम्पेशाय ततो लेखः प्रेषितः करकण्डुना ॥ ४६ ॥
 स्वदेशे देहि मे ग्राम-येकं यद् रोचते हि ते । पुरं वा ग्राममुख्यं वा, विषये तद् गृहाण मे ॥ ४७ ॥
 दण्डस्पृष्टाहिवद् रुष्टस्तत्र श्रुत्वा दधिवाहनः । मातङ्गो वेत्ति नाऽऽत्मानमाज्ञापयति यत् स माम् ॥ ४८ ॥
 दूतेनेत्योक्तमस्यैतात्, चम्पा रुद्धाऽऽहवोऽभवत् । साध्वी विज्ञाय तल्लोक-क्षयो मा भूत् कृपां दधौ ॥ ४९ ॥
 पृष्ट्वा प्रवार्त्तिनीं चम्पा[पां]पुरीमेत्य तपस्विनी । पिताऽयं वत्स ! ते पूज्य, इत्याख्यत् करकण्डवे ॥ ५० ॥
 तेन तौ पितरौ पृष्टौ, ताम्यामुक्तं यथास्थितम् । तथाऽप्यहङ्कारवशात्, पितुर्गते न याति सः ॥ ५१ ॥
 ततोऽन्तःपुरमार्याज्जात्, नम्रा दास्योऽरुदंस्तराम् । श्रुत्वाऽऽगत्य नृपो नत्वाऽऽनृच्छत् तं गर्भमार्यिकां ॥ ५२ ॥
 साऽऽहैष येन ते रुद्धं, पुरं दृष्टः स निर्ययौ । मिलितौ पितृ-पुत्रौ तौ, ह्यर्द्धितात्मतां गतौ (तौ भीज्यङ्गजौ) ॥ ५३ ॥

दत्त्वा राज्यद्वयं स्वनोः, भ्रात्राजीद्व दधिवाहनः । करकण्डुरभृदुग्र-शासनः शासको द्वियाम् ॥ ५४ ॥
 स गोकुलप्रियस्तस्य, तान्यनेकानि जाद्विरे । शरत्कालेऽन्यदाऽद्राक्षीद्व, वत्समेकं नृपोऽदृश्रुतम् ॥ ५५ ॥
 कुकु(कु)व्याण्डमिव श्वेत-मुच्छलपुच्छपिच्छलम् । स्थूल (लं)गात्रं प्रीतिपात्रं, तं वीक्ष्य मुमुदे नृपः ॥ ५६ ॥
 स गोपान् ग्राह मा कुर्युरस्यान्मादोहनक्रियाम् । वर्द्धमानोऽन्येनानां, पायितव्यः पयः पुनः ॥ ५७ ॥
 प्रतिपन्नं वचो राज्ञो, गोपैर्गोपुत्रकः पुनः । जज्ञे तीक्ष्णविषाणाग्रोऽतिस्थूलगलकम्बलः ॥ ५८ ॥
 अर्दयम् निर्दयं (भिन्दयन्) शृङ्गेर्बलीवर्दान् विमर्दनात् । कूर्द्धमानोऽन्यदा राज्ञा, जातस्थामेक्षितः स तु (स्वयम्) ॥ ५९ ॥
 पुना राजाऽऽगतोऽद्राक्षीद्व, पतितं तं जसददवम् । पट्टड्डु[क्ष]कैर्धृष्टितं दीनं, हीनं चङ्क्रमणाक्षमम् ॥ ६० ॥
 गोपान् पप्रच्छ गोपालः, कुत्र रा वृषभः ? स तैः [तु] । दक्षितस्तादृशो[शं] भूयस्तं वीक्ष्येदमचिन्तयत् ॥ ६१ ॥
 अहो ! भूत्वाऽयं तादृशोऽधुना प्राप्तो दशमिमाम् । तदस्यां संसृतो सर्वेऽनित्या भावा धनादयः ॥ ६२ ॥
 जातः प्रत्येकबुद्धोऽसौ, चिच्चान्तश्चिन्तयञ्चिन्ति । लोचं कृत्वाऽग्रीद्व दीक्षां, देवतादत्तलिङ्गभृत् ॥ ६३ ॥
 निष्क्रम्य सिंहद्वयैवाऽप्रतिबद्धसमीरवत् । करकण्डवारुयराजर्षि-विजहार वसुन्धराम् ॥ ६४ ॥

उक्तं च—“सेयं सुजायं सुविभक्तसिगं, जो पासिया वसभं गोड्डमज्जे ।

रिद्धि अरिद्धि समुपेहियाणं, कल्लिगराया वि समिक्ख धम्मं ॥ ६५ ॥

इति श्रीमद्भित-ऋषिमण्डलवृत्तितः उद्धृता श्रीकरकण्डुराजवैकथा संपूर्णा.

५३ श्री द्विमुखराजर्षिकथा

अस्तीह भरतक्षेत्रे, पुरे काम्पील्यनामनि । श्रीमद्दहखिलोद्भूतो, यथार्थः पार्थिवो जयः ॥ १ ॥
गुणमालाप्रिया तस्य, गुणमाला प्रियाऽभवत् । निनाय वासरात् राज्यं, भुञ्जानो राट् तया समम् ॥ २ ॥
दूतं स्वाकृतमन्येद्युर्नोऽपृच्छत् किमस्ति न । यदस्ति राज्ञामन्येषां ! सोऽवक् चित्रसभा न ते ॥ ३ ॥
ततोऽधिकारिणो राज्ञाऽऽदिष्टास्तो कारयन्तु भोः । । तदैव तैरथाऽऽब्धा, राज्ञां कार्यं वचोऽनुगम् ॥ ४ ॥
क्षमायां खन्यमानायां, दृष्टः पञ्चमवासरे । मुकुटः सर्वरत्नाढ्यः, प्रभाभस्तितभास्करः ॥ ५ ॥
शिष्टः कर्मकरै राज्ञे, तूर्यवादनपूर्वकम् । उद्धृतोऽसौ ततो भूमे--भूशुजा वृजिताश्च ते ॥ ६ ॥
निपन्नाऽंग्रलिहा स्तोक--कालात् चित्रसभा नृपः । सुसुहूर्ते प्रविष्टोऽन्त--मैङ्गलञ्चनिपूर्वकम् ॥ ७ ॥
स दिव्यमुकुटो मूर्द्धिन, धृतः श्रीजयभूशुजा । तस्याऽऽस्यस्यात्र सङ्क्रान्त्या, द्विमुखाऽऽब्ध्यां जनोऽतनोत् ॥ ८ ॥
तस्याऽऽसंसर्तनयाः सप्त, गुणमाला ममाऽऽत्मजा । नेति चक्रेऽधृति स्त्रीणां, पुत्री प्रायोऽतिवह्निभा ॥ ९ ॥
उपयाचितकं मेने, कामयक्षस्य राश्यथ । कल्पद्रुमञ्जरीस्वम--स्रचिताऽस्याः सुताऽभवत् ॥ १० ॥
सर्वद्वीपनकं नाम, दत्तं मदनमञ्जरी । वर्द्धमानेन्दुलेखेव, साऽभूदुद्यौवनोन्मुखी ॥ ११ ॥
इतश्चोच्चयनीपुर्यां, प्रद्योतश्चण्डशासनः । पार्थिवो बुभुजे राज्यं, दूतोऽजेऽस्येदगवर्षीत् ॥ १२ ॥
देव ! दिव्यकिरीटानुभावेन द्विमुखाभिधाम् । जयो राजाऽऽप तत् श्रुत्वा, राज्ञोऽस्योपर्यभूत् स्पृहा ॥ १३ ॥

प्रद्योतः प्राहिणोद् दूतं, स्वाकृतमिव भूभुजे । सोऽप्यागत्याऽऽह ते राजन् !, किरीटं देहि मत्प्रभोः ॥ १४ ॥
 मत्प्रभोरेव योग्यं तद्, युद्धसञ्जो न चेद् भव । श्रुत्वेति द्विमुखोऽबोचदस्तु तद्वस्तु मे प्रियम् ॥ १५ ॥
 गजोऽनलगिरिश्चाग्निभीरुः स्यः शिवा प्रिया । लोहजङ्घो लेखबाहो, दद्यादेतत् तव प्रभुः ॥ १६ ॥
 तद्राज्यसारभृतं तद्, दूतो गत्वाऽऽह तत्समम् । सैन्याटोपेन कोपेन, प्रद्योतः प्राचलत् ततः ॥ १७ ॥
 लक्षद्वयं गजेन्द्राणां, स्थानामपि तद् द्वयम् । सप्तकोटयः पदातीनां, पञ्चायुतानि चाजिनाम् ॥ १८ ॥
 प्रयाणैः सोऽनवच्छिन्नैरेतावत्सेनयाऽन्वितः । तस्थौ सागरव्यूहेन, सीम्नि पञ्चालनिवृतः ॥ १९ ॥
 द्विमुखः सन्मुखं तस्य, प्रतस्थे सर्वसेनया । विस्तार्य गरुडव्यूहं, तस्थौ सीम्नि स्वनीवृतः ॥ २० ॥
 लभ्रमायोधनं तत्र, सैन्ययोरुभयोरपि । अजय्यो द्विमुखो राजा, तत्किरीटानुभावतः ॥ २१ ॥
 भग्नं द्विमुखसैन्येन, प्रद्योतस्याखिलं बद्ध्वा । बद्ध्वा पुरान्तरानीतः, प्रद्योतो द्विमुखेन तु ॥ २२ ॥
 पादयोर्निगडो दत्तो, धिक् कृष्टं परतन्त्रता । पुरान्तर्भ्रमताऽनेन, दृष्टा मदनमञ्जरी ॥ २३ ॥
 पञ्चबाणेन बाणेन, विद्वत्सार्धनादसौ । नष्टविचित्र इव दृष्टः, पृष्टो द्विमुखभूभुजा ॥ २४ ॥
 साबाध इव किं राजन् !, वीक्ष्यसे ब्रूहि कारणम् । निःश्वस्य दीर्घं प्रद्योतः, कथञ्चिदिदमूचिवान् ॥ २५ ॥
 “भयणवसगस्स नखर !, बाहिविघत्थस्य तद् य मत्तस्य । कुवियस्य मरुतस्य य, लज्जा दूरज्ज्ज्या होह ॥ २६ ॥
 तद् यदीच्छसि मे क्षेमं, तदा मदनमञ्जरीम् । राजन् ! देहि न चेदेवं, विशामि ज्वलितानले ॥ २७ ॥
 ततस्तन्निर्णयं ज्ञात्वा, द्विमुखोऽदात् निर्जां कनीम् । प्रद्योतनाय सन्तो हि, प्रार्थनाभङ्गभीरवः ॥ २८ ॥

तं जामातरमाह्वय, सन्मान्य बहुभक्तिभिः । प्रजिघाय यथास्थानं स्वस्येव द्विमुल्लो यशः ॥ २९ ॥
 राज्यं पालयतोऽन्येष्टुस्तस्यागादुत्सवो हरेः । आदिष्टा नागरा राज्ञा, भोः ! कुर्वन्तु तदुत्सवम् ॥ ३० ॥
 राज्यं पालयतोऽन्येष्टुस्तस्यागादुत्सवो हरेः । चित्रैश्च(विचित्र) चित्रितोऽनैकरुध्वीचक्रे हरिचजः ॥ ३१ ॥
 कलस्रध्वजपटादोपस्तै रणत्किङ्किणीगणः । चित्रैश्च(विचित्र) चित्रितोऽनैकरुध्वीचक्रे हरिचजः ॥ ३२ ॥
 ददुर्दानानि दातारो, जगुर्गीतानि गायनाः । वादका वादयागाधुर्वाधानि मधुरस्वरम् ॥ ३३ ॥
 उल्लेखुरिन्द्रजालानि, चक्रुर्नृत्यानि नर्तकाः । जज्ञे सप्तदिनीमेवं, पुरान्तः प्रवरोत्सवः ॥ ३४ ॥
 यौर्णमास्यागता यावद्, राज्ञा विच्छर्दितो[विच्छित्तो]ऽर्चितः । फल-प्रदत्त-वस्त्राद्यैरुद्यद्वाद्यपुरस्सरम् ॥ ३५ ॥
 अमेध्य-मूत्रदुर्गन्धै[न्धे], निःश्रीकं पतितं ध्वजम् । मर्द्यमानं जनैः पदैस्तं वीक्ष्याचिन्तयत् नृपः ॥ ३६ ॥
 अहो ! सर्वेऽप्यमी भावा, ईदृशा एव संसृतौ । धिगस्तु वस्तुतः काम-भोगांस्तान् दुःखदायिनः ॥ ३७ ॥
 प्रत्येकबुद्धः शुद्धात्मा, सम्पन्नश्चिन्तयन्निति । प्रायज्जीद् देवतादत्त-लिङ्गो लेचं विधाय च ॥ ३८ ॥

इति श्रीशुद्धित-ऋषीमण्डलवृत्तितः उद्धृता श्री द्विसुखराजर्षिकथा सम्पूर्णः

५४ श्री क्षुत्तकमुनिकथा

श्रीसाकेतपुरे क्षोणीवेणीचूडामणीनिभे । राजाऽभूत् पुण्डरीकाक्षः । पुण्डरीकदलेक्षणः ॥ १ ॥
 तज्ज्वाला कण्डरीकाक्षो, युवराजोऽस्य पत्न्यभूत् । यक्षोभद्रा यक्षोभद्रा, मुधाकृतसुधा गिरा ॥ २ ॥
 पुण्डरीको नृपोऽद्राक्षीदन्येष्टुस्तो रहःस्थिताम् । अनावृताङ्गीं तन्वङ्गीं, रागग्रस्तो बभूव च ॥ ३ ॥

प्रसादनार्थमेतस्याः, प्राहिणोत् प्राप्तं नृपः । ज्येष्ठप्रसाद इत्येषा, निर्विकारा तदाददे ॥ ४ ॥
 अन्येष्टुः प्रार्थयामास, तां नितस्य त्रयां नृपः । यशोभद्राऽऽह तं राजन् !, न भ्रातुरपि ते त्रया ? ॥ ५ ॥
 ततोऽसौ दुरभिप्रायो, जवान भ्रातरं नृपः । प्रतस्थे सार्थसार्थेन, शीलस्थाकृते सती ॥ ६ ॥
 श्रावस्त्यां पुर्यगादजितसेनाचार्यसद्गुरोः । महत्तराकीर्त्तिमत्याः, पार्श्वे साऽशिश्रियद् व्रतम् ॥ ७ ॥
 तदैवोत्पन्नगर्भांशः । व्रतानादानशङ्कया । महत्तराया नाख्यता, चारित्रोत्सुकया तया ॥ ८ ॥
 वर्द्धमाने ततो गर्भे, सोपालम्भनपूर्वकम् । सा महत्तरया पृष्टा, पूर्वोत्पन्नं तमाह च ॥ ९ ॥
 शासनोद्वाहरक्षार्थं, रक्षिता सा सती रहः । शुल्लुक्कुमारनानानं, प्राकृत समये सुतम् ॥ १० ॥
 स क्रमाद् यौवनावस्थो, दध्यौ पालयितुं व्रतम् । नैव क्षमोऽस्मि पृच्छामि, भोगार्थी मातरं निजाम् ॥ ११ ॥
 मात्राऽनुशासितः सम्यक्, शुल्लुः स्थातुमनीश्वरः । देहि मे द्वादशाब्दानि, स तया प्रार्थितो ददौ ॥ १२ ॥
 ततो द्वादशवर्षान्ते, पुनः पप्रच्छ मातरम् । साऽप्याख्य[वोच]दार्थिकां पृच्छ, तदधीनाऽस्मि यत् सुत ! ॥ १३ ॥
 ततो द्वादशवर्षान्ते, पुनः पप्रच्छ मातरम् । ममापि द्वादशाब्दानि, देहीति तान्यसावदात् ॥ १४ ॥
 भोगाभिलाषी याम्यस्मि, तेनापृच्छि महत्तरा । ममापि तत्स्थिवानष्टवत्त्वारिशत् स वत्सरान् ॥ १५ ॥
 द्वादशद्वादशाब्दान्याचार्योपाध्याययोरोपि । वाचैवं तत्स्थिवानष्टवत्त्वारिशत् स वत्सेः ॥ १६ ॥
 गच्छंस्तदन्ते मात्रोक्तो, मा याहीतस्ततः सुत ! । पुण्डरीकः पितृव्यस्ते, साकेते तत्र च व्रजेः ॥ १७ ॥
 नामशुद्रां पितुः सत्कां, रत्नकम्बलमद्भुतम् । तस्मै ददौ यशोभद्रा, पुत्रप्रेम्णाऽऽर्थिका तदा ॥ १८ ॥
 स्थितस्तद्वयानशालायां, प्रातर्हृष्यामि पार्थिवम् ॥ १८ ॥

तदाऽभ्यन्तरर्षधासीत् नाट्यं नाटिकाकृतम् । नदी पश्चिमयामिन्यामीपिभिद्रादिताऽभवत् ॥ १९ ॥
निद्रायमाणां तां वीक्ष्य, दध्यौ धौरिकिनी हृदि । तोषिता परिपत् सर्वा, लब्धं बहुतरं धनम् ॥ २० ॥
निद्रातीयं यदीदानीं, भवामो धर्षिता इति । सा सुष्टु गीतमित्यादि गीतिकामुच्चकैर्जैर्गो ॥ २१ ॥
तद्यथा—“सुष्टु गाह्यं सुष्टु वाह्यं सुष्टु गच्छियं सामसुंदरी !
अणुपालिय दीहराह[ति]या उ सुमिणंतए मा पमायए ॥ १ ॥”
अत्रान्तरेऽर्पितः क्षुल्ल-साधुना रत्नकम्बलः । कुण्डलं युवराजेन, यशोभद्रेण चार्पितम् ॥ २२ ॥
कटको मन्त्रिणाऽदायि, नर्तक्यै यतिसन्धिना । हारः श्रीकान्तया सार्थवाह-पत्न्याऽर्पितोऽद्भुतः ॥ २३ ॥
वितीर्णः कर्णपालेन, महामात्रेण चाङ्कुशः । पञ्चकं कम्बलाद्येतत्, लक्ष्मूल्यं पृथक् पृथक् ॥ २४ ॥
ल्लिख्यते वहिकायां यस्तत्र तुष्यति रुष्यति । स्याद् दानादानयोर्ज्ञानेऽनुग्रहो निग्रहोऽन्यथा ॥ २५ ॥
सर्वेऽपि प्रातराहताः, किं त्वया रत्नकम्बलः । दत्तः ! क्षुल्लकुमारेति, राज्ञा पट्टः ससम्भ्रमम् ॥ २६ ॥
स यथा मास्तिस्तातो, माता नष्टाऽऽर्यिकाऽभवत् । यावदुद्यौवनोऽजरागां, भोगार्थीत्यवदत् समम् ॥ २७ ॥
गृहाण पुत्र ! तद् राज्यमित्यूचे पुण्डरीकराट् । सोऽप्यारुह्यत् तात ! राज्येन सुतं दुर्गतिहेतुना ॥ २८ ॥
मरिष्याम्यचिरादेव, प्रमादोऽल्यकृते हि कः ? । संयमोऽपि पुराऽऽचीर्णो नश्यत्येवपि सङ्गजः ॥ २९ ॥
किं कुमार ! त्वया दत्तं, कुण्डलं ? सोऽप्यदोऽवदत् । मारयामि जरद्भृपं, राज्यं दास्यत्यसौ न मे ॥ ३० ॥
तन्निशम्याह भूभर्ताऽऽदत्स्व राज्यं ममाऽऽत्मज ! । न कार्यमार्यै ! राज्येन, नरकान्तेन सोऽप्यवक् ॥ ३१ ॥

कथं दत्तस्त्वया मन्त्रिन् !, कटकः ? सोऽप्यदोऽवदत् । त्वां मुंक्त्वाऽन्यनृपं सेवे, पुराऽऽसीदिति चिन्तितम् ॥ ३२ ॥
 किं श्रीकान्तेऽर्पितो हारस्त्वयेति साऽऽह मत्पतेः । द्वादशाब्दा गतस्याऽऽसन्नानयसि परं नरम् ॥ ३३ ॥
 कथं दत्तः [किमदायि] त्वया सादिवज्रुशः ? सोऽप्यथाब्रवीत् । मारयाऽऽनय वज्रेभं, ज्ञापितं यत् पुरा परैः ॥ ३४ ॥
 सर्वेऽपि स्वार्थेसिद्धयर्थं, राज्ञाऽऽदिष्टाः सुतादयः । व्यधुर्निषेधमुदुद्धास्तसत्त्यागाभिलाषतः ॥ ३५ ॥
 युवराजादयः सर्वे, वैराग्यादस्तकल्मषाः । शुल्लकुमारमार्गेण, तदेवाऽऽददिरे व्रतम् ॥ ३६ ॥
 इत्थं शुल्लकुमारस्य, निशम्य चरितं हितम् । शुभं भजन्तु भावेन, भो भव्या ! भावमाभनम् ॥ ३७ ॥

इति श्रीश्रुति-ऋषिभण्डलवृत्तितः उद्धृता शुल्लकमुनिकथा संपूर्णा.

५५ श्री सुव्रतमहर्षिकथा

सुदर्शनपुरे पूर्वं, शिशुनागो महाधनी । बभूव सुयशानाम्नी, तत्प्रिया प्रेमशालिनी ॥ १ ॥
 पितृभ्यां परमप्रीत्या, लाल्यमानः प्रब्रनवत् । ज्ञान-विज्ञानवान् जहो, तत्सुतः सुव्रताह्वयः ॥ २ ॥
 यौवनं पावनं प्राप, स स्त्रैणगणमोहनम् । क्रमेण कर्मयोगेन, वैराग्यं च महत्तरम् ॥ ३ ॥
 सम्बोध्य पितरौ कृच्छ्राद्, जगृहे सुव्रतो व्रतम् । बहुश्रुतस्तथैकत्वविहारप्रतिभामपि ॥ ४ ॥
 प्रशशंसान्यदा शक्रस्तं वीक्ष्य प्रतिमास्थितम् । सुरावश्रद्धानौ द्वौ, पुंरूपावीयतुर्भुवम् ॥ ५ ॥
 कुमारब्रह्मचार्यप, धन्य[धर्मी] एकोऽवदत् सुरः । परश्च कुलसन्तान-च्छेदकः पापवानयम् ॥ ६ ॥

तःर्द्धयोर्धनः श्रुत्वा, नारुपत् नातुपत् मुनिः । तुल्यवृत्तिस्तुलाकोटि-रिवाभूत् किन्तु चेतसा ॥ ७ ॥
 ततश्च पितरौ ताभ्यां, दक्षितौ देवमायया । अत्यन्तविपयासक्तौ, तन्मनःक्षोभहेतवे ॥ ८ ॥
 दक्षितौ मार्यमाणौ तौ, क्रन्दन्तौ करुणस्वरम् । तथापि सुव्रतगुनिश्चुक्षोभाम्भोधिवन्न च ॥ ९ ॥
 वैक्रियचिन्तस्त्रीभिः, सविभ्रमविलोकनम् । दिव्याभिर्दार्ढिनिःश्वास-पूर्वमालिङ्गितौ भृशम् ॥ १० ॥
 इत्याद्येऋषसर्गौर्धैरनुकूलैस्सौ मुनिः । ताभ्यां न चालितो ध्यानात्, सुमेरुरिव वात्यया ॥ ११ ॥
 किन्तु स्थिरतरोऽत्यर्थं, संयमे सुव्रतोऽभवत् । तदैव केवलज्ञानं, निष्पापः प्राप चामृतम् ॥ १२ ॥
 इति श्रीगुह्रित-ऋषिमण्डलप्रकरण वृत्तितः उद्धृता सुव्रतमहर्षिकथा संपूर्णा ।

५६ कुरगडुमहर्षिप्रबन्धः

काश्चिदुग्रतपाः कस्मिन्, गच्छेऽभूत् क्षपकः पुरा । स क्षुल्लेन सहान्येद्युर्भिक्षार्थमगसत् पुरे ॥ १ ॥
 गच्छता तेन मण्डूकी, मार्गे व्यापादिता पदा । तद्वधं क्षुल्लकः प्राह, न मेने क्षपकस्तदा ॥ २ ॥
 आलोचयति नाऽलोचनावेलायां मुनिस्तु तम् । क्षुल्लकश्चाह तत्पाप-मालोचय श्रमाशय ! ॥ ३ ॥
 तत् श्रुत्वा क्षपको रुष्टः, क्षुल्लं हन्मीत्यथानत । क्षुल्लोऽपि लब्धलक्ष्म्यात्, नष्टा दूरं गतो जवात् ॥ ४ ॥
 स्तम्भभग्नशिरा मृत्तौ-त्पेदे क्रोधान्धविग्रहः । विराधिताग्रत-कुले, स फण्येकत्र दृग्विपः ॥ ५ ॥
 जानन्ति तेऽह्योऽन्योऽन्यं, जातिस्मृतिवशात् ततः । प्रासुकाहारिणो रात्रि-चारिणो जश्निरेऽखिलाः ॥ ६ ॥

इतश्च कस्यचित् राज्ञः, पुत्रो दयोऽहिना मृतः । रुष्ट आदिष्टवान् भूपः, सर्पव्यापादनं(ने) जनान् ॥ ७ ॥

तस्मै यच्छामि दीनारं, यो हतं दर्शयत्यहिम् । ततो बहुजनो लग्नस्तद्वधे लोभीलया ॥ ८ ॥

केनचिद् भ्रमताऽन्येष्टु-रेवास्तेषामिहेक्षिताः । ओ(औ)पधीभिस्ततो दध्मौ, तस्याहेर्निर्दयो विलम् ॥ ९ ॥

निर्यात्यभिमुखं नाहि-र्मा भूत् मे भस्मसाद् दृशा । निर्गतं निर्गतं छित्त्वा, तं राज्ञेऽदर्शयच्च सः ॥ १० ॥

निर्यात्यभिमुखं नाहि-र्मा भूत् मे भस्मसाद् दृशा । निर्गतं निर्गतं छित्त्वा, तं राज्ञेऽदर्शयच्च सः ॥ ११ ॥

नागदेवतया भूपो, बोधितो यत् तवाऽऽत्मजः । नागदत्ताह्वयो भावी, देवह्रीनामतोऽभयम् ॥ १२ ॥

मुत्वा क्षपकजीवोऽहि-र्महिष्यास्तस्य भूभुजः । नागदत्ताभिधो जज्ञे, स्रजुरन्यूनविग्रहः ॥ १३ ॥

नागदत्तो गवाक्षस्थोऽन्यदाऽतिक्रान्तशैशवः । साधूनालोक्य सस्मार, जाति ह्यःकृतकार्यवत् ॥ १४ ॥

प्रवव्राज गुरुपान्ते, बुभुक्षावानसौ मृगम् । जग्राहाभिग्रहं रोषो, न कार्योऽत्र मया क्वचित् ॥ १५ ॥

सन्त्याचार्यगणे तस्मिंश्चत्वारः क्षपकर्षयः । एक-द्वि-त्रि-चतुर्मासोपवासतपसः क्रमात् ॥ १६ ॥

रजन्यां देवताऽऽयाता, त्यक्त्वा तानखिलान् मुनीन् । ववन्दे शुल्लकमुनि, तमद्वैतक्षमानिधिम् ॥ १७ ॥

निर्गच्छन्ती करे धृत्वा, सोक्तैकेन तपस्विना । रे कटपूतने ! ग्राम्ये !, विवेकविकलाऽसि किम् ॥ १८ ॥

महातपस्विनो याऽऽस्मान्, मुक्त्वा त्रिकालभोजनम् । वन्दसे पूर्वमेवैनं, सर्वसाध्वव(ध)मं मुनिम् ॥ १९ ॥

देव्युवाच मुने ! भाव-क्षपकं प्रणमाम्यहम् । न द्रव्यसाधुमित्युक्त्वा, सा स्वाश्रयमग्निश्रियत् ॥ २० ॥

शुल्लोऽपि कल्पवर्त्तस्य, पात्रं दत्त्वा न्यमन्ययत् । मुनीनैकेन निष्ठूतं, तदन्तर्न्यस्तमीर्ष्या ॥ २१ ॥

मिथ्या मे दुष्कृतं खेलमात्रं वो नापि तं द्रुतम् । तेनेत्युक्तेऽपि(च) निष्ठयुतं, न्यस्तं तत्राखिलविभिः ॥ २२ ॥

अद्विष्टो भुक्तवान् भक्तं, मुनिभिर्वारितोऽप्यसौ, । अद्वैतक्षान्तिमाहात्म्यात्, केवलज्ञानमाप च ॥ २२ ॥
चत्वारः क्षपकाः सानुतापाः केवलमुज्ज्वलम् । सम्प्रापुरेवं पञ्चापि, शिश्रियुस्ते शिवश्रियम् ॥ २३ ॥

इति श्रीसुद्वित-ऋषिमण्डलप्रकरणवृत्ति उद्धृतः कुरगङ्गुमहर्षिप्रबन्धः संपूर्णः

५७ श्रीमेतार्यमहाषिकथा

श्रीसाकेतपुरे चन्द्रावतंसकवृषोऽभवत् । प्रिया सुदर्शना तस्य, तथाऽन्या प्रियदर्शना ॥ १ ॥
सागरचन्द्र-मुनिचन्द्राख्यौ पुत्रौ तथाऽपसौ । गुणचन्द्र-बालचन्द्रौ, जज्ञिरे क्रमशस्तयोः ॥ २ ॥
राजा सागरचन्द्राय, यौवराज्यपदं ददौ । कुमारभुक्तये मुनिचन्द्रायेऽजयिनीं पुरीम् ॥ ३ ॥
कायोत्सर्गेऽन्यदा तस्यौ, माघे राह् वासवेऽस्मनि । यावद् ज्वलति दीपोऽयं, हृदा कृत्वेत्यभिग्रहम् ॥ ४ ॥
प्रागूयामान्ते प्रभुर्दुःखं, ह्वान्ते स्थातेति भक्तिः । हीयमाने प्रदीपेऽस्मिंश्चेदी तैलं न्यधात् पुनः ॥ ५ ॥
यावन्निशीथं जज्जाल, शय्यारक्षाकरी पुनः । निर्वाणाभिमुखे दीपे, तैलं चिक्षेप पूर्ववत् ॥ ६ ॥
एवं यामे तृतीयेऽपि, यावद् रुधिरपूरितः । प्रातः पतित्वा पञ्चत्वं, प्राप चन्द्रावतंसक्रः ॥ ७ ॥
राजा सागरचन्द्रोऽभूदन्यदाऽसौ विमातरम् । शोचे सन्धोः कृते राज्यं, गृहाण प्रब्रजाम्यहम् ॥ ८ ॥
अनेन राज्यमाक्रान्तं, क्षमौ नाद्यापि मल्लुतौ । बालत्वादित्यसौ दीयमानं नेच्छति तत् तदा ॥ ९ ॥
ततो राज्यश्रियाऽत्यन्तं दीप्यमानं निरीक्ष्य तम् । सा दध्यौ न मुधाऽनेन, दीयमानं तदाऽऽदृतम् ॥ १० ॥

श्रियाऽभविष्यतामेवं, शोभमानौ सुतौ मम । तदिदानीममुं हन्मि, येन स्यादीप्सितं मम ॥ ११ ॥
 गवेपयति छिद्राणि, प्रत्यहं प्रियदर्शना । राज्ञः सागरचन्द्रस्य, वधैककृतनिश्चया ॥ १२ ॥
 प्रीतिं सदाय सन्देशं, बुभुक्षावात् नृपोऽन्यदा । कल्यवर्त्तो मम कृते, प्रेष्यः प्रेष्यादिपाणिना ॥ १३ ॥
 चेटीहस्तेऽर्पितस्तेन, मोदकः सिंहकेसरः । किमेतदिति पप्रच्छ, सम्भ्रान्ता प्रियदर्शना ॥ १४ ॥
 साऽऽह पूर्वज्जिकं राज्ञः, तथा(तः) पस्पशं पाणिना । प्राग् विपाक्तेन तेनासौ, वासितो मोदकोऽभवत् ॥ १५ ॥
 अहो ! सुगन्ध इत्युत्त्वा, सा तं चेटीकरे ददौ । तन्वेष्टितमजानाना दुढौके साऽपि भूभुजे ॥ १६ ॥
 विमाव-तनयौ पार्श्वेऽभूतां दध्यौ ततो नृपः । बुभुक्षिताभ्यामेताभ्यां, कुर्वे पूर्वज्जिकं किमु १ ॥ १७ ॥
 द्विधाकृत्य तयोस्तस्यैकैकं खाडं ददौ नृपः । तदास्वादाद् विषावेगघूर्णितौ तौ बभूवतुः ॥ १८ ॥
 सम्भ्रमाद् बहवो(निपुणा) वैद्या, आहूता भूभुजाऽऽययुः । सुवर्णपानयोगेन, सजीजाताबुभौ क्षणात् ॥ १९ ॥
 आहूता पृष्टा सा चेटी, भूभुजा विस्मितात्मना । तयोर्मर्तृकरस्पर्शं, विचाले ग्राह केवलम् ॥ २० ॥
 ताभाकार्यावदद् देवः, सखेदं प्रियदर्शनाम् । पापेऽनाचीर्णपुण्योऽहं, क्षिप्तोऽभूवमघस्त्वया ॥ २१ ॥
 दीयमानं तदा राज्यं, भवत्याऽङ्गीकृतं न किम् ? । तद् गृहाणानुनेत्युत्त्वा, दत्त्वा भ्रवजितः स्वयम् ॥ २२ ॥
 साधुसङ्घाटकस्तत्रावन्तीतः कश्चिदाययौ । निरुद्रवतां पृष्टो, मुनीनामिदमभ्यधात् ॥ २३ ॥
 साधून् पाखण्डिनश्चापि, पुरोधो-राजनन्दनौ । वाचाट्वाबुन्वाटयतः, केवलं केलिलोलुपौ ॥ २४ ॥
 श्रुत्वा सागरचन्द्रर्षिः, सामर्षस्तामगात् पुरीम् । साम्भोगिकानां साधूनामुपाश्रयमशिश्रयत् ॥ २५ ॥

मध्याह्ने तैरसौ पृष्ट-आनयामो भवत्कृते । भक्तमेपोऽब्रवीदात्मलब्धिलब्धोपजीव्यहम् ॥ २६ ॥
 दर्शयन्तु परं स्थापनाकुलानि मर्मण्यः । ततस्तैः क्षुद्रकस्तस्मै, तद्दर्शनकृतेऽर्पितः ॥ २७ ॥
 दर्शयित्वाऽऽस्पदं क्षुद्रो, ववलेऽस्मै पुरोधसः । प्रविश्यान्तरदादुच्चै-र्धर्मलाभमसौ मुनिः ॥ २८ ॥
 हाहाकारं वितन्वन्त्योऽन्तःपुर्यो निर्ययुर्वहिः । किमेतत् ? श्राविकाश्चेति, वभाषे मुनिरुच्चैः ॥ २९ ॥
 कुमारवियतुस्तरयोच्चैःस्वराकर्णनादुभौ । कपाटसम्पुटं दत्त्वा, महर्षेरेवमूचतुः ॥ ३० ॥
 विधेहि नृत्यं रे मुण्ड !, मुत्वा पात्राण्यसावपि । ननर्त्तौ तु वादित्रवादकौ केवलं जडौ ॥ ३१ ॥
 युष्मावहे मुनेऽन्योन्यं, ततो युगपदागतौ । गृहीत्वैकत्र मुनिना, कृतान्यस्थीनि दूरतः ॥ ३२ ॥
 मर्मस्थाने भृशं हत्वा, मृतग्रायौ विधाय तौ । ययौ कपाटमुदघाटय, वनान्तर्मुनिपुङ्गवः ॥ ३३ ॥
 ज्ञातव्यतिकरो राजाऽपृच्छत् तत्र स्थितान् शुनीन् । तेऽवोचन्नतिथिः साधुरेकोऽभूदागतः परम् ॥ ३४ ॥
 गवेययद्भिर्ध्यानस्थो, वनान्तर्मुनिरीक्षितः । राज्ञोपलक्ष्य तं नत्वा, ययाचे सज्जतां तयोः ॥ ३५ ॥
 पापावतंस ! रे चन्द्रावतंसकसुतो भवान् । भूत्वाऽपीत्थं मुनीन् बाध्यमानान् स्वेरस्युपेक्षसे ॥ ३६ ॥
 वचोभिः कर्कशैः शीतैर्निर्मित्यैवमनेकधा । मुनिरूचे विना दीक्षां, मोक्षो नैवानयोर्नृप ! ॥ ३७ ॥
 पृष्टौ प्रतिश्रुता दीक्षा, गृहीत्वैकत्र चालिताः । कयाचित् कलया तस्युः, स्वस्थाने सन्ध्यस्तयोः ॥ ३८ ॥
 वलात् भ्रवाजितौ लोचं, कृत्वा तौ तेन साधुना । पितृव्योऽयं ममेत्येकः, सम्यक् पालयति व्रतम् ॥ ३९ ॥
 अहो ! भ्रवाजितौ वाचां, छलेन मुनिनाऽमुना । पुरोहितसुतथैवं, सदा हृदि जुगुप्सते ॥ ४० ॥

प्राप्ते सानशानं मृत्वा, देवलोकां गताबुभौ । महाविदेहवर्हन्तं, गतौ तौ पृच्छतोऽन्यदा ॥ ४१ ॥
 स्वामिन् ! सुखेन दुःखेन, धर्मं प्राप्स्यति को द्वयोः ? । पुरोहितसुतः स्वामी, ग्राह दुर्लभबोधिकः ॥ ४२ ॥
 पाश्चात्येन च्युतः पूर्वं, प्रतिबोध्यो यथा तथा । इति तौ सुहृदौ देवौ, प्रतिज्ञां चक्रतुर्मिथः ॥ ४३ ॥
 जीवः पुरोधसः सन्नोस्ततश्च्युत्वा स्वकर्मतः । मेत्याः कुक्षौ समुत्पेदे, पुरे राजगृहाह्वये ॥ ४४ ॥
 ग्रीतिरासीत् समं मेत्या, श्रेष्ठिन्याः साऽभवत् कथम् ? । विक्रीणात्यामिषं निन्या, गृह्णाति श्रेष्ठिनी पुनः ॥ ४५ ॥
 श्रेष्ठिन्या सोदिता मेती, मांसमन्यत्र मा नय् । भवत्याः सर्वमयेतदादास्ये चाहमन्वहम् ॥ ४६ ॥
 सदैवं व्यवहारेण, दृषद्वरेण निश्चला । अप्यासन्नाऽऽस्पदत्वेन, ग्रीतिरासीत् तयोर्मिथः ॥ ४७ ॥
 स्वभावात् श्रेष्ठिनी निन्दुर्मेत्या जातः सुतस्ततः । दत्तस्तस्यै मृता तस्याः । मुताऽऽत्मनाऽददे तथा ॥ ४८ ॥
 श्रेष्ठिनी पादयोर्मेत्यास्तं पातयति नन्दनम् । भवत्या जीवितः(वतु) शिशुः, प्रसादेनेति वादिनी ॥ ४९ ॥
 श्रेष्ठिन्या लालितोऽन्यन्तं, मेतार्य इति नामतः । ववृधेऽसौ सुधासेकात्, मन्दार इव मन्दरे ॥ ५० ॥
 सोऽग्रहीदल्पकालेन, कलाचार्यान्तिके कलाः । बोध्यमानोऽपि देवेन, तेन नैवैष वुच्यते ॥ ५१ ॥
 तदर्थमर्थिताः पित्राऽथेभ्यानामष्ट कन्यकाः । सोऽग्रमतु शिविकारूढो, जातपाणिग्रहोत्सवः ॥ ५२ ॥
 तेन देवेन मातङ्गोऽधिष्ठितोऽरुदुर्ज्वकैः । चेत् मुता मे मृता नाभूदकस्मिन् तदुत्सवम् ॥ ५३ ॥
 ततो व्यक्तिकरो मेत्या, मेतस्य कथितोऽखिलः । यथाऽयमावयोः सन्नुविज्ञेयो भवता प्रिय ! ॥ ५४ ॥

करोष्यसदृशं रे रे ! त्वं सम्बन्धं ब्रुवन्निति । चिक्षेपोत्पाटय मातङ्ग(ङ्गो) गर्चायां सहसा स तम् [तकम्] ॥ ५५ ॥
 आविर्भूयावद् देवो, बोध्यमानो न बुध्यसे । किमिदानीमिवैषोऽपि, वभाषे दीनवागिदम् ॥ ५६ ॥
 वयस्यावर्णवादो मे, हीनजात्युद्भवः पुनः । निवारय परिग्रयामादास्येऽल्पदिनैस्ततः ॥ ५७ ॥
 स कथं यात्यनेनोक्ते, मेतार्यो भापते सुहृत् । राजकन्याविवाहेन, यात्यसौ नान्यथा पुनः ॥ ५८ ॥
 ततश्छगलकस्तस्मै, दत्तो रत्नपुरीषकृत् । तत्पितोपायनीचक्रे, तानि रत्नानि भूभुजे ॥ ५९ ॥
 पृष्टः श्रेणिकराज्ञाऽसावुपायनप्रयोजनम् । ग्राह राजन् ! निजां कन्यां, प्रदेहि मम सूनवे ॥ ६० ॥
 निषिद्धोऽपि पुनस्तानि, रत्नानि नृपतेरदात् । रत्नास्तिस्तेः कुतस्येति, पृष्टो मेतोऽब्रवीदजम् ॥ ६१ ॥
 बद्धो राजगृहे छागो, दुर्गन्धममुचत् शङ्कत् । ततो दिव्यानुभावोऽयमिति प्रत्यर्थितोऽस्य सः ॥ ६२ ॥
 कुर्वत्युपायनं तस्मिन्, पुनर्मन्यभयोऽवदत् । भो ! दुःखं याति वैभार-गिरौ नन्तु प्रभुं नृपः ॥ ६३ ॥
 निष्पादय स्यारोह-पद्मां सद्यः स्वसिद्धये । देवेन तत्क्षणादेव, सा कृताऽचिन्त्यशक्तिना ॥ ६४ ॥
 साऽद्यापि दृश्यते शालः, सौवर्णः कारितः पुरे । मन्त्रिणोक्तः पुनर्मतो, भो ! अत्रानय वारिधिम् ॥ ६५ ॥
 तत्र स्नातस्य शुद्धस्य, यच्छामस्ते कर्णी निजाम् । आनीतोऽभोनिधिरसौ, वेलायां स्नापितः शुचिः ॥ ६६ ॥
 विवाहं कारितो यापयानारूढोऽग्रमत् पुरम् । आनीतास्ताः स्त्रियो भोगान्, भुङ्क्तेऽसौ नवभिः सह ॥ ६७ ॥
 समेत्य द्वादशाब्दान्ते, सुरो मेतार्यमब्रवीत् । व्रतार्थं प्रार्थितः स्त्रीभिर्द्वादशाब्दान्यदात् पुनः ॥ ६८ ॥
 चतुर्विंशतिवर्षान्ते, सर्वेऽपि प्राब्रजंस्ततः । नवपूर्वविदेकत्वप्रतिमामाददे मुनिः ॥ ६९ ॥

पुरेऽस्मिन् विहरन् सोऽजात, स्वर्णकृद्गृहमन्यदा । स श्रेणिकजिनाचार्यो, कुरुते काञ्चनान् यवान् ॥ ७० ॥
 त्रिसन्ध्यं परिपाठ्याज्वर्यहन्ते राहू यवैर्नवैः । अष्टोत्तरशतैस्ते तु, तेन निष्पादितास्तदा ॥ ७१ ॥
 भिक्षा तदर्थं नानीतोदिते स्वर्णकृताऽपि हि । तदर्थं ग्राविशद् वेष्माम्यन्तरं स्वर्णकृत् स्वयम् ॥ ७२ ॥
 गलितास्ते यवभ्रान्त्या, काञ्चनाः क्रौञ्चपक्षिणा । पप्रच्छ वहिरायातस्तत्सम्बन्धमसौ शुनिम् ॥ ७३ ॥
 त्वया परेण वा केन, वदर्षे ! मे यया हताः ? । स तत्कलणया जानन्नप्यावष्टे न किञ्चन ॥ ७४ ॥
 राज्ञोऽर्चविसरो जज्ञेऽद्यास्थिरण्डान्यहं क्रिये । इति भीत्या स पप्रच्छ, शुनिरुचे न तत् पुनः ॥ ७५ ॥
 ततो रुपाऽर्द्रवाद्घ्र्ण, शीर्षविष्टोऽर्पितो मुनेः । तथा यथा दृशोर्गोलौ, निर्गत्य पतितौ भुवि ॥ ७६ ॥
 निश्चलात्मा महात्माऽसौ, भ्यानात् नाप्यचलत् तथा । अन्तकृत्केवली भूत्वा, सिद्धिसौधाग्रमाप च ॥ ७७ ॥
 स्फोटयमानादथो काष्ठादेकं खण्डं गलेऽलगात् । क्रौञ्चस्योत्पत्य ते तेगस्त्रिला वान्ता यवा भिया ॥ ७८ ॥
 हाहाकारपराः पौरा, मृतं तं वीक्ष्य चाक्षतान् । यवानाञ्चुकुशुः पाप्मन् !, स्वर्णकृत् ! किं कृतं त्वया ? ॥ ७९ ॥
 दध्राविरे वधायास्य, क्षातव्यतिकरा नराः । उपाददे सतन्त्रोऽजावनन्योपायतो व्रतम् ॥ ८० ॥
 धर्मलाभं कलादोऽदाह, रात्रे स्मित्वा नृपोऽवदत् । क्वथिष्यसे कटाहे रे !, चेत् त्यक्ष्यसि व्रतं क्वचित् ॥ ८१ ॥
 इत्थं मेतार्यवत् कार्यमायैर्व्यानास्थिरं मनः । शश्वदानन्दरागकन्दकन्दलोदमेदसिद्वये ॥ ८२ ॥

इति श्रीश्रुद्रित-ऋषिमण्डलवृत्तितः उद्धृता श्रीमेतार्यमहर्षिकथा संपूर्णा

५८ श्री इलापुत्रकथा

कर्म्मिन्निदेको ग्रामेऽभूद्, द्विजो धर्मं निशम्य सः । चारित्रं सद्गुरोरन्ते, सकलत्रोऽप्युपाददे ॥ १ ॥
तेपाते तौ तपस्तीव्रं, परं प्रेम मिथो महत् । विचिकित्सां ब्राह्मणीति, चक्रे स्त्रीशूद्रसङ्गजाम् ॥ २ ॥
मृत्योत्पन्नाबुभौ देवौ, तदनालोचितागमौ । इतश्च भारतेऽवैवाभूदिलावर्द्धनं पुरम् ॥ ३ ॥
तत्रैलानामतः साति-शया देव्यस्ति विश्रुता । तां सेवतेतरामेका, सार्धवाही सुतार्थिनी ॥ ४ ॥
कुक्षौ तस्यास्ततश्च्युत्वोत्पेदे जीवो द्विजन्मनः । इलापुत्र इति नाम, कृतमुत्सवपूर्वकम् ॥ ५ ॥
ब्राह्मण्यभूद् विचिकित्सा-वशात् लङ्गकुले सुता । द्वावप्युद्योचनं प्राप्तौ, मन्मथद्रुमदोहदम् ॥ ६ ॥
लङ्गपुत्रीमिलापुत्रो, नृत्यन्तीमन्यदैक्षत । प्राग्भवोप्रेमतस्तस्यां, भृशं रागादितोऽभवत् ॥ ७ ॥
सुहृदिभः प्रार्थिता साऽस्य, लङ्गसुल्यास्ततोऽवदन् । यच्छामः कथमप्येनां, नाक्षयो निधिरेव नः ॥ ८ ॥
चेद् विद्यां शिक्ष्य(क्ष)तेऽस्माकं, साकं भ्रमति चैव नः । तदैनां लभते स्वर्ण-तोलितामपि नान्यथा ॥ ९ ॥
ततः कर्मवशाद् रागात्, स्वीचक्रे तदिलासुतः । श्रेष्ठं श्रेष्ठिकुलं त्यक्त्वा, तन्निषेवेऽधमं कुलम् ॥ १० ॥
तद्विद्यां शिक्षितः सम्यग्, विवाहायर्जितुं धनम् । वेत्नातदपुरं प्राप्तौ, ययाचेऽवसरं नृपात् ॥ ११ ॥
दत्त्वावसरमेतस्मै, स्वान्तःपुरपरीवृतः । राजा सनागरोऽद्राक्षीत्, तत्कृतं नाटयमीदृशम् ॥ १२ ॥
पूर्वमूर्च्छीकृतस्तत्र, महान् वंशोऽस्य चोपरि । फलकं मान्तयोस्तस्य, द्वौ द्वौ स्तो लोहकीलकौ ॥ १३ ॥

फलकान्तरसौ स्थित्वा, हस्तोपात्तासि-खेटकः । मूलच्छिद्रयुतोपानद्भयं परिदधात्यथ ॥ १४ ॥
 सप्ताग्रतोमुखान्युन्चैः, सप्त पञ्चान्युत्थान्यपि । उत्पत्योत्पत्य गगनेऽग्रमत्तः किरणान्यदात् ॥ १५ ॥
 पादुकाच्छिद्रयोस्तः प्रवेशयति कीलकौ । कथञ्चित् पतति ततश्चेद् याति शतखण्डतात् ॥ १६ ॥
 सर्वे दानोन्मुखस्तास्य, रञ्जिताः कलयाऽभवन् । अदातरि परं राशि, पूर्वं नो कश्चिदप्यदात् ॥ १७ ॥
 सा गीतं गाथकीवृन्दवृता गायति मुखसम् । अद्वैतरूपां तां वीक्ष्य, नृपो रागादितोऽभवत् ॥ १८ ॥
 राजाऽऽहोत्पन्नं नैव, दृष्टं भोः ! कुरु तत् पुनः । एवं द्वि-त्रि-चतुर्वारं, कृतं तेन कलावता ॥ १९ ॥
 परं लङ्घ्युत्तरक्तौ, त्रियते चेत् पतत्ययम् । पश्चात् परिणयाम्येनामिति द्रव्यौ नृपो हृदि ॥ २० ॥
 साधुकारः कृतो लोकैरदातरि नृपे ततः । द्रव्यौ नटो मां कन्यार्थे, मृतमिच्छति राड् ध्रुवम् ॥ २१ ॥
 इतश्चेलासुतोऽद्राक्षीद्, वंशस्थो धनिनां गृहे । स्त्रीभिरद्भुतरूपाभिर्दीयमानोदनान् मुनीन् ॥ २२ ॥
 तद्रूपादौ परं तेषां, न मनः किन्तु भक्तगम् । तद्वीक्ष्याचिन्तयदसौ, दुष्कर्मविरणक्षयात् ॥ २३ ॥
 अहौ ! निःस्पृहताऽमीषां, नीरागाणां महात्मनाम् । धिड् मां केयमवस्था मे, कृलीनस्याकुले स्थितिः ॥ २४ ॥
 शुभम्यानवशादेवं, वंशाग्रस्थोऽपि केवलम् । लेभे ज्ञानमिलापुत्रो, योगस्याहो ! विशिष्टता ॥ २५ ॥
 लङ्कपुत्री नृपो राज्ञी, त्रयोऽप्येवं विरागतः । लेभिरे केवलज्ञानं, लिङ्गं च देवतार्पितम् ॥ २६ ॥
 स्वर्णारिभुजीभूतवंशोपरि तिष्ठन्बिलासुतः । भविकान् बोधयामास, तत्रस्थान् धर्मदेशनात् ॥ २७ ॥
 इति श्रीमद्भित-ऋषिमण्डलवृत्तिः उद्धृता श्री इलापुत्रकथा संपूर्णा.

५९ श्री चिलातीपुत्रकथा

क्षितिप्रतिष्ठिते द्रङ्गे, यज्ञदेवाभिधो द्विजः । एकोऽभूत् पण्डितंमन्यो, जिनशासननिन्दकः ॥ १ ॥
सोऽन्यदा निर्जितो वादे, गुरुभिर्ब्रतमग्रहीत् । देवताबोधितस्यास्य, सम्यक् परिणतं च तत् ॥ २ ॥
परं त्यजेद् जुगुप्सां नोपशान्तः स्वजनोऽखिलः । प्रियाऽदात् कर्मणं(णं)प्रेम्णा, तस्मै वक्ष्यो ममास्त्विति ॥ ३ ॥
ततो मृत्वा सुरो जज्ञे, साऽपि निर्वदतो व्रतम् । लात्वाऽनालोचिता चैव, मृत्वोत्पन्ना सुरालये ॥ ४ ॥
इतश्च धननामाऽसीत् श्रेष्ठी राजगृहे पुरे । चिलात्याख्या मुख्यचेटी, चेटीकोटीषु विश्रुता ॥ ५ ॥
तस्याः कुक्षौ ततश्चतुर्वोत्पेदे जीवो द्विजस्य सः । जुगुप्सातोऽभिधा तस्य, चिलातीपुत्र इत्यभूत् ॥ ६ ॥
तत्रैव श्रेष्ठिनः पञ्चपुत्रोपरि दिवश्च्युता । स एव ब्राह्मणीजीवः सुसुमाख्याऽभवत् कनी ॥ ७ ॥
चेटीसुतः स एवास्याः, कल्पितो बालधारकः । कुचेष्टां श्रेष्ठिना दृष्टः, कुर्वाणोऽस्या भगादिषु ॥ ८ ॥
निर्वासितो ह्ययोग्यत्वात् पल्लीं सिंहगुहां गतः । सुभगत्वात् निजोपान्ते, पल्लीनाथेन रक्षितः ॥ ९ ॥
पल्लीशोऽभूत् मृते तस्मिन् निर्विंशोऽग्रप्रहार्यसौ । प्रोक्तास्तेनाऽऽत्मनश्चौरा, यामो राजगृहं पुरम् ॥ १० ॥
धनश्रेष्ठिश्रियस्तत्र, गुष्माकं मम सुंसुमा । ततो पतन्नकस्मात् ते, रात्रौ तच्छ्रेष्ठिनो गृहे ॥ ११ ॥
दत्त्वाऽप्यस्वापिनीं तेषां, तद्धनं सुंसुमां च ते । आदाय कथयित्वा स्वं, प्रति पल्लीं प्रतस्थिरे ॥ १२ ॥
आरक्षकान् धनोऽबोचद्, गुष्माकं बालितं धनम् । कन्या ममेति तत्पृष्टे, सपुत्रस्तैरधावत् ॥ १३ ॥

भमाशौरा धनं युक्तं, तद्धात्वा वलिताः परे । सपुनोऽप्यन्यगात् श्रेष्ठी, पक्षीशं सुसुमान्वितम् ॥ १४ ॥
 नासौ शक्नोति तां वोढुमासन्नोऽभूद् धनस्ततः । छित्वा कन्याशिशो रागात्, तदादायाग्रतोऽचलत् ॥ १५ ॥
 निराशो बबले श्रेष्ठी, मध्याह्ने तान् शुधाऽर्दितान् । तनयानाह हत्वा मां, कुर्वन्त्वाहारमात्मनः ॥ १६ ॥
 न कुर्मोऽकृत्यमीदृशं, ज्येष्ठोऽवग् मन्तु मां परम् । एवं यावत् कनिष्ठोऽपि प्राहै(ह)ते मेनिरे न तत् ॥ १७ ॥
 ततो धनोऽब्रवीदब्रः, सर्वं त्यज्या सुतापलम् । तत् तैराहारितं भोगशुभोऽभवन् गता गृहम् ॥ १८ ॥
 एवं युनिभिराहार, आहार्यो गाढकारणैः(णे) । तन्मांसवदनिर्वाहि, मोक्षकः प्रापकः क्रमात् ॥ १९ ॥
 दिङ्मूढः पक्षीनाथोऽभूद्, गच्छन् कन्याशिरःकरः । मूर्त्तं धर्ममिवाद्राक्षीत्, युनिमातापनापरम् ॥ २० ॥
 ब्रूहि धर्मं न चेत् छेत्स्ये, तवाऽऽकृष्टासिना शिरः । उपशम-विवेक-संवर इत्यब्रवीत् युनिः ॥ २१ ॥
 तत् श्रुत्वाऽचिन्तयत् चौरः, सत्यवाचो महर्षयः । कस्तत्रोपशमादीनां, भावार्थो ? ज्ञातवान् स्वयम् ॥ २२ ॥
 क्रोधत्यागो भवेत् तत्रो-पशमश्च विवेकता । स्वस्वादिवर्जनं त्यक्तेनासिश्च कनीशिरः ॥ २३ ॥
 इन्द्रिय-नोइन्द्रिययोर्गुप्तिः स्यात् संवरः पुनः । एतत् पदत्रयं ध्यायंस्तस्थौ प्रतिमया स्थिरः ॥ २४ ॥
 ईशुः शोणितगन्धेन, वज्रतुण्डाः पिपीलिकाः । भक्षयन्ति स्म तस्याङ्गं, ध्यानस्थस्य महात्मनः ॥ २५ ॥
 प्रविश्य पादयोर्दहं, भिक्षा शिरसि निर्ययुः । चालनीव लसच्छिद्रं, तस्य ताभिः कृतं वपुः ॥ २६ ॥
 कर्मक्षयोपकारिण्यो, मर्मेता इत्यसौ स्मरन् । न ब्रेषमीपदप्यन्तर्बन्धैतासु तत्त्वचित् ॥ २७ ॥

विषहार्द्धवृत्तीयाहसुपसर्गं तदुद्भवम् । शुभध्यानदसौ मृतोत्पेदे त्रिविष्टेऽष्टमे ॥ २८ ॥

इति श्रीश्रुति-ऋषीमण्डलवृत्तिः उद्धृता श्री चिलातीपुत्रकथा

६० श्री मृगापुत्रकथा

सुग्रीवाख्य[व्ये]पुरे राजा, बलभद्राभिष्टोऽभवत् । तत्रेमकन्दलोद्भेदाम्मोदाग्रमहिषी मृगा ॥ १ ॥
तस्याः स्रुतुर्मुगापुत्रो, यौवराज्यश्रियं श्रयन् । स्त्रीभिः क्रीडति दिव्याभिर्दोऽगुन्दुक इवान्वहम् ॥ २ ॥
अन्येद्युर्नन्दनावासगवाक्षस्थो मृगात्मजः । पुरमालोकयत्युच्चैश्चतुष्क-त्रिक-चत्वरम् ॥ ३ ॥
भ्रमन्तं मुनिमद्राक्षीत्, तत्रैकं सद्गुणाकरम् । स दध्यावीदृशं रूपं, प्राक् किं क्वाप्यस्मि दृष्टवान् ? ॥ ४ ॥
निर्निमेषं तदालोकात्, मृगास्त्वर्जातिमस्मत् । देवलोकाद् यथा च्युत्वा, मानुष्यं भवमागतः ॥ ५ ॥
विषयेष्वरजन् सम्यग्, वैराग्यात् संयमे रजन् । माता-पितृनुपेत्यैवं, बलभद्रात्मजोऽवदत् ॥ ६ ॥
मया स्मृतानि पञ्चापि, व्रतानि नरके व्यथाः । यच्छतं मे व्रतानुज्ञां, निर्निणोऽस्म्यद्युतो भवात् ॥ ७ ॥
तात ! मातर्मया भोगा, भुक्ता विषफलोपमाः । ग्रान्ते कटुविपाकास्तेऽनुबन्धा दुःखदायिनः ॥ ८ ॥
तथाऽनित्यमिदं देहमशुच्यशुचिसम्भवम् । न फेनबुद्बुदौपम्ये, ग्रामोऽग्न्यस्मिन् भवे रतिम् ॥ ९ ॥
असारेऽस्मिन् मनुष्यत्वे, ग्रस्ते मृत्युजराऽऽदिभिः । बहुव्याधिजरा(रूपाऽऽ)कीर्णे, न लभेयं रतिं ततः ॥ १० ॥
क्षेत्रं वास्तु हिरण्यं च, पुत्रान् दारांश्च बान्धवान् । त्यक्त्वाऽबन्धमवशेन, गन्तव्यमखिलं मया ॥ ११ ॥

तथा महान्तमन्वानं, योऽपाथेयः प्रपद्यते । दुःखी भवत्यसौ गच्छन्, क्षुधा-तृष्णाऽभिपीडितः ॥ १२ ॥
 यस्तु महान्तमन्वानं, सपाथेयः प्रपद्यते । सुखी भवत्यसौ गच्छन्, क्षुधा-तृष्णाविवर्जितः ॥ १३ ॥
 याति धर्ममकृत्वैवं, योऽसुत्र सोऽसुखी भवेत् । कृत्वा धर्मं पुनर्याति, सोऽप्यकर्म सुखी भवेत् ॥ १४ ॥
 स्यात् प्रदीप्तेऽपि यथा गेहे, तस्य यस्तु पतिर्भवेत् [भवेत्पतिः] । उद्धरेत् सारभाण्डानि, निस्सारं सर्वमुज्झति ॥ १५ ॥
 एवं लोके प्रदीप्तेऽस्मिन्, जरया मरणेन च । आत्मानं तारयिष्यामि, संसारद् शुष्मदाज्ञया ॥ १६ ॥
 ते माता-पितरोऽवोचन्, श्रामण्यं पुत्र ! दुश्चरम् । गुणानां तु सहस्राणि, धार्यणि स्युर्महर्षिभिः ॥ १७ ॥
 समता सर्वभूतेषु, तत्र मित्रेषु शत्रुषु । प्राणातिपातविरतिः, कर्त्तव्याऽत्यर्थमात्मनः ॥ १८ ॥
 सर्वदाऽप्यग्रमत्तेन, मृपावादविवर्जनम् । सत्यं वाच्यं न वादत्तमुपादेयं तृणाद्यपि ॥ १९ ॥
 ब्रह्मचर्यं त्रिधा धार्य, स्मर्यां नार्यां न सङ्गमाः । धन-धान्य-हिरण्यादिवर्जनीयः परिग्रहः ॥ २० ॥
 रात्रौ चतुर्विधाहारस्त्याज्यो धार्यो न सन्निधिः । सर्वाभ्युपेत्यागो, ममताऽत्र न कुत्रचित् ॥ २१ ॥
 क्षुत्-तृष्णा-दंश-मशक-शीतोष्णाद्याः परीपहाः । दुश्चरा याचनाश्चतिलब्धशुद्धाभोजनम् ॥ २२ ॥
 कापोतीया पुनर्वृत्तिः, कचलोचोऽति दुश्चरः । यावज्जीवमविश्रामो, धार्यो गुणभरोऽन्वहम् ॥ २३ ॥
 व्योमगङ्गाप्रतीपोऽग्रसोतोवद् दुस्तरः भृशम् । बाहुभ्यां सागर इव, तरितव्यो गुणोदधिः ॥ २४ ॥
 बालुकाकनलाहारनिरास्वादेऽत्र संयमे । एकान्तदृष्ट्याऽहिरासिधारागमनं भवेत् ॥ २५ ॥
 चर्वयितव्या मदनदन्तैर्लोहमया यवाः । यथा चाग्निशिखा दीप्रा, पातुं भवति दुष्करा ॥ २६ ॥

यथा तोलयितुं मेरुस्तुल्या दुष्करो भवेत् । श्रामयं खलु तारुण्ये, कर्तुं स्याद् दुष्करं तथा ॥ २७ ॥ युग्मम् ॥
 भुङ्क्ष्व मानुष्यकान् भोगान्, शब्दादीन् पञ्चधा चिरम् । भुक्तभोगस्ततो जाताऽवसरे त्वं चरेन्नतम् ॥ २८ ॥
 स माता-पितरावृचे, सत्यमेतद् यथोदितम् । इहलोके निष्पिपासस्य, किञ्चिदस्ति न दुष्करम् ॥ २९ ॥
 मनोज्ञा देहजाः सोढा, अनन्ता वेदना मया । दुःखत्वानौ भवेऽमुष्मिन्, जन्म-मृत्यु-जराऽकुले ॥ ३० ॥
 यथेह महदुष्णत्वं, स्फीतं शीतं तथाऽत्र नु । ततोऽनन्तगुणं तातानुभूतं नरकेषु तत् ॥ ३१ ॥
 पत्नोऽस्मि कु[क्र]न्दुकुम्भयावूर्ध्वपादस्त्वधःशिवाः । दग्धो दवाशितुल्यासु कदम्बवालुकास्वहम् ॥ ३२ ॥
 उर्ध्वं बद्ध्वाऽधमैश्छिन्नोऽनेकधा क्रकचादिभिः । खिन्नस्तीक्ष्णाग्रसम्बलिद्रोः(द्रौ) कर्षणापकर्षणैः ॥ ३३ ॥
 इष्टुवत् पीडितोऽत्यर्थं, महायन्त्रेषु चाऽऽटन् । पातितः पाटितश्छिन्नः, कूजन् कोल-ध्वमिः सुरैः ॥ ३४ ॥
 नियोज्य ज्वलदग्न्याभे तोत्रैर्लोहरथेऽर्दितः । असिभिश्चातसीवर्णैश्छिन्नो भिन्नश्च पट्टिशैः ॥ ३५ ॥
 ज्वलज्ज्वलनचित्यासु, दग्धो महिषवद् भृशम् । विलुप्तो दङ्क-गृध्राद्यैर्लोहतीक्ष्णाननैर्विभिः ॥ ३६ ॥
 वृषार्त्तः क्षुरधाराभिर्गतो वैतरणीं हतः । प्राप्नोऽसिपत्रा[यन्त्र] तापार्त्तः, पतद्भिः खण्डितो दलैः ॥ ३७ ॥
 मुद्गरैर्मुशलैः शूलैर्मग्नोऽनेकधाऽभवम् । उत्प्लुप्तः कल्पितस्तीक्ष्णधाराग्रैः कल्पनी[कर्त्तरी]क्षुरैः ॥ ३८ ॥
 पाशैर्जलैर्मृग इव, बद्धो रुद्धश्च बाधितः । मकरैर्विजैर्जलैर्मत्स्यवत् पाटितो हतः ॥ ३९ ॥
 व्याधार्भैर्वज्रलेपाद्यैर्गृहीतपक्षिवद् ह(ध्र)तः । कुठाराद्यैर्द्रुम इव, छिन्न-पाटित-कुडितः ॥ ४० ॥
 दृढश्चेपटा-मुष्टयाद्यैश्चूर्णितो लोहबद्ध धनैः । तप्तायस्त्रयु-ताम्राणि, वृषार्त्तः पायितो बलात् ॥ ४१ ॥

मांसं तेऽधृतं ग्रियं पूर्वं, स्वमांसमिति खादितः । स्मारयित्वा सुरां चैव, वसा-रक्तानि पायितः ॥ ४२ ॥
 एवं नानाविधास्तीव्राः, परसाधार्मिकैः कृताः । सोढा मयाऽतिमीतिनं, वेदना नरकेऽन्वहम् ॥ ४३ ॥
 मनुष्यलोकैकं यादृक्षा, दृश्यन्ते तीव्रवेदनाः । ताम्योऽजन्तगुणास्तातानुभूता नरके तु (तु) ताः ॥ ४४ ॥
 एवं भवेषु सर्वेष्वनुभूता वेदना मया । सुखोचितत्वं किं तस्य, प्रव्रज्या दुष्कराऽथवा ॥ ४५ ॥
 पितरावृचतुस्तं तु, प्रव्रज स्वेच्छयाऽऽत्मज ! । निष्प्रतिकर्मता तत्र, श्रामण्यं दुष्करं परम् ॥ ४६ ॥
 सोऽजोचदेवमैवैतत्, पितृभ्यां यदिहोदितम् । प्रतिकर्म परं कोऽत्र, कुल्ले मृग-पक्षिणाम् ? ॥ ४७ ॥
 एकभूतो यथाऽरण्ये, चरति स्वेच्छया मृगः । तथा धर्मं चरिष्यामि, तपसा संयमेन च ॥ ४८ ॥
 स्यात् मृगस्य यदातङ्को, महारण्ये प्रजायते । तिष्ठन्तं तल्लूलेषु, कश्चैनं हि चिकित्सति ? ॥ ४९ ॥
 को वा तस्यौषधं दत्ते ?, सुखं गृच्छति चा(वाऽ)स्य कः ? । भक्तं वा कोऽस्य पानं वा, समानीय समर्पयेत् ? ॥ ५० ॥
 यदा सुखी भवत्येष, तदा गच्छति गोचरम् । स्वेच्छया भक्तपानार्थं, बहुरेषु सरस्सु च ॥ ५१ ॥
 पीत्वाऽम्भो भक्ष्यमास्वाद्य, सरस्सु बहुरेषु च । मृगचर्यी चरित्वा च, याति स्वाश्रयभूमिकाम् ॥ ५२ ॥
 एवं समुत्थितो भिक्षुरूर्ध्वं गच्छत्यनेकगः । मृगवत् मुनिरप्येवं, निन्देद् भक्ष्यं न कर्हिचित् ॥ ५३ ॥
 मृगचर्यी चरिष्यामि, पुनर्वै ते यथासुखम् । पितृभ्यामित्यनुज्ञातस्यक्त्वानुपधि ततः ॥ ५४ ॥
 स माता-पितरावेवमनुज्ञाप्य महाग्रहात् । तत्याज ममतां तावत्, महादिरिव कञ्चुकम् ॥ ५५ ॥
 ऋद्धिं वित्तं सुताम् दारान्, ज्ञातीन् मित्राणि सन्न च । स रजोवत् पटे लूनं, निर्द्वयोपाददे व्रतम् ॥ ५६ ॥

त्रिगुप्तः पञ्चसमितः, पञ्चमहाव्रतान्वितः । बाह्यान्तरमेदभिन्ने, तपःकर्मणि चोद्यतः ॥ ५७ ॥
 निर्ममो निरहङ्कारो, निस्सङ्गस्त्यक्तगा[गौ]रवः । समश्च सर्वभूतेषु, त्रसेषु स्थावरेषु च ॥ ५८ ॥
 लाभालाभे सुखे दुखे, जीविते मरणे तथा । समो निन्दा-प्रशंसासु, तथा मानापमानयोः ॥ ५९ ॥
 गा(गौ)रवेषु कषायेषु, दण्ड-शूल्य-भयेषु च । निवृत्तो हास(स्य)-शोकाभ्यामनिदानोऽप्यव्यन्धनः ॥ ६० ॥
 इह लोके परलोके, विरागत्वादनिश्चितः । वासी-चन्दनकल्पश्चानशनेऽप्यशने तथा ॥ ६१ ॥
 ज्ञानेन चरणेनैवं, तपसा दर्शनेन च । सद्भावनाभिरात्मानं, वासयित्वा समं ततः ॥ ६२ ॥
 ततो बहूनि वर्षाण्याराध्य श्रामण्यमुत्तमम् । अर्द्धमासोपवासेन, मृगापुत्रो ययौ शिवम् ॥ ६३ ॥
 उत्तराध्ययनैकोनविंशत्यध्ययनानुगः । सम्बन्धोऽयं मृगाव्रतः, सङ्क्षेपाद् दर्शितो मया ॥ ६४ ॥

इति श्रीसुद्रित-ऋषिमण्डलवृत्तितः उद्धृता श्रीमृगापुत्रकथा संपूर्णा.

६१ श्री जिनदेवर्षिकथा

अहंनित्रोऽभवत् श्रेष्ठी, द्वारवत्यामुपासकः । अनुद्धरीति तत्पत्नी, जिनदेवाह्वयः सुतः ॥ १ ॥
 अन्येद्युरुग्रोरेगेण, ग्रस्तोऽभूद् जिनदेवकः । वैद्यैर्विनाऽऽमिषं व्याधेर्न शान्तिरिति भाषितः ॥ २ ॥
 पितृभ्यामपि रागेण, तदर्थमुदितस्तु सः । चक्रे नियममङ्गं नो, प्रत्युतैवं व्यचित्तयत् ॥ ३ ॥
 “वरं प्रवेष्टुं ज्वालितं हुताशनं, न चापि भग्नं चिससञ्चितं व्रतम् ।

वरं हि मृत्युः सुविशुद्धकर्मणो, न चापि शीलस्वलितस्य जीवितम् ॥ ४ ॥”
 त्रियेऽहमिति सञ्चिन्त्य, दुस्साध्यव्याधिवाधया । प्रत्याचख्यौ स्वयं सर्व, सावद्यं श्रेष्ठिनन्दनः ॥ ५ ॥
 कदञ्चित् प्रगुणः कर्मक्षयोपशमतोऽभवत् । पुण्यमेकं महत्तेजो, जागर्त्ति जगति स्फुटम् ॥ ६ ॥
 प्रत्याख्यातं तथाप्येवं, परिव्रज्यां चकार सः । शुभस्थानवशात् प्राप, केवलं च क्रमात् शिवम् ॥ ७ ॥

इति श्रीसुद्वित-ऋषिमण्डलवृत्तितः उद्धृता श्री जिनक्षेत्र्षिकथा संपूर्णाः

६२ श्री षण्मित्रर्षिकथा

श्रीसाकेतपुरे चन्द्रावतंसकनृपोऽभवत् । तत्सुतो सुनिचन्द्राख्यस्तद्वचं राज्यमन्यशात् ॥ १ ॥
 निर्विण्णः काम-भोगेभ्यो, सुनिचन्द्रो नृपोऽन्यदा । भ्रातुः सागरचन्द्रस्योपान्ते व्रतमशिश्रयत् ॥ २ ॥
 चचाल गुरुभिः सार्द्धमसौ देशान्तरं प्रति । ग्रामं प्रविष्टो मिश्रार्थं, सार्धभ्रष्टो बभूव च ॥ ३ ॥
 अटव्यां क्षुत्-तृषाऽऽक्रान्तं, चत्वारो गोपदारकाः । सिषेविरे महर्षिं तं, पयोदानाञ्चदर्शनैः ॥ ४ ॥
 तस्य देशनया बुद्धाश्चत्वारो जगृहुर्व्रतम् । जुगुप्सां चक्रतुष्टौ तु, चत्वारोऽपि ययुर्दिवम् ॥ ५ ॥
 चित्रं—सम्भूतिजीवौ तौ, जुगुप्सावशतो भवान् । झेमतुश्चाधमान् दास-मृग-मातङ्गसङ्क्रान्ताम् ॥ ६ ॥
 द्वावप्यन्यौ दिवश्च्युत्वा, क्षितिप्रतिष्ठिते पुरे । सुताविभ्यङ्गुलेऽभूतां, जाग्रत्पुण्योदयोन्मुखौ ॥ ७ ॥
 चत्वारः सुहृदश्चान्येऽमिलनिभ्यसुतास्तयोः । शुक्त्वा भोगान् षडप्यनै, धर्मं श्रुत्वा ललुर्व्रतम् ॥ ८ ॥

चिरमाराध्य चारित्रं, ते ग्रान्ते प्रायपूर्वकम् । मृत्वाऽन्तेरुः सौधर्मं, विमाने पद्मगुल्मके ॥ ९ ॥
 चतुःपल्योपमान्यायुर्धुवत्वा तत्रेभ्यस्सन्तवः । कुरुदेशे चेष्टुक्तपुरे चत्वार एन ते ॥ १० ॥
 इष्टुकाराभिधो राजा, तत्प्रिया कमलावती । भृगुः पुरोधास्तपस्वी, यशेति क्रमनोऽभवत् ॥ ११ ॥ युग्मम्
 नित्यं खिद्यतेऽपत्यार्थमत्यर्थं स पुरोहितः । देवोपयान्तिं चक्रं, निमित्तज्ञानं स्म पृच्छति ॥ १२ ॥
 ज्ञातवन्ताववधिना, तौ गोपदासकामरौ । यथोत्पत्स्यावहे ह्यावां, गृहे भृगुपुरोधराः ॥ १३ ॥
 साधुर्वेपं ततः कृत्वा, पुरोधोगृहमीयतुः । नतौ तेन सभार्येणोपविष्टौ नार्णितासने ॥ १४ ॥
 भृगोरग्रे सभार्यस्य, धर्ममूचतुरार्हत्तम् । प्रनुद्धौ दम्पती श्राद्ध-धर्मं जगृहतुस्ततः ॥ १५ ॥
 भृगुः पद्मच्छ चिन्ताऽर्चो, भवत्या तौ श्रमणोत्तमौ । निर्यन्धौ ! भविताऽपत्य-योगः स्यादानयोरेव ॥ १६ ॥
 वाचं वाचंयमावेतावृचतुश्चतुरोचिताम् । भवतोर्भविता भद्रौ ! (विप्रौ !), पुत्रयुग्मं गृहेऽनिरात् ॥ १७ ॥
 केवलं नालकालेऽपि, प्रव्रजिष्यति तद् द्वयम् । कार्यो नाऽर्थैस्तस्य विप्रो, बोधयिष्यति तद् बहून् ॥ १८ ॥
 इत्युवत्वा तौ गतौ देवौ, ततश्च्युत्वा पुरोधसः । पत्न्याः कुक्षाववतीर्णौ, तौ पुत्रत्वेन तत्क्षणात् ॥
 (गृहे पुत्रौ-समुत्पन्नौ, सुस्वप्नश्चचितौ क्रमात्) ॥ १९ ॥

ततः पुराद् भृगुस्तस्थौ, प्रत्यन्तग्राममेत्य सः । प्रसूता युगपत् तत्र, भृगुपत्नी सुतद्वयम् ॥ २० ॥
 व्युद्ग्राहितौ पितृभ्यां तौ, गृहीत इति मा व्रतम् । गृह्णन्ति डिम्भरूपाणि, यथा प्रव्रजिता अमी ॥ २१ ॥
 भक्षयन्ति च तन्मांसं, भूयास्तां तेषु माऽनित्यम् । ततोऽन्यदा तौ क्रीडन्तौ, ग्रामाद् बहिरुपेतुः ॥ २२ ॥

इतश्च दैवात् तत्रैयुरर्ध्वस्त्रिणा महर्षयः । तान् निरीक्ष्य भयभ्रान्तौ, भृगुपुत्रौ पलायितौ ॥ २३ ॥
एकं वटद्रुमारूढौ, मध्याह्ने मुनयोऽपि हि । गृहीतशुद्धयान्नास्तात्रैवैयुर्विधेशात् ॥ २४ ॥
विश्रम्य क्षणमेकान्ते, विधिवद् भोजनं व्यधुः । आरूढौ पश्यतस्तौ तु, शुद्धं भक्तं न चाऽऽमिषम् ॥ २५ ॥
ततस्तौ चक्रत्तूल्हापोहं क्रापीदृशा दृशा । हृष्टा आसन्नथोत्पेदे, प्राग्लातिस्मृतिरेतयोः ॥ २६ ॥
प्रभुद्वौ तान् मुनीन् नत्वाऽऽयातौ पित्रोरुपान्तिकम् । प्रबोध्य पितरौ तभ्यां, सार्द्धं जगद्बहुवर्तम् ॥ २७ ॥
महिष्या बोधितो भूसृदेवं ते सुहृदोऽपि पद । प्रव्रज्य केवलज्ञानं, प्राप्य प्रापुः क्रमात् शिवम् ॥ २८ ॥
उत्तराध्ययनचतुर्दशाध्ययनतस्तयोः । प्रबोध(ध्य)वाक्यविस्तारो, द्वेयो नोक्तोऽत्र गौरवात् ॥ २९ ॥

इति श्रीसुद्रित-ऋषिमण्डलवृत्तितः उद्धृता श्री षणमित्रपिकथा सम्पूर्णा

६३ श्री संयतराजर्षिकथा

श्रीकाम्पील्यपुराधीशः, संयतारख्यो नृपोऽभवत् । प्रतापतपनाऽऽकान्तपृथुप्रत्यर्थिपार्थिवः ॥ १ ॥
मृगव्यां स गतोऽन्येद्युर्गजाश्च-रथपत्तिभिः । परीवृतश्चतुर्दिक्षु, नृत्यद्वाजिगतः स्वयम् ॥ २ ॥
हयारूढोज्वधीद् भूपः, केसरोद्यानगान् मृगान् । मन्यमानः कृतार्थं स्वं, भयत्रस्तांस्तपस्विनः ॥ ३ ॥
अथ तत्र नृयोऽद्राक्षीद्, धर्मलीनं तपोधनम् । द्रुमाकीर्णमण्डपस्थं, स्वाध्याय-ध्यानबन्धुरम् ॥ ४ ॥
अश्वारूढोज्वधीत् तत्र, मुनिपार्श्वगतान् मृगान् । हतांस्तत्राऽऽगतोऽद्राक्षीत्, मुनीन्द्रं च महीपतिः ॥ ५ ॥

दध्यौ हृदि स सम्भ्रान्तो, हा ! मनागा(ग) हतो मुनिः । मन्दभागेन मयका, रसगार्द्ध्या(गुह्याऽ-)दिनेन च ॥६॥
 मुक्त्वाऽश्चं चरणान् सार्धोर्वन्दे विनयात् नृपः । कृताञ्जलिपुटश्रोत्रे, क्षमस्वाऽऽगोऽत्र मे मुने ! ॥ ७ ॥
 अथासौ भगवान् मौनमालम्ब्य ध्यानतः स्थितः । न प्रतिवक्ति राजानं, ततः सोऽभूद् भयद्रुतः ॥ ८ ॥
 नृपोऽवक् संयतोऽस्म्यस्मि, भूषो व्याहर मां मुने ! । नरकोटीर्देहेत् कुद्धो, यत् मुनिस्तोजसा ज्वलन् ॥ ९ ॥
 राज्ञेत्युक्ते मुनिरूचेऽभयं तेऽभयदो भव[वे] । अनित्ये जीवलोकेऽस्मिन्, हिंसायां रमसे कथम् ? ॥ १० ॥
 राजन् ! सर्वं परित्यज्य, गन्तव्यमवशस्य ते । अनित्ये जीवलोकेऽस्मिन्, किं राज्ये प्रसजस्यहो ! ? ॥ ११ ॥
 जीवितं चैव रूपं च, निष्ठुत्सम्पातचञ्चलम् । राजन् ! मुह्यसि यत्र त्वं, प्रेत्यार्थं नावबुध्यसे ॥ १२ ॥
 दाराः सुताः सुहृद्गर्भो, वन्धवश्च सहोदराः । जीवन्तमनुजीवन्ति, मृतान्[ते] नानुव्रजन्त्यपि ॥ १३ ॥
 निष्कासयन्ति पितरं, दुःखिता मृतमात्मजाः । तथा तेऽपि मृतं पुत्रमतो राजन् ! तपश्चरः ॥ १४ ॥
 ततस्तेनार्जितैर्द्रव्यैः, कलत्रैः परिरक्षितैः । क्रीडन्त्यन्ये नरा राजन् ! दृष्ट-नुष्टाः स्व(-स्त्व)लङ्कृताः ॥ १५ ॥
 तेनापि यत् कृतं कर्म, शुभं वाऽप्यथवाऽशुभम् । कर्मणा तेन संयुक्तोऽवशो याति भवान्तरे ॥ १६ ॥
 इति वैराग्यकृद्दर्शनं, श्रुत्वा तस्यान्तिके मुनेः । भृशं संवेग-निर्वेदं, समापन्नो नराधिपः ॥ १७ ॥
 ततो राज्यमसौ त्यक्त्वा, निष्क्रान्तो जिनशासने । गर्दभालेर्भगवतोऽनगारस्यान्तिके नृपः ॥ १८ ॥
 सामाचारिं ततोऽभ्यस्यन्, मुनेराचारगोचराम् । संयतो विहरन्नागात्, सन्निवेशं तथाविधम् [तदाधिपम्] ॥१९॥
 इतश्च कश्चिद् देवत्वं, प्राप्योत्पद्यामले कुले । कुतश्चिद् हेतुतो ज्ञातप्रागजन्मोपाददे व्रतम् ॥ २० ॥

विहरन् संयतं तत्र, वीक्ष्यषिरिदमुषतवान् । यथा ते दृश्यते रूपं. प्रसन्नं च मनस्तथा ॥ २१ ॥

पुनः प्रपच्छ किनामा ? को गोत्रोऽर्थाय कस्य वा ? । माहनः(न !) सेवसे बुद्धान् ? , विनीतो वोच्यसे कथम् ? ॥

सोऽप्यूचे संयताख्योऽहं, तथा गोत्रेण गौतमः । विद्याचरणयुक्ता मे, गुरवो गर्दभालयः ॥ २३ ॥

सोऽपृष्टोऽप्याख्यदज्ञानं, विनयं चा(वा)क्रियां क्रियाम् । चतुर्भिः स्थानकैरेभिर्मै यज्ञाः किं ब्रुवन्ति भोः ! ॥ २४ ॥

इत्याचिरकरोद् बुद्धो, ज्ञातकः परिनिर्वृतः । विद्या-चरणसम्पन्नः, सत्यः सत्यपराक्रमः ॥ २५ ॥

पतन्ति नरकैर्घोरे, येऽसत्प्ररूपका नराः [ये चासत्यप्ररूपकाः] । निषेव्याऽऽर्या धर्ममार्ग[र्-यै] , दिव्यां गच्छन्ति सद्गतिम् ।

म[मा]योक्तं सर्वमेतत् तु, मृषाभाषा निरर्थका । संयच्छन्नेव तिष्ठाम्युपाश्रये यामि गोचरे ॥ २७ ॥

सर्वेऽमी विदितास्ते मेऽनार्या मिथ्यादृशो यथा । जानामि सम्यगात्मानं, विद्यमाने भवान्तरे ॥ २८ ॥

पुनस्तं संयतोऽपृच्छत्, प्रेत्य जानासि तत् कथम् ? । उच्छृष्टायुर्महाप्राणे, स ऊचे प्राग्भवेऽभवम् ॥ २९ ॥

विमानाद् ब्रह्मलोकाख्यात्, व्युत्वाऽहं मनुजोऽभवम् । यथा तथाऽऽत्मनोऽन्येषां, जानाम्येवायुरादिकम् ॥ ३० ॥

नानारुचिं च छन्दं च, संयतः परिवर्जयेत् । अनर्थाश्चापि व्यापारान्, विद्यामित्यनुसञ्चरेः[रि] ॥ ३१ ॥

निवर्त्तेः[ते] परमन्त्रेभ्यः, प्रश्नादिभ्यस्तथा पुनः । उच्च्रितोऽहो ! अहोरात्रं, विद्वानिति तपश्चरेः ॥ ३२ ॥

क्षत्रियस्तेन पृष्टोऽवगायुः पृच्छसि यच्च माम् । तत् प्रादुर्भूतवान् बुद्धस्तज्ज्ञानं जिनशासने ॥ ३३ ॥

सत्क्रियां रोचयेष्ट वीरो, वर्जयेच्चाप्यसत्क्रियाम् । सद्दृष्ट्या दृष्टिसम्पन्नो, धर्मं सेवस्व दुश्चरम् ॥ ३४ ॥

उपदिश्यैतद्विलं, क्षत्रियः संयतं सुनिम् । स्थिरीकर्तुं पुनः पूर्वनेरोदाहरणान्यवक् ॥ ३५ ॥

तान्युत्तराध्ययनाष्टादशध्ययनतो बुधैः । ह्येयानि ग्रन्थवाहुल्यात्, नोक्तान्यत्र मया पुनः ॥ ३६ ॥

इति श्रीमद्रित-ऋषिमण्डलवृत्ति उद्धृता श्री संयमराजर्षिकथा संपूर्णः

६४ श्री अनाथीमुनिकथा

सिद्धान् साधून् नमस्कृत्यानुशिष्टिमर्थ(-र्घ्य)धर्मगाम् । कथ्यमानां मया तथां, शृणुतोत्तमदेहिनः ! ॥ १ ॥

श्रेयःश्रेणिर्नृपः श्रेणिकाख्योऽन्येद्युर्वहिर्ययौ । अश्ववाहनिकाक्रीडार्थं चैत्ये मण्डिकुक्षिके ॥ २ ॥

तस्मिन् नानाद्रुमाकीर्णं, कानने नन्दनोपमे । साक्षाद् धर्ममिवाद्राक्षीत्, मुनीन्द्रं द्रुतले नृपः ॥ ३ ॥

रूपं वीक्ष्यास्य भूजानिस्तेजोऽतिक्रान्तभास्करम् । स विस्मयमना जज्ञे, तुष्टाव स्पष्टयन् वचः ॥ ४ ॥

अहो ! रूपमहो ! वर्णोऽहो ! आर्यस्यास्य सोमता । अहो ! क्षान्तिरहो ! मुक्तिरहो ! भोगेष्वसङ्गता ॥ ५ ॥

नृपस्तस्य क्रमान् नत्वा, कृत्वा तिस्रः प्रदक्षिणाः । नाऽऽसन्ने नातिदूरे(र)स्थः, पप्रच्छेदं कृताञ्जलिः ॥ ६ ॥

तारुण्ये भोगकाले त्वं, प्राब्राजीश्रोत्थितो व्रते । एनमर्थमहं तावत्, शृणोम्यनु त्वोदितम् ॥ ७ ॥

मुनिराख्यदनाथोऽस्मीश ! नाथो मे न विद्यते । न कञ्चिदपि पश्यामि, सुहृदं चानुकम्पकम् ॥ ८ ॥

ततः प्रहसितो राजा, श्रेणिको मगधाधिपः । एवमुद्धिमतस्तेजः, कथं नाथो न विद्यते ? ॥ ९ ॥

शुद्धस्व भोगान् मुने ! नाथो, भयत्राणं भवामि ते । मित्रज्ञातिपरिष्ठितो, मानुष्यं हि सुदुर्लभम् ॥ १० ॥

मुनिराहाऽऽत्मनैव त्वमनाथः श्रेणिकाऽसि भोः ! । आत्मनैव ह्यनाथः सन्, कस्य नाथो भविष्यसि ? ॥ ११ ॥

स एवं शुनिना प्रोक्तः, सुसम्भ्रान्तः सुविस्मितः । श्रुत्वेत्यश्रुतपूर्वं तद्, वचश्चोवाच पार्थिवः ॥ १२ ॥
 हस्तिनोऽश्वा मनुष्या मे, पुरमन्तःपुरं च मे । शुज्जे मातुष्यकान् भोगाना-क्षैश्वर्यं च मेऽधिकम् ॥ १३ ॥
 सम्पत्सकर्ष ईदृशे, सर्वकामा(कमी)पेक्षमे । कथं भवायनायोऽहं !, मा भदन्त ! मृषा वद ॥ १४ ॥
 शुनिराह नार्थं पृच्छां(प्रोच्छां, -मोक्षां वा), वेत्स्यनाथस्य पार्थिव ! । यथा ह्यनाथो भवसि, सनाथस्य(श्च)नराधिप ! (:) ।
 राजन् ! कथयतः शृण्वव्याक्षिप्तं हृदा मम । यथा नाथो भवेत् प्राणी, यथा प्रवर्तितं मया ॥ १६ ॥
 अत्र पूरुस्ति कौशाम्बी, पुराणपुरमेदिनी । ममाऽऽसीद् जनकस्तत्र, प्रभूतधनसञ्चयः ॥ १७ ॥
 वयसि प्रथमे राजंस्तदानीं वेदनाऽतुला । बभूव सर्वपात्रेषु, दाघः(हः) स्वाघोद्भवो मम ॥ १९ ॥
 शङ्खं यथा (यथात्रास्त्रं) महातीक्ष्णं, शरीरविवरान्तरे । आपीडयेदरिः क्रुद्ध इत्थं मे वेदनाऽभवत् ॥ २० ॥
 त्रिकं ममाऽन्तरेच्छा चोत्तमाङ्गं पीडयते भृशम् । इन्द्राशनिसमा घोरा वेदनाऽऽसीत् तदा मम ॥ २२ ॥
 उपस्थिता ममाचार्या, विद्या-मन्त्रचिकित्सकाः । अधीताः शास्त्रकुशला, मन्त्र-मूलविशारदाः ॥ २१ ॥
 ते मे चिकित्सां कुर्वन्ति, चतुष्पादां यथाहितम् । मोचयन्ति च नो दुःखात्, तदेपाज्नाथता मम ॥ २३ ॥
 सर्वसारमपि पिता, मदर्धं दत्तवान् परम् । न मोचयति दुःखान्, तदेपाज्नाथता मम ॥ २४ ॥
 माताजपि मे महाराज !, पुत्रशोकादिता परम् । न मोचयति दुःखाच्च(मे दुःखं, -स्वात्), तदेपाज्नाथता मम ॥ २५ ॥
 ज्येष्ठाः कनिष्ठाश्चोदरोद्भवा मे सहोदराः । न(वि)मोचयन्ति(नो)दुःखान्(व), तदेपाज्नाथता मम ॥ २६ ॥
 ज्येष्ठाः कनिष्ठा मे राजन् !, भगिन्यश्चैकमातृकाः । विमोचयन्ति नो दुःखात्, तदेपाज्नाथता मम ॥ २६ ॥

भार्याऽपि मे महाराज ! साञ्जुरक्ता त्वनुव्रता । नेत्राभ्यामश्रुप्रपूर्णाभ्यामुरः सिञ्चति मेऽधिकम् ॥ २७ ॥
 अयदन्नं च पानं च, रत्नानं माल्य-विलेपनम् । अज्ञातं वा मया ज्ञातं, सा भुङ्क्ते नैव कर्हिचित् ॥ २८ ॥
 नापयति क्षणमपि, रा वाला पार्श्वतो मम । विमोचयति नो दुःखात्, तदेपाज्जायता मम ॥ २९ ॥
 ततोऽहमुक्तवानेवं, दुस्सहा एव वेदनाः । सकृदाभ्यश्चेत् मुन्येयं, ततो शुक्लामि संयमम् ॥ ३० ॥
 एवमुक्त्वा तथा ध्यात्वा, प्रसुप्तोऽस्मि नराधिप ! । रात्रौ ततोऽतिक्रामन्त्यां, वेदना मे क्षयं गता ॥ ३१ ॥
 प्रभातेऽहं ततः कल्यः, सर्वानापृच्छय बान्धवान् । क्षान्तो दान्तो निरारम्भः, प्रापद्ये चानगास्ताम् ॥ ३२ ॥
 ततोऽभवमहं नाथ आत्मनश्च परस्य च । त्रसाणां(नां) स्थावराणां च, सर्वेषां प्राणिनामपि ॥ ३३ ॥
 आत्मा नदी वैतरणी, ममात्मा कूटशाल्मली । आत्मा कामदुष्टा धेनुरात्मा मे नन्दनं वनम् ॥ ३४ ॥
 कर्त्ता विकरि(कर,-किर)ता चात्मा, दुःखस्य च सुखस्य च । आत्मा मित्रममित्रं(त्रह)च, दुष्प्रस्थितः सुप्रस्थितः ॥ ३५ ॥
 नृपेपाज्जायताऽपि, शृणु तामेकचित्ततः । निर्ग्रन्थत्वं यदासाद्य, सीदन्येक्षेऽधमा नराः ॥ ३६ ॥
 यः प्रव्रज्य व्रतान्युच्चैः, प्रमादात् रष्टशतीह न । रसगुधोऽगृहीतात्मा, न च्छिनत्ति स बन्धनम् ॥ ३७ ॥
 काचित् नायुक्ता यस्यास्तीर्या-भापैपणादिषु । जुगुप्सनी(ना)यां नो धीर !, जातं मार्गमनुव्रजेत् ॥ ३८ ॥
 चिरं मुण्डरुचिर्भूत्वा, तपोभ्रष्टोऽस्थिरव्रतः । आत्मानं क्लेशयित्वाऽपि, भवस्य स्यात् न पारगः ॥ ३९ ॥
 पोह्या मुष्टिर्यथाऽसारा, तथा कार्पाषणोऽनृतः । रात्रामणिर्वैङ्ग्यग्री, महर्घ्योऽङ्गेषु वै भवेत् ॥ ४० ॥
 बृंहयित्वाऽज्जीविकायै, मुनिचिह्नं कुलिङ्गकम् । धृत्वा संयतमात्मानं, लपन् याति [नम्रपयाति] विधातताम् ॥ ४१ ॥

कालकूटं यथा पीतं, हन्ति शस्त्रं च दुर्धतम् एवं विषययुग् धर्मो, व्यापन्नो हन्ति भूतवत् ॥ ४२ ॥
 इत्यादिशिक्षणं श्रुत्वा, ज्ञानोपेतं सुभाषितम् । हित्वा मार्गं कुशीलानां, महर्षीणां व्रजेः पथा ॥ ४३ ॥
 व्रताचारगुणोपेतः, प्रपालयानुत्तरव्रतम् । निराश्रवः क्षयं नीत्वा, कर्मापैती पदं ध्रुवम् ॥ ४४ ॥
 एवमूचै महानिर्ग्रन्थीयं निर्ग्रन्थराडिदम् । महायशा महाप्राज्ञो, विस्तरेण यथाश्रुतम् ॥ ४५ ॥
 तुष्टश्च श्रेणिको राजा, कृताञ्जलिरदोऽवदत् । अनाथत्वं यथाभूतं, सुष्ठु मे दर्शितं त्वया ॥ ४६ ॥
 साधो ! लाभाः सुलब्धास्ते, सुलब्धं च नृजन्म ते । सनाथाश्च भवन्तोऽत्र, स्थिता मार्गे यदहताम् ॥ ४७ ॥
 नाथस्त्वस्यनानाथानां, महर्षेऽखिलदेहिनाम् । भव[वि]ताऽऽत्मानमिच्छाम्यत्रानुशासयितुं मुने ! ॥ ४८ ॥
 आपृच्छथ ध्यानविघ्नस्ते, यत् मया विहितो मुने ! । निमन्त्रितश्च यद् भोगैस्तत् क्षमस्याखिलं मम ॥ ४९ ॥
 एवं स्तुत्वा स राट्सिंहो, मुनिसिंहं महादरात् । सावरोधः सतन्त्रश्च शुद्धचित्तोपलक्षितः ॥ ५० ॥ [युग्मम्]
 उच्छ्वसितरोमकूपस्ततः कृत्वा प्रदक्षिणाम् । अभिवन्द्य च शीर्षेण, स्वस्थानमगमत् नृपः ॥ ५१ ॥ [युग्मम्]
 गुणैः समृद्धश्चान्योऽपि, विप्रमुक्तो विहङ्गवत् । विजहारोर्वरापीठं, नष्टमोहस्तपोनिधिः ॥ ५२ ॥

इति श्रीसुद्वित-ऋषिमण्डलवृत्तितः उद्धृता श्री अनाथिसुनिकथा संपूर्णा।
 ६५ श्री अन्निकापुत्रार्षिकथा.

अस्त्यत्र भरतक्षेत्रे, मथुरानगरीद्वयम् । तत्रोत्तरस्यां दिक्ष्येका, दक्षिणस्यां परा पुनः ॥ १ ॥

अथोत्तरमथुरातस्तां याम्यमथुरापुरीम् । आगादेको वणिक्पुत्रो, दिग्यात्रार्थं महार्थवान् ॥ २ ॥
 तत्रत्यश्रेष्ठिनैकेनासुष्य सख्यमभूत् समम् । न्यमन्त्रि तेन भुत्तपर्यं, तस्याङ्गं ह्येतदादिमम् ॥ ३ ॥
 भोजनायोपविष्टेऽस्मिन्, श्रेष्ठिनोऽस्य स्वसाऽन्निका । तालवृन्तकरा वातोपचौरस्तमृपाचरत् ॥ ४ ॥
 तस्याः स श्रेष्ठिन् रूपं, निर्वर्ण्य वर्णनातिगम् । पादादारभ्य शीर्षान्तं, रागग्रस्तोऽभवत्तराम् ॥ ५ ॥
 साऽथिता स्वजनैरुक्तमेनां दद्वस्तदा वयम् । यद्याद्यापत्यसम्पत्तिं, यावत् त्वमिह तिष्ठसि ॥ ६ ॥
 तथैव स्वीकृते तेन, जातोद्वाहोऽत्र तिष्ठति । समुखं साऽन्नि(न्न)क्राज्येद्युर्गुर्व्यभूद् गृह(हि) धर्मतः ॥ ७ ॥
 इतश्च लेखस्तत्पिवोरागात् तत्र लिपीकृतम् । यदश्रुभिर्दशोः शोकाद्, वत्साऽऽन्ध्यं बाधतेऽधिकम् ॥ ८ ॥
 जीवन्तौ प्रेक्षसे चेत् नौ, तदागच्छेद्गुप्तं सुत ! । मुञ्चन्श्रूणि तं लेखं, वाचयामास दारकः ॥ ९ ॥
 दृष्टः पृष्टस्तया नोचै, वाचयित्वा ततः स्वयम् । उक्तो मा खिद्यथा भर्त्तः !, सर्वं भव्यं भविष्यति ॥ १० ॥
 ततस्तयोदितं पित्रोस्ताभ्यां प्रस्थापितोऽय सः । सकलत्रोऽर्द्धमार्गेऽपि, प्रासूत सुतमन्निका ॥ ११ ॥
 कारिण्यतोऽभिधां स्वनोः, पितराविति तेन न । मार्गे तस्यापितं नाम, पितृवक्त्रा हि सत्सुताः ॥ १२ ॥
 उल्लापयन् परिजनोऽन्निकापुत्रस्तमित्यवक् । सद्वायातस्तदेवास्य, पितरौ नाम चक्रतुः ॥ १३ ॥
 वधूधे चन्द्रलेखेवाऽन्निकापुत्रः पितुर्गृहे । ययौ च यावनवनक्रोडं क्रोड इवोन्मदः ॥ १४ ॥
 तदैव लघुकर्मत्वात्, त्यक्तभोगोऽग्रहीद् व्रतम् । विजहाराऽन्निकासुनुर्भूत्वाऽऽचार्यः क्रमात् महीम् ॥ १५ ॥
 पुष्पभद्रपुरेऽन्येधुरागात् गङ्गातटस्थिते । पुष्पकेतुर्नृपस्तत्र, तन्त्रिया पुष्पवत्यभूत् ॥ १६ ॥

सा पुत्र-पुत्रिकारूपं, ब्राह्मन् युगपद् युगम् । अन्योन्यं भ्रमसंयुक्तमपत्यमिव युग्मिनाम् ॥ १७ ॥
 तद् वीक्ष्याचिन्तयद् भूपो, म्रियते हि वियोजितम् । तदेतद् गृह्णधर्मत्वे, योजयामि परस्परम् ॥ १८ ॥
 जनापवादस्थार्थं, सदस्याहान्यदा नृपः । यदत्रोत्पद्यते रत्नं, सभ्याः ! स्यात् कस्य तद् वशे ? ॥ १९ ॥
 सर्वे तेऽप्युचिरे राज्ञे(ज्ञो), राजोच्यं तर्हि युग्मयोः । योजयामि विवाह भोः ! स्वर्ण-मण्योरिवैतयोः ॥ २० ॥
 पुष्पचूल-पुष्पचूलयोर्द्वयोर्युग्मजननोः । राजा राज्ञ्या निषिद्धोऽपि, चक्रे पाणिग्रहोत्सवम् ॥ २१ ॥
 मिथस्तावभिरेमाते, आचिका पुष्पवत्यपि । तस्मात् प्रवज्य निर्वेदाद्, देवोऽभूत् परमर्द्धिकः ॥ २२ ॥
 पुरे तस्मिन् मृते ताते, पुष्पचूलो नृपोऽभवत् । प्रियेऽध्वरधिस्नेहां ददर्शाऽभ्यासुरः स[सु]ताम् ॥ २३ ॥
 मा नरऋगगात्सोऽपि स्वप्ने तानित्यदर्शयत् । राजौ राजौ ततो भीता, पुष्पचूलाऽह भृशुजम् ॥ २४ ॥
 प्रातः पालण्डिनः पृष्टा, राज्ञाऽहस्ते यथा तथा । अन्विकास्तनवस्तेषां, स्वरूपमिदमभ्यधुः ॥ २५ ॥
 नित्यानन्धकाराः वीभत्साः क्षुत्-तृड्-रोगाग्रचिग्रहैः । नारकैर्नित्यमाक्रान्ताः, स्मृता अपि भयावहाः ॥ २६ ॥
 तयोक्तं भगवन् ! स्वप्नः किमत्र ददृशे ? यतः । यथार्थं वित्थ तेऽप्युचुर्विज्ञोऽहन्ननैर्वयम् ॥ २७ ॥
 देवलोकाः पुनः कालान्तरेऽस्या दर्शितास्तथा । पुनः पालण्डिनः पृष्टा, वैपरीत्येन चाभ्यधुः ॥ २८ ॥
 यथास्थाननिकापुत्राचार्यां प्रोचुरथाऽह सा । देवलोकाः कथं लभ्याः ? कथं न नरकं गतिः ? ॥ २९ ॥
 तैरुक्तः सायुधर्मोऽथ(-त्र), राज्ञी पयच्छ पार्थिवम् ।
 व्रतार्थं सोऽवदद् भिक्षा, ग्राह्या खलु (यद्यादत्से भिक्षां) ॥ ३० ॥

प्रपद्य तत् तथा दीक्षा, गृहीता स्वरयोऽप्यथ । तस्थुर्गङ्गाबलक्षीणा, गणं प्रस्थाप्य तत्र तुष्टिः ॥ ३१ ॥
 पुष्पचूला नृपावासाद्, भक्तमानीय यच्छति । गुरुभ्यः शुभभावेनोत्पेदेऽस्याः केवलं क्रमात् ॥ ३२ ॥
 प्राक्प्रवृत्तं न विनयं, भनक्ति किल केवली । कालोचितं मनश्चिन्त्यं, भक्तं तेभ्यः स्म यच्छति ॥ ३३ ॥
 श्लेष्मणं श्लेष्मणः काल इत्याद्यावसरोचितम् । भक्तं हृदिचिन्तितं वत्से !, वेत्सि किं ? स्वरयोज्वदन् ॥ ३४ ॥
 अन्ये त्वाहुर्वने वर्षत्यानीतेऽन्नेऽथ तेऽभ्यधुः । किमेतत् साध्वि ! साऽऽह्लाऽऽणां, प्रासुकाम्भसि स्वरयः ! ॥ ३५ ॥
 प्रासुकाप्रासुकविधिं, वेत्सि वत्से ! घने कथम् ? । साऽऽह्लातिशयतः कीदृग् ? , स तु केवललक्षणः ॥ ३६ ॥
 केवल्याशातना चक्रे, हा ! चक्रुः स्वरयोऽधृतिम् । सोऽचे चोत्तरतां गङ्गां, केवलं भावि वोऽपि हि ॥ ३७ ॥
 उत्तस्थुर्दृताचार्याः, को लामे ह्यलसायते ? । गङ्गायां नागमारूढाः, स्वयं सजीकृतां जनैः ॥ ३८ ॥
 यत्राऽन्निकासुताऽऽचार्यास्तस्थुः कोणे तथान्तरा । तत्र मञ्जति नौः क्षिप्ता, जनैश्चोत्पाट्य तेऽम्भसि ॥ ३९ ॥
 सुरेणाम्भस्यधःशूलं, दध्रेऽस्य प्राग्भवाणि । तेन विद्धः शुभध्यानात्, केवलज्ञानमाप सः ॥ ४० ॥
 सिद्धश्च निर्मितो देवैर्महिमा तस्य वर्षणः । प्रयागं नाम तत् तीर्थं, पप्रथे तत्र विश्रुतम् ॥ ४१ ॥
 कलेवरं जलचरैः, स्वाद्यमानं तदम्भसि । गङ्गाकूले क्वचित् लब्धं, प्रेर्यमाणं जलोर्मिभिः ॥ ४२ ॥
 दैवाद् दक्षिणदंष्ट्रायां, पाटलेर्वीजमाविशत् । भिन्ना करोटिं तद् जज्ञे, शाड्वलः पाटलिद्रुमः ॥ ४३ ॥
 तेनोपलक्षिते स्थाने, पाटलीपुत्रपत्तनम् । उदायिभूशुजा न्यस्तं, कृणिकस्य पितुः शुचा ॥ ४४ ॥

इत्यन्निकास्रक्षरीणां, सम्बन्धोऽधिकसम्पदाम् । आकम्पकासुरारेणाऽऽविष्कृतः कृतिनां मुदे ॥ ४५ ॥

इति श्रीसुद्रित-ऋषिमण्डलप्रकरणवृत्तित उद्धता श्री अन्निकापुत्रर्षिकथा संपूर्णा

६६ श्री धर्मरुचिकथा

रोहीतके पुरे जी(जू)र्णगणिका रोहिणीत्यभूत् । अनन्यजीविकोपाया राक्षोति गोष्ठिकोदनम् ॥ १ ॥
 संस्कृते संस्कृतद्रव्यैः, कटुतुम्बं तयाऽन्यदा । स्वयं स्वादु[दो]परीक्षार्थं, दत्तस्तद्विन्दुरानने ॥ २ ॥
 अतीवकटुको लग्नस्तदेकत्रैव रक्षितम् । अन्यल्ललितगोष्ठ्यर्थं, पक्वं मा निन्दिताऽभयम् ॥ ३ ॥
 गोष्ठ्यां गतायां शुक्त्वाऽन्नं, मासक्षणापात्रेण । मुनिर्धर्मरुचिः प्राप्नो, भिक्षार्थं रोहिणीगृहम् ॥ ४ ॥
 दत्तं तुम्बं तयाऽ[त]स्मै मा, युधा याति[द्] धियेति तत् । अपूर्वलाभं मन्यानः, स गत्वाऽऽलोचयद् गुरोः ॥ ५ ॥
 ज्ञात[त्वा]धिपोषणं तत् तैश्चिन्निलक्तो बहिस्त्यज । भक्षितं मृत्यवे ह्येतत्, तत् त्यक्तुं स गतोऽटवीम् ॥ ६ ॥
 मुञ्चतः पात्रकं भूमौ, लिप्तस्तेन गुणेः करः । लुपितस्तत्र गन्धेनाऽऽयाता मज्जुश्च कीटिकाः ॥ ७ ॥
 भूयसामङ्गिनां घातः, स्यात् ममैव मृतिर्वरम् । इति ध्यात्वा[प्र]तिलिख्य, मुमुक्षुर्मुखपोतिकाम् ॥ ८ ॥
 एकत्र स्थण्डिले स्थित्वा, निन्दंस्तद् युक्तांस्ततः । तीव्राऽभूद् वेदना सम्यग्, विपद्वाऽप्य शिवश्रियम् ॥ ९ ॥

इति श्रीसुद्रित-ऋषिमण्डलवृत्तितः उद्धता श्री धर्मरुचिकथा संपूर्णा

६७ श्री चतुर्महर्षिकथा

चरणायां कौशिकार्याख्य उपाध्यायोऽभवद् द्विजः । तस्याऽङ्गर्पिस्तथा रुद्रः, शिष्यावेतौ बभूवतुः ॥ १ ॥
 अङ्गको भद्रकस्तेनाऽङ्गर्पिस्तस्याभिधाऽभवत् । रुद्रको रौद्रहृद् ग्रन्थिच्छेदकस्तत्तथाऽस्य सा ॥ २ ॥
 एषोऽर्थमन्यदा प्रेषिताबुभौ गुरुणा वने । सायमङ्गर्पिः काष्ठान्यादायाऽऽयाद् ऋजुवर्त्मना ॥ ३ ॥
 रन्त्वा सर्वदिनं रमृत्वा, तमर्थं रुद्रकोऽचलत् । दध्यौ वीक्ष्य तमायान्तमद्य निस्सारितोऽस्मि हा ! ॥ ४ ॥
 इतश्च वत्सपालस्य, पत्न्यकस्य शिशोः प्रसूः । दत्त्वा ज्योतिर्यशा भक्तं, दारुभारादितैति च ॥ ५ ॥
 तां हर्षैकत्र गर्त्तायां, लात्वाऽस्या दारुभारकम् । एत्यान्यवर्त्मना रुद्रो, धुन्वन् हस्तावदोज्ज्वदत् ॥ ६ ॥
 गुरो ! सुन्दरशिष्येण, तव ज्योतिर्यशा हता । स आगतो बहिर्निष्कासितः क्रोधाद् ययौ वनम् ॥ ७ ॥
 चिन्तयंस्तत्र सद्ग्रथानाद्, जातजातिस्मृतिर्व्रतम् । प्रपद्य केवलं लेभे, महिमाममरा व्ययुः ॥ ८ ॥
 अभ्याख्यानं ददौ रुद्रोऽस्मै जनेभ्योऽभ्यधुः सुराः । निन्दमानो जनैर्दध्यौ, रुद्रोऽदः शुभकर्मतः ॥ ९ ॥
 अभ्याख्यानं मयाऽसत्यं, प्रदत्तमिति चिन्तयन् । सम्बुद्धः सोऽभवत् प्रत्येकबुद्धश्चाग्रहीद् व्रतम् ॥ १० ॥
 उपाध्यायः सभार्योऽपि, वंराग्याद् व्रतमग्रहीत् । उत्पाद्य केवलज्ञानं, चत्वारोऽपि ययुः शिवम् ॥ ११ ॥

इति श्रीशुद्रित-ऋषिमण्डलवृत्ति उद्धृताः श्री चतुर्महर्षिकथा सम्पूर्णा

६८ श्री देविलासुतर्षिकथा

उज्जयिन्यामभूत् पुर्यां, पार्थिवो देविलासुतः । अनुरक्तलोचनाऽऽब्ज्या, प्रियाऽस्याऽऽरक्तलोचना ॥ १ ॥
 नृपोऽन्यदाऽस्ति[ऽऽस्ते] शश्यायां, विद्वणोति प्रिया कचान् । तदन्तः पलितं दृष्टं, जरालक्षणमक्ष[लक्षि-]तम् ॥ २ ॥
 साऽऽह देवाऽऽगतो दूतः, सग्नान्तो भूमिमृद् भृशम् । उत्थायेतस्ततः पश्यन्नापश्यत् तं तयोदितम् ॥ ३ ॥
 कासौ प्रिये ! नृपोऽपृच्छत् ? , धर्मदूतस्तु साज्वदत् । तयाऽऽवेष्टय ततोऽङ्गुल्या, शनैः पलितमुद्गतम् ॥ ४ ॥
 आच्छाद्य क्षौमयुग्मेन, स्वर्णस्थाले पुरान्तरे । भ्रामयित्वा तमधृतिं, चक्रे भूषो भृशं हृदि ॥ ५ ॥
 ग्राफुर्मैज्जागतेऽप्यस्मिन् प्रव्रज्यां पूर्वजव्रजाः । ततः पद्मरथं राज्याधिष्ठातारं सुतं व्यधात् ॥ ६ ॥
 स्वयं राज्ञ्या समं राजा, तापसव्रतमग्रहीत् । तथाऽणुमतिं का दासी, दासः सङ्गतकोऽपि च ॥ ७ ॥
 सर्वे सितगिरौ जग्मुस्तपोऽर्थं तापसाश्रमे । कालान्तरे व्रतं त्यक्त्वा, दासी दासश्च जग्मतुः ॥ ८ ॥
 गर्भः पूर्वमनाख्यातो, महिष्या बध्ने तदा । अयशोभीरुणा राज्ञी, भूशुजा रक्षिता सहः ॥ ९ ॥
 सौकुमार्यात् सुतां राज्ञी, प्रसुवाना व्यपद्यत । पिबन्ती स्तन्यमन्यासां, तापसीनां च सैधते ॥ १० ॥
 कुतं नामार्द्धसंकाशा, तस्याः सा प्राप यौवनम् । अटब्ज्या आगतं तातं, श्रान्तं विश्राम्यति स्म सा ॥ ११ ॥
 सुकुमारकरस्पर्शित्, तस्यां रक्तोऽभवत् नृपः । गृह्णामि चाद्य कल्ये वा, चिन्तयन्निति तस्थिवान् ॥ १२ ॥
 तामाश्लेष्टुमधाविष्टोजकाष्ठे नृपोऽन्यदा । चस्त्राला(स्वलनाद-)चिन्तयत् चित्ते, धिङ् मां कामान्ध[न्ध्य]वाधितम् ॥ १३ ॥

प्रेत्य न ज्ञायते किं स्यादेतच्च फलमैहिकम् ? । समुद्रश्चावधिज्ञानं, लेभे कर्मक्षयोद्भवम् ॥ १४ ॥
 सर्वकामविरक्तेन, भाव्यं भोः ! खलु देहिना । नभापेऽध्ययनं चेतद्, राजर्षिर्देविलासुतः ॥ १५ ॥
 विरक्तां तां सुतां दत्त्वा, संयतीभ्यः स्वयं नृपः । उत्पाद्य केवलं सिद्धोऽर्द्धसङ्काशाऽपि निर्धृता ॥ १६ ॥

इति श्रीसुब्रित-ऋषिमण्डलप्रकरणवृत्तितः उद्भूता देविलासुतार्पिकथा संपूर्णा ।

६९ श्री धन्यमहर्षिकथा

वभूव पुर्यां काकन्धां, जितशत्रुर्नृपाग्रणीः । सार्थवाहचभूस्तत्र, भद्रानामन्यस्ति विश्रुता ॥ १ ॥
 धन्याख्योऽभूद् यथार्थोऽस्याः, स्रुतुरन्यूनदीप्तिमान् । कन्या द्वात्रिंशतं मात्रोद्योवनः परिणायितः ॥ २ ॥
 मात्रा द्वात्रिंशदावासा, द्वात्रिंशद्दायसंयुताः । तदर्थं कारिता भोगान्, भुङ्क्ते तदुपरि स्थितः ॥ ३ ॥
 इतश्च समवासापीत्, श्रीघीरस्तत्पुरो वहिः । वन्दनाय(या)ययौ धन्य, उद्यद्दोमाञ्चक्रञ्चुकः ॥ ४ ॥
 धर्मं श्रुत्वाऽऽसवैराग्योऽपृच्छद् व्रतकृते प्रसूम् । राजार्पितराज(ज्य)चिह्नस्फीत्या धन्योऽथयद् व्रतम् ॥ ५ ॥
 व्रताहेऽपि प्रभुं नत्वा, जग्राहोग्रमभिग्रहम् । पृष्टपाणकं यावजीवमाचाम्लतोऽस्तु मे ॥ ६ ॥
 ग्राह्या भिक्षा न संस्पृष्टाऽसंस्पृष्टास्तु तथोज्झिता । इत्युग्रतपसाऽऽत्मानं, भावयन् विजहार सः ॥ ७ ॥
 भक्तासिन्धेत् कथञ्चित् स्यात्, नास्तिस्तस्याम्भसां पुनः । पठ्ठनेकादशाङ्गानि, सेहे ध्रुत-तृट्परीषहम् ॥ ८ ॥
 इत्युग्रतपसाऽत्यर्थं, कशीयान् सोऽभवत् मुनिः । न मनागपि दीनत्वं, तथापि क्वापि जग्मिवान् ॥ ९ ॥

एत्य राजगृहं वीरश्चैत्ये गुणशिले स्थितः । देशनान्ते प्रभुम् नत्वा, पप्रच्छ श्रेणिकस्त्विदम् ॥ १० ॥
स्वामिस्ते गौतमादीनां, शिव्याणां शीलशालिनाम् । चतुर्दशसहस्राणां, को दुष्कस्तपःक्रियः ॥ ११ ॥
स्वाम्याह राजन् ! धन्यर्षिः, सर्वेपूज्यता भृशम् । एतत् श्रुत्वा मभुम् नत्वाऽऽगत्य धन्यं नृपोऽनमत ॥ १२ ॥
धन्यः सुलब्धजन्माऽसि, यत् त्वां वीरजिनः खयम् । एवं वर्णयतीत्युक्त्वा नत्वाऽगात् श्रेणिको गृहम् ॥ १३ ॥
वर्ष्यमानोऽप्यसावेवं, नैवोत्कर्षमगात् मनाक् । पालयासास चारित्रं, नवमासानखण्डितम् ॥ १४ ॥
मासिवया रंतेखनया, कालं कृत्वोदपाद्य(द)सौ । सर्वार्थसिद्धे चोद्धृत्य, विदेहे शिवमाप्स्यति ॥ १५ ॥

इति श्रीऋषिमण्डलप्रकरणवृत्तिः उद्धृता धन्यमहर्षिकथा संपूर्णा ।

७० श्री शीतलाचार्यकथा

श्रीहार्तिनपुरे वज्रसिंहः सिंहबलो नृपः । सौभाग्यमञ्जरी तस्य, प्रिया पुत्रस्तु शीतलः ॥ १ ॥
त्रैलोक्यसुन्दरी पुत्री, सा काञ्चनपुरप्रभोः । कञ्चनप्रभराजस्य, यौवने परिणायिता ॥ २ ॥
निर्विण्णः काम-भोगेभ्यः, कुमारः शीतलोज्यदा । प्रावाजीत् स्थविरोपान्ते, स्मरिश्वासीद् बहुश्रुतः ॥ ३ ॥
आसंस्रैलोक्यसुन्दर्याश्चत्वारः स्रुतवः क्रमात् । तेषां कथान्तरे नित्यं, सा वर्णयति शीतलम् ॥ ४ ॥
यथा वो मातुलो राज्यनिःस्पृहः शिश्रिये व्रतम् । कालो यात्येवमन्येद्युस्तत्रेयुः स्थविरपयः ॥ ५ ॥
निशम्य तदुपान्ते तेजसारतां संसृतेर्भूशम् । प्रबुद्धा जगद्गुह्यैर्भां, क्रमाद् जाता बहुश्रुताः ॥ ६ ॥

मातुलं शीतलाचार्यं, गुरुमापृच्छद्य वन्दितुम् । प्रचेलुस्तेऽन्यदा जग्मुस्तत्पावितपुरो ब्रहिः ॥ ७ ॥
 वहिर्विकाल इत्यस्थुस्ते देवकुलिकान्तरे । यान्तं पुरान्तः श्राद्धं तेऽवोचन् वाच्यं गुरोरदः ॥ ८ ॥
 आत्तत्रतास्ते जाभेया, वन्दितुं वो यदैयरुः । विकाल इति नाऽजग्मुर्कैऽहृष्यद् गुरुर्भृशम् ॥ ९ ॥
 तत्र तेषां शुभध्यानानुत्पेदे केवलं निशि । प्रातरस्ते तत्र नाऽयातास्ततो(दा) दक्ष्यौ गुरुर्ध्रुवम् ॥ १० ॥
 ते ह्यत्रपौरुषीं कृतैष्यन्ति तत्रापि नाऽययुः । अथाऽर्थ(-पार्थ) पौरुषीं तत्रायैयुनैते ततो गुरुः ॥ ११ ॥
 स्वयमुत्कण्ठितोऽचालीत्, नाभ्युत्तस्थुर्न ते क्रमौ । ग्रामार्जयन् वीतरागा, गुरोर्न्यस्य सदण्डकम् ॥ १२ ॥
 प्रतिक्रम्याऽल्लोच्य ह्यरिस्तान् वन्दे हृत ? इत्यवक् । प्रतिभाति यतस्ते ते वन्दस्वेत्यवदन् गुरुम् ॥ १३ ॥
 निस्त्रपत्वमहो ! धार्ष्ट्यमेषामित्येष रोपतः । ववन्दे तान् शुनीन् ह्यरिर्विन्दित्वा तस्थिवाच् पुरः[रा] ॥ १४ ॥
 प्राक्प्रवृत्तं न(-चम-)विनयं, भि(भ)नत्ति(क्ति) किल केवली । जीतकल्योऽयमित्येषां, तेषां (गुरौ) तस्मिन् न चास्ति सः ॥
 तेऽवोचन् वन्दिता द्रव्यवन्दनेन पुरा पुनः । वन्दच्च भाववन्दनविधिना विधिनाऽधुना ॥ १६ ॥
 कृपायदण्डकैर्वन्दमानं पश्यन्ति ते गुरुम् । पटस्थानपतितं सोऽवग्, ज्ञायते किमदोऽपि हि ? ॥ १७ ॥
 तेऽप्युचुः सुतरां विवाः, कथं ? नोऽतिशयोऽस्ति यत् । छात्रस्थिकः कैवलिकः ?, प्रोचुः कैवलिकं च ते ॥ १८ ॥
 दृहा ! केवलिनो मन्दभागेनाऽऽशातिता मया । निनिन्द भृशमात्मानं, शीतलः शीतलाशयः ॥ १९ ॥
 जातरोमोद्गमस्तोषात्, परं संवेगमागतः (-मत्) । ददानो वन्दनं ह्यरिः, दण्डकेभ्यो निवृत्तवान् ॥ २० ॥
 क्रोधाद् यथा पुराऽवघ्नात्, कर्मण्याच्छोऽयत् तथा । ग्रविष्टोऽपूर्वकरं, शुभाभिप्रायसम्भवम् ॥ २१ ॥

चतुर्थवन्दनस्यान्ते, शीतलः प्राप केवलम् । सैकैव कायिकी चेष्टाऽभूद् हेतुर्बन्ध-मोक्षयोः ॥ २२ ॥

इति श्रीसुद्रित-ऋषिमण्डलप्रकरणद्व्युत्तितः उद्धता शीतलाचार्यकथा संपूर्णा.

७१ श्री अवन्तिसुकमालार्षिकया

सुहस्तिस्त्रिरिन्ध्र, विद्वत्सोज्ज्विनीं पुरीम् । जीवन्तरवामिप्रतिमां, नमस्कर्तुमगात् पुनः ॥ १ ॥
स्थित्वा तद्गृहिरुद्धाने, स्मरिः प्रैषीत् सुनिद्वयम् । उपाश्रयार्थं तद् भद्राश्रेष्ठिनीगृहमागमत् ॥ २ ॥
स्ववाहनकुटीं तेभ्यो, भक्त्या नत्वाऽर्पिता तया । सगच्छाः ह्यस्यस्तस्युस्तत्र सन्तोषशालिनः ॥ ३ ॥
प्रदोषे नलिनीगुल्माल्याध्ययनं सुहस्तिभिः । परावर्तितुमारेभे, शुभभावाभितर्कम् ॥ ४ ॥
अवन्तिसुकुमालार्यः, पुण्यवान् श्रेष्ठिनीसुतः । स्त्रीभिर्द्वर्जितशता सप्तभूगृहस्थो ललत्यलम् ॥ ५ ॥
ददावध्ययने कर्णं, सम्यक् श्रोतुमनास्ततः । भद्रास्तत उत्तीर्य, वसतिद्वारमायौ ॥ ६ ॥
मयाऽनुभूतं क्वापीदं, भद्रास्तश्चिन्तयन्निति । नलिनीगुल्मविमाने, प्राक्स्वस्था(प्राक्स्वा-)वस्थानमस्मत् ॥ ७ ॥
गन्तुं तत्रोत्सुकोऽत्यर्थं, गुरुन् नत्वाऽथ सोऽवदत् । प्रभोऽहं प्रव्रजिष्यामि, ग्राजयत मां हतम् ॥ ८ ॥
प्राहाऽऽर्यः सुकुमारोऽसि, भाद्रेयोऽभिदधे प्रभो ! । सामाचारिं चिरं पालयितुं नेशोऽस्मि दुश्चराम् ॥ ९ ॥
तेन सानशनां दीक्षामादास्येऽहं समुत्सुकः । स्मरिणाऽभाणि बन्धून् स्वांस्तत् पृच्छ सुकृ(स्वव्र)तकृते ॥ १० ॥
वेत्तमैत्य तेन ते पृष्टाः, सादरं नानुब्रजिरे । स्वयं केशानिव क्लेशांस्ततोऽसादुदमूलयत् ॥ ११ ॥

प्रव्रज्यागाद् गुरुणान्तमात्तलिङ्गो भवेत् स्वयम् । इति प्रव्रजयामास, भद्रापुत्रं सुहस्यपि ॥ १२ ॥
 व्रतकष्टं चिरं सोढुम-सहिष्णुः सुहस्तिनम् । आपृच्छयानशनचिकीर्ययौ पितृवनं मुनिः ॥ १३ ॥
 कथ्यारिंकाकुडङ्गान्तस्तथाबु(-स्थादु-)-तसर्गयोगवान् । असृगास्रावविस्त्राणि, लिहाना तत्पदान्यथ ॥ १४ ॥
 विवेश जम्बूकी काचिव, क्षुत्क्षामा सशिशुस्तदा । पादं खादितुमारेमे, सैकं तच्छिद्यवोऽपरम् ॥ १५ ॥
 मेने तां पादखादित्रीं, पादसंवाहिकामिव, स मुनिर्निश्चलध्यानाधरीकृतसुराचलः ॥ १६ ॥
 चटच्चटिति तच्चर्म, व्रटव्रटिति जाङ्गलम् । धगद्धगिति मेदञ्च, कटवकटिति कीकसम् ॥ १७ ॥
 तत्पादं भक्षयन्ती साऽऽद्ये यामे निरशेषयत् । द्वितीयं डिम्भरूपाणि, न पुनः तन्मुनेर्मनः ॥ १८ ॥
 यामे द्वितीये तस्योरू, तृतीये तुन्दमप्यथ । तुर्ये यामे विपद्यासौ, नलिनीगुल्ममासदत् ॥ १९ ॥
 रञ्जितैर्निर्ममत्वेन, निर्ममे महिमाऽमरैः । तद्भार्यास्तमपश्यन्त्यः, पप्रच्छुर्गौरवाद् गुरुम् ॥ २० ॥
 ज्ञात्वा ज्ञानेन वृत्तान्तं, तस्याऽऽख्यन् स्वरयोऽखिलम् । पत्न्यो गत्वा शशंसुस्तद्, भद्रायै साऽप्यगाद् वनम् ॥ २१ ॥
 दृष्ट्वाऽऽकृष्टं च नैकृत्यां, भद्रा स्रजोः कलेवरम् । रुरोद विललापोच्चैः, स्ववधूभिर्वृता प्रगे ॥ २२ ॥
 वत्स ! नालङ्कृथा गेहमेकस्मिन्नपि वासरे । प्रव्रज्य पर्यहाधीर्मी, निर्मोहत्वाद् गुरुंश्च किम् ? ॥ २३ ॥
 रात्री भवित्री कल्याणी, काऽपि हा दैव ! कर्हिचित् । या स्वप्ने दर्शयित्वा त्वामस्मान् सञ्जीवयिष्यति ॥ २४ ॥
 एवं विलप्य बहुधा, भद्रा सिप्रानदीतटे । तस्योद्भवेर्देहिकं चक्रे, क्रन्दन्ती करुणस्वरम् ॥ २५ ॥
 चक्रिरे शङ्खोद्धरणं, तत्पियाः किलन्नवाससः । मुक्तवैकां गुर्विणीं भद्रा, प्राघाजीत् स्ववधूवृता ॥ २६ ॥

गुर्विण्या जातपुत्रेण, पितृमृत्यूपलक्षिते । स्थाने चक्रे महादेव-कुलमुत्तुङ्गलोचनम् ॥ २७ ॥
तदद्यापि महाकालालयमवन्तिविभूषणम् । वर्त्तते कालदोषेण, मिथ्यादृग्भिरधिष्ठितम् ॥ २८ ॥
काले सुहृत्स्यपि गुरुर्निजगच्छभारं, न्यस्यान्तिषवधनुपमश्रुतवारिसौ ।
प्रायं विधाय निजकायमयं विहाय, स्वर्लोकमस्तकमणिग्रन्थुतां प्रपेदे ॥ २९ ॥

इति श्रीमृद्रित-ऋषिमण्डलवृत्तितः उद्धृता श्री अवन्तिसुकुमालकथा संपूर्णा

७२ श्री कार्तिकश्रेष्ठिकथा

जितशत्रुरभूद् भूपः, कुरुषु हस्तिनापुरे । सहस्राष्टवणिक् श्रेष्ठः, श्रेष्ठयासीत् तत्र कार्तिकः ॥ १ ॥
श्राद्धः श्रद्धाधरः श्राद्धप्रतिमानामसौ शतम् । चकाराद्वैतसम्यक्त्वो, जीनाजीवादितत्त्वचित् ॥ २ ॥
तत्राऽऽगादन्यदा मासोपवासी गैरिकाभिः । गतानुगतिको लोकस्तं कार्तिकमृतेऽर्चति ॥ ३ ॥
मृगयत्यस्य छिद्राणि, सोऽनन्यगतिकोऽन्यदा । निमन्त्रितः पारणार्थं, राज्ञे वीक्ष्याह स क्षणम् ॥ ४ ॥
पारयाभि तदा राजन् !, परिवेषयति कार्तिकः । यदा मां नान्यथाऽवश्यं, नृपोऽज्ञासीत् तदाग्रहम् ॥ ५ ॥
ततः समस्तासामन्तसमेतस्तद्गृहं गतः । ससम्भ्रमः समुत्थाय, तं श्रेष्ठीति व्यजिज्ञपत् ॥ ६ ॥
देवपादैः कथं पादैरद्य मत्सन्न पावितम् ? । समादिश ममादेशं, महानुग्रहसङ्ग्रहम् ॥ ७ ॥
पार्थिवः स्वार्थसिद्धयर्थमूचे श्रेष्ठिन् ! पुरं मम । प्रकाश्यते त्वयैकेन, रविणेवाब्जमण्डलम् ॥ ८ ॥

परिषेय मव्गेहे, भुञ्जानस्य तपस्विनः । नैरिक्त्येति मे कृत्यं, परं त्वय्येव तिष्ठति ॥ ९ ॥
 श्रेष्ठयाहास्माकमाचारो, नायमाचारकोविद ! । परं त्वत्पुण्यसित्वात्, करिष्येऽदो हृदो विना ॥ १० ॥
 तपस्वी पारणायाऽजादुत्सुको नृपमन्दिरे । औत्सुक्यं पारणे हि स्याद्, विशेषे तादृशे किमु ? ॥ ११ ॥
 घृष्टोऽसीति वदन् दुष्टशालयत्यङ्गुलि निजाम् । ददत् राजाभियोगेन, चित्ते श्रेणीत्यचिन्तयत् ॥ १२ ॥
 प्रागेव प्राव्रजिष्यं चेवाभविष्यत् पराभवः । ममायमिति निर्वेदास्पदीचक्रे निजं मनः ॥ १३ ॥
 सभैत्यात्यन्तसंवेगात्, श्रीमुनिसुव्रतान्तिके । नैगमाष्टसहस्रेण, सौर्द्धं श्रेणी श्रितो व्रतम् ॥ १४ ॥
 पपाठ द्वादशाङ्गानि, द्वादशाब्दानि च व्रतम् । प्रपाल्य कल्पे प्रथमे (सौधर्मे), सौधर्मेन्द्रो वभूव सः ॥ १५ ॥
 तपस्वी वाहनं जज्ञेऽस्याभियोगिककर्मणा । तं ज्ञात्वाऽवधिनाऽनश्यद्, वद्ध्वाऽऽनीतोऽङ्गरक्षकः ॥ १६ ॥
 तमारूढो हरिर्निर्गं, सोऽमर्षात् स्वं द्विधाऽकरोत् । चक्रं द्वैरुप्यमिन्द्रोऽपि द्वैरुप्येणाऽऽहरोह च ॥ १७ ॥
 चक्रे यावन्ति रूपाणि, तावन्त्येव हरिर्विधात् । आहतो मुष्टिनाऽनश्यद्, वज्रिणा वज्रपाणिना ॥ १८ ॥
 स्वकर्म चिन्तयन्तस्तथौ, पश्चात् पश्चाकृतिं भजन् । तपस्वी वासवोऽपीत्यं(द्धं), भुञ्जानो स्तः सुखं दिवि ॥ १९ ॥

इति श्रीसुदित-ऋषिमण्डलवृत्तिः उद्धता श्री कार्तिकश्रेष्ठिकथा सम्पूर्णा.

७३ महेश्वरदत्तकथा

तथाहि तामलिस्त्याख्यपुर्यां श्रेष्ठयभवत् पुरा । नाम्ना महेश्वरदत्तः, समुद्र-बहुलाऽऽत्मजः ॥ १ ॥

लोमाभिभूतस्तत्तातः, ग्रभृताऽऽरम्भ सम्भवः, । मृत्वा तत्रैव देशेऽभूत्, सैरिमो ही ! (हा!) भवो(वे)द्भवः ॥ २ ॥
तदाऽऽर्त्तिबहुला मृत्वा, बहुलाऽप्यभवत् शुनी । गाङ्गिलाऽऽख्या महेष्वादत्तस्याऽऽस्ते प्रिया प्रिया ॥ ३ ॥
गृह[रहः]स्थैकाकिनी रेमे, समं जारेण साऽसती । स्त्रीणामेकाकिनीनां हि, कामाग्निर्वी[मोऽङ्गे वा-]धतेऽधिकम् ॥
रममाणं प्रियां अर्चा, जारेण सममन्यदा । अन्यद्वारागतोऽकस्माद् ददर्शाहो हि पच्यते ॥ ५ ॥
तौ स्रस्तकुन्तलौ व्रस्तेनौ, कम्प्रवपुर्लतौ । सोऽपश्यद् रतमीत्याऽऽत्तपरावर्त्तोत्तरीयकौ ॥ ६ ॥
धृत्वा केशेषु जारं स, भल्लुकं व्याधवत् क्रुधा । चपेटाभिरिवाचिष्टं, मान्त्रिकस्तमकुट्टयत् ॥ ७ ॥
भमर्दं निर्दयं पद्भ्यां, कुलाल इव मृत्तिकाम् । यष्टिभिः कुर्कुरमिव, सापराधमताडयत् ॥ ८ ॥
प्रणश्यार्द्धमृतो जारः, किञ्चिद् गत्वाऽपतद् भुवि । मूर्खोऽकार्यं घृमर्षुः किं ?, कण्ठस्थासुरचिन्तयत् ॥ ९ ॥
मृत्वा स्वबीज एवासौ, पुत्रभूयमवाप्तवान् । कालेन गाङ्गिला स्रुते, सुषुवे सुखवेदनम् ॥ १० ॥
तमात्मजातं मन्वानः, श्रेष्ठी कण्डमलालयत् । वर्द्धमानः कूर्वकचाऽऽकर्षकाहो बभूव सः ॥ ११ ॥
ततश्च पुंश्चलीदीपं, पुत्रग्रेष्णा महेश्वरः । गाङ्गिलाया विसस्मार, प्रायः स्त्रीचार्द्धदृग् गृही ॥ १२ ॥
अथाऽप्याते पितुर्मृत्युवासरावसरोत्सवे । सोऽक्रीणात् पितृजीवं तं, महियं मूर्खशेखरः ॥ १३ ॥
तं हत्वा महियं मांसं, क्रोडस्थकुण्डसनवे । ददानीोऽश्नाति श्रेष्ठी स्म, धिगज्ञानं हि देहिनाम् ॥ १४ ॥
कुर्कुरी बहुलाजीवः, समांसं पतिकीकसम् । कटकटिति कुर्वाणा, नृत्यत्पुच्छा चर्चव च ॥ १५ ॥
इतश्च कश्चिदायातस्तद्गृहे मासपारणे । भिसार्थं भिक्षुद्राक्षीद्, ज्ञानेनैतद् विरूपकम् ॥ १६ ॥

अनात्तमिक्षो व्यावृत्तो, धावित्वाऽऽह महेश्वरः । ह्युल्लोऽस्मि न चाभक्तौ, भिक्षाऽऽचा किं न मद्वृद्धात् ? ॥ १७ ॥
 शुनिराहेदृशे मेहे, भिक्षाऽऽदानं न साम्प्रतम् । एकं हि मांसमशुचि, परं तदपि वपुजम् ॥ १८ ॥
 कथमेतदिति पृष्टे, श्रेष्ठिनाऽऽन्नष्ट साधुराद् । पुत्रः पित्रार्मिषैः शत्रुः, पोष्यते ह्य ! धिगज्ञताम् ॥ १९ ॥
 कः प्रत्यय ? इति पृष्टे, सार्थशेन शुनिर्जगौ । शुनीं पृच्छ निखातं प्राग्, न्यस्तं सोऽपि तथाऽकरोत् ॥ २० ॥
 तत्राऽऽनीता शुनी जातिस्वभावाद् भुवमग्निभिः । सा चखान खनित्राभैः, शिष्वार्थमिव तस्य तु [तु] ॥ २१ ॥
 जातप्रत्ययतस्तीव्रवैराग्यान्व महेश्वरः । उपादत्त मुदा दत्तपात्रविचो जिनव्रतम् ॥ २२ ॥

इति श्रीसुद्वित-ऋषिमण्डलवृत्तितः उद्धृता श्रीमहेश्वरदत्तकथा संपूर्णा.

७४ श्री नागदत्त श्रेष्ठिकथा

कस्मिंश्चिन्नगरे नाग-दत्तो नाम वणिक्पुरा । हर्म्यनिर्मापकं कारु-मित्थं गर्वात्समादिशत् ॥ १ ॥
 तथा रञ्जय हर्म्य मे, तद्यावत्सप्त पूरणान् । तिष्ठेदेकेन रूपेण, मालिन्यं न भवेद्यथा ॥ २ ॥
 कुतोऽपि सहसाऽऽयात-स्तत्समीपस्थितो मुनिः । श्रुत्वा तस्य तथा वाक्यं, चकार सहजं स्मितम् ॥ ३ ॥
 अनन्तरं नागदत्तो, भोक्तुं स्वगृहमागमत् । क्रोडे कृत्वा सुतं भोक्तुं, पीठे समुपविष्टवान् ॥ ४ ॥
 तस्मिन्नेव क्षणे पुत्रो, भक्तस्थाल्यामभून्नयत् । श्रेष्ठी मूत्रं पराकृत्य, भोक्तुमारभताऽघृणः ॥ ५ ॥
 देवात्तत्र समायातो, भिक्षार्थं स मुनिः सुधीः । मोहयुक्तां दशां नाग-दत्तस्य दृष्ट्वांस्तथा ॥ ६ ॥

तदृष्ट्वा स पुनः किञ्चि-अहास मुनिपुङ्गवः । नीत्वा भिक्षां प्रतस्थौ च, शोचन् श्रेष्ठिर्धियं मुहुः ॥ ७ ॥
अथ श्रेष्ठी नागदत्तः, स्वापणे गतवान् पुनः । उद्घाट्य च कपाटं स, स्वासने समुपाविशत् ॥ ८ ॥
वधिकस्य करान्बुवा, छागलस्तत्क्षणे गृहे । श्रेष्ठिनः प्रविवेशशु, प्राणरक्षणकाम्यया ॥ ९ ॥
तस्माद्याचितवान् पश्चा-द्वधिकच्छागलं निजम् । अथवा तस्य मूल्यं स, यल्लोकैष्वचितं मतम् ॥ १० ॥
वधिकाय स निष्काश्य, प्रादाच्छ्रेष्ठी गृहादजम् । भूयो मुनिः स तत्रैव, गच्छन् प्राप्तो विधेर्वशात् ॥ ११ ॥
निर्दयत्वं विलोक्यास्य पुनरेव स्मितं मुनिः । चकार नागदत्तस्तद्, दृष्ट्वा सन्देहमाप्तवान् ॥ १२ ॥
उपाश्रये ततो गत्वा, मुनेः पार्श्वे जगाद च । वारत्रयं मुने ! कस्मा-जहसे त्वयका वद ॥ १३ ॥
ततो ज्ञानी मुनिस्तस्य, कारणं सकलं जगौ । मोहग्रन्थिविभेदाय, नागदत्तस्य श्रेष्ठिनः ॥ १४ ॥
कारुस्त्वया पुराऽऽदिष्टो, हर्म्यस्य रञ्जनाय यत् । किन्तु सप्त दिनान्येव, तवायुरवशिष्यते ॥ १५ ॥
स्मितं कृतं मया तस्मात्, यदल्पायुर्जनः स्वयम् । गृहरूपं चिरस्थायि, कर्तुं मोहात्समीहते ॥ १६ ॥
यत्पुत्रमृत्रितस्थाल्यां भोजनं कृतवानसि । स पुत्रस्तव भार्याया, जारः पूर्वभवेऽभवत् ॥ १७ ॥
तदृष्ट्वाऽपि स्मितं मेऽभूद्-यल्लोकः कीदृशः कुधीः । मूत्रं स्वभार्याजारस्य, पिबत्यादरतोऽघृणः ॥ १८ ॥
निष्कापितस्त्वया यश्च, छागलः स्वापणात्सहि । पूर्वजन्मपिता तेऽस्ति, विद्धि सर्वानृतं वचः ॥ १९ ॥
तदृष्ट्वा सदृजं हासं, कृतवानहमञ्जसा । पितरं शरणाऽयातं, बलान्निःसारयत्यसौ ॥ २० ॥
तच्छ्रुत्वाऽनागदचोऽसौ, सहस्रोत्थाय विस्मितः । वधिकस्य गृहं गत्वा, ततश्छागमायाचत ॥ २२ ॥

जगद वधिकः श्रेष्ठिन् ! छागोऽसौ पच्यते गुहे । बुद्धिकायामधिश्रित्य, जीवनास्त्यधुना तु सः ॥ २२ ॥
संसारारातां बुध्वा, निर्वेदं प्राप्तवान् ततः । स्वर्धेश्च हृदये भूयो, मुनीन्द्रशरणं ययौ ॥ २३ ॥
चारित्रं च ततः सधो, गृहीत्वा श्रेष्ठिपुङ्गवः आत्मकल्याणसिद्धये स, यत्नवानभवद्भृशम् ॥ २४ ॥
यावन् मुनिवाक्येन, प्रत्यक्षेण विबोध्यते । उपदेशात्मकेनाथ, तावन्मोहस्य नो क्षयः ॥ २५ ॥
संसारमीदृशं ज्ञात्वा, तत्रैव निरता भृशम् । यतन्ते नात्मने लोका, हन्त मोहो दुरत्ययः ॥ २६ ॥
तवाशार्थं सदा लोकेः, श्रोतव्यस्तु सदागमः । येनान्तर्लोचनस्याशु, भवेदुद्घाटनं शुभम् ॥ २७ ॥

७५ निमित्तकथकमुनिकथा

अपृच्छन्मुनिमासाद्य, काचित्प्रोपितभर्तृका । कदामत्पतिरागन्ता, परदेशाद्द्रुतं वद ॥ १ ॥
ज्योतिर्ज्ञानेन मुनिराद्भुवाच तूष्णीम्प्रति । पञ्चभिर्दिवसैर्भर्ता, तवाऽऽगन्ता वियोगिनि ! ॥ २ ॥
साऽतिहृष्टमना नारी, पत्युरागतवासरे । कृत्वाऽथ निजशृङ्गारं, पाकं च सरसं तथा ॥ ३ ॥
पत्युः स्वागतसामग्रीं, नीत्वा तस्थौ निजाङ्गणे । मार्गं मुहुर्मुहुस्तस्य, प्रेक्षमाणा च तद्दिने ॥ ४ ॥
यथोक्तावसरे गेहे, पतिं दृष्ट्वा समागतम् । सत्कारं परया भक्त्या, चकार शुभमानसा ॥ ५ ॥
दशां दृष्ट्वा पतिस्तस्याः, कुलटात्वमशङ्कत । लोकानां हि मतिः पूर्वं, दुर्मार्गमनुधावति ॥ ६ ॥
किन्तु तस्याः परीक्षार्थं, तूष्णीं तस्थौ स दुर्मतिः । स्त्री ग्रहष्टा मुनेर्मार्गं, पश्यन्ती बहिरागमत् ॥ ७ ॥

आगते च मुनौ भवत्या, सा सुभोज्यं ददौ सती । तद्वदृष्ट्वा तत्पतिः क्रोधात्, तक्षोषे कृतनिश्चयः ॥ ८ ॥
 कोशात् खड्गं समाकृष्य, जगाद तरुणीम्प्रति । कुलटे ! वद सत्यं मे, सम्बन्धः कोऽस्त्यनेन ते ॥ ९ ॥
 तदा सा विस्मिता नारी, भविष्यत्कथनस्य तत् । वार्त्तां सर्वो मुनेस्सस्मै, कथयामास विस्तरात् ॥ १० ॥
 किन्तु तस्य कुबुद्धेर्नो, विश्वासोऽभून्मनागपि । कर्पन्नेवासिमाचख्यौ, मुनिं न्यत्कारयन् क्रुधा ॥ ११ ॥
 मुने ! वदाशु सत्यं मे वडवा प्रसविष्यते । किमियं तद्वचः श्रुत्वा, किशोरीं मुनिरुक्तवान् ॥ १२ ॥
 निर्णयार्थं ततो दुष्टः, खड्गेनाश्नां व्यदारयत् । किशोरी च तदश्वा च, सीदन्त्यौ मृतिमापतुः ॥ १३ ॥
 मुनिश्च स्वकृतैर्नैतदनर्थं सकलं विदन् । प्रायश्चित्तार्थमाश्रयेवानशनं कृतवान् शुचा ॥ १४ ॥
 पूर्वं पश्चाच्च संवीक्ष्य, फलाफलगतो वदेत् । ज्ञानी मुनिः प्रियं सत्य, —सन्ध्याऽनर्थं उद्भवेत् ॥ १५ ॥

७६ श्री मानपिण्डकथा

सर्वलब्धियुतोऽसि त्व-मित्येवमन्यसाधुभिः । स्तुतो गर्वेण लोकेभ्यो, मानपिण्डोऽभियाचनात् ॥ १ ॥
 शुल्लको मुनिरेकोऽभूत्, सैकदा हासतापितः । संलापे मुनिभिर्गेर्वा, —दुवाच चाचारमस्मन् ॥ २ ॥
 गुडमिश्रां घृतेनावतां, कल्ये सेवतिकामहम् । आनेष्यामि प्रभूतां चा, — वश्यं जानन्तु योगिनः ॥ ३ ॥
 एवं कृतप्रतिज्ञोऽसौ, प्रातर्गत्वेभ्यसद्मनि । सेवतिन्नां ययाचेऽसौ, घृतावतां गुडमिश्रिताम् ॥ ४ ॥
 तस्यां सत्यामपि यावत्, कृपणा न ददाति सा । तदा गर्वाज्जगौ योगी, नेष्यात्यहमिमां धुपम् ॥ ५ ॥

साऽपि मोहाज्जगौ नारी, यद्येवं स्यात्तदा मया । धर्पणीया तदानासा, तच्छ्रुत्वोत्तेजितो मुनिः ॥ ६ ॥
 देवदत्ताभिधं तस्याः, पतिं प्राप्य जगाद सः । षड्भ्यो यदीतरोऽसि त्वं, सप्तमश्चेत्त्रये वचः ॥ ७ ॥
 के ते पडिति पृष्टोऽसौ, मुनिरूचे यथाक्रमम् । पण्यां स्वरूपं वाक्येन, विशदेन विनोध्यन् ॥ ८ ॥
 याचिते भोजने पत्न्या, समादिष्टो दिवानिशम् । चुल्लिभस्मापनीयाग्नि, —ज्वालनादि क्रियां कुरु ॥ ९ ॥
 तेन श्वेताङ्गुलिः स्निग्धः, स श्वेताङ्गुलिरादिमः । लोकेषु कथितो मूर्खः, सदा स्त्रीपरिचारकः ॥ १० ॥
 तडागात्प्रत्यहं वारि त्वयाऽऽनेयमिति स्त्रियाः । आज्ञयाऽङ्घ्रि हिंसा नैव, रात्रौ किन्तु प्रयाति यः ॥ ११ ॥
 उडुयन्ते वकास्तेन, तडागे लोकविश्रुतः । द्वितीयोऽसौ बकोऽङ्गुली, योऽपिर्धेन स ध्रुवम् ॥ १२ ॥
 स्नानाय सलिलं देही, —त्येवं याचितया स्त्रिया । आदाय स्नानसामग्रीं, गच्छ स्नाहि सरोजले ॥ १३ ॥
 ततश्च शीघ्रमागच्छे, —त्यादिष्टस्तत्र मञ्जनात् । तीर्थस्नाता स्मृतो लोके, भार्याज्ञाया वशंवदः ॥ १४ ॥
 किंकरोमीति पृष्टाया, भार्याया वचसोऽनिशम् । प्रेपणादिक्रियां कुर्वन्, किंकरोऽसौ स्त्रिया मतः ॥ १५ ॥
 यो हि भार्यासमादेशः, —दपत्यानामहर्दिवम् । वस्त्रप्रक्षालनक्रीडा, —भूत्रोत्सर्गादि कारकः ॥ १६ ॥
 तेन दुर्गन्धवस्त्रादि, —युतोऽसौ हदनः स्मृतः । स्त्रीत्वेऽवशिष्यते यस्य, केवलं गर्भधारणम् ॥ १७ ॥
 भोजनायोपविष्टो यो, व्यञ्जनादीनि याचते । गृहाणेति स्त्रियाऽङ्गुतो, रिहन् याति तदन्तिकम् ॥ १८ ॥
 गुग्धरिह्नी जने ख्यातः, स भार्याभयविह्वलः । भार्याधीनाः षडेते ते, तेषु त्वमसि वा नहि ॥ १९ ॥
 जगाद तद्वयस्कोऽन्य, —स्तत्रस्थो हास्यपूर्वकम् । पण्यां कार्यं करोत्येक-मेवासौ विद्धि निश्चितम् ॥ २० ॥

देवदत्तो जगादेतं, हास्यमेव करोति मे । निजामीष्टं मुने ! ब्रूहि, यथाशक्ति करोमि तत् ॥ २१ ॥
 गुडमिश्रां घृतेनाक्तां, देहि सेवतिकां तदा । याचितो मुनिनेत्यं स, स्वीकृत्योत्थाय चाञ्चलत् ॥ २२ ॥
 गुडमिश्रां घृतेनाक्तां, देहि सेवतिकां तदा । याचितो मुनिनेत्यं स, स्वीकृत्योत्थाय चाञ्चलत् ॥ २३ ॥
 अवस्थाप्य मुनिं द्वारे, भार्यं कार्यान्तरच्छलात् । प्रेषित्वाऽप्यतः सर्वं, मुनये याचितं ददौ ॥ २४ ॥
 प्रसन्नः क्षुल्लकः पश्चात्, स्वनासाघर्षणेन ताम् । नासिकाघर्षणाय स्त्रीं, संज्ञयाऽञ्चयद्रुतम् ॥ २५ ॥
 परावृत्य ततो हृष्टो, गुणं लब्धिं निजां भृशम् । मुनीनामग्रतो भूयो, भूयो गर्वादवर्णयत् ॥ २६ ॥
 एकदाऽल्लोचनाकाले, पृष्टोऽसौ गुरुणा पुनः । मूलोत्तरगुणाः क्वापि, खण्डिताः किं त्वया वद ॥ २७ ॥
 मया सेवतिकाहेतो, —महानाडम्बरः कृतः । क्षुल्लकः प्रत्युवाचेत्यं गुरोः सत्यं वचस्तदा ॥ २८ ॥
 श्रुत्वा ग्राह गुरुः शिष्य !, मानपिण्डः सुसाधुभिः । वर्जनीयः सदा सर्वैः, —विषयाननुरागिभिः ॥ २९ ॥
 आलोचनां ततो लात्वा मानपिण्डेऽसुकोऽमुनिः । सुश्रामण्यैः सदा सक्तः चिरं विहृतवान् भुवि ॥ २९ ॥

७७ लोभपिण्डे सुव्रतमुनिकथा

चम्पापुरे मुनिः कश्चि, —दासीच्छ्रीसुव्रताभिधः । ययौ प्रथमपौरुष्यां, गौचरीं नेतुमाश्रमात् ॥ १ ॥
 अमन् ददर्श पुर्यन्तः, जायमानां प्रभावनाम् । स्वजनादौ तदा सिंह—केसरमोदकस्य सः ॥ २ ॥
 दृष्ट्वा हृदि व्यचारयत्, सिंहकेसरमोदकाः । ग्राह्या मयेति निश्चित्य, भिक्षार्थं तत्र जग्मिवान् ॥ ३ ॥
 प्राप्तो न मोदकस्तस्मा, —निर्विण्णस्याटतो मुनेः । मध्याह्नसमयो जातः, केसरानेव ध्यायतः ॥ ४ ॥

मोदकासक्तचित्तोऽसौ, नष्टसंज्ञो गृहे गृहे । धर्मलभयदस्थाने, जगाद सिंहकेसराः ॥ ५ ॥
 एवं सर्वं दिनें भ्रान्त्वा, रात्रौ च भ्रमति स्म सः । आचारं स्वं निसस्मार, मोदकानेव चिन्तयन् ॥ ६ ॥
 अमृतोऽस्य व्यतीयाय, रजनीप्रहरद्वयम् । ततः श्राद्धगृहं गत्वा, प्रोवाच सिंहकेशराः ॥ ७ ॥
 अभ्युत्थानादिकं कृत्वा, श्रावको हृद्यचिन्तयत् । अतर्कितमकाले च, मुनेरागमनं कथम् ॥ ८ ॥
 क्षपकोऽद्यैव दृष्टोऽसा, —वग्रमत्तो मया पुरा । धनादिप्रति गेहं, त्यक्त्वा प्रव्रजितोऽतृषः ॥ ९ ॥
 गीतार्थश्चाप्ययं साधु, —स्तदा रात्राविहागतौ । को हेतुस्तन्न जानामि, सहसेत्यभूत्कुतः ॥ १० ॥
 दोषानस्य सतो वच्मि, श्राद्धत्वं स्याल्ल्युतं तदा । किञ्चागम्यं चरित्रं मे, महतां योगिनां सदा ॥ ११ ॥
 परीक्षा किन्तु कार्या मे, किमस्ति हृदये मुनेः । विचिन्त्यैवं पुनर्दृष्ट्यौ, श्रावको धर्ममानसः ॥ १२ ॥
 विषयाभिमुखी नास्य, चेष्टा नेहा धनेवपि । वल्लेणाच्छादितास्योऽसौ, भाषते क्राम्यति क्रमात् ॥ १३ ॥
 अतो मूलगुणस्यायं, घातको नैव दृश्यते । किन्त्वाहाराभिकोऽस्ति, ज्ञायते चेष्टितैः ! स्फुटम् ॥ १४ ॥
 एवं विचार्य सुस्वादु, मिष्टानं विविधं पुरः । मुनेर्ढौकितवान् भक्त्या, श्रावको मत्तिमान् द्रुतम् ॥ १५ ॥
 नेदं मर्माहमित्येवं, निषिद्धे मुनिना पुनः । श्राद्धो दध्यावयं साधु, —र्नास्ति मार्गच्युतो मनाक् ॥ १६ ॥
 किन्त्वस्याभिग्रहः कोऽस्ति, ज्ञायतां तत्कथं मया । प्रवेशसमयेऽनेन, गदितं सिंहकेसराः ॥ १७ ॥
 प्रायोऽलाभेन तस्यास्या नष्टं चित्तमभूद्बुधम् । इत्थं विचार्य चित्तेऽसौ, श्रावको मुनये द्रुतम् ॥ १८ ॥
 भाननं मोदकैः पूर्णं, —सुपढौक्यावदत्ततः । गृहोत्वाऽनुभवं साधो !, कुरु त्वं सिंहकेसरान् ॥ १९ ॥

जग्राह तन्मुनिः स्वेच्छं, स्वस्थीभूतश्च तन्मनः । श्रावको हृदये दध्या,—वाहारेऽस्य भवेत्क्षतिः ॥ २० ॥
अनेकदोषदुष्टं हि, कथितं रात्रिभोजनम् । अतस्तथा प्रकुर्वेष्टं, येनाऽस्य स्याच्छुभा मतिः ॥ २१ ॥
ततोऽसौ श्रावको युक्त्या, जगाद मुनिपुङ्गवम् । स्वामिब्रह्म महद्भाग्यं, ममस्ति सकले जने ॥ २२ ॥
जङ्गमाः कल्प—तरवो, यतो यूयं समागताः । चरित्रं हि सुधातुल्यं, सन्तोषश्चापि ते तथा ॥ २३ ॥
भवदीयगुणश्रामं, नाहमेकमुखो मनाक् । समर्थो वदितुं वर्त्त, विषयासक्तमानसः ॥ २४ ॥
प्रश्नश्चैकस्य मे किन्तु, देहि ध्यात्वोचरं मुने । गीतार्थोऽस्तिः भवान् यस्मा—तथाऽऽचारस्य पालकः ॥ २५ ॥
प्रत्यूषे प्रत्यहं द्वित्र,—तारके गगने सति । प्रत्याख्यानं प्रकुर्वेष्टं, नमस्कारादिकस्य हि ॥ २६ ॥
प्रत्याख्यातं मया चाद्य—पूर्णं पुरिमार्घं नवा । तच्छ्रुत्वा सावधानोऽसौ, चिन्तयामासिवान् हृदि ॥ २७ ॥
श्रुतदत्तोपयोगेन, दृष्ट्वानुद्धमण्डलम् । ज्ञाता यामद्वयातीता, मध्या रात्रिश्च सम्प्रति ॥ २८ ॥
जातं ततोऽस्य संज्ञानं ततोऽसौ स्वमनिन्दयत् । हा मुढेन मया सर्वं, विरूपं चरितं त्रमात् ॥ २९ ॥
धिङ् मे लोभाभिभूतस्य, जीवितं पापसङ्कुलम् । इत्थं निर्वेदमापन्नो, जगाद श्रावकम्प्रति ॥ ३० ॥
जैनशासनतन्त्रज्ञो, धन्योऽसि श्रावकोत्तम ! । यतोऽनेन प्रच्छन्नेन, पातकाद्रक्षितोऽस्यहम् ॥ ३१ ॥
मार्गभ्रष्टस्य मे सद्यो, गुरुस्त्वं मार्गदर्शनात् । चातुर्यं च तथा धैर्यं, वचसोजोचरं तव ॥ ३२ ॥
इत्येवमात्मनिर्दांस, स्तुतिं तस्य विधाय च । निशायां गमने मे स्या,—दनाचार इति स्मरन् ॥ ३३ ॥
अन्विय विजने वेष्म, तस्थौ ध्यानपरो मुनिः । प्रभाते च तदाहार,—परित्यक्तुं गतस्तथा ॥ ३४ ॥

शुद्धस्थण्डिलभूमौ स, विधिना चूर्णयन् भृशम् । मोदकान् भावनां दध्नौ, स दृष्टगणसुनिर्यथा ॥ ३५ ॥
 शुक्लध्यानानलेनाशु, कर्मदारु दहन्मुनिः । क्षणमात्रेण सम्प्राप्तः, केवलं ज्ञानमुज्ज्वलम् ॥ ३६ ॥
 देवैः स्पर्णाम्बुजं तत्र, विहितं सहसा मुनिः । देशनां प्रददौ स्थित्वा, तद्दृष्ट्वा त्रिस्मिता जनाः ॥ ३७ ॥

७८ श्री नमिराजर्षिकथा

अस्तीह भ[भा]रते वर्षज्यन्तीजनपदेऽद्भुतम् । पुरं सुदर्शनाभिर्यं, निर्जितस्वःपुरं श्रिया ॥ १ ॥
 राजा मणिरथस्तत्र, युवराज युगधाहुकः । प्रिया मदनरेखाऽस्य, रूप-लावण्यदीर्घिका ॥ २ ॥
 तस्याश्चन्द्रयशाः क्षुरन्तनगुणसेवधिः । राजा मदनरेखायां, रागादिदमचिन्तयत् ॥ ३ ॥
 चेद् रेमे नैतया सार्धं, तदा मे निष्कलं जनुः । ततस्तदर्थमेतस्यै, प्रैषीत् पुष्प-फलादिकम् ॥ ४ ॥
 ज्येष्ठप्रसाद इति सा, निर्विकारा तदाददे । अन्येद्युर्मदनरेखां, रहो मणिरथोऽजदत् ॥ ५ ॥
 भद्रे ! मां पुरुषत्वेन, प्रपद्य स्वाभिनी भव । मद्राज्यस्येति साऽवोचत्, पुंस्त्वमस्त्येव पार्थिव ॥ ६ ॥
 स्वकर्मणैव ण्ड-ह्रीभावशून्यस्य ते पुनः । स्वामित्वं युवराट्पत्न्याः, कः क्षमो हर्षुमत्र मे ? ॥ ७ ॥ युग्मम्
 अन्यच्च मृत्युमिच्छन्ति, सन्तोऽकृत्यं न कुर्वते । तत् त्यज त्वं महाराजाकार्यं भजस्व सत्पथम् ॥ ८ ॥
 तत् श्रुत्वा चिन्तितं तेन, पाप्मना मामियं ध्रुवम् । नेच्छति भ्रातरि सति, हन्मि तं स्यात् ततो मत्तम् ॥ ९ ॥
 अन्येद्युर्मदनरेखा, स्वप्ने दृष्ट्वा निशाकरम् । भर्तुराख्यच सोऽप्याह, प्रिये ! भाव्यद्भुतः सुतः ॥ १० ॥

तदैवाऽऽविरभूद् गर्भस्तृतीये मासि चाभवत् । जिनाची-शुनिदानादौ, दोहदोऽस्याः सुकर्मजः ॥ ११ ॥
 सगर्भदोहदा गर्भं, दधाना सा सती सुखम् । अनेपीत् समग्रं पत्युः, प्रेमानुस्यूतमानसा ॥ १२ ॥
 वसन्तेऽयेष्टुरुद्याने, जगाम युगबाहुगद । व्यग्रत्वाद् भक्तपानाद्यैस्तस्यास्तमगमद् रविः ॥ १३ ॥
 काष्ठासु ग्रसृतं ध्वान्तं, युगबाहू रति(त)श्रमात् । सुप्तो रम्भागृहे सार्द्धं, प्रियामदनरेखया ॥ १४ ॥
 अथो मणिरथो दुष्टश्चिन्तयामास चेतसि । अद्याऽस्ते शोभनोपायो, युगबाहुविनाशने ॥ १५ ॥
 एकं स बहिरुद्याने, स्थितोऽन्यत् चाल्पसेवकः । तृतीयं रजनी(निर्)ध्वान्तं, चतुर्थं हन्मि तेन तम् ॥ १६ ॥
 चिन्तयित्वेत्युपादाय, मण्डलाग्रं स उग्रधीः । उद्यानेऽगमदेकाकी, दृष्टः पृष्टोऽङ्गरक्षकैः ॥ १७ ॥
 विश्वस्तं घातयत्येनं, माऽनुजं मेऽपरः परः । इत्यागतः पुरान्तस्तं, लात्वा यास्यामि साम्प्रतम् ॥ १८ ॥
 दम्भाद् रम्भागृहं सोऽगाद्, युगबाहुः ससम्भ्रमम् । उत्थाय प्रणमन्नुक्तस्तेन यावः पुरान्तरे ॥ १९ ॥
 जनापवादमुत्सृज्यविचार्यनिर्यकार्यताम् । स पुरान्तर्गमव्यग्रस्तेन स्कन्धे हृतोऽसिना ॥ २० ॥
 तद्यथार्चाः पपातोवर्षी, सोऽथो मदनरेखया । पूच्छक्रेऽभ्येयुराकृष्टखड्गस्तस्याङ्गरक्षकाः ॥ २१ ॥
 प्रमादात् मत्कराद् भद्रे !, पपातासिर्भिया स्तुतम् । ज्ञात्वा तच्चेष्टितं भृत्यैर्नीतो मणिरथः पुरे ॥ २२ ॥
 तैश्चन्द्रयशसः श्रोतं, क्रन्दन्नुचैः स आगमत् । वैद्यानादाय तैश्चक्रे, व्रणकर्माक्षितः परम् ॥ २३ ॥
 नेत्रे निमीलिते रुद्धा, वाग् निश्चेष्टमभूद् वपुः । रुधिरोद्धातः श्वेता, युगबाहोस्स्यूत तनुः ॥ २४ ॥
 अन्त्यावस्थोचितं ज्ञात्वा कामरेखा ततः पतिम् । स्थित्वा तत्कर्णयो-र्मूलमुवाचैवं मृदुस्वरम् ॥ २५ ॥

राजम् ! कस्योपरि द्वेषं, मा कुर्याः प्रीतिमङ्गिषु । भजस्य चतुःशरणं, निर्वृतिं चेतसो भज ॥ २६ ॥
 स्वकृतं दुष्कृतं निन्द, सह व्यसनमागतम् । निमित्तमात्रमत्र स्यात्, परः स्व(स्वं) कर्म भुज्यते ॥ २७ ॥
 पार्थेयं परलोकस्य, स्मराऽर्हन्तं गुरुं वृषम् । दुष्टान्यष्टादश स्पष्टं, पापस्थानानि वर्जय ॥ २८ ॥
 पितृ-मातृ-आतृ-पुत्रादिकं सद्गव्रजं त्यज । स्मर पञ्चनस्कारं, सारं श्रीजिनशासने ॥ २९ ॥
 तत् कृताञ्जलिना सर्वं, प्रपन्नं युगवाहुना । ममार च नमस्कार-जापसारः समाधिना ॥ ३० ॥
 पूल्लुतं चन्द्रयशसा, कामरेखेत्यचिन्तयत् । मद्रूपं धिक् कृते यस्यानर्थोऽभूदीदृशो महान् ॥ ३१ ॥
 व्यापादयिष्यति क्रूरो, मत्पुत्रमपि मत्कृते । शीलरत्नं तदात्मीयं, गत्वा रक्षामि कुत्रचित् ॥ ३२ ॥
 चिन्तयित्वेति पुत्रादि-वर्गं शोकात्मतां गतम् । सम्योऽध्याद्वैनिशि दिशं, प्रतीचीं प्र(प्रति प्राचीं)चचाल सा ॥ ३३ ॥
 क्रूराट्ठव्यामट्ठन्याप, मध्याह्नेऽब्जसरः पुरः । प्राणवृत्तिं फलैश्चक्रे, वलीयो दैवचेष्टितम् ॥ ३४ ॥
 साकारानशनं कृत्वा, सा सुप्ता कदलीगृहे । आगता रजनिस्तत्र, पूल्लुर्वन्ति मृगास्यः ॥ ३५ ॥
 घूर्धुरन्ति वराहौघाः, फेत्कारान् विदधुः शिवाः । नमस्कारपरावर्चपरायत्ता मनस्विनी ॥ ३६ ॥
 अर्द्धरात्रे वभूवास्या, महत्पुदुरवेदना । सर्वलक्षणसम्पूर्णा, प्रस्रुता सा ततः सुतम् ॥ ३७ ॥
 सं(सा)वेष्टय कम्बलेनैनं, मुद्रां न्यस्यामुचत् पितुः । स्वयं गता सरः प्रातः, क्षालितं वस्त्रमात्मनः ॥ ३८ ॥
 स्नानार्थं यावदुचीर्णा, तावदागात् पयःकरी । तेनैषा शुण्डयोत्पाटय, लील्योच्छालिताऽम्बरे ॥ ३९ ॥
 देवादात्ता सुरुपेति, खेचरेण पतन्त्यसौ । रुदन्ती(ती) सुदती नीता, तेन वैताढ्यभूधरम् ॥ ४० ॥

रुदन्या(त्या)ऽसौ तथा प्रोक्तो, भो(जहो!) महापुरुषाऽत्मजम् । अद्य रात्रौ प्रसूताजहं, तं भुक्त्वा कदलीगृहे ॥४१॥
 स्नानार्थं यावदुत्तीर्णा, क्षिप्ता तावद् गजेन खे । त्वया यावदिहाऽऽनीता, त्वदधीनाऽस्मि साम्प्रतम् ॥४२॥ (युग्मम्)
 ज्यापादधिष्यते वन्यैर्निस्तन्यो वा मरिष्यति । मत्खनुस्तस्य दानेनाशुग्रहं कुरु सत्तम ! ॥ ४३ ॥
 तमानयात्र वा तत्र, मां नयेत्युदिते तथा । युवाऽऽह्लाङ्गाकस्ते स्यां, यदीच्छसि पतिं तु माम् ॥ ४४ ॥
 अन्यच्च शृणु गा(ग)न्धारदेशे रत्नावहे पुरे । मणीचूडो नृपस्तस्य, पत्न्यभूत कमलावती ॥ ४५ ॥
 मणीप्रभोऽस्य पुत्रोऽहं द्वयोः श्रेण्योः पिता मम । भुक्त्वा साम्राज्यं प्रात्राजीत, चारणश्रमणान्तिके ॥ ४६ ॥
 विहरन् स्वमिहाऽऽयातः, सोऽगात् नन्दीश्वरेऽधुना । गच्छता वन्दनायास्य, दृष्टा नीता मया ह्यसि ॥ ४७ ॥
 त्वत्खनुर्मिथिलेशेन, तत्राऽऽनीतेन वाजिना । गृहीतश्चापितो देव्यै, वर्द्धमानोऽस्ति पुत्रवत् ॥ ४८ ॥
 प्रज्ञास्या चिद्धया ज्ञात्वा, मयोक्तं नान्यथा ह्यदः । भद्रे ! भुक्त्वा तदुद्वेगं, भृङ्गस्व भोगान्मया समम् ॥ ४९ ॥
 श्रुत्वेति सा सती दध्यावहो ! मे कर्मचेष्टितम् । भगवन्मन्यान्यदुःखानां, भाजनं भाग्यवर्जिता ॥ ५० ॥
 न प्राणी मदनग्रस्तः, कार्याकार्यं विचारयेत् । नापवादाद् बिभेत्सुल्लेखैः, शङ्कते नान्यलोकतः ॥ ५१ ॥
 तत् शीलरत्नं यत्नेन, रक्षणीयं मयाऽधुना । चिन्तयित्वेति मदनरेलोचेऽदो मणिप्रभम् ॥ ५२ ॥
 नय नन्दीश्वरं तावत्, करिष्ये त्वद्वचो ध्रुवम् । तत् शुत्वा मुदितो दिव्यं, यानं व्यरचयत् खगः ॥ ५३ ॥
 तदारोप्य सतीं स्वान्तर्वेगं वेगादगात् खगः । नन्दीश्वरं द्विषश्चाशित्यर्चयन्विभूषितम् ॥ ५४ ॥
 वचन्दे तत्र कृत्वाऽर्ची, तथा सार्द्धं मणिप्रभः । क्रपम-वर्द्धमानाद्याः, प्रतिमाः शाश्वताहताम् ॥ ५५ ॥

वन्दितो मणिचूडोऽपि, मुनिस्ताभ्यां ससम्भ्रमम् । चतुर्ज्ञानिधरः सोऽप्यज्ञासीद् व्यतिकरं तयोः ॥ ५६ ॥
 शिक्षितो(शमितो) मणिचूडेन, धर्मदेशनया खगः । लज्जितस्तां सतीभूये, भगिनीतः प्रभृत्यपि[सि] ॥ ५७ ॥
 ब्रूहि सम्भति किं कुर्वे ? साऽब्रवीत् मेऽखिलं कृतम् । अत्र कारयता यात्रां, तीर्थे मत्तुल्यदुर्लभे ॥ ५८ ॥
 उत्पत्तिं वद मत्सुनोः, साऽपृच्छदिति तं मुनिम् (:) । सोऽप्याह ग्राग्निदेहेऽभूद्, विजयः पुष्कलावती ॥ ५९ ॥
 तत्र मणितोरणाल्ये, पुरेऽमितयशा नृपः । तस्य पुष्पवती पत्नी, रूपरेखाकपोपला ॥ ६० ॥
 पुष्पसिंह-रत्नसिंहौ; बुभुजाते तदात्मजौ । साम्राज्यं चतुरशीति-पूर्वलक्षा निरर्गलम् ॥ ६१ ॥
 प्रवव्रजतुरभ्यर्णो, चारणर्वैविरागतः । षोडशपूर्वलक्षास्तौ, पालयामासतुर्व्रतम् ॥ ६२ ॥
 ततो मृत्वाऽच्युते कल्पेऽभूतां सामानिकौ सुरौ । द्वाविंशत्यर्णवायुष्कौ, निस्सीमसुखशालिनौ ॥ ६३ ॥
 च्युत्वेतो धातकीखण्डभरतार्द्धेऽर्द्धचक्रिणः । पत्युः समुद्रदत्ताया, हरियेणाभिधस्य तौ ॥ ६४ ॥
 तनयौ सागराद् देव-दत्तौ नाम्ना वभूवतुः । क्रमात् क्रमागतं राज्यं, पालयामासतुश्चिरम् ॥ ६५ ॥ युग्मम्
 ततस्तौ द्वादशस्यान्ते, श्रीदृढयुवताहृतः । व्रतं जगृहर्जन्मसाफल्यार्थमुभावपि ॥ ६६ ॥
 मृत्वोत्पन्नौ महाशक्ते, विद्युत्पातेन तद्दिने । सप्तदशार्णवायुष्कौ, तौ सुरौ परमर्द्धिकौ ॥ ६७ ॥
 द्वाविंशस्याहृतौ जातकेवलस्यान्यदा युदा । गतौ तौ महिमां कर्तुं, पृच्छतः स्म निजाऽऽयतिम् ॥ ६८ ॥
 स्वाम्याह भरतेऽत्रैव, च्युत्वेतो मिथिलापुरि । भूभुजो जयसेनस्य, त्वमेको भविता सुतः ॥ ६९ ॥
 सुदर्शन(ने)पुरे चान्यो युगवाहोर्महीपतेः । पत्न्या मदनरेखाया, भावी पुत्रस्ततश्च्युतः ॥ ७० ॥

इति श्रुत्वा ग्रंथं नत्वा, जगत्तुस्तौ त्रिविष्टपम् । शुक्त्वा देवभावयुष्कं, पूर्वमेकस्ततश्च्युतः ॥ ७१ ॥
 उत्पेदे मिथिलापुर्यां, जयसेनमहीपतेः । त्रियायां वनमालायां, पुत्रः पद्मथाह्वयः ॥ ७२ ॥
 यौवने जनको राज्यं, दत्त्वाऽस्मै व्रतग्रहीत् । पुष्पमालाप्रियायाऽमा, स भोगान् वुशुजेऽधिकम् ॥ ७३ ॥
 द्वितीयोऽपि ततश्च्युत्वा, पुत्रो धार्मिकि ! तैऽभवत् । हतः पद्मरथोऽन्येद्युर्वग्रशिखितवाजिना ॥ ७४ ॥
 तत्राट्ट्यामट्टाग्रादद्य प्रातस्तवाऽऽत्मजम् । दृष्ट्वा पूर्वभवस्नेहात्, स्मृदितात्मा तमाददे ॥ ७५ ॥
 पदानुसारतस्तस्यात्रान्तरे सैन्यमागतम् । सतन्त्रो गजमारुह्य, राजाऽग्राद् राजमन्दिरम् ॥ ७६ ॥
 प्रियायै पुष्पमालायै पालनायार्पितः सुतः । सचद्धर्पिनकं वद्धमानोऽस्ति तद्गृहे सुखम् ॥ ७७ ॥
 यावत् सुनिरिदं वक्ति, तावदेकं नभस्तलात् । विमानरत्नमुत्तीर्णं, द्युतिद्योतितदिक्कतटम् ॥ ७८ ॥
 किङ्किणीकाणमुखारं, स्वःसीघुष्टजयस्वरम् । स्वच्छस्फटिकनिर्युद्धं, मुक्ताजालकरभित्तम् ॥ ७९ ॥ [युगमम्]
 तदन्तर्निर्ययौ देवः, कुण्डलालङ्कृतश्रुतिः । किरीटसुभगाकारस्ताहरामनोहरः ॥ ८० ॥
 स त्रिः प्रदक्षिणीकृत्य, कामरेखां नमोऽकरोत् । पश्चात् स्मृतिं नमस्कृत्योपविष्टः पुरतो मुनेः ॥ ८१ ॥
 नैपरीत्यं तदालोक्य, खेचरः सुरमब्रवीत् । अहो ! प्ररूपिता राजनीतयश्चामरैर्नृपैः ॥ ८२ ॥
 लुम्पन्ति तास्त एवान्न, कस्याग्रे कथ्यते ततः ? । इति श्रुत्वा सुरोऽवोचत्, सत्यमेतत् परं शृणु ॥ ८३ ॥
 सुदर्शनपुरे पूर्वमासीत् मणिरथो नृपः । तद्भ्राता युगबाह्वाहः, स तूधाने गतोऽन्यदा ॥ ८४ ॥
 केनचित् पूर्ववैरेण, कन्धरायां हतोऽसिना । भ्रात्रा(ता)मणिरथेनाथ, धर्मदेशनयाऽनया ॥ ८५ ॥

बोधितः स्प(स्पृष्ट)सशयवत्सो, मृत्वा कल्पे स पञ्चमे । इन्द्रसामानिको जज्ञे, दशाब्ध्यायुर्महर्द्धिकः ॥ ८६ ॥ [युगमम्]
 सोऽहं तदेया मे धर्माचार्यत्वेनोपकारिणी । यद् भवेद् दुष्प्रतीकारो, बोधिबीजार्पको जनः ॥ ८७ ॥
 अतो नतोऽहमेतस्याः, पूर्वमेव पदद्वयम् । तत् श्रुत्वा खेचरो दध्यावहो ! धर्मस्य जृम्भितम् ॥ ८८ ॥
 कामरेखां सुरोऽवोचत्, करवाणि तव त्रियम् । किं साधर्मिकि ! श्रुत्वेति, साज्वगेवं सुरं प्रति ॥ ८९ ॥
 देवेन्द्रः परमार्थिन, न भियं कर्तुमीश्वरः । तथापि नय मां तत्र, यत्राऽस्ते मत्सुतो लघुः ॥ ९० ॥
 परलोकहितं कुर्वे, यथाऽहं वीक्ष्य तन्मुखम् । नीता क्षणात् सुरेणाथ, ततोऽसौ मिथिलापुरि ॥ ९१ ॥
 जन्म-दीक्षा-ज्ञानभूमिर्मल्लि-नग्यहंतोस्तु सा । अतोऽज्वतारिता पूर्वं, तीर्थभयत्याहं दालये ॥ ९२ ॥
 तथा नतानि चैत्यानि, साध्यश्रोपाश्रये नताः । पुरस्तात् कथितो धर्मस्तस्यास्ताभिर्जिनोदितः ॥ ९३ ॥
 उक्ता धर्मकथाप्रान्ते तेन देवेन सा सती । भद्रे ! यागो नृपावासे, पुत्रं पश्येति साऽवदत् ॥ ९४ ॥
 संसारवद्धनेनालं !, प्रेम्णाऽऽदास्ये व्रतं हितम् । स्वाभीष्टं कुरु देवोऽपीत्युवत्वा नत्वाऽगमद् दिवम् ॥ ९५ ॥
 तासामन्ते तयाऽप्यात्तं, वैराग्यादाहंतं व्रतम् । तपस्यन्ती विजहूँसौ सुव्रतार्याऽऽख्यया क्षितौ ॥ ९६ ॥
 अथो पञ्चरथावासे, तिष्ठत्येव सतीसुतः । प्रतिपक्षा नतास्तस्य, स्वयमेवोपदादिभिः ॥ ९७ ॥
 ततोऽस्य गुणनिष्पन्नं, चक्रे नाम नर्मिर्नृपः । धात्रीभिः पञ्चभिर्लाल्यमानोऽवर्द्धिष्ट सत्सुखम् ॥ ९८ ॥
 सर्वशास्त्रार्थसार्थं स, प्राप्तवानष्टवार्पिकः । क्षणाद् दर्शनमात्रेण, प्राच्यपुण्यानुभावतः ॥ ९९ ॥
 अष्टोत्तरसहस्राणां, कनीनां ग्राहितः करम् । इक्ष्वाकुवंशजातानां, भृश्रुजां यौवने नभिः ॥ १०० ॥

सुरेन्द्र इव शुङ्गानो, भोगांस्ताभिः संमं नमिः । अनैपीत् सुखजं कालमथो पद्मस्थोऽपि हि ॥ १०१ ॥
विदेहदेशजे राज्येऽभिपिच्य युगबाहुजम् । संसारासारातां ज्ञात्वा, प्रज्जयाऽऽप शिवश्रियम् ॥ १०२ ॥
अथो मणिरथो रात्रौ, तस्यां दधो महाहिना । चतुर्थ्यां नरकपृष्ठ्यां, मृत्वोत्पेदेऽतिपाप्मतः ॥ १०३ ॥
संस्कारिताबुभौ मन्त्रि-सामन्ताद्यैः सहोदरौ । न्यस्तश्चन्द्रयशा राज्ये, कथञ्चित् प्रतिबोधितः-भ्य तैः ॥ १०४ ॥
इतश्चालानसुन्मूल्य, श्वेतभो नमिभुजः । अभि विन्ध्याटवीं गच्छन्, सुदर्शनपुरान्तिके ॥ १०५ ॥
दृष्टो गतैश्च बाह्याल्यां, चन्द्रयशोऽनुजीविभिः । उक्तोऽस्मै सोऽपि तं गत्वा, निनाय स्वपुरं स्यात् ॥ १०६ ॥ युगमम्
चौरैश्चान्ता नमेरुक्तं, स चन्द्रयशसे जनम् । प्राहिणोत् मद्रजं देहि, तस्मै सोऽपीदमब्रवीत् ॥ १०७ ॥
रत्नानि शासने न स्युः, कस्यापि लिखितानि भोः ! । यो बलेनाधिकस्तानि, तस्यैवेत्यत्र निर्णयः ॥ १०८ ॥
गत्वा दूतेन तत् प्रोक्तं, नमिराजस्ततोऽनभिः । कुद्धः सर्वलेनालमचालीदशजोपरि ॥ १०९ ॥
अथ चन्द्रयशा ज्ञात्वाऽगच्छन्तं कटकं नमेः । निर्गच्छन् स्वलेनापशकुनेन निवारितः ॥ ११० ॥
पिधाय नगरद्वारं, तिष्ठेत्सुक्तः स मन्त्रिभिः । कालोचितं करिष्यामः, पुनर्नविमरोऽधुना ॥ १११ ॥
तस्थौ नमिश्चतुर्दिक्षु, पुरमावेष्ट्य सेनया । अश्रौपीत् सुत्रतार्याऽपि, जनश्रुत्याऽसुखं तयोः ॥ ११२ ॥
मा मनुष्यक्षयं कृत्वा, यातामेतावधोगतिम् । इतिप्रवर्त्तिनीं पृष्ट्वा, साऽगात् तदबोधहेतवे ॥ ११३ ॥
पूर्वं प्राप्ता बहिः सैन्ये, ततोऽस्या दत्तमासनम् । नत्वोपविष्टो भूपीठे, नमिराजः कृताञ्जलिः ॥ ११४ ॥
साऽऽह राजनसारेयं, राज्यश्रीर्विषया विषम् । तच्छ्रुते नरके दुःखसहनं युज्यते कथम् ? ॥ ११५ ॥

अन्यच्च युज्यते युद्धं, ज्येष्ठभ्रात्रा समं कथम् ? । कथं भ्रातेति तेनोक्तं, तं सप्रत्ययमाह सा ११६ ॥
 तथापि सन्धुखं तस्य, न मानाद् यात्यसावथ[सौ ततः] । साऽऽर्या खडकि[कि]काहारा, प्रविष्टाऽन्तःपुरं द्रुतम् ॥
 प्रविशन्ती नृपावासे, स्वर्जनैः सोपलक्षिता । नत्वा दत्त्वाऽऽसने चन्द्रयशः पुर उपाविशत् ॥ ११८ ॥
 ननामान्तः- पुरीलोकौ, गलद्बाष्पाचिलः पदौ । एतां नृपोऽष्टच्छदार्थे !, दुष्करं किं श्रितं व्रतम् ? ॥ ११९ ॥
 कुत्रेदानीं मम भ्राता ?; रुद्धो येनेति साऽवदत् । निर्गतो नगरात् चन्द्र-यशा हर्षप्रकर्षतः ॥ १२० ॥
 आयान्तं[तं]ति नमिर्वीक्ष्य, द्रागुत्थायापतत् पदोः । परमश्रेमनिर्मिश्रो, प्रविष्टो भ्रातारौ पुरम् ॥ १२१ ॥
 अवन्तीदेशस्वामित्वे, न्यस्य चन्द्रयशा नमिम् । प्रव्रज्य सुगुरूपान्ते, विजहार यथासुखम् ॥ १२२ ॥
 भुञ्जानोऽभवद्ग्राज्ञो, नमिर्देशद्वयश्रियम् । जज्ञे पाण्मासिको दाघज्वरोऽस्यार्ज्जुन्यदोल्कटः ॥ १२३ ॥
 विज्ञैरप्यौषधविधेः, प्रत्याख्यातश्चिकित्सकैः । धर्षन्ति चन्दनं देव्य आलेपाय महीभुजः ॥ १२४ ॥
 तद्दहस्तकङ्कणज्ज्ञणद्ध्वनिभिरास्पदम् । पूर्यते प्राह राजेभिः, कर्णाघातो भवेत् मम ॥ १२५ ॥
 ततो देवीभिरैकैकं, शुश्रून्तीभिः स्वकङ्कणम् । सर्वण्युत्तारितान्येकं, माङ्गलिवयाय रक्षितम् ॥ १२६ ॥
 शब्दायन्ते न किं तानि, राज्ञा पृष्टवदन् स्त्रियः । उच्चारितानि तान्येकं, देव शब्दायते नहि ॥ १२७ ॥
 तद्दुःखाभ्याहतो दध्यौ, परलोकसुखोन्मुखः । अयं दोषो बहूनां ते, कलहायन्ते न चैककः ॥ १२८ ॥
 उक्तं च—“यथा यथा महत्तन्त्रं, परिकरश्च यथा यथा । तथा तथा महादुःखं[हृद्दुःखं], सुखं च न तथा तथा [१]” ॥
 एतेभ्यो यदि रोगेभ्यो, मोक्षो मे प्रव्रजामि तव । चिन्तयित्वेत्यसौ सुप्तो, राकाऽभूत् कार्तिकी तदा ॥ १३० ॥

प्रभातायां निशीथिन्यां, श्वेतेभं मन्दरोपरि । तस्मिन्नारूढमात्मानं, स्वप्ने, पश्यति(ऽपश्यत् स) पार्थिवः ॥ १३१ ॥
 प्रबुद्धस्तूर्यशब्देन, नीरोगस्तत्क्षणादभूत् । दधौ लब्धोऽधुना स्वप्नः, प्रधानमधिकं मया ॥ १३२ ॥
 दृष्टः क्वापीदृशश्चाभूत् पर्वतः सुभगाकृतिः । इत्युहापोहवशतो, जातिस्मृतिमवाप सः ॥ १३३ ॥
 विमाने पुष्पोत्तरे ग्राच्य(ग्) भवेऽभूवं सुरैः समम् । जिनजन्ममेहे तत्र, गतोऽहं मन्दराचले ॥ १३४ ॥
 दृष्टस्तत्रायमित्येष, प्रबुद्धश्चिन्तयन् भृशम् । प्रत्येकबुद्धो भगवान्, श्राव्राजीत् स्वयमेव सः ॥ १३५ ॥
 इति श्रीसुद्रित-ऋषिमण्डलवृत्तित उद्धृता श्री नमिराजर्षिकथा संपूर्णा.

७९ श्री अतिमुक्तकमुनिकथा

अस्तीह भरतक्षेत्रे, पोलासं नाम पत्तनम् । कमलालङ्कृतं सारं, कासार इव यत् सदा ॥ १ ॥
 तत्र शत्रुधारित्रीशङ्करङ्गासकैसरी । सदाजयो जयो राजा, राजेवाऽनन्दकृत् सताम् ॥ २ ॥
 श्रीदेवीव हरेस्तस्य, श्रीदेवी देव्यभूत् प्रिया । या जिगाय जगद्व्योपित्सौभाग्यं रूपरेखया ॥ ३ ॥
 साऽन्यदा द्रुममद्राक्षीद्, रात्रौ स्वप्नेऽतिमुक्तकम् । तदैव दैवतो गर्भे, मञ्जरीव फलं दधौ ॥ ४ ॥
 सम्पूर्णलक्षणं सम्पूर्णं दिनेज्ज्ञत सा सुतम् । स्वप्नेऽतिमुक्तको दृष्टोऽभूत् नाम्ना सोऽतिमुक्तकः ॥ ५ ॥
 मरालबालवत् पद्मं, पद्मादङ्गमथाङ्कितः । सञ्चरन् सोऽन्ववर्द्धित, सार्द्धं[माता]पित्रोर्मनोरथैः ॥ ६ ॥
 हंसंश्चण्डिकादानाद्, जल्पन् मन्मनभाषया । पितुः कूर्चकचान् कर्पन्, सोऽभवद् द्वित्रिवार्षिकः ॥ ७ ॥

इतश्च चरमतीर्थकरो वीरजिनेश्वरः । विहरन् समवासापि दित्योद्यानेऽन्यदा पुरः ॥ ८ ॥
 जयं वद्धीपयामासागमेनाऽऽराभिक्रोडहतः । नृपो ननर्च तत् श्रुत्वा, केकीव जलदध्वनिम् ॥ ९ ॥
 ततोऽस्मायनृणीकारं, दानं दत्त्वा मुदा नृपः । चचाल श्राक् मनोऽभीष्टे, ह्यौत्सुक्यं जन आगते ॥ १० ॥
 स त्रिः प्रदक्षिणीकृत्य, नृपो वीरं नमोऽकरोत् । यथास्थानं निषण्णश्च, पृषो तद्देशनामृतम् ॥ ११ ॥
 कैश्चिद् यतित्वं श्राद्धत्वं, सम्यक्त्वं कैश्चिदाश्रितम् । निशम्य देशनां पात्रे, न्यस्ता हि न मुधा सुधा ॥ १२ ॥
 अहो रूपं स्फुरद्गुरुमहो ! वाग्वैभवोद्भवम् । जैनान् जनो गुणान् गृह्णन् नित्यादीन् स्वाऽऽस्पदं ययौ ॥ १३ ॥
 इतश्च पट्टपसः, पारणार्थी जगद्गुरुम् । आपृच्छय गौतमोऽविशत्, पुरान्तः श्रेयसां निधिः ॥ १४ ॥
 अतिसुक्तकुमारोऽपि, कुमारैः स्वययःसमैः । सुवर्णकन्दुकक्रीडां, तदा चक्रे नृपाध्वनि ॥ १५ ॥
 ध्वावं धावं विशश्राम, श्रान्तच्छायासु सन्ननः । अविष्टं गोचरेऽद्राक्षीत्, कुमारो गौतमं मुनिम् ॥ १६ ॥
 स्वभावाद् विनयो राजपुत्रे स्यादित्यसौ शिशुः । द्रागुत्थाय नमश्चक्रे, गौतमांग्री उवाच च ॥ १७ ॥
 के गूयं ? कुत्र वसथ ? आम्न्यथेत्यं कथं पुरे ? । स्वाम्याख्यत् साधवः साधो !, वसामोऽन्याहृतोऽन्तिक्रे ॥ १८ ॥
 पर्यटामश्च भिक्षार्थमुच्च-नीचकुलेऽन्वहम् । तत् श्रुत्वाऽऽह कुमारोऽसौ, प्राञ्चद्वरोमाञ्चकञ्चुकः ॥ १९ ॥
 तर्ह्यायात ममाऽऽवासे, यद् भिक्षां दापयामि वः । इत्युवत्वाऽऽकृष्य हस्ताभ्यां, वेष्मनेऽचालयत् स तम् ॥ २० ॥
 दूराद् गुरुकरच्छन्नशीर्षमायान्तमात्मजम् । वीक्ष्याभूद् विकसद्वात्रा, प्रसन्नः प्रसन्नवद् भृशम् ॥ २१ ॥
 ततः श्रीदेवी देवीव, गुर्वालोकैऽनिपेदह् । भक्त्या मुनिं नमस्कृत्य, मोदकैः प्रत्यलाभयत् ॥ २२ ॥

राजतः पुनस्पृच्छत्, क यूयं यास्यथाधुना । गुरुराह गुरूयान्ते, तत्राऽऽयाम्यस्मि सोऽप्यवक् ॥ २३ ॥
 प्रातः प्रभुः प्रभूपान्ते, तमादार्याभकं ततः । धर्माख्यानाम्भाऽऽरेमेऽजसं कर्तुमीश्वरः ॥ २४ ॥
 अस्मिन्नसारे संसारे, सारं किञ्चिन्न वीक्ष्यते । यौवनं जीवितं देहो, धनं सर्वमशाश्वतम् ॥ २५ ॥
 भोगा रोगावहा योगा, योगिनां न गुप्तावहाः । कुशाग्रलघ्नपानीयबिन्दुवत् चाऽऽयुरस्थिरम् ॥ २६ ॥
 धर्म एवार्हतोऽपदुःखत्वानिक्षयक्षमः । तत्रापि सारं चास्त्रिमचिरात् मोक्षसौख्यदम् ॥ २७ ॥
 एवमर्हद्ब्रह्मचोदीपहृष्टस्पष्टार्थनिश्रयः । ऊचे च गृहमेत्यादः, पितरावत्सुक्तकः ॥ २८ ॥
 शुश्रुवेऽद्य मया वाणी, पितरौ ! चरमार्हतः । मोहनिद्रातमच्छेदे, सहस्रकसोदरा ॥ २९ ॥
 तयोन्मीलितनेत्रोऽहमादास्येऽथाऽर्हतं व्रतम् । तावृचतुर्वत्स ! वेत्सि, कथं धर्मं त्वमर्भकः ? ३० ॥
 सोऽजगत् यदेव जानामि, तदेवापि न वेभ्यहम् । यद् जाने न तदेवाहं, वेधीति परमार्थतः ॥ ३१ ॥
 ऊचतुः पितरौ वत्स !, कथं दूयेऽसमञ्जसम् ? । सोऽजादीत् पितरौ ! जाने, जातस्य मरणं ध्रुवम् ॥ ३२ ॥
 कदा कस्य ? कथं वेति ?, सम्यगेतन्न वेत्ति नु । न वेत्ति यान्ति कैः श्रेष्ठे ?, कर्मभिर्यान्ति वेद्म्यपि ॥ ३३ ॥
 अथो नृपोऽनदत् पुत्र !, कर्कशक्लेशकारिणीम् । दीक्षां कक्षीकरोपि त्वं, कदलीकोमलः कथम् ? ॥ ३४ ॥
 पञ्चोत्पाट्या यमाश्चाल्ले, गुरवः पञ्च मेरवः । तथा शीलभरोऽश्रान्तं, कचलोचोऽतिदुःकरः ॥ ३५ ॥
 सोऽहव्या दुस्सहा बाढे, द्वाविंशतिः परीपहाः । रूक्षं भैक्ष्यं भवेद् भक्ष्यं, समत्वं मित्र-शत्रुषु ॥ ३६ ॥
 शोभतेऽवसरे सर्वं, शुक्तभोगशरेर्व्रतम् । तत् पुत्रात्राऽऽग्रहं मुञ्च, ह्यत्र भया महास्थाः ॥ ३७ ॥

अनिदुक्तोज्ज्वलत् तात !, सर्वं स्याद् दुष्करं तदः । कातमणां न शूराणां, सान्त्तैः कावलम्बिनाम् ॥ ३८ ॥
 उद्धरन्ति गिरिं चोर्ध्वं, लघ्वन्तेऽब्धिं तन्ति च । तद् जगन्गन्ति नोऽमार्थं, यत् रक्षाः साधयन्ति न ॥ ३९ ॥
 नृपोऽन्नदनायासात्, कार्यं स्वर्येणां भवेत् । सुन्दरश्रेष्ठिवत् कोऽयं, तातेति प्रष्टवान् पुनः [मनः] ॥ ४० ॥
 सोऽजन् गुणस्थले ग्रामे, श्रेष्ठयभूत् सुन्दराक्षयः । सुन्दरी दयिता तस्य. पुत्रो नाशा पुन्दरः ॥ ४१ ॥
 ग्रावुडम्भः प्लुतं तस्य, गेहद्वारमपातयत् । सदाऽऽख्यातिं पतिं पत्नी, द्वारं वीक्ष्य निर्गलम् ॥ ४२ ॥
 कार्यमार्यं ! गृहद्वारं, मा गुपित्वा ब्रजेद् गृहम् । कश्चिद् रात्रौ दिवा रक्षां, कसोभ्येकाकिनी कथम् ॥ ४३ ॥
 सोऽजक् करिष्यते लग्नं, कोत्तालाऽस्ति ? स्थिरं भव । व्याघ्रीव कुर्कुरी द्वारं, भग्नयन्ति क एष्यति ? ॥ ४४ ॥
 कश्चित् मुष्पिपुर्गेहं, भग्नतीमवधीत् शुनीम् । श्रेष्ठिनं सा पुनः ग्राह, गेहचिन्ता हि यत् स्त्रियः (याम्) ॥ ४५ ॥
 दौवारिका मृता साऽपि, कस्ते रक्षां करिष्यति ? । श्रेष्ठ्याचट वधूश्चस्ति, तत्र स्थाचिधा(सहा)यिनी ॥ ४६ ॥
 वधूश्चपि मृताऽज्येष्ठ्युः, सद्यो रोगाद् विधेर्वशात् । दयिता(तं) पुनरोहेदं, कस्ते स्थाकरः पतः ? ॥ ४७ ॥
 कथं कुरु कुरु द्वारासुद्वहाय निजात्मजम् । उन्मदिष्णुः श्रियगसौ, किं न निर्नागिष्यति ? ॥ ४८ ॥
 सुन्दरोऽथावदत् सुष्ठु !, शनैः सर्वं करिष्यते । स्यात् तुन्दपरिमृजनां, स्यात् शुभं स्थैर्यशालिनाम् ॥ ४९ ॥
 नीरन्ध्रव्यान्तपूर्णयां, मध्येग्रामं परेद्यवि । रात्रौ सार्थो महानागाद्. देसरोऽद्यानवान् ॥ ५० ॥
 तत्रैकाऽश्वतरी सार्थभ्रष्टा प्रुष्ठस्थवासना । प्रचिष्टा श्रेष्ठिनो गेहमाकृष्टा तच्छुभैरिव ॥ ५१ ॥
 रोडैः स्वल्दुर्गतेस्तस्याः, प्रुष्टाद् दीनास्वासना । पपात तद्वृणत्काराद्, जजागाराऽऽस्पदाधिपः ॥ ५२ ॥

दीपमाधाय चैक्षिष्ट, वासनानां स विंशतिम् । क्षणं प्रतीक्ष्य चोत्थाप्य, पत्नीभिर्दधुवाच च ॥ ५३ ॥
कार्यं स्थैर्यं प्रिये ! कार्यं, सर्वस्विन्निति मन्यतेः । फलं पश्य ह्यनायासास्त्राभोऽभूदावयोरियान् ॥ ५४ ॥
आयाप्तीं वेसरीं द्वारे, भयन्ती वारयेत् शुनी । पितृवर्गे वधूर्गत्वाऽकथयिष्यदिदं धनम् ॥ ५५ ॥
तदनेन धनेनोच्चैः, सदनं कारयिष्यते । विवाहञ्चोच्चकुल्याभिः, स्त्रीभिः सह सुतस्य तु ॥ ५६ ॥
तत् पुत्र ! स्थिरता श्रंष्टा, सर्वत्र कुरु तां ततः । उच्चालानां भवेत् पश्चात्तापोऽपि पृष्टगेहिषत् ॥ ५७ ॥
पृष्टाख्योऽभूत् कुटुम्ब्येकः, पुरा ग्रामे कुशस्थले । यद्यः सप्तोषवस्त्रे[वासो]ण, तेनाऽऽराद्धो धनेच्छया ॥ ५८ ॥
सोऽवगम् भद्र ! त्वया ग्राह्यं, पिच्छमेकं प्रगे प्रगे । सुवर्णवर्हिणीभूय, नृत्यतः पतितं मम ॥ ५९ ॥
सदैवैवं स कुर्वाणो, धनवानचिरादभूत् । दिव्यप्रसादः स्वल्पोऽपि, निकामं कामदो नृणाम् ॥ ६० ॥
अन्येद्युश्चिन्तितं तेन, दूरे यक्षालयेऽन्यहम् । प्रातः प्रातश्च को गन्ता ? तद् गृह्णाम्येनमक्षतम् ॥ ६१ ॥
ध्यात्वेति चाहितस्तेन, हस्तस्तद्वृद्धगेच्छया । तत्पुण्यवदगात् क्वापि, काकीभूय स केव्यपि ॥ ६२ ॥
ग्रामं ग्रामं प्रगे पृष्टः, कुटुम्भी यक्षसन्निभिः । स्वभावजमपि पिच्छं, कर्हिचिन्नाप बर्हिणः ॥ ६३ ॥
नमस्याभिस्तपस्याभिर्नृगिष्यामिन्वहम् । तेनाऽऽराद्धोऽधिकं यक्षो, नैव दर्शनमप्यदात् ॥ ६४ ॥
सन्तापभाजनं पश्चात्तापादेव ह्यजायत । दैवं हि दुर्मतिं दत्ते, चपेटां न कपोलयोः ॥ ६५ ॥
तेनाऽऽतिमुक्तकोचालो, भवन् भूर्माऽनुतापवान् । तत् श्रुत्वाऽभोऽभ्यधात् तात !, धर्मं स्थैर्यं न युज्यते ॥ ६६ ॥
चञ्चलं पिप्पलदलमिवाऽऽशुर्मनुजन्मनाम् । तदाश्चर्यमिवाभाति, यत् सुत्त्वोत्थीयते प्रगे ॥ ६७ ॥

उदयास्तमनाक्रान्तिरप्यवस्थान्नयं रवेः । दिनान्तर्यत्र संसारे, तत्रान्येणां तु का कथा ? ॥ ६८ ॥
 एवं प्रौढोचितं श्रुत्वा, बहुधाऽस्य शिशोर्धनः । श्रीर्माता मुदिताऽवादीत्, चिरं जीव नलिः क्रिये ॥ ६९ ॥
 ततोऽतिकृच्छ्रो मातापित्रनुज्ञामवाप्य सः । चकार सङ्घे सङ्गर्ची, चैत्येवष्टाह्निकामहः ॥ ७० ॥
 स्नातानुलिप्तसर्वाङ्गाभरणैर्भूषितो भृशम् । दधानो दण्ड-पात्रादिसाधुर्वेपं निजान्तिके ॥ ७१ ॥
 आरुह्य शिविकां शूरः, सहस्रनखाहिनीम् । दानं ददानो दीनानां, जययात्राववादिनाम् ॥ ७२ ॥
 धृतच्छत्रः पितु-मातृ-भ्रातृ-मित्रपरीवृतः । उद्यद्बहुविधाऽस्तोममुखरीकृतदिङ्गुलः ॥ ७३ ॥
 मनो विस्मापयन्नन्यजनानां रागिणामपि । अश्रूणि पातयन्नागादतिमुक्तोऽन्तिकेऽर्हतः ॥ ७४ ॥ चतुर्भिः कलापकम्
 प्रभुं नत्वा जयो राजा, श्रीर्माताऽप्याहतुस्ततः । भगवन्नावयोः स्त्रुनोर्देहि दीक्षा-कर्त्रीं निजाम् ॥ ७५ ॥
 एवं पितृभ्यां चिक्षाः, पद्मार्पिक्रमपि प्रभुः । दीक्षयामास तं योग्यं, जानन् ज्ञानेन भास्यता ॥ ७६ ॥
 पितृन्नाशवद् वीरो, धन्या यूयं ययोः सुतः । शिवंगमी भवेऽत्रैव, बालोऽप्ययमबालधीः ॥ ७७ ॥
 वैभुर्बुधं विषये धर्मं, सर्वस्थाभोद्यमो भवे । अनास्थाऽऽसन्नभयस्य चिद्धमेतद् यदुच्यते ॥ ७८ ॥
 परीत्तसंसृती धन्यो, युवां याभ्यामपीदृशः । व्रताय पुत्रोऽनुज्ञातो. जीवात्मा दर्शनप्रियः ॥ ७९ ॥
 कदाऽऽस्यावो व्रतमिति, चिन्तयन्तौ च दम्पती । जग्मतुर्गृहमेपोऽपि, विजहारार्हता समम् ॥ ८० ॥
 बहिर्भुवं गतोऽन्येद्युर्वर्षाकालेऽतिमुक्तकः । बालकान् कीडतोऽद्राक्षीत्, निम्नभूमिस्थवारिषु ॥ ८१ ॥
 शैशवे दुर्निर्वार्या स्यात्, कीडेति श्रीसुतो मुनिः । मृदा वहस्पयो वद्ध्वा, जलाश्रयमकल्पयत् ॥ ८२ ॥

क्षित्वा पतद्ग्रहं तत्र, दण्डेन प्रणदन् हुवन् । ममेयं नौरहं कर्णधारश्चिकीड सोऽभसि ॥ ८३ ॥
 स्थविरैर्मधुरैर्वक्यैर्निपिद्धः क्षुच्छ ! किं त्वया । मुग्ध ! दुग्धसुखारब्धमकल्पमिति वादिभिः ॥ ८४ ॥
 तत् श्रुत्वा सोऽधिकं हीणो, जीवाजीवानभिज्ञधीः । विलक्षास्यो निवृत्तोऽस्मात्, नृणां लज्जैव भूषणम् ॥ ८५ ॥
 पप्रच्छुः स्थविरा वीरं, भवैः कतिपयैर्गमी । शिवं शिशुरसौ स्वामिन् ! जलक्रीडादिलोपः ? ॥ ८६ ॥
 प्रसुराह भवेऽत्रैव, सेत्स्यत्येष महाशयः । न कार्योऽयैरतो गर्हा, गहर्हिस्मापि चाऽऽहृतैः ॥ ८७ ॥
 वैयावृत्यं व्यधुः सम्यक्, ततोऽहर्द्वयसाऽस्य ते । पात्रं ग्रीणाति हि स्वान्तं, तादृशं वचसा किमु ? ॥ ८८ ॥
 पपाठैकादशाङ्गानि, सोऽचिरात् स्थविरान्तिके । स्वर्णपात्रे न(ण) को भिक्षां, क्षिपेत् क्षेमाभिलाषुकः ? ॥ ८९ ॥
 ज्ञात्वाऽऽयुश्चात्मनः स्वल्पं, स तेपे दुस्तपं तपः । चतुर्थसार्थमुख्योऽर्थसाधनार्थ्येतिदुष्करम् ॥ ९० ॥
 गुणरत्नसंवत्सराभिधं वाऽऽव्यवांस्तपः । गीतार्थसार्थमुख्योऽर्थसाधनार्थ्येतिदुष्करम् ॥ ९१ ॥
 अस्थि-चर्मविशेषाङ्गः, स उग्रतपसाऽभवत् । यथा यथा तथा भङ्गानकं मोहपुरेऽपतत् ॥ ९२ ॥
 आत्रतात् सप्तवर्षान्ते, सोऽजधीत् भुनिकेसरी । चतुष्कषायकलभसुलभं मोहदन्तिनम् ॥ ९३ ॥
 तज्जयात् साधुवादादिवादिनी केवलाञ्जला । वरमालां गलेऽक्षेप्सीत्, श्रीनन्दनशुनेर्मुदा ॥ ९४ ॥
 जैनाद्(नं) जैनं निशम्यामलवचनमलं श्रीसुतं श्रीसुतोऽहो !, बुद्ध्वा वच्चादिसङ्गानभिमुखद्वयो योजवधीदात्मशत्रुम् ।
 पष्ठेऽब्दे प्राप्य दीक्षां श्रुतमपठदथाब्दद्वयं सप्तवर्षं तामाराध्याऽतिमुक्तस्त्रिदशसमसमाधुर्गतः सिद्धिसौधम् ॥ ९५ ॥

इति श्री मुद्रित ऋषिगण्डलप्रकरणवृत्तिः उद्धृता श्री अतिमुक्तकमुनिकथा संपूर्णा

८० सुकोशलमुनिकथा

अथ कीर्तिश्रो राजाशुक्त वैषयिकं सुखम् । सहदेव्या समं पत्न्या पौलोम्येव पुरंदरः ॥ १ ॥
प्रवित्रजिषुरन्येद्युः स मंत्रिभिरभण्यत । तवानुत्पन्नपुत्रस्य न व्रतादानमर्हति ॥ २ ॥
त्वय्युत्रे व्रतभाजि निर्नाथ्यं वसुंधरा । तत्प्रतीक्षस्व यावत्ते स्वामिन्दुत्यद्यते सुतः ॥ ३ ॥
ततः कीर्तिधरस्यापि तथैव गृहवासिनः । काले गच्छत्यभूत्पुत्रः सहदेव्यां सुकोशलः ॥ ४ ॥
ज्ञात्वा जातमिमं बालं पतिर्मे प्रव्रजिष्यति । सहदेवीति बुद्रथा तं जातमात्रमगोपयत् ॥ ५ ॥
विवेद मेदिनीनाथस्तं गुप्तमपि बालकम् । प्राप्नोदयं हि तरणिं त्रिसोधातुं क ईश्वरः ॥ ६ ॥
राजाथ स्वार्थकुशलो राज्ये न्यस्य सुकोशलम् । क्षरेर्विजयेनस्य पादान्ते व्रतमाददे ॥ ७ ॥
तत्पमानस्तपस्तीव्रं सहमानः परीपहान् । स्वगुर्वनुज्ञयैकाकिविहारेणान्यतो ययौ ॥ ८ ॥
साकेतमन्यदा मासोपवासी पारणेच्छया । स आजगाम भिक्षार्थं मध्याह्ने तत्र चाग्रमत् ॥ ९ ॥
सौधाग्रस्था सहदेवी तं च दृष्ट्वत्यर्चितयत् । पत्यौ प्रव्रजितेऽशुभिन् पतिहीना पुराभवम् ॥ १० ॥
वत्सः सुकोशलोऽप्यद्य दृष्ट्वैनं प्रव्रजेद्यदि । तदा पुत्रोऽपि मे न स्यान्निर्वीरा स्यां ततः परम् ॥ ११ ॥
तस्मान्निरपराधोऽपि भर्तापि व्रतधार्यपि । निर्वाप्त्यो नगरात्क्षनो राज्यस्थेमचिकीर्षया ॥ १२ ॥
इत्यन्यर्लिङ्गिभिः सार्धं तं राज्ञो निवासयत् । लोभाभिभूतमनसां विवेकः स्यात्किञ्चिदम् ॥ १३ ॥

धात्री सुकोशलस्याथ स्वामिनं व्रतधारिणम् । पुरान्निर्वासितं ज्ञात्वा रोदिति स्म निरर्गलम् ॥ १४ ॥
 किं रोदिषीति पप्रच्छ सुकोशलनृपोऽपि ताम् । कथयामास साप्येवमवरैः शोकगद्गदैः ॥ १५ ॥
 राज्ये त्वां बालकं न्यस्य तव कीर्तिधरः पिता । भ्राज्जानीव सोऽद्य भिक्षार्थं प्राविशदिह पत्तने ॥ १६ ॥
 तद्दर्शनात्तत्राप्यद्य व्रतग्रहणशंकया । निर्वासितः स ते मात्रा, दुःखेनानेन रोदिभि ॥ १७ ॥
 सुकोशलोऽपि तच्छ्रुत्वा गत्वा च पितुरंतिके । बद्धांजलिर्विरक्तात्मा तस्माद्भूतमयाचत ॥ १८ ॥
 चित्रभाला च तत्पत्नी गुर्व्येत्य सह मंत्रिभिः । उवाचास्याभिकं स्वामिन् राज्यं त्यक्तुमर्हसि ॥ १९ ॥
 राजाप्यवेचवृग्भस्थोऽपि हि ह्यसुर्भया तव । राज्येऽभियुक्तो भागिन्ययुपचारो हि भूतवत् ॥ २० ॥
 इत्युपत्त्वा सकलं लोकं संभाष्य पितुरंतिके । सुकोशलः प्रवव्राज तपस्तेपे च दुस्तपम् ॥ २१ ॥
 निर्भमौ निष्कषायौ तौ पितापुत्रौ महासुनी । विजह्रुर्धुतावेन पावयंतौ महीतलम् ॥ २२ ॥
 तनयस्य वियोगेन खेदभाक् सहदेव्यपि । आर्तध्यानपरा मृत्वा व्याघ्रयधृद्भिर्गिरिगह्वरे ॥ २३ ॥
 इतश्च तौ कीर्तिधरसुकोशलमहाधुनी । ग्राहृत्कालचतुर्मासीमित्येतुं दांतमानसौ ॥ २४ ॥
 निःस्पृहौ स्वशरीरेऽपि स्वाध्यायध्यानतत्परौ । गिरेर्गुहायामेकस्य तस्थतुः सुस्थिताकृती ॥ २५ ॥
 संग्रासे कार्तिके मासि प्रयांतौ पाणाय तौ । दृष्टौ मार्गे तथा व्याघ्रया यमदूत्येव दुष्टया ॥ २६ ॥
 सा व्याघ्री शीघ्रमभितो दधावे स्तारितानना । दूरादभ्यागमस्तुल्यो दुर्हृदां सुहृदामपि ॥ २७ ॥
 आपतंत्यामपि व्याघ्रयां तौ क्षमाश्रमणोत्तमौ । धर्मध्यानं प्रपेदानौ कायोत्सर्गेण तस्थतुः ॥ २८ ॥

सा तु व्याघ्री विद्युदिव पपातादौ सुकोशले । दूरापातग्रहारेण पृथ्व्यां च तमपातयत् ॥ २९ ॥
 चटच्चटिति तच्चर्म दारं दारं नखांकुशैः । पापा सापादवृष्टाश्रं वारीव मरुगांधिका ॥ ३० ॥
 त्रोटयित्वा त्रोटयित्वा त्रटत्रटिति सा रदैः । जग्रसे मांसमपि हि वालुंकमिव रंकिका ॥ ३१ ॥
 दंतयंत्रातिथीचक्रे कर्कशा कीकसान्यपि । कटत्कटिति कुर्वन्ती सेक्षुनिव मंतंगजी ॥ ३२ ॥
 कर्मथयसहायेयमिति मग्लौ मुनिर्न सः । विशेषतस्सभृदुच्चावचरोमांचक्रंचुकः ॥ ३३ ॥
 व्याघ्रैवं खाद्यमानोऽपि शुक्लध्यानमुपेयिवान् । तत्कालोत्केवलो मोक्षं सुकोशलमुनिर्ययौ ॥ ३४ ॥
 मुनिः कीर्तिधरः सोऽपि समुत्पादितक्रेवलः । क्रमादासादयामास सुखाद्वैतास्पदं पदम् ॥ ३५ ॥
 इति श्रीमृद्रित त्रिपष्टि शलाका पुरुषचरित्र-सप्तमपर्वादुद्धृता श्री सुकोशलसुनिकथा संपूर्णा ।

८१ श्री सुदर्शनश्रेष्ठिकथा

अस्त्यङ्गत्रिषये चम्पापुर्यां श्रीदधिवाहनः । पार्थिवस्तत्त्रिया रूपपात्रमवाऽऽभयाह्वया ॥ १ ॥
 तत्राजनिष्ट धर्मिष्ठः श्रेष्ठो श्रेष्ठजनेष्टकृत् । श्रीमानुपभदासाख्योऽहंद्दासी तत्प्रिया प्रिया ॥ २ ॥
 तयोरेकोऽस्ति माहिषीपालकः सुभगाह्वयः । स चास्यति भद्रात्मा, माहिषीः शाडूवलावनौ ॥ ३ ॥
 हिमत्तौ सोऽन्यदा सायमागच्छन् सदनं प्रति । कायोत्सर्गस्थमद्राक्षीत्, मुनिं मार्गे निरस्वरम् ॥ ४ ॥
 स्फूर्तिं शीते पतत्येष, हा ! निरावरणः कथम् ? । मुनिर्मर्षीति चिन्ताऽऽत्तैः, कथञ्चिदनयत् निशाम् ? ॥ ५ ॥

महिषीर्महिषीपालः, पुरस्कृत्याऽऽत्मनः प्रणे । सवे[च]लमचलत् साधुमपश्यन् तथास्थितम् ॥ ६ ॥
 नत्वाऽऽसानक्रिवान् स्तोकं, सुभगो मुनिसन्निधौ । उदियाय रविस्तावद्, द्वेधाऽप्यस्य तमोऽपहः ॥ ७ ॥
 सुनीन्द्रो द्राग् नमो अर(रि)हंताणमित्युदीर्य सः । व्योमोत्पपात पक्षीव, श्वाश्रव सुभगोऽप्यदः ॥ ८ ॥
 इयं खगामिनी विद्या, जानन्निति स सन्मतिः । जज्ञाप तत्पदं तिष्ठन्, स्वपत् जाग्रद् गृहे बहिः ॥ ९ ॥
 श्रेष्ठिश्रेष्ठोऽन्यदाऽपृच्छत्, क्वासं पदमिदं त्वया ? । सोऽवक् खगामिनी विद्या, मयाऽऽसर्पि(पैर्)मुखात् सुखात् ॥ १० ॥
 न व्योमगामिनी विद्या, केवलं भद्र ! किं त्वियम् । स्वर्गपर्वण्योर्योगदात्री पात्री यथाऽन्धसाम् ॥ ११ ॥
 तेनोच्छिद्येन नो जप्याऽष्टुप्त्या यान्यधिदेवताः । इत्युक्त्वाऽपाठयत् श्रेष्ठी, सर्वो तस्मै नमस्कृतिम् ॥ १२ ॥
 धरां धराधरे धाराधोरणीभिर्निस्तरम् । पूरयत्यथ महिषीर्लत्वाऽगात् सुभगो बहिः ॥ १३ ॥
 तदाऽविशन् महिष्योऽन्यक्षेत्रे तीर्त्वा नदीं हुतम् । सोऽचिन्तयदुपालम्भो, माऽप्यासीत् स्वामिनो मम ॥ १४ ॥
 ततः खगामिनीविद्यां, बुद्ध्वा ध्यात्वा नमस्कृतिम् । क्षम्यामदादसौ नद्यां, स्थाणुविद्धो मृतो हृदि ॥ १५ ॥
 नमस्कृतिस्मृतिवशात्, मराल इव मानसे । सुस्वमद्वचितः कुक्षौ, सोऽर्हदास्या अवातरत् ॥ १६ ॥
 पुण्यानपुरयत् श्रेष्ठी, तृतीये मासि दोहदान् । कालेऽम्बा गुणवे बभूव, नाम्नाऽऽकृत्या सुदर्शनम् ॥ १७ ॥
 चर्द्धमानः कलाशालीन्दुलेखेव सुदर्शनः । केषां चेतश्चकोराणां, न इहाराक्षिणोचरः ? ॥ १८ ॥
 द्विधा मनोरमां कन्यां, पितृभ्यां परिणायितः । एतयेवेन्द्र इन्द्राभ्या, स भोगान् बुभुजे समम् ॥ १९ ॥
 कपिलेन समं प्रीतिरभूत् तस्य पुरोधसा । सद्रोष्ठीनिष्ठयोरिष्टः, कालो याति तयोर्द्वयोः ॥ २० ॥

एकान्तेऽपृच्छदन्येष्टुः, कपिलं कपिला प्रिया । प्रियाद्यकल्ये क्व यासि, त्यक्त्वा कार्यणि चेन्नमनः ? ॥ २१ ॥
 सोऽवक् सुहृदोऽपीनिष्ठो, नान्यत् कार्यं स्मराम्ययि ! । साऽपृच्छत् को वयस्यस्ते ? स्मित्वा स्माह पुरोहितः ॥ २२ ॥
 पुण्य-नैपुण्य-लावण्य-सौजन्यादिगुणोत्क(-णाक)रः । किमद्यापि न मन्मित्रम्, श्रुतः श्रुत्या सुदर्शनः ॥ २३ ॥
 विशदैस्तद्गुणैश्चित्रं, कपिला रक्ततामगात् । तदाप्युपायं ध्यायन्ती, मन्मथोन्मथिता स्थिता ॥ २४ ॥
 गूढकार्येऽन्यदा राज्ञा, प्रेषितः कपिलः क्वचित् । कपिलाज्वसरं ज्ञात्वा, श्रेष्ठयोकोऽगादुवाच च ॥ २५ ॥
 निर्दिगं वाधया स्निग्धं, श्रेष्ठिन् ! स्वदृष्टिद्विष्टितः । शीघ्रमाश्वासयाम्येत्य, दग्धं द्रुममिवाग्बुदः ॥ २६ ॥
 सद्यस्तदास्पदं गत्वा, श्रेष्ठ्याचष्ट स मे सुहृत् । क्वास्तीति ? कपिलाज्वोचत्, निर्वर्तिऽस्ति(च)सुहृत् तव ॥ २७ ॥
 इत्युवत्वाऽसौ प्रमादीव, निगोदे सदनान्तरे । नीतस्तयाऽथ झटिति, जटितः (दत्तः) कपाटसम्पुटः ॥ २८ ॥
 नीवीबन्धश्चलथा मुक्तकञ्चुका सा सुदर्शनम् । काशुका कामयामास, निकामं कामविह्वला ॥ २९ ॥
 प्रत्युत्पन्नमतिः श्रेष्ठी, स्माह यूनां मनोमतम् । इदमेव परं मुग्धे !, क्लैब्ये(क्लीबो) नाऽस्मि विडम्बितः [-म्बनम्] ॥
 विलक्षा गच्छ गच्छेति वादिनी कपिला द्रुतम् । द्वारसुदघाटयामास, निराशास्याऽऽशया सह ॥ ३१ ॥
 भिन्नग्रन्थिरिव जीवो, निर्गत्याऽऽस्पदतस्ततः । न गन्तव्यं मयाऽन्येषां, जग्राहाभिग्रहं गृहे ॥ ३२ ॥
 ययौ क्रीडितुमन्येष्टुरुद्याने दधिवाहनः । सुदर्शन-पुरोधोभ्यां, समं सामन्त-मन्त्रिभिः ॥ ३३ ॥
 यानारूढाऽभया राज्ञी, दधिवाहनमन्वगात् । इन्द्राणीव सुरेन्द्रं द्राक्, सख्या कपिलया समम् ॥ ३४ ॥
 षड्रसैरिव पट्पुत्रैर्युता याता मनोरमा । तां वीक्ष्य कपिलाऽपृच्छद्, राज्ञीं केयं पुराऽङ्गना ? ॥ ३५ ॥

राश्याह सखि ! किं वेत्सि, नेमां सुदर्शनप्रियाम् । साऽऽहेक्षोः फलवत् तर्हि, कुतोऽस्याः सुतसम्भवः ॥३६॥
 राज्यवोचदसम्बद्धं, जल्पाके ! जल्पसीह किम् ? । तुल्यं हि राज्ञां(ज)रक्षाणां, लक्षणं पुत्रलक्षणम् ॥ ३७ ॥
 साऽऽह्यं देवि ! ण्डोऽस्ति, स्मित्वा स्माह नृप्रिया । धूर्त्त ! धृष्टाऽसि किं क्वाप्याहतेन श्रेष्ठिनाऽनुना ? ॥३८॥
 उवाच वञ्चनां प्राच्यां, स्वस्य राश्यै द्विजाङ्गना । राश्यूचेऽयं परस्त्रीषु ण्डो न त्वात्मनः स्त्रियाम् ॥ ३९ ॥
 हुं मुग्धे ! वञ्चिताऽसीति, हसन्त्याह नृप्रिया । ततो मन्दाक्षवैलक्ष्यादाख्यदेवं द्विजाङ्गना ॥ ४० ॥
 वञ्चिता सत्यमस्म्यस्मि, मुधा तेऽपि विदग्धता । साम्प्रतं ज्ञास्यते लनं, चेत् समं रमसेऽनुना ॥ ४१ ॥
 सर्गव्रमभयाऽवादीत्, मुधा[ग्धे]! वाचार्त्ता शमुय का ? । भूषोऽपि भूलतोत्क्षेपमात्रेण आभ्यते मया ॥४२॥
 स्त्रीणां कटाक्षविक्षेपात्, पुष्यन्त्येकोन्द्रिया अपि । पञ्चाक्षस्य मनुष्यस्याऽमुष्य क्षोभे कियान् श्रमः ॥ ४३ ॥
 हले ! सहेलं यथेनं, न रमेऽग्री विपामि तत् । इत्युक्त्वा ते वनं गत्वा, सायं स्वगृहमीयतुः ॥ ४४ ॥
 प्रतिज्ञां पण्डिताख्याया, धात्र्यास्तामभयाऽवदत् । धात्र्याह पुत्रि ! तत्सङ्गसङ्गरः सुकरो न ते ॥ ४५ ॥
 सामान्योऽप्यास्तिकः स्त्रीभिरक्षोभ्योऽहंनमतानुगः । धर्मध्यानैकतानस्य, सुदर्शनस्य का कथा ? ॥ ४६ ॥
 शेषार्हेयः शिरोरत्नमुद्धरेत् सिंहकेसरान् । ध्रुवचक्रं चालयेत् [-कचालने] शक्तः, स तु तच्छीलचालने ॥ ४७ ॥
 कथमायात्यसावत्रायतोऽपि रमते कथम् । त्वया परस्त्रिया साद्धं !, साधु तत्र कृतं सुते ! ॥ ४८ ॥
 साऽऽहेदं तु कृतं किन्तु दर्शयोपायमग्ब ! मे । धात्र्याह निश्चयस्ते चेदुपायोऽस्त्येक एव हि ॥ ४९ ॥
 शून्यागारे स पर्वहि, कायोत्सर्गेण तिष्ठति । मूर्त्तौ योग इवानेयोऽत्रापरोऽवसरोऽपि न ॥ ५० ॥

इतश्च कौमुदीपर्वदिने राजाज्ञया प्रजाः । क्रीडार्थं जग्मुर्लुधाने, पट्टोद्घोषवोधिताः ॥ ५१ ॥
 श्रीमान् सुदर्शनः श्रेष्ठी, च(चा)तुर्मास(सि)कपर्वाणि । तस्यौ विज्ञाप्य राजानं, तदा धर्मचिकीर्षहे ॥ ५२ ॥
 अभयां पण्डिताऽयोचदद्य स्थेयं त्वया गुहे । प्रतिज्ञापूर्णकृते, कृत्वा क्रिञ्चित् मृगोत्तरम् ॥ ५३ ॥
 भृशं शिरोऽतिरस्तीति, दम्भेनाऽऽपृच्छ्य सा नृपम् । तस्यावन्तः-पुरान्तःस्था, कपटोत्कटपाटवा ॥ ५४ ॥
 स्नात्राचीदिविधीनहि, विधाय विधिनाऽर्हताम् । प्रगृह्य पौपथं श्रेष्ठी, तस्यौ प्रतिमया निशि ॥ ५५ ॥
 पण्डिता यानमपोष्याऽभयार्यै तं तथास्थितम् । यक्षाकृतिरिति द्वाःस्थैरनिरुद्धाऽर्पयत् मुदा ॥ ५६ ॥
 झूलतोत्क्षेपकोदण्डा कटाक्षोन्मुक्तसायका । श्रेष्ठिनं सा व्यधाद् वेध्यं, शृङ्गारैकतरङ्गिणी ॥ ५७ ॥
 हुं तपो दुस्तपं तर्षं, मुग्धाद्य फलितं तव । भजस्व मुञ्च पाखण्डं, मां रूपेणाभसरःसमाम् ॥ ५८ ॥
 स्तनोपपीडमान्श्लेषो, ह्रावभावादिकाः क्रियाः । प्रहारा इव वज्राद्रौ, सर्वास्तिस्मिन् मुधाऽभवन् ॥ ५९ ॥
 स विशेषाद् दधौ ध्यानं, जग्राहेदं त्वभिग्रहम् । पारयामि तदोत्सर्गं, मुच्ये चेत् सङ्कटादतः ॥ ६० ॥
 नर्मभिः कर्मभिर्ध्यानवर्मभृद् बहुधाऽप्यसौ । तयोपसर्गितो वात्यया मेरुरिव नाक्षुभत् ॥ ६१ ॥
 विलक्ष्मीभूय दक्षास्या, श्रेष्ठिनं सा ततोऽज्वरीत् । सियो मुग्ध ! मुधास्तुधा, रुष्टा हि विषमं विषम् ॥ ६२ ॥
 क्षुभ्येत् त यावदातङ्कोक्तिभिर्नो भक्तिभ(यु)क्तिभिः । तावत् नखैर्विदार्य स्वं, पूञ्चकाराऽभया प्रगे ॥ ६३ ॥
 रे रे प्राहरिकास्तूर्णमेत्य पश्यन्तु मद्बपुः । शीललोपमनिच्छन्त्याः, पापना कीदृशं कृतम् ? ॥ ६४ ॥
 दधाविरे प्राहरिका, धृतनानाविधायुधाः । ददृशुः श्रेष्ठिनं, शान्तं, कायोत्सर्गस्थितं पुरः ॥ ६५ ॥

नैव सम्भवति हास्मिन्निन्दावग्रेखिवोद्वमः । इति सञ्चिन्त्य तैर्भूषो, विज्ञप्तः स्वयमागमत् ॥ ६६ ॥
 राज्ञे व्यजिज्ञपद् राज्ञी, सन्नाभं गद्गदस्वरम् । देवाहं भवदादेशादावासे यावदागता ॥ ६७ ॥
 तावदकाण्डकूष्माण्डोद्मेदभेदमिवाग्रतः । अदर्शमेनं गोवक्त्रं, व्याघ्रं कपटधार्मिकम् ॥ ६८ ॥
 कुर्वन् मच्छीललोपार्थं, लल्लि निलोठितः स तु । पापो विदारयामास, मां रुपा नखैः खरैः ॥ ६९ ॥
 असम्भाव्यमिदं ह्यस्मिन्, दुग्धे पूतरका इव । विचिन्त्येति नृपोऽपृच्छत्, श्रेष्ठिन् ! ब्रूहि यथास्थितम् ॥ ७० ॥
 प्रतिमास्थो न चोवाच, सत्यं श्रेष्ठयभयाभयात् । राज्ञा ज्ञातं ततो जार-चो[चौ]राणां लक्षणं हृदः ॥ ७१ ॥
 क्रुथाऽऽदिदेश देवोऽथाऽऽरक्षकांस्तद्वधक्रमे । ततस्ते श्रेष्ठिनो भद्रं, कारयाञ्चक्रिरे शिरः ॥ ७२ ॥
 मपीलिप्रमुखं बद्धकरीरस्रजं गले । हृष्यच्छत्रं खरारूढं, पुरोवादितडिण्डिमम् ॥ ७३ ॥
 उद्विगरन्तो मुखे जारदोषं तस्य न चेक्षितुः । निन्युरारक्षकास्तस्य, सन्नाभ्यर्णं सुदर्शनम् ॥ ७४ ॥
 सतीमतल्लिका वीक्ष्यासम्बद्धं तत् मनोरमा । दध्यौ कदाचिदम्भोधिः, सीमां मुञ्चेत् न मत्पतिः ॥ ७५ ॥
 जिनेन्द्रं मनसि कुत्सोद्दिश्य शासनदेवताम् । तस्थौ प्रतिमया गर्भागारमेत्य मनोरमा ॥ ७६ ॥
 उत्पातशान्तिर्मे पत्युर्भविष्यति यदा तदा । उत्सर्गं पारयिष्यामि, नान्यथेत्यस्त्वभिग्रहः ॥ ७७ ॥
 अत्रान्तरेऽभवद् व्योम्नि, दिव्या वाणी मनोरमे ! । सान्निध्यं ते विधास्यामः, पत्युस्त्वं माऽधृतिं कृथाः ॥ ७८ ॥
 इतश्चारक्षका निन्युर्बहिर्भूमा सुदर्शनम् । शूलिकायां न्यधुथोग्रा, हाहारवपरे जने ॥ ७९ ॥
 जज्ञे दिव्यानुभावेन, शूलिका सिंहचिष्टम् । खड्गप्रहारा हाराश्च, बभूवुः श्रेष्ठिनो गले ॥ ८० ॥

केयूराण्यभवन् बाह्वोः, पादयोन्पूरान् पुनः । ग्रीवायां ग्रीवामणं, शलघाताश्च तत्तनौ ॥ ८१ ॥
 ततस्तदद्भुतं राक्षे, विज्ञप्तमधिकारिभिः । सतत्रो विस्मयस्मेरस्तत्रागात् पार्थिवः स्वयम् ॥ ८२ ॥
 दिव्यसिंहासनासीनं, नानालङ्कृत्यलङ्कृतम् । कल्पवृक्षमिवैक्षिष्ट, साक्षाद् भूपः सुदर्शनम् ॥ ८३ ॥
 ततः सर्वाङ्गमालिङ्ग्य, सानुतापं वहन् मनः । ऊचे पुण्यात्मनैकेन, मत्पुत्रं शोभतेऽधिकम् ॥ ८४ ॥
 हा ! धिग् विचारशून्यस्याज्ञस्याज्ञानं ममेदृशम् । स्त्रीणां वचसि विश्वासो यः कुर्यात् स करोतु हा ! ॥ ८५ ॥
 दिष्टया स्वदृष्टया दृष्टोऽसि, श्रेष्ठिन् ! जीवन् स्वकर्मभिः । इत्याद्युक्त्वाऽवदद् भूपः, क्षमस्वाऽङ्गो महाशय ! ॥ ८६ ॥
 पङ्केभस्क्रन्धमारोप्य, ततो राजा सुदर्शनम् । उद्यत्तयज्यारावमानयद् राजमन्दिरम् ॥ ८७ ॥
 जनस्तां वद्वयामास, हर्षोत्कीर्णत् मनोरमाम् । धार्मिके ! पारयोत्सर्गं, क्षेमेणाऽऽगात् पतिस्तव ॥ ८८ ॥
 निर्बन्धेन नृपपुष्टः, श्रेष्ठी तथ्यमचीकथत् । सोऽवगचीकरः सर्वं, तर्ह्यवमनुवंस्तदा ॥ ८९ ॥
 अभयानिग्रहे क्रुद्धं, श्रेष्ठी विज्ञप्य पार्थिवम् । अभयं दापयामास, पीडितोऽपीक्षुरु (स)द्रसः ॥ ९० ॥
 सत्कृत्य दिव्यवस्त्राद्यैर्वहुमानपुरस्सरम् । ग्राहिणोद् गजमारोप्य, पार्थिवः श्रेष्ठिनं गृहे ॥ ९१ ॥
 जिनधर्मानुभावं तद्, वीक्ष्य साक्षात् क्षणपतिः । पिपासुरिव पीयूषेऽह्दधर्मे प्रमग्नानभूत् ॥ ९२ ॥
 स्वभयादभया राज्ञी, स्वमुद्रन्त्य व्यपद्यत । परस्मिन्श्चिन्तितं पापं, प्रायः पतति चाऽऽत्मनि ॥ ९३ ॥
 कारागारादिवासारात्, संसारात् श्रीसुदर्शनः । निरक्तात्मा परित्रज्यामुपादत्तैकचित्ततः ॥ ९४ ॥
 पण्डिता पाटलीपुत्रे, देवदत्तान्तिके गता । तत्पुरो वर्णयत्यस्य, शीलदाढ्यं मुनेर्भृशम् ॥ ९५ ॥

सामर्थं गणिकाऽप्याख्यत्, किं वर्णयसि तं श्रुशम् ? । अङ्गुल्या नर्तयाम्यग्रे, यदि पश्यामि तं क्वचित् ॥ ९६ ॥

असत् गोचरचर्यायां, दैवात् तत्रागतो मुनिः । कण्ठश्रावकीभूय, नीतः पण्डितया गृहे ॥ ९७ ॥

बहुधा द्वास्तुष्ट्याभ्यर्थितो देवदत्तया । मुनिर्न शीलमर्यादां, चात्तयाऽब्धिरिवामुचत् ॥ ९८ ॥

ततो जातातिनिर्वेदो, मुनिर्निर्गत्य तद्गृहात् । स्मशाने प्रतिमया तस्थौ, कर्मनिर्मूलनैकधीः ॥ ९९ ॥

व्यन्तरीभूतया तत्राभययाऽप्युपसर्गितः । सुदर्शनमुनिर्ध्यानातिरेकात् प्राप केवलम् ॥ १०० ॥

सुरैर्निर्मितमध्यास्य, सुवर्णकमलं मुनिः । मोहनिद्रापहां चक्रे, सुधादेश्यां स देशनाम् ॥ १०१ ॥

केचित् यतित्वं केचिच्च, श्रावकत्वं, प्रपेदिरे । प्रबुद्धा चाभया देवदत्ता धात्र्यपि पण्डिता ॥ १०२ ॥

भव्यारविन्दवनानि विकाश्य तेजोराशिः सुदर्शनमुनिः स्वपदप्रचारैः ।

कर्मास्तभूधरमपास्य निरस्तशोकलोकाग्रमस्तक्रमणिश्रियमाससाद ॥ १०३ ॥

इति श्री मुद्रित-ऋषिमण्डलप्रकरणवृत्तित उद्धृता श्री सुदर्शनश्रेष्ठीकथा संपूर्णा.

जैनकथार्णवः समाप्तः

